

EUROPOS SAJUNGOS
TEISINGUMO TEISMAS

Daugiakalbystė **Europos Sąjungos** **Teisingumo Teisme**

Daugiakalbystė **Europos Sąjungos** **Teisingumo Teisme**

Teismo pirmininko Koen Lenaerts įžanginis žodis

7

1. Daugiakalbystė ir įvairovė

1.1. Daugiakalbystės reikšmė Europos Sąjungoje – *in varietate concordia* 11

1.2. Oficialiosios Sąjungos kalbos ir oficialiosios valstybių narių kalbos 14

2. Daugiakalbystė proceso Europos Sąjungos teismuose centre

2.1. Daugiakalbystė – neatsiejama proceso dalis 19

2.2. Rašytinė proceso dalis 20

2.2.1. Procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo 21

2.2.2. Tiesioginiai ieškiniai ir apeliaciniai skundai 25

2.2.3. Nuomonės pateikimo procedūra 30

2.2.4. Procedūrų pagreitinimas 30

2.2.5. Rašytinės proceso dalies pabaiga 32

2.3. Žodinė proceso dalis 32

2.3.1. Teismo posėdis 32

2.3.2. Generalinių advokatų išvadų pateikimas 33

2.4. Sprendimai, nutartys ir nuomonės 35

2.5. Teisingumo Teisme nagrinėtos bylos daugiakalbystės srityje 44

2.5.1. Sąjungos aktų kalbinių versijų suderinamumas: *acte clair* teorija 44

2.5.2. Bylos, susijusios su kalbų vartojimu per įdarbinimo konkursus ir pranešimuose apie
laisvas darbo vietas 47

2.5.3. Ypatingas kalbų vartojimo, kiek tai susiję su bendro galiojimo Europos patentu, atvejis 50

3. Daugiakalbystės valdymas Teisingumo Teisme

3.1. Daugiakalbystės generalinio direktorato struktūra	53
3.2. Profesijos Daugiakalbystės generaliniame direktorate	57
3.2.1. Teisininkai lingvistai	57
3.2.2. Vertėjai žodžiu	60
3.2.3. Korektoriai (kalbos tikrintojai)	62
3.2.4. Padėjėjai valdymo klausimais ir sekretoriai	63
3.2.5. Specifinės profesijos	65
3.3. Išorės specialistai	65
3.3.1. Teisininkai lingvistai ir laisvai samdomi vertėjai raštu	66
3.3.2. Laisvai samdomi vertėjai žodžiu, arba AIC	69
3.4. Kokybiško teisinio vertimo raštu ir žodžiu Teisingumo Teisme svarba	70
3.4.1. Teisinio vertimo raštu kokybė	70
3.4.2. Vertimo žodžiu kokybė	74
3.5. Įdarbinimas ir tęstinis mokymas	74
3.5.1. Pareigūnų įdarbinimo konkursai	74
3.5.2. Laikinių tarnautojų atrankos procedūros	75
3.5.3. Daugiakalbystės specialistų tęstinis mokymas	75
3.6. Daugiakalbystės racionalizavimas	77
3.6.1. Pasitarimų kalba	77
3.6.2. Tarpinės kalbos (vertimas raštu)	79
3.6.3. Relinė kalba ir „retūro“ kalba (vertimas žodžiu)	84
3.6.4. Vertimo ekonomija	87
3.6.5. Daugiakalbystės ir proceso trukmės santykis	90

4. Vertimas raštu ir žodžiu: strategijos, metodai ir priemonės

4.1. Teisinis vertimas raštu	93
4.1.1. Teisininko lingvisto atliekamas vertimas	96
4.1.2. Teisinio vertimo raštu ypatumai Teisingumo Teisme	101
4.1.3. Terminologiniai svarstymai teisiniame kontekste	102

4.1.4. Strategijos pasirinkimas – teleologinis požiūris	105
4.1.5. Dokumentų rengėjų ir vertėjų dialogas	108
4.2. Vertimas žodžiu per teismo posėdžius	111
4.2.1. Vertimo žodžiu principai ir sąlygos	111
4.2.2. Specifiniai sinchroninio vertimo Teisingumo Teisme iššūkiai	112
4.2.3. Strategijos ir taktika	114
4.2.4. Pasirengimas teismo posėdžiui	116
4.2.5. Vertėjui žodžiu reikalingi įgūdžiai ir jo pareigos	117
4.2.6. Bendradarbiavimas su kalbėtojais	117
4.3. Daugiakalbystės pagalbinės priemonės	120
4.3.1. Terminija	120
4.3.2. Daugiakalbės paieškos priemonės	124
4.3.3. Pagalbinės vertimo raštu priemonės	126
4.3.4. Pagalbinės vertimo žodžiu priemonės	130
4.3.5. Nuotoliniu būdu sakomų šalių kalbų vertimas	131
4.3.6. Vertimas žodžiu nuotoliniu būdu	133

5. Kokia daugiakalbystės ateitis?

5.1. Talentų atsiradimo sąlygos	135
5.2. Iššūkių suvokimas: ilguoju ar trumpuoju laikotarpiu?	138
5.3. Daugiakalbystės finansavimas prieš daugiakalbystės nebuvimo išlaidas	140
5.3.1. Daugiakalbystės kaina	142
5.3.2. Daugiakalbystės nebuvimo kaina	143
5.3.3. Daugiakalbystės nebuvimo Teisingumo Teisme pasekmės	144
5.3.4. Decentralizuota pagalba vykstant procesui	147

Išvada	149
---------------	------------

Žodynėlis	151
------------------	------------

„Meilė demokratijai yra meilė lygybei.“

(Montesquieu, „Apie įstatymų dvasią“, 1748, V knyga, III skyrius)

Teismo pirmininko Koen Lenaerts įžanginis žodis

Europos projekto kūrimo pradžioje Teisingumo Teisme buvo vartojamos tik keturios kalbos. Šiandien posėdžių salėse skamba 24 oficialiosios kalbos ir į jas verčiama didžioji dauguma Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo priimamų sprendimų. Šiame „kalbų chore“, kuris augo su kiekviena Europos Sąjungos plėtra, kiekvienai kalbai tenka lygiavertis vaidmuo, laikantis Reglamento Nr. 1/58, kuris jau šešiasdešimt penkerius metus reglamentuoja kalbų vartojimą Sąjungos institucijose.

Šis kalbų lygybės principas, atspindintis didelę kalbų ir kultūrų įvairovę, pagarba kuriai įtvirtinta Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 22 straipsnyje, yra nuolatinis praktinis iššūkis, bet kartu didelis Teismo jurisprudencijos privalumas.

Norint užtikrinti Teismo sprendimų vertimą į 24 oficialiąsias kalbas, reikia mobilizuoti daug žmogiškųjų ir techninių išteklių. Šią „kainą“ tenka mokėti, siekiant garantuoti skaidrumą ir jurisprudencijos prieinamumą įvairiose nacionalinėse teisės sistemose. Ši garantija turi esminę reikšmę Sąjungos demokratinės sistemos veikimui ir padeda priartinti Europos teisingumo vykdymą prie 27 valstybių narių piliečių, įmonių ir administracinių institucijų.

Įveikti šį kalbinį iššūkį Teismui padeda ištikimi profesionalūs vertėjai žodžiu ir raštu. Jie deda visas pastangas, kad užtikrintų vienodą Sąjungos teisės supratimą visomis oficialiosiomis kalbomis. Taip garantuojamas visos jurisprudencijos nuoseklumas ir kokybė.

2023 m. šalia Europos Sąjungos Teisingumo Teismo bus iškilmingai atidarytas Daugiakalbystės sodas. Atsižvelgiant į tai, šiame veikalė įvairiais aspektais atskleidžiama, kaip Teisingumo Teismas, įveikdamas, be kita ko, su išlaidomis ir terminais susijusius sunkumus, užtikrina teisingumo vykdymo sistemos valdymą ir prieinamumą 24 oficialiosiomis Sąjungos kalbomis.

Veikalo pabaigoje pateikiami keli pamąstymai apie daugiakalbystės iššūkius ir ateitį globalizacijos ir skaitmeninės revoliucijos kontekste. Taip pat norima pagerbti tuos, kurie savo kasdieniu darbu, kuris dažnai lieka nepastebimas, užtikrina harmoningą šios nuostabios daugiakultūrės mozaikos veikimą.

1. Daugiakalbystė ir įvairovė

Daugiakalbystė Teisingumo Teisme – simbolinis sodas

Daugiakalbystės sodu, šalia Teisingumo Teismo iškilmingai atidarytu 2023 m. gegužės 9 d., tarsi pratęsiama tai, ką jau galima išvysti Europos Sąjungos teisingumo rūmų architektūroje, t. y. skaidrumo ir prieinamumo siekis. Iš tiesų institucinė daugiakalbystė, leidžianti piliečiams ir bylos šalims bendrauti su Teisingumo Teismu savo šalies kalba arba viena iš jos kalbų, yra viena iš lengvai ir skaidriai įgyvendinamos teisės kreiptis į teismą sąlygų.

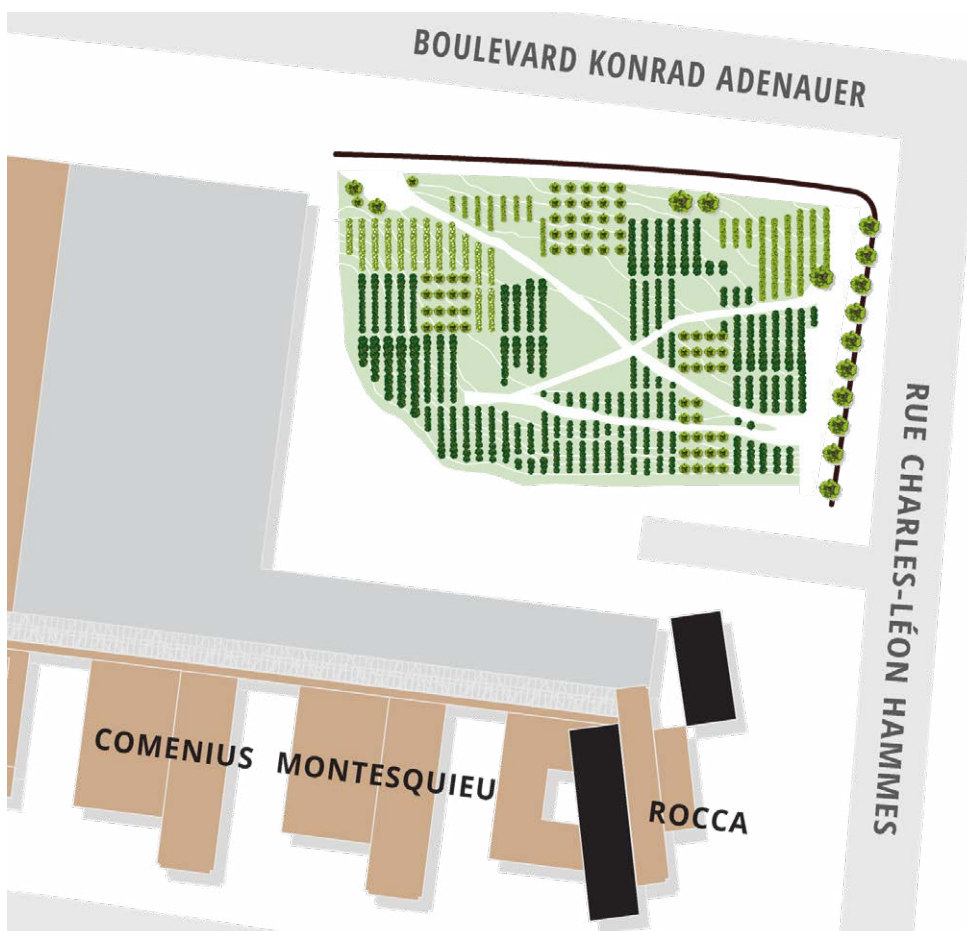
Šis sodas atsirado tiek dėl nuolatinio siekio suteikti pavidalą institucijos vertybėms toje vietoje, kur ji įsikūrusi, tiek dėl susiklosčiusių aplinkybių: buvo atlaisvintas architekto Dominique Perrault suprojektuotų Teisingumo Teismo bokštų papėdėje esantis šiek tiek daugiau nei vieno hektaro žemės sklypas. Ši žemė, atlaisvinta nugriovus apleistus buvusius Europos Komisijos pastatus, buvo paversta daugiakalbystei skirtu sodu, simbolizuojančiu Europos kultūrų įvairovę. Biologinės įvairovės apsaugos ir pagarbos kalbinei tapatybei ryšį galima pamatyti pažvelgus į sodo planą ir pasirinktus krūmus, prie kurių pasodinti žydintys ir aromatiniai augalai. Sode taip pat pasodinta Daugiakalbystės giraitė, kurioje auga tiek medžių, kiek yra oficialiųjų Europos Sąjungos kalbų, nepamirštant liuksemburgiečių kalbos – Didžiosios Hercogystės, kurioje yra institucijos būstinė, istorinės kalbos.

Šis sodas sukurtas glaudžiai bendradarbiaujant Teisingumo Teismui, kuriame vartojamos 24 kalbos, ir Liuksemburgo valdžios institucijoms. Pats Liuksemburgas yra įvairiakalbė šalis, tvirtai ginanti kultūrinę ir kalbinę įvairovę – palankią terpę klestėjimui. Nors dėl visur didėjančio tempo, kuris yra neatsiejamas nuo prekybos globalizacijos, vis labiau artėjame prie „vienikalbystės efektyvumo“, sodas yra daugiakalbystės, kaip savitos ir neatimamos vertybės, įrodymas. Taip primenama apie Sutartyse įtvirtintą institucinę daugiakalbystę ir Liuksemburgo įvairiakalbystę, dėl kurios ši maža kosmopolitiška šalis yra tikras kalbų sodas.

Kalbų lygybė, pagarba kalbinei tapatybei, teisė nemokamai kreiptis į teismą – tai vertybės, kurias Teisingumo Teismas įgyvendina savo daugiakalbėse procedūrose ir jurisprudencijoje. Ši institucija ir jos Liuksemburgo pastatų politikos partneriai siekia, kad Daugiakalbystės sodas taptų gyva gamtos ir kultūrų įvairovės išraiškos vieta. Kaip

teigia filosofijos istorikas Heinz Wismann, knygos „Penser entre les langues“¹ autorius, „gyvenimo principas yra diferenciacija“, kuri yra tiek monokultūros, tiek vienkalbystės priešingybė.

Teisingumo Teismo rūmų prieigose sukurtas sodas yra ne tik poilsio vieta, bet ir renginiams apie kalbas ir įvairovę atvira kultūros erdvė. Įsipareigojęs ginti, saugoti ir skatinti daugiakalbystę, Teisingumo Teismas gali tik pasidžiaugti, kad jo kaimynystėje atsirado tokia Europos kultūrų įvairovės įkvėpta gyva erdvė.

1 | Heinz Wismann, *Penser entre les langues*, Éditions Albin Michel, Paryžius, 2012.

Taigi Daugiakalbystės sodas tarsi pakartoja lenkų rašytojos, 2018 m. Nobelio literatūros premijos laureatės Olgos Tokarczuk žodžius. 2019 m. atiduodama pagarbą autoriaus ar kalbėtojo žodį perduodantiems vertėjams raštu ir žodžiu ji sakė: „Vertimas – tai ne tik perėjimas iš vienos kalbos į kitą ar iš vienos kultūros į kitą; jis taip pat primena sodininkystės metodą, kai iš pagrindinio augalo paimamas pumpuras ir įskiepijamas į kitą augalą, iš kurio išauga nauji ūgliai, virsiantys šakomis.“²

2 | Ištrauka iš IV literatūrinių susitikimų Gdanske (Lenkija) atidarymo paskaitos, 2019 m.

1.1. Daugiakalbystės reikšmė Europos Sąjungoje – *in varietate concordia*

Pastaruosius šimtmečius ir net tūkstantmečius Europos tautos įsitraukdavo į konfliktus, per kuriuos vienos jų siekdavo pasinaudoti kitų baimėmis ir neišmanymu, o tai kenkė taikai, gerovei ir vienodoms tautų bei asmenų galimybėms. Antrojo pasaulinio karo sukelta trauma privertė tautas suprasti, kodėl dialogo ir bendradarbiavimo ar net reguliavimo institucijos tapo būtinos. Šitaip Jungtinių Tautų Organizacija (JTO) pakeitė Tautų Sąjungą (TS), kuri pasirodė nebeveiksminga.

Ypač Europoje išryškėjo tokių institucijų poreikis, o Europos sutarčių tėvai regėjo dar ir Europos tautų ekonominę ir politinę integraciją. Jie siekė ne tik kad dialogas nuolat tęstųsi, bet ir kad interesai būtų susipynę ir prekyba vyktų nenutrūkstamai, kad bet koks noras sukelti konfliktą būtų akivaizdžiai nenaudingas. Tam reikėjo pašalinti nacionalines kliūtis, o naikinant ekonominį protekcionizmą – atsisakyti ir protekcionistinio mąstymo.

Po pirmojo žingsnio, žengto 1948 m. Beniliukso sutartimi (po jos 1951 m. buvo sukurta bendroji anglių ir plieno rinka), ir tuo pačiu metu, kai pasirašyta Euratomo sutartis dėl bendrų tyrimų atominės energijos srityje, 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartimi, kuria įsteigta Europos ekonominė bendrija (EEB)³, buvo plačiai atvertos rinkos ir suteiktos dar didesnės laisvės asmenų, prekių, paslaugų ir kapitalo judėjimo srityse. Kartu su bendros valiutos įvedimu šie pagrindiniai žingsniai padėjo įgyvendinti šį taikos kuriant gerovę siekį. Visą šią pažangą teisiškai turėjo įtvirtinti tarptautinės sutartys, o atsižvelgiant į būtinybę organizuoti veiklą – ir pagal Sutartis įsteigtos legitimios institucijos.

Institucijos bendradarbiavo su valstybėmis narėmis, kad dar labiau suartintų Europos tautas, o vienas svarbiausių įvykių buvo nuo 1979 m. vykstantys tiesioginiai Europos Parlamento narių rinkimai. Ši pažanga tapo vis labiau matoma Europos piliečių kasdieniame gyvenime – dauguma valstybėse narėse taikomų teisės aktų priimami remiantis Europos

3| 1957 m. kovo 25 d. Romoje pasirašyta ir 1958 m. sausio 1 d. įsigaliojusi Europos ekonominės bendrijos steigimo sutartis.

Sąjungos teise⁴. Europos Sąjungos veikla palaipsniui plėtėsi į sritis, kurių pagrindas yra pilietybė, pavyzdžiui, pagrindinių teisių, socialinių teisių ir politinių teisių sritis.

Taigi Sąjunga ir jos institucijos yra maždaug 450 milijonų Europos piliečių (po „Brexitą“) kasdienio gyvenimo centre; norėdamos išlaikyti savo legitimumą jos turi veiksmingai ir pabrėžtinai palaikyti ryšį su kiekvienu piliečiu ir be paliovos įrodinėti, kad jis nėra atskirtas nuo didžiulės bendrijos, į kurią gali žvelgti tik iš tolo, o yra jos dalis lygiai taip pat kaip ir kiti Europos piliečiai ir tautos.

Europos integracija visų pirma yra kultūros ir civilizacijos projektas, kuriam būdingos bendros vertybės ir kultūrinės, pirmiausia kalbinės, raiškos įvairovė. Kalba yra bendravimo priemonė, tapatybės ženklas ir kultūros medžiaga. Kalbos ne tik apibrėžia asmens tapatybę, bet ir yra bendro paveldo dalis.

Taigi labai svarbu, kad būtų paisoma visų piliečio tapatybės aspektų, nesvarbu, ar tai būtų nacionalinė, religinė, filosofinė, etninė, lytinė, politinė ar kitokia tapatybė. Kalbos yra esminė tapatybės dalis, todėl turi būti vertinamos vienodai – antraip piliečiams gali atrodyti, kad jų tapatybė yra mažiau gerbiama nei kitų kalbinių ar tautinių bendruomenių narių⁵, kad jie tarsi „mažiau lygūs“ nei kiti. Dėl kalbinės nelygybės piliečiai gali tik atsiriboti nuo institucijų ir viso nacionalinio ar Europos projekto. Toks yra institucinės daugiakalbystės, kaip piliečių įtraukties garantijos ir tautų taikos palaikytojos, veikimo

4| Politikai nurodo įvairius dažnai perdėtus skaičius, siekdami pasididžiuoti tuo, kad mūsų sistemos yra persmelktos Sąjungos teise, arba, priešingai, tai kritikuoti. Iš tikrųjų nenaudinga ar net neįmanoma kiekybiškai įvertinti šio reiškinio, ypač atsižvelgiant į tai, kad tuose pačiuose tekstuose susipina skirtingų šaltinių normos ir nėra jokios referencinės sistemos, kuri leistų įvertinti šias normas pagal jų realų ir ilgalaikį teisinį poveikį.

5| Šis principas taip pat įtvirtintas Europos Sąjungos sutarties (ESS) 3 straipsnio 3 dalies paskutinėje pastraipoje („[Sąjunga] gerbia turtingą savo kultūros ir kalbų įvairovę bei užtikrina, kad Europos kultūros paveldas būtų saugomas ir turtinamas“) ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 22 straipsnyje („Sąjunga gerbia kultūrų, religijų ir kalbų įvairovę“). Beje, Teisingumo Teismas savo jurisprudencijoje nuolat primena, kaip Sąjungai rūpi išsaugoti daugiakalbystę. 2018 m. spalio 2 d. Sprendime *Prancūzija / Parlamentas* (C-73/17, [EU:C:2018:787](#), 41 punktą) Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nurodė: „Todėl Parlamentas šioje srityje turi veikti taip atidžiai, kruopščiai ir atsakingai, kaip to reikalauja ši atsakinga užduotis (šiuo klausimu žr. 2012 m. gruodžio 13 d. Sprendimo *Prancūzija / Parlamentas*, C-237/11 ir C-238/11, [EU:C:2012:796](#), 68 punktą), vadinasi, parlamentiniai debatai ir balsavimas turi būti grindžiami Parlamento nariams laiku pateiktu tekstu, išverstu į visas oficialiąsias Sąjungos kalbas. Iš tiesų, Sąjungai rūpi išsaugoti daugiakalbystę, apie kurios svarbą primenama ESS 3 straipsnio 3 dalies ketvirtoje pastraipoje (šiuo klausimu žr. 2015 m. gegužės 5 d. Sprendimo *Ispanija / Taryba*, C-147/13, [EU:C:2015:299](#), 42 punktą ir 2017 m. rugsėjo 6 d. Sprendimo *Slovakija ir Vengrija / Taryba*, C-643/15 ir C-647/15, [EU:C:2017:631](#), 203 punktą)“.

principas. Vis daugiau Europos piliečių įvairiais lygiais moka daugiau nei vieną kalbą, ir šia įvairiakalbyste galima tik pasidžiaugti. Tačiau institucinė daugiakalbystė tuo neapsiriboja. Ji yra pastangų, kad piliečiai visada galėtų nediskriminuojami susipažinti su informacija, kreiptis į institucijas ir gauti atsakymą gimtąja kalba, rezultatas. Kiekvienas pilietis turi teisę vartoti tik savo gimtąją kalbą, o net jei ir moka daugiau nei vieną kalbą, jis kita kalba retai supras viską kaip savo gimtąją kalbą. Kaip rodo 2016 m. Eurostato atliktas tyrimas, nėra Europos Sąjungos kalbos, kuria labai gerai kalbėtų dauguma gyventojų. Labai gerai kalbančių vokiečiai yra maždaug 20 % suaugusių gyventojų, prancūziškai – 16 %, itališkai – 14 %, o angliškai – 13 %. Kalbinės įtraukties, kurią užtikrina vienkalbė komunikacija anglų kalba, lygis yra nuo 13 iki 45 % suaugusių gyventojų 27 valstybėse narėse. Jeigu tai trikalbė komunikacija (vokiečių, anglų ir prancūzų kalbomis), šis lygis yra nuo 43 iki 45 %, o visiškai daugiakalbės komunikacijos atveju – 97–99 % suaugusių gyventojų⁶.

Ši piliečio teisė įtvirtinta daugelyje teisės aktų ir jos teisinis pagrindas yra Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 20 straipsnio 2 dalies d punktas, pagal kurį „Sąjungos piliečiai turi <...> teisę <...> kreiptis į Sąjungos institucijas ir patariamuosius organus bet kuria Sutarčių kalba bei ta pačia kalba gauti atsakymą“; ši teisė įgyvendinama Reglamente Nr. 1, nustatančiame kalbas, kurios turi būti vartojamos Europos ekonominėje bendrijoje⁷, ir Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią „[k]iekvienas asmuo gali kreiptis į Sąjungos institucijas viena iš kalbų, kuria surašytos Sutartys, ir jam turi būti atsakyta ta pačia kalba“.

Daugiakalbystė sudaro sąlygas Europos Sąjungos pilietybei, kuri yra labai svarbi kultūrų dialogui, nes skatina kiekvieną europietį laikyti kitus europiečius bendrapiliečiais ir lygiais. Institucijų vertimo raštu specialistai (teisininkai lingvistai ir vertėjai) užtikrina, kad su dokumentais būtų galima susipažinti visomis oficialiosiomis kalbomis.

6] „The EU’s approach to multilingualism in its own communication policy“, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2022\)699648](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2022)699648) (2022 m. rugsėjis); pranešimas spaudai: [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA\(2022\)733096](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_ATA(2022)733096) (2022 m. spalio).

7] 1958 m. balandžio 15 d. Tarybos reglamentas Nr. 1, nustatantis kalbas, kurios turi būti vartojamos Europos ekonominėje bendrijoje (OL 17, 1958, p. 385; 2004 m. specialusis leidimas lietuvių k., 1 sk., 1 t., p. 3; klaidų ištaisymas OL L 108, 2022, p. 69; toliau – Reglamentas 1/58).

Iš tiesų šis imperatyvas neliko nepastebėtas Europos integracijos pradininkų: pirmajame EEB priimtame reglamente, t. y. Reglamente 1/58, kuris tebegalioja ir į kurį buvo perkelta Europos anglių ir plieno bendrijos (EAPB) kalbų vartojimo tvarka, nustatomos oficialiosios Sąjungos kalbos ir reglamentuojamas jų vartojimas. To reglamento, iš dalies pakeisto įstojus naujoms valstybėms narėms, 1 straipsnyje nustatyta: „Sąjungos institucijų oficialios[ios] ir darbo kalbos yra airių, anglų, bulgarų, čekų, danų, estų, graikų, ispanų, italų, kroatų, latvių, lenkų, lietuvių, maltiečių, olandų, portugalų, prancūzų, rumunų, slovakų, slovėnų, suomių, švedų, vengrų ir vokiečių.“ 2 straipsnis suformuluotas taip: „Valstybė narė ar jos jurisdikcijoje esantis asmuo Bendrijos institucijoms siunčiamus dokumentus rengia viena iš oficialių[jų] kalbų, siuntėjo pasirinkimu. Atsakymas rengiamas ta pačia kalba.“ 7 straipsnyje numatyta, kad „[k]albos, vartojamos Teisingumo Teismo nagrinėjamose bylose, nurodomos Teismo darbo tvarkos taisyklėse [Teisingumo Teismo procedūros reglamente]“. Kone konstitucinę kalbų vartojimo reikšmę rodo tai, kad šis reglamentas, kaip ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo procedūros reglamentų nuostatos, kuriose reglamentuojamas kalbų vartojimas (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 36–42 straipsniai ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 44–49 straipsniai), gali būti iš dalies keičiamas tik vienbalsiai valstybėms narėms sutarus. Šią pamatinę vertybę patvirtina Pagrindinių teisių chartijos 21 straipsnis (nediskriminavimo dėl kalbos principas) ir 22 straipsnis (pagarbos, be kita ko, kalbų įvairovei principas), kuriuose įtvirtintas kalbų lygybės principas Sąjungos teisės sistemoje.

1.2. Oficialiosios Sąjungos kalbos ir oficialiosios valstybių narių kalbos

Reglamente 1/58 išvardytų 24 oficialiųjų Sąjungos kalbų nereikia painioti su oficialiosiomis valstybių narių kalbomis. Kai kurios kalbos, pavyzdžiui, liuksemburgiečių kalba (ji yra oficialioji Liuksemburgo kalba kartu su prancūzų ir vokiečių kalbomis), nėra oficialiosios Sąjungos kalbos.

Europos Sąjungos Taryba, kurioje atstovaujama visoms Sąjungos valstybėms narėms, sprendimus šiuo klausimu priima vienbalsiai. Prieš įstodama į Sąjungą kiekviena būsima valstybė narė nurodo, kokią kalbą ji nori vartoti kaip oficialiąją Sąjungos kalbą. Bet kokiems vėlesniems pakeitimams, nesvarbu, ar jais įtraukiama, ar išbraukiama oficialioji kalba, turi vienbalsiai pritarti Taryboje visos valstybės narės.

Taigi oficialiųjų kalbų sąrašas kinta. Kalbos įtraukiamos ne tik dėl naujų valstybių narių įstojimo, bet kartais, kaip airių kalba, dėl to, kad kalba, kuri yra oficialioji atitinkamos valstybės narės kalba, bet kuri nebuvo viena iš oficialiųjų Sąjungos kalbų šiai valstybei

narei stojant į Sąjungą, tampa vis svarbesnė. Kita vertus, nors Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė išstojo iš Sąjungos, anglų kalba vis dar yra sąrašė visų pirma dėl to, kad ji tebėra oficialioji kalba dviejose kitose valstybėse narėse: Airijoje ir Maltoje.

Laikantis to paties įtraukties principo buvo priimta ESS 55 straipsnio 1 dalis: „Ši vienu originaliu egzemplioriumi sudaryta Sutartis, kurios tekstai airių, anglų, čekų, bulgarų, danų, estų, graikų, ispanų, italų, kroatų, latvių, lenkų, lietuvių, maltiečių, olandų, portugalų, prancūzų, rumunų, slovākų, slovėnų, suomių, švedų, vengrų ir vokiečių kalbomis yra autentiški, deponuojama Italijos Respublikos Vyriausybės archyvuose, o Italijos Respublikos Vyriausybė patvirtintą Sutarties kopiją perduoda kitų valstybių signatarių vyriausybėms.“ Tą patį galima pasakyti apie SESV 24 straipsnio ketvirtą pastraipą: „Kiekvienas Sąjungos pilietis gali rašyti šiame straipsnyje arba Europos Sąjungos sutarties 13 straipsnyje nurodytoms institucijoms ar įstaigoms viena iš minėtos sutarties 55 straipsnio 1 dalyje minimų kalbų ir gauti atsakymą ta pačia kalba.“

Vadinasi, kiekvienas pilietis gali kreiptis į Sąjungos institucijas pasirinkta oficialiąja kalba ir gauti jų atsakymą ta pačia kalba⁸. Visi visuotinai taikomi Sąjungos teisės aktai paskelbiami *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje* visomis oficialiosiomis kalbomis. Tai patvirtino Teisingumo Teismas, pavyzdžiui, byloje C-108/01, kurioje nusprendė, kad „teisinio saugumo principas reikalauja, kad Bendrijos teisės aktai suinteresuotiesiems asmenims suteiktų galimybę tiksliai žinoti jiems priskirtų pareigų turinį“, taip pritardamas atsakovių argumentui, kad „Bendrijos teisės aktų turinys ir poveikis turi būti aiškus ir numatomas teisės subjektams, antraip būtų pažeisti teisinio saugumo ir skaidrumo principai. Nustatytos taisyklės turi atitinkamiems asmenims suteikti galimybę tiksliai žinoti jiems priskirtų pareigų turinį. Akto nepaskelbimas trukdo privačiam asmeniui priskirti jame nustatytas pareigas. Be to, su Bendrijos teisės nustatyta pareiga turi būti įmanoma lengvai susipažinti tos valstybės narės, kur ją reikia įgyvendinti, kalba.“⁹

8| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique de l'Union européenne. Enjeux et perspectives“, *Revue de l'Union européenne*, 2014 m. birželis, p. 328–330.

9| 2003 m. gegužės 20 d. Sprendimo *Consorzio del Prosciutto di Parma ir Salumificio S. Rita SpA*, C-108/01, [EU:C:2003:296](#), 85 ir 89 punktai.

Teisingumo Teismo jurisprudencija visomis oficialiosiomis kalbomis taip pat skelbiama *Teisingumo Teismo praktikos rinkinyje*¹⁰.

Sutartys sudaromos visomis oficialiosiomis kalbomis, o antrinės teisės aktai visomis šiomis kalbomis yra autentiški, dėl to jie gali būti taikomi.

Teisinė daugiakalbystė – gebėjimas surasti pusiausvyrą ir privalomas reikalavimas

Tam, kad siekiant atsižvelgti į piliečių ir valstybių narių poreikius ir gerbti jų tapatybę būtų išlaikyta daugiakalbystė, reikia ne tik tinkamų priemonių, bet ir nuolatinių intelektinių pastangų¹¹.

Sąjunga grindžiama teise, ši teisė turi būti visiems vienoda, o jos sukeltos teisinės pasekmės turi būti kiekvienam suprantamos, nepaisant didelio kalbų skaičiaus ir teisės sistemų įvairovės¹². Nesvarbu, kokia kalba buvo parengtos direktyvos ir reglamentai, šie teisės aktai turi būti vienodai suprantami visomis kalbomis ir visose nacionalinėse sistemose¹³. Vis dėlto teisinės sąvokos įvairiose teisės sistemose nėra tapačios¹⁴. Tam tikros sąvokos vartojamos tik vienoje ar keliose teisės sistemose, tačiau neturi atitikmens kitose teisės sistemose. Kitos sąvokos vartojamos visose teisės sistemose, bet jų reikšmė

10| Airių kalbai taikytos nukrypti leidžiančios nuostatos buvo palaipsniui atsisakoma ir 2021 m. gruodžio 31 d. ji visiškai panaikinta (žr. 2015 m. gruodžio 3 d. Tarybos reglamentą (ES, Euratomas) 2015/2264, kuriuo pratęsiamas laikinų priemonių, leidžiančių nukrypti nuo Reglamento Nr. 1/58, galiojimas ir jos laipsniškai panaikinamos (OL L 322, 2015, p. 1)).

11| Dorina Irimia, „Pour une nouvelle branche de droit? La traduction juridique, du droit au langage“, *Revue Études de linguistique appliquée (ELA)*, Nr. 183, 2016, p. 329–341.

12| Sylvie Monjean-Decaudin, „La juritraductologie, où en est-on en 2018?“, autorių kolektyvas, *La traduction juridique et économique. Aspects théoriques et pratiques*, Classiques Garnier, p. 17–31.

13| Žr., pavyzdžiui, Christoph Sobotta, „Die Mehrsprachigkeit als Herausforderung und Chance bei der Auslegung des Unionsrechts. Praktische Anmerkungen aus der Perspektive des Kabinetts einer Generalanwältin“, *Zeitschrift für Europäische Rechtslinguistik (ZERL)*, 2015.

14| Caroline Reichling, „Terminologie juridique multilingue comparée“, Cristina Mauro, Francesca Ruggieri (red.), *Droit pénal, langue et Union européenne*, collection Droit de l'Union européenne – Colloques, Éditions Bruylant, Briuselis, 2012.

nėra tokia pati, nes yra esminių skirtumų arba jų taikymo sritis yra platesnė ar siauresnė¹⁵. Dėl šios priežasties jas sunku išversti arba jos net neišverčiamos¹⁶. Be to, vienas konkrečios kalbos terminas gali apimti kelias sąvokas kitose kalbose ir teisės sistemose¹⁷. *Académie française* narė Barbara Cassin siūlo „laikyti „neišverčiamu“ ne tai, kas neverčiama, bet tai, ką (ko) be paliovos (ne)verčiame. Šis skirtumas matyti iš vertėjų išnašų, kurios rodo intelektą. <...> Vertimas – tai praktinė patirtis, turinti skirtumų, ir būtent to mums reikia kaip piliečiams, kaip europiečiams.“¹⁸

Kad ir kokių sunkumų būtų, vertėjai raštu, teisininkai lingvistai ir vertėjai žodžiu žongliruoja visomis sąvokomis, siekdami užtikrinti, kad teisės aktai ir jų pasekmės būtų vienodai suprantami visose valstybėse. Kartais dėl to tenka kurti dirbtinius teisinius naujadarus arba vartoti terminus, kurie, nors ir atitinka nacionalinėje teisėje vartojamą sąvoką, Sąjungos teisėje įgyja autonomišką reikšmę¹⁹. Taigi kalbos specialistai nuolat siekia ne tik atlikti patį vertimo veiksmą, bet ir pasitelkti išraiškos priemones, kurios kiekvienoje konkrečioje situacijoje leidžia suprasti konkretų teisinį poveikį, tačiau daugeliu atvejų nei kalboje, nei teisėje nebus surasta visiško atitikmens, nors ir bus išlaikytas transversalus ir diachroninis terminijos nuoseklumas²⁰.

15| Terminas „crime“ (nusikaltimas) Anglijos teisėje apima daug daugiau nusikalstamų veikų kategorijų nei, pavyzdžiui, Prancūzijos ar Belgijos teisėje, todėl toks bendrinis žodis iš tikrųjų yra teisinis netikrasis (vertėjo draugas).

16| Argi iškilusis Umberto Eco nesakė, kad apskritai vertimo menas – tai „pasakyti beveik tą patį“?

17| Vok. terminas *Vertrag* (sutartis) prancūzų kalboje gali reikšti „contrat“ arba „traité“.

18| Barbara Cassin, „La langue de l'Europe?“, 160 ir 161 tomai, Nr. 2 ir 3, Éditions Belin, Po&sie, 2017, p. 154–159, 2017.

19| Pavyzdžiui, sąvoka „veiksmingumas“ paprastai yra Sąjungos teisės sąvoka; sąvokos „tiesioginis veikimas“ (1963 m. vasario 5 d. Sprendimas *van Gend & Loos*, 26/62, [EU:C:1963:1](#), p. 3) ir „darbuotojas“ (1964 m. kovo 19 d. Sprendimas *Unger*, 75/63, [EU:C:1964:19](#), p. 347) yra autonomiškos Sąjungos teisės sąvokos.

20| Thierry Fontenelle, „La traduction au sein des institutions européennes“, *Revue française de linguistique appliquée*, xxi tomas, Nr. 1, 2016, p. 53–66.

Daugiakalbystė ir įvairiakalbystė

Sąvokos „daugiakalbystė“ ir „įvairiakalbystė“ apibrėžtos Europos Tarybos nustatytoje Bendroje Europos kalbų mokėjimo orientacinėje sistemoje (CEFR).

Atsižvelgiant į šias apibrėžtis, šiame leidinyje sąvoka „daugiakalbystė“ suprantama kaip kelių kalbų sambūvis tam tikroje institucijoje, nesvarbu, ar tai būtų valstybė, pavyzdžiui, Belgija ar Šveicarija, ar tarptautinė organizacija, pavyzdžiui, Europos Sąjunga, o gal net valstybinė ar privati įmonė.

Priešingai, „įvairiakalbystė“ suprantama kaip asmenų gebėjimas plėsti kalbinę patirtį savo kultūrinėje aplinkoje: nuo šeimoje iki socialinėje ir kitose grupėse, ne šeimos aplinkoje, vartojamos kalbos. Asmuo, kuris kalba keliomis kalbomis, net ir netobulai, yra įvairiakalbis.

Būtent taip reikėtų suprasti dabartinio Teisingumo Teismo kanclerio Alfredo Calot Escobar žodžius:

„Ar Europa sugebėjo sukurti kalbą, kuri nebūtų dirbtinis dialektas? Umberto Eco, kuris mano, kad Europos kalba – tai vertimas, atsakytų, kad Europa šitaip ją ir sukūrė. Šis teiginys iš tikrųjų turėtų būti patikslintas: Europos kalba yra daugiakalbystė, t. y. visų oficialių kalbų lygybės principo laikymasis, kuris ne tik neatsiejamas nuo to, kad Sąjunga pripažįsta valstybių narių lygybės principą ir gerbia jų nacionalinį savitumą, bet ir yra esminė Europos pilietybės sąlyga. Tikriausiai galėtume pridurti, kad Europos kalba yra ne tik vertimas, bet ir įvairiakalbystė, t. y. gebėjimas daugiakalbėje aplinkoje kalbėti keliomis joje vartojamomis kalbomis ir taip užmegzti šių kalbų ryšį su jas skleidžiančiomis kultūromis.“²¹

21 | Alfredo Calot Escobar, „Le multilinguisme à la Cour de justice de l'Union européenne : d'une exigence légale à une valeur commune“, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, red. Isabelle Pingel, Éditions Pedone, Paryžius, 2015, p. 55–71.

2. Daugiakalbystė proceso Europos Sąjungos teismuose centre

Teisinė daugiakalbystė – funkcinis reikalavimas Teisingumo Teisme

Daugiakalbystė įgyvendinama kiekvieną dieną, todėl šis teisinis reikalavimas tampa ir (tai svarbiausia) funkciniu reikalavimu. Kadangi atlikdamas jam pavestas užduotis Teisingumo Teismas privalo vartoti visas oficialiąsias kalbas, jis turi užtikrinti daugiakalbystės veiksmingumą savo kasdienėje organizacinėje veikloje²². Tai galimybė Teisingumo Teismui paversti šį norminį aspektą bendra vertybe, gyvybiškai svarbia visai institucijai.

2.1. Daugiakalbystė – neatsiejama proceso dalis

Europos Sąjungos Teisingumo Teismo kalbų vartojimo tvarka, nustatyta Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo procedūros reglamentuose, užtikrina daugiakalbį kreipimąsi į teismą. Prašymus priimti prejudicinį sprendimą pateikę teismai, kai Teisingumo Teisme vyksta procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, ir ieškovas, kai abiejuose teismuose nagrinėjami tiesioginiai ieškiniai, lemia proceso kalbą kiekvienoje byloje: tai yra ta kalba, kuria pateikiamas dokumentas dėl bylos iškėlimo. Inicijuodamos procesą Europos Sąjungos institucijos (jos neturi savo kalbos, nes visos Reglamento 1/58 1 straipsnyje išvardytos kalbos yra institucijos kalbos) parengia dokumentą dėl bylos iškėlimo, pavyzdžiui, ieškinį arba apeliacinį skundą, atsakovo, neatsižvelgiant į tai, ar tai yra fizinis asmuo, ar juridinis asmuo, ar valstybė narė, kalba.

Taigi kiekviena oficialioji Europos Sąjungos kalba gali būti proceso kalba²³. Pareiškimai iš principo turi būti parengti šia kalba, kuri yra ir teismo posėdžio kalba. Galiausiai teisėjų kolegija pasirašo ta kalba parengtą sprendimą, kuriuo užbaigiamas procesas.

Vadinasi, Teisingumo Teismas turi būti nuolat pasirengęs užtikrinti, kad gaunami procesiniai dokumentai būtų kuo greičiau išversti į kalbą, kurią moka teisėjų kolegija,

22| Hubert Legal, „La traduction dans les juridictions multilingues: le cas de la Cour de justice des Communautés européennes“, *Langues et procès*, red. Marie Cornu ir Marie-Eugénie Laporte-Legeais, Droit & Sciences sociales, LGDJ-Lextenso, Puatjé, 2015, p. 143–147.

23| Teisingumo Teismo procedūros reglamento 8 skyriaus „Kalbų vartojimas“ 36 ir paskesni straipsniai, taip pat Bendrojo Teismo procedūros reglamento II antraštinės dalies „Kalbų vartojimas“ 44 ir paskesni straipsniai.

kad teismo posėdyje dalyvaujantys konferencijų vertėjai žodžiu verstų iš proceso kalbos į kitas bylos šalių ir kolegijos narių vartojamas kalbas ir atvirkščiai ir kad teisininkai lingvistai išverstų teisėjų kolegijos sprendimą į proceso kalbą tam, kad jį iš tikrųjų būtų galima priimti²⁴.

Institucija faktiškai yra įvairiakalbė, nes joje nėra nė vieno, kuris nekalbėtų keliomis kalbomis. Kitokia yra teisminės ir visos institucijos veiklos daugiakalbystės samprata (*žr. 1.2 punktą*); akivaizdu, kad atsakomybė už šią daugiakalbystę iš esmės tenka Daugiakalbystės generaliniam direktoratui (DGD), kuris užtikrina teisinį vertimą raštu ir vertimą žodžiu. Kita vertus, ši atsakomybė tenka ir kitoms tarnyboms, kurios savo veiklos srityje, kiek leidžia ištekliai, siekia kuo platesnės daugiakalbystės ir kuo didesnės teisės sistemų įvairovės, pavyzdžiui, Komunikacijos direktoratui, abiem kanceliarijoms arba Tyrimų ir dokumentacijos direktoratui (TDD). Šių tarnybų veikla organizuojama pagal pagrindines teisinių ir kalbinių kompetencijų sritis.

Kaip matyti, daugiakalbystė yra neatsiejama viso proceso Teisingumo Teisme dalis, o nuo to, ar yra pakankamai vertimo raštu ir žodžiu išteklių (kiekybės, kalbų skaičiaus ir kokybės požiūriu), priklauso pati galimybė nagrinėti bylą teisme. Kitaip tariant, teisinė daugiakalbystė nėra vien gėris ir vertybė: tai yra teisinis ir funkcinis reikalavimas, nes pagal procedūros reglamentus ji yra būtina priemonė rezultatui pasiekti ir yra bet kurio teismo proceso centre²⁵.

2.2. Rašytinė proceso dalis

Kiekvienas procesas turi rašytinę dalį, nesvarbu, ar tai būtų procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, procesas dėl tiesioginio ieškinio, apeliacinis procesas ar nuomonės pateikimo procedūra pagal SESV 218 straipsnio 11 dalį.

24| Teisininkai lingvistai taip pat verčia sprendimus į kitas oficialiąsias kalbas, kad jie būtų paskelbti, nebent atitinkamas sprendimas neskelbiamas *Teisingumo Teismo praktikos rinkinyje* pagal institucijos atrankiojo skelbimo politiką, taupant lėšas.

25| Marc-André Gaudissart, „Le régime et la pratique linguistiques de la Cour de justice des Communautés européennes“, *Cahiers du Collège d'Europe*, Nr. 10, Éditions Peter Lang, Briuselis, 2010, p. 137. Nors šis straipsnis buvo parengtas prieš įsigaliojant Lisabonos sutarčiai, jame nurodyti principai ir pateiktas daugiakalbystės teismo procese aprašymas tebėra aktualūs.

2.2.1. Procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo

Procesas dėl prejudicinio sprendimo priėmimo yra pagrindinė nacionalinių ir Sąjungos teismų bendradarbiavimo priemonė, leidžianti užtikrinti vienodą Sąjungos teisės taikymą. Tai yra dialogas, visada atviras nacionaliniams teismams, kuriems kyla abejonių dėl teisės akto galiojimo ar Sąjungos teisės aiškinimo. Šio proceso, dabar numatyto SESV 267 straipsnyje²⁶, vaidmuo Sąjungos teisės raidoje itin svarbus, nes priimta daug pamatinių sprendimų, kuriuose įtvirtintos piliečių teisės ir pareigos, o teisės dažnai buvo patvirtinamos vėliau peržiūrint Sutartis. Nesvarbu, ar nacionalinis teismas priima sprendimą kaip galutinę instanciją, ar ne, jis turi sustabdyti bylos nagrinėjimą ir kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl galiojimo įvertinimo, jeigu mano, kad vienas ar daugiau šalių pateiktų Sąjungos antrinės teisės akto negaliojimo pagrindų yra pagrįsti arba tam tikrais atvejais reikia juos iškelti savo iniciatyva²⁷. Be to, nacionalinis teismas, kuriam kyla abejonių dėl Sąjungos teisės aiškinimo, gali (o jei turi priimti sprendimą kaip galutinę instanciją – privalo) kreiptis į Teisingumo Teismą su prašymu priimti prejudicinį sprendimą dėl vieno ar daugiau prejudicinių klausimų. To priežastis aiški. Sunku įsivaizduoti, kad valstybės narės aukščiausiųjų teismų jurisprudencija galėtų prieštarauti Sąjungos teisei ir įgyti *res judicata* galią net nesuteikus galimybės apskųsti.

Reikia pažymėti, kad 2023 m. pradžioje, baigiant rengti šį leidinį, Tarybai buvo pateiktas pasiūlymas iš dalies pakeisti Protokolą Nr. 3 dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto, kad būtų galima perduoti Europos Sąjungos Bendrajam Teismui nagrinėti dalį bylų dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Kalbama apie prašymus, susijusius tik su viena ar keliomis toliau išvardytomis konkrečiomis sritimis: bendra pridėtinės vertės mokesčio sistema; akcizai; Muitinės kodeksas ir tarifinis prekių klasifikavimas pagal Kombinuotąją nomenklatūrą; kompensavimas ir pagalba keleiviams; šiltnamio efektą sukeliančių dujų apyvartinių taršos leidimų prekybos sistema.

Vis dėlto visi prašymai pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo 267 straipsnį toliau būtų teikiami Teisingumo Teismui. Patikrinęs ir konstatavęs, kad prašymas priimti

26 | Žr. Teisingumo Teismo procedūros reglamento III antraštinės dalies „Prašymai priimti prejudicinį sprendimą“ 93 ir paskesnius straipsnius.

27 | 2006 m. sausio 10 d. Sprendimo *IATA ir ELFAA, C-344/04*, [EU:C:2006:10](#), 30 punktas (taip pat žr. pranešimą spaudai Nr. 1/06).

prejudicinį sprendimą susijęs tik su viena ar keliomis iš šių sričių, Teisingumo Teismas perduotų šį prašymą Bendrajam Teismui.

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą – dokumentas dėl bylos iškėlimo

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą pateikiamas nacionalinio teismo nutarimu, nutartimi ar sprendimu (nelygu, koks atvejis), kuriuo Teisingumo Teismui pateikiamas Sąjungos teisės galiojimo ar aiškinimo klausimas. Šis prašymas priimti prejudicinį sprendimą parengiamas nacionalinio teismo kalba ir lemia proceso kalbą. Jeigu Teisingumo Teismas nusprendžia sujungti²⁸ bylas, kurių proceso kalbos yra skirtingos, visos šios kalbos tampa proceso kalbomis.

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą, kai tik užregistruojamas Teisingumo Teismo kanceliarijoje, nusiunčiamas įvairioms su procesu susijusioms tarnyboms, Teismo pirmininko kabinetui, Tyrimų ir dokumentacijos direktoratui ir, žinoma, teisinio vertimo raštu tarnybai²⁹. Prašymas priimti prejudicinį sprendimą arba jo santrauka, kurią pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnį parengia teisinio vertimo raštu tarnyba, turi būti išversti į kitas oficialiąsias kalbas. Toliau kanceliarija apie šį prašymą praneša ne tik nacionalinės bylos šalims, bet ir visoms valstybėms narėms, Europos Komisijai ir prireikus Sąjungos institucijai, įstaigai ar organui, priėmusiam teisės aktą, kurio galiojimas ar aiškinimas yra ginčijami, taip pat Europos ekonominės erdvės (EEE) susitarimo šalims ir ELPA priežiūros institucijai, kai byla yra susijusi su viena iš šio susitarimo taikymo sričių³⁰. Visų pirma nacionalinėms institucijoms reikia prašymo versijos ta kalba, kurią jos puikiai moka, kad galėtų kuo sklandžiau per nustatytą terminą (du mėnesius) įgyvendinti savo teisę pateikti rašytines pastabas ir vėliau būti išklausytos teismo posėdyje. Taigi teisinio vertimo raštu tarnyba paprastai per 20 darbo dienų užtikrina šio prašymo arba jo santraukos vertimą iš *originalo kalbos* į visas kitas

28| Teisingumo Teismo procedūros reglamento 54 straipsnis ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 68 straipsnis.

29| Marjolaine Roccati, „Translation and Interpretation in the European Reference for a Preliminary Ruling“, *Études de linguistique appliquée (ELA)*, 183 tomas, Nr. 3, 2016, p. 297–307.

30| Žr. Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnį. Taip pat pažymėtina, kad tuo atveju, kai prašymams taikoma prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107 straipsnis), kitos valstybės narės nei ta, kurioje yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, negali pateikti rašytinių pastabų, tačiau gali pateikti savo argumentus per teismo posėdį, kuris tokiose bylose yra privalomas.

oficialiąsias Sąjungos kalbas. Kadangi prašymas priimti prejudicinį sprendimą gali būti pateiktas bet kuria iš 24 oficialiųjų Sąjungos kalbų, teisinio vertimo raštu tarnyba turi galėti užtikrinti visas 552 galimas kalbų kombinacijas (24 x 23 kalbos). Nors praktikoje prašymai priimti prejudicinį sprendimą tikrai verčiami iš maltiečių arba airių kalbos³¹, šiuo metu jie neverčiami į šias kalbas iš kitų kalbų, nes atitinkamos valstybės gali remtis versija anglų kalba – oficialiąja šių abiejų valstybių kalba. Reikia pažymėti, kad teisinio vertimo raštu tarnyba į visas oficialiąsias kalbas, įskaitant airių ir maltiečių kalbas, verčia ne tik patį prašymą priimti prejudicinį sprendimą, bet ir Oficialiajame leidinyje (OL) skelbiamą pranešimą su pateiktais klausimais. Sprendimas, kuriuo užbaigiamas procesas, taip pat verčiamas į šias kalbas ir apie jį paskelbiamas pranešimas OL.

Pastabos

Šalims, turinčioms teisę pateikti rašytines pastabas, tam nustatytas dviejų mėnesių terminas. Šios šalys yra pagrindinės bylos, nagrinėjamos prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam nacionaliniame teisme, šalys ir, jeigu tai nėra prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra (žr. 2.2.4 punktą), kitos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnyje nurodytos šalys, t. y. valstybės narės, Komisija ir prireikus Sąjungos institucija, įstaiga ar organas, priėmęs teisės aktą, kurio galiojimo ar aiškinimo klausimas yra nagrinėjamas. SESV 267 straipsnyje nurodytais atvejais šios šalys taip pat gali būti EEE susitarimo šalys, kurios nėra valstybės narės, ir ELPA priežiūros institucija, kai byla yra susijusi su viena iš šio susitarimo taikymo sričių. Tokias rašytines pastabas gali pateikti ir trečiosios valstybės, jeigu Europos Sąjungos Tarybos ir vienos ar daugiau trečiųjų valstybių sudarytame susitarime dėl konkretaus reguliavimo dalyko numatyta, kad toms valstybėms suteikiama teisė pateikti pareiškimus arba rašytines pastabas, kai valstybės narės teismas Teisingumo Teismui pateikia prejudicinį klausimą, susijusį su susitarimo taikymo sritimi³².

Pastabos įteikiamos toms pačioms šalims, kurioms pranešta apie prašymą priimti prejudicinį sprendimą. Pastabas, parengtas viena iš oficialiųjų Sąjungos kalbų, Teisingumo

31 | Pirmąjį prašymą priimti prejudicinį sprendimą airių kalba 2020 m. pateikė *Ard-Chúirt* (Aukštasis teismas, Airija). Ši byla, kurioje priimtas 2021 m. kovo 17 d. Sprendimas *An tAire Talmhaíochta Bia agus Mara ir kt.*, C-64/20, [EU:C:2021:207](#) (taip pat žr. pranešimą spaudai Nr. 42/21), buvo susijusi, be kita ko, su teise gauti informaciją gimtąja kalba. Konkrečiai kalbant, tai buvo informacija, kuri nurodoma ant veterinarinių vaistų pakuotės.

32 | Žr. Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnio ketvirtą pastraipą.

Teismo teisinio vertimo raštu tarnyba išverčia ne į visas oficialiąsias kalbas, o tik į vadinamąją pasitarimų kalbą, kurią moka visi Teisingumo Teismo nariai, t. y. prancūzų kalbą (žr. 3.6.1 *punktą*). Jeigu nebuvo parengtos proceso kalba, jos išverčiamos ir į šią kalbą. Galimi įvairūs variantai.

Pagrindinės bylos, kurią nagrinėja prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs valstybės narės teismas, šalių ir institucijų pastabos proceso kalba

Pagrindinės bylos šalių pastabos visada privalo būti parengtos proceso kalba. Jos turi būti išverstos tik į prancūzų kalbą, kad būtų patenkinti institucijos vidaus poreikiai. Šios pastabos proceso kalba ir prancūzų kalba įteikiamos visoms kitoms šalims. Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 57 straipsnio 3 dalį Komisijos ir bet kurios kitos institucijos pastabos pateikiamos proceso kalba kartu su vertimu į prancūzų kalbą.

Kitų šalių pastabos kita nei proceso kalba

Kai kurios šalys naudojasi privilegija, pagal kurią joms leidžiama pateikti tam tikrus pareiškimus kita nei proceso kalba (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 38 straipsnio 4–6 dalys). Tai visų pirma pasakytina apie valstybes nares, kurios turi teisę pateikti pastabas savo kalba bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Taigi jos turi būti išverstos ne tik į proceso kalbą, bet ir į prancūzų kalbą, nes to reikia Teisingumo Teismui. Jas verčia Teisingumo Teismo teisinio vertimo raštu tarnyba. Labai svarbu, kad valstybės narės galėtų pateikti Teisingumo Teismui bylos dėl prejudicinio sprendimo priėmimo teisinę analizę, nes byloje bus priimtas sprendimas, kuris įgis *res interpretata* galią ir bus privalomas tų valstybių narių įstatymų leidžiamosios, vykdomosios ir teisminės valdžios institucijoms.

Procese vartojamų kalbų skaičius dažnai yra svarbus valstybių narių suinteresuotumo byla rodiklis.

EEE susitarimo šalių arba trečiųjų valstybių pastabos, pateikiamos Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 23 straipsnio ketvirtoje pastraipoje nurodytais atvejais, irgi gali būti rengiamos kita oficialiąja kalba, ne proceso kalba. Teisingumo Teismo teisinio vertimo raštu tarnyba šias pastabas taip pat išverčia į proceso kalbą ir į prancūzų kalbą, kad būtų galima nagrinėti bylą Teisingumo Teisme.

Teisinio vertimo raštu tarnyba siekia, kad pastabos bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo būtų išverstos per du mėnesius nuo jų pateikimo dienos, nes tikslas – visus

bylai nagrinėti reikalingus dokumentus raštu išversti per du mėnesius nuo rašytinės proceso dalies pabaigos, t. y. paskutinių pastabų byloje pateikimo.

2.2.2. Tiesioginiai ieškiniai ir apeliaciniai skundai

Tiesioginius ieškinius nagrinėja tiek Teisingumo Teismas, tiek Bendrasis Teismas³³.

Teisingumo Teismas tiesioginius ieškinius nagrinėja šiais atvejais:

- Komisijos arba rečiau valstybės narės pareikštas ieškiny s dėl įsipareigojimų neįvykdymo suteikia galimybę Teisingumo Teismui patikrinti, kaip valstybės narės vykdo savo įsipareigojimus pagal Sąjungos teisę. Jeigu Teisingumo Teismas nustato įsipareigojimų nevykdymą, valstybė privalo nedelsdama jį nutraukti. Jeigu gavęs naują Komisijos kreipimąsi Teisingumo Teismas nustato, kad atitinkama valstybė narė neįvykdė jo sprendimo, jis gali paskirti jai sumokėti vienkartinę sumą arba periodinę baudą. Vis dėlto tuo atveju, kai Komisijai nepranešama apie direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę priemonės, Teisingumo Teismas Komisijos siūlymu gali skirti piniginę baudą atitinkamai valstybei narei jau priimdamas pirmąjį sprendimą dėl įsipareigojimų neįvykdymo³⁴;
- ieškinį dėl panaikinimo Teisingumo Tiesme gali pareikšti valstybė narė Europos Parlamentui ar Tarybai (išskyrus dėl Tarybos aktų valstybės pagalbos, dempingo ir įgyvendinimo įgaliojimų srityse) arba Sąjungos institucija kitai institucijai, prašydamos panaikinti Sąjungos institucijos, įstaigos ar organo aktą³⁵. Bendrasis Teismas turi jurisdikciją kaip pirmoji instancija nagrinėti visus kitus šios rūšies ieškinius, įskaitant ieškinius, pareikštus privačių asmenų³⁶;

33| Žr. Teisingumo Teismo procedūros reglamento IV antraštinės dalies „Tiesioginiai ieškiniai“ 119 ir paskesnius straipsnius, taip pat Bendrojo Teismo procedūros reglamento III antraštinės dalies „Tiesioginiai ieškiniai“ 50 ir paskesnius straipsnius.

34| Žr. Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 258–260 straipsnius.

35| Kaip antai reglamentą, direktyvą, sprendimą.

36| Žr. SESV 263 straipsnį, taip pat SESV 256 straipsnio 1 dalį ir Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 51 straipsnį.

- ieškiny s dėl neveikimo leidžia patikrinti Sąjungos institucijų, įstaigos ar organo neveikimo teisėtumą. Nustačius neveikimo neteisėtumą, nurodyta institucija turi nutraukti neveikimą imdamasi atitinkamų priemonių. Jurisdikciją nagrinėti ieškinius dėl neveikimo dalijasi Teisingumo Teismas ir Bendrasis Teismas pagal tuos pačius kriterijus, kurie taikomi ieškiniams dėl panaikinimo³⁷;
- apeliaciniu skundu Teisingumo Teismo galima prašyti panaikinti Bendrojo Teismo sprendimą ar nutartį; apeliacinio skundo pagrinduose turi būti nurodyti tik teisės klausimai. Teisingumo Teismas gali pats priimti sprendimą, jei toje bylos stadijoje tai galima padaryti. Priešingu atveju jis grąžina bylą Bendrajam Teismui, kuris yra saistomas Teisingumo Teismo sprendimo dėl apeliacinio skundo³⁸. Apeliacinis procesas toliau nebus konkrečiai aptariamas, nes jis, įskaitant dokumentų vertimą raštu ir išverstų dokumentų platinimą, vyksta lygiai taip pat kaip ir procesas dėl tiesioginių ieškinių.

Bendrasis Teismas savo ruožtu nagrinėja šiuos tiesioginius ieškinius:

- fizinių ar juridinių asmenų ieškinius, kuriais siekiama panaikinti jiems skirtus arba tiesiogiai ir konkrečiai su jais susijusius Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų aktus, taip pat tiesiogiai su jais susijusius reglamentuojamojo pobūdžio aktus, dėl kurių nereikia patvirtinti įgyvendinimo priemonių, ir tų pačių asmenų ieškinius, kuriais siekiama pripažinti šių institucijų, įstaigų ar organų neveikimą³⁹;
- valstybių narių ieškinius Komisijai, taip pat valstybių narių ieškinius Tarybai dėl aktų valstybės pagalbos srityje, prekybos apsaugos priemonių (dempingo) ir aktų, kuriuos priimdama ji naudoja įgyvendinimo įgaliojimais⁴⁰;
- ieškinius dėl Sąjungos institucijų, įstaigų ar organų arba jų tarnautojų padarytos žalos atlyginimo;

37| Žr. SESV 265 straipsnį ir 256 straipsnio 1 dalį, taip pat Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 51 straipsnį.

38| Žr. Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56–58 ir 61 straipsnius. Taip pat žr. Teisingumo Teismo procedūros reglamento V antraštinę dalį, skirtą apeliaciniams skundams.

39| Žr. SESV 263 ir 265 straipsnius.

40| Žr. Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 51 straipsnį.

- ieškinius, grindžiamus Sąjungos sudarytomis sutartimis, kuriose aiškiai numatyta Bendrojo Teismo jurisdikcija;
- ieškinius intelektinės nuosavybės srityje, pareikštus Europos Sąjungos intelektinės nuosavybės tarnybai (EUIPO) ir Bendrijos augalų veislių tarnybai (BAVT);
- Sąjungos institucijų ir jų darbuotojų ginčus dėl darbo santykių ir socialinės apsaugos sistemos⁴¹.

Bendrojo Teismo sprendimus per du mėnesius galima apskųsti Teisingumo Teismui tik dėl teisės klausimų⁴².

Ieškinys – dokumentas dėl bylos iškėlimo

Tiesioginio ieškinio atveju dokumentas dėl bylos iškėlimo yra ieškinys (arba apeliacinis skundas); kalba, kuria jis surašytas, *ipso facto* tampa proceso kalba⁴³. Gavus ieškinį atitinkamo Sąjungos teismo kanceliarijoje, jis įteikiamas atsakovui ir perduodamas teisinio vertimo raštu tarnybai, kad būtų parengta jo versija pasitarimų kalba. Retesniais atvejais, kai tiesioginį ieškinį pareiškia valstybė narė kitai valstybei narei⁴⁴, reikia

41 | Žr. atitinkamai SESV 268, 270 ir 272 straipsnius.

42 | Žr. Protokolo dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 56–58 straipsnius ir Teisingumo Teismo procedūros reglamento 167 ir paskesnius straipsnius (V antraštinė dalis „Apeliaciniai skundai dėl Bendrojo Teismo sprendimų ir nutarčių“).

43 | Privatūs asmenys ir valstybės narės ieškinį pateikia savo pasirinkta kalba, o Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai – atsakovo kalba.

44 | Taip buvo opioje byloje *Vengrija / Slovakija*, C-364/10, [EU:C:2012:630](#), kurią išnagrinėjus priimtas 2012 m. spalio 16 d. sprendimas (taip pat žr. pranešimą spaudai Nr. 131/12), byloje *Slovėnija / Kroatija*, C-457/18, [EU:C:2020:65](#), kurią išnagrinėjus priimtas 2020 m. sausio 31 d. sprendimas (taip pat žr. pranešimą spaudai Nr. 9/20), arba byloje C-121/21 *R Čekijos Respublika / Lenkija*, kurioje 2021 m. gegužės ir rugsėjo mėn. Teisingumo Teismo pirmininko pavaduotoja priėmė dvi nutartis (taip pat žr. pranešimus spaudai Nr. 89/21, 159/21 ir 23/22).

užtikrinti, kad ieškinys ir kiti pareiškimai, kuriais pasikeičiama, būtų išversti ir į kitos valstybės narės kalbą⁴⁵.

Ieškinių ir apeliacinių skundų atveju Oficialiajame leidinyje paskelbiamas pranešimas, kuriame apibendrintai nurodomi ieškinio ar apeliacinio skundo pagrindai, pagrindiniai argumentai ir reikalavimai. Nuo šio paskelbimo prasideda šešių savaičių terminas⁴⁶ (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 130 straipsnis ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 143 straipsnis), per kurį bet kuri suinteresuotoji šalis gali pateikti prašymą įstoti į bylą.

Pareiškimai

Pareiškimai, kuriais pasikeičiama nagrinėjant tiesioginius ieškinius, yra ieškinys ir atsiliepimas į ieškinį⁴⁷. Antrasis pasikeitimas pareiškimais numatytas nagrinėjant tiesioginius ieškinius Teisingumo Teisme (Procedūros reglamento 126 straipsnis) ir Bendrajame Teisme (Procedūros reglamento 83 straipsnis), išskyrus atvejus, kai atitinkamas Sąjungos teismas mano, kad antrasis pasikeitimas nebūtinai, pavyzdžiui, taikant pagreigtą procedūrą, arba kai šalys pačios to atsisako. Antrą kartą pasikeičiant pareiškimais, gali būti pateiktas dublikas ir triplikas, o atitinkamas Sąjungos teismas gali nurodyti klausimus, kurie turi būti aptarti šiuose pareiškimuose.

Priešingai, Teisingumo Teismui nagrinėjant apeliacinius skundus arba Bendrajam Teismui nagrinėjant tiesioginius ieškinius intelektinės nuosavybės bylose, antrą kartą automatiškai nesikeičiama pareiškimais. Iš tiesų pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 175 straipsnį pateikti dubliką galima tik tam gavus aiškų Teisingumo Teismo

45| Paminėtina išimtis, numatyta Bendrojo Teismo procedūros reglamento 45 straipsnio 4 dalyje, pagal kurią, nagrinėjant ieškinius dėl EUIPO apeliacinių tarybų sprendimų dėl normų, susijusių su intelektinės nuosavybės režimu, taikymo, proceso kalbą pasirenka ieškovas. Tačiau, jeigu kita procedūros atitinkamoje apeliacinėje taryboje šalis per nustatytą terminą pareiškia dėl to prieštaravimą, proceso kalba tampa kalba, kuria surašytas ginčijamas sprendimas. Tuomet teisinio vertimo raštu tarnyba ieškinį išverčia ir į šią kalbą.

46| Kai pateikiami apeliaciniai skundai, šis terminas yra vienas mėnuo (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 190 straipsnio 2 dalis).

47| Tiesioginių ieškinių dėl intelektinės nuosavybės klausimų atveju vartojamas terminas „atsakymas į ieškinį“, o apeliacinių skundų atveju – terminas „atsiliepimas į apeliacinį skundą“.

pirmininko leidimą, o jį suteikdamas jis gali nurodyti šio pareiškimo ir tripliko puslapių skaičių ir dalyką.

Prašymai įstoti į bylą, pastabos dėl prašymų įstoti į bylą ir patys įstojimo į bylą paaiškinimai, priešpriešiniai ieškiniai arba priešpriešiniai apeliaciniai skundai ir atitinkami atsiliepimai į juos kalbų požiūriu vertinami lygiai taip pat kaip ir pareiškimai, susiję su pagrindiniu ieškiniu arba pagrindiniu apeliaciniu skundu.

Kadangi visi šie pareiškimai turi būti pateikiami proceso kalba, Teisingumo Teismo teisinio vertimo raštu tarnyba turi juos išversti tik į pasitarimų kalbą, išskyrus tuos atvejus, kai į bylą įstoja valstybė narė. Iš tiesų ji į bylą įstoja vartodama nacionalinę kalbą⁴⁸, todėl prašymą įstoti į bylą ir patį įstojimo į bylą paaiškinimą reikia išversti ne tik į pasitarimų kalbą, bet ir į proceso kalbą. Vertimo raštu tarnyba siekia, kad bent jau ieškiniai, atsiliepimai į ieškinį ar apeliacinį skundą, dublikai ir triplikai būtų išversti per ne daugiau kaip du mėnesius.

Įstojimas į bylą

Įstojusios į bylą šalys

Daugiakalbystė, kaip proceso šalių lygiateisiškumo garantija, yra užtikrinama tik pagrindinėms šalims bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo ir tiesioginių ieškinių. Ji neužtikrinama įstojusioms į bylą šalims⁴⁹; jos bet kuriuo atveju turi įstoti į bylą proceso kalba, net jeigu yra iš valstybės narės, kurios oficialioji kalba nėra proceso

48| Teisingumo Teismo procedūros reglamento 38 straipsnio 4 dalis ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 46 straipsnio 4 dalis.

49| Įstojimas į bylą yra numatytas Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 40 straipsnyje:

„Valstybės narės ir Sąjungos institucijos gali įstoti į Teisingumo Teisme nagrinėjamas bylas.

Tokia pat teise gali pasinaudoti Sąjungos įstaigos ir organai bei kiti asmenys, galintys įrodyti suinteresuotumą Teismui pateiktos bylos baigtimi. Fiziniai ar juridiniai asmenys negali įstoti į bylas tarp valstybių narių, Sąjungos institucijų arba valstybių narių ir Sąjungos institucijų.

Nepažeisdamos antrosios pastraipos, valstybės, kurios nėra narės, tačiau yra Europos ekonominės erdvės susitarimo šalys, ir tame susitarime nurodyta ELPA priežiūros institucija gali įstoti į Teisme nagrinėjamas bylas, kai jos yra susijusios su viena iš to susitarimo taikymo sričių.

Prašyme įstoti į bylą nurodomi paaiškinimai gali būti pateikiami tik vienos iš šalių reikalavimams paremti.“

kalba nagrinėjamoje byloje, ir joms iš anksto reikėtų pasinaudoti privačiomis vertimo raštu paslaugomis⁵⁰.

Vis dėlto yra viena šios išimties išimtis. Kaip numatyta Teisingumo Teismo procedūros reglamento 38 straipsnio 4 dalyje ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 46 straipsnio 4 dalyje, įstodamos į Teisingumo Teismo ar Bendrojo Teismo nagrinėjamą bylą valstybės narės turi teisę vartoti savo oficialiąją kalbą. Pagal tą patį principą, vadovaujantis Teisingumo Teismo reglamento 38 straipsnio 5 dalimi ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 46 straipsnio 5 dalimi, EEE susitarimo šalys ir ELPA priežiūros institucija gali pasirinkti vartoti ne proceso kalbą, o vieną iš oficialiųjų Sąjungos kalbų. Tokiu atveju įstojimo į bylą paaiškinimai išverčiami į proceso kalbą, kad pagrindinės šalys taip pat galėtų su jais susipažinti ir, jei to pageidauja, pateikti dėl jų pastabas. Įstojimo į bylą paaiškinimų vertimą užtikrina Teisingumo Teismo teisinio vertimo raštu tarnyba.

2.2.3. Nuomonės pateikimo procedūra

SESV 218 straipsnio 11 dalyje numatyta nuomonės pateikimo procedūra⁵¹, kuri pradedama gavus valstybės narės, Europos Parlamento, Tarybos ar Komisijos prašymą dėl numatyto sudaryti Sąjungos ir trečiųjų šalių ar tarptautinių organizacijų susitarimo suderinamumo arba Sąjungos ar jos institucijų kompetencijos jį sudaryti, yra labai savita kalbų vartojimo tvarkos požiūriu. Iš tiesų visos oficialiosios Sąjungos kalbos *ex officio* yra proceso kalbos. Tai reiškia, kad prašyme pateikti nuomonę nurodyti klausimai turi būti išversti į visas oficialiąsias kalbas, kad juos būtų galima paskelbti OL. Atsižvelgiant į tokios procedūros svarbą ir nušvietimą žiniasklaidoje, teisinio vertimo raštu tarnyba daro viską, kad išverstų dar greičiau, kad Teisingumo Teismas galėtų nedelsdamas pradėti darbą.

2.2.4. Procedūrų pagreitinimas

Vertimo raštu terminai jau buvo nurodyti. Vis dėlto reikėtų pažymėti, kad bet kurioje procedūroje šie terminai gali būti gerokai sutrumpinti dėl gero teisingumo vykdymo arba pagrindinių teisių apsaugos priežasčių.

50 | Teisingumo Teismo procedūros reglamento 38 straipsnio 1 dalis ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 46 straipsnio 1 dalis.

51 | Žr. Teisingumo Teismo procedūros reglamento VII antraštinės dalies „Prašymai pateikti nuomonę“ 196 ir paskesnius straipsnius.

Dėl tokio procedūros reglamentuose numatyto pagreitinimo praktiškai sutrumpėja, kartais net labai, vertimo raštu terminai:

- pagreitintos procedūros (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 105, 133 ir 190 straipsniai ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 151 straipsnis). Sąjungos teismas gali nuspręsti taikyti pagreintą procedūrą vienos iš šalių prašymu, o prašymų priimti prejudicinį sprendimą atveju – nacionalinio teismo prašymu arba savo iniciatyva. Toks sprendimas reiškia, kad sutrumpėja kiekvieno etapo, įskaitant vertimą raštu, terminai;
- prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūra (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 107–114 straipsniai). Nacionalinio teismo prašymu ar net savo iniciatyva Teisingumo Teismas gali nuspręsti taikyti prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą SESV trečiosios dalies V antraštinėje dalyje nurodytose srityse, t. y. laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės srityse. Šiai procedūrai būdinga ne tik tai, kad sutrumpėja visų stadijų trukmė, bet ir tai, kad ribojamas dalyvių, galinčių pateikti rašytines pastabas, skaičius: kitos valstybės narės nei ta, kurioje yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, o kartais net valstybė narė, kurioje vyksta prašyme nurodytas nacionalinis procesas, negali pateikti rašytinių pastabų, o, priešingai, gali pateikti savo argumentus teismo posėdyje. Ypatingos skubos atvejais paskirtoji kolegija gali net nuspręsti visiškai praleisti rašytinę proceso dalį. Sprendimas pradėti prejudicinio sprendimo priėmimo skubos tvarka procedūrą turi paradoksalų poveikį vertimo raštu tarnybai: viena vertus, ji privalo kuo skubiau išversti prašymą priimti prejudicinį sprendimą į prancūzų kalbą, kita vertus, ji atleidžiama nuo pareigos versti kitų valstybių narių nei ta, kurioje yra prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, pastabas;
- atsižvelgiant į ypatingas aplinkybes, taip pat gali būti nuspręsta suteikti pirmenybę tam tikrų bylų nagrinėjimui (Teisingumo Teismo procedūros reglamento 53 straipsnis ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 67 straipsnis). Dėl tokio sprendimo taip pat sutrumpėja vertimo raštu terminai.

2.2.5. Rašytinės proceso dalies pabaiga

Rašytinė proceso dalis baigiama:

- kai nagrinėjami prašymai priimti prejudicinį sprendimą – pateikus paskutines pastabas;
- kai nagrinėjami tiesioginiai ieškiniai ir apeliaciniai skundai – pateikus paskutinį pareiškimą, paprastai atsiliepimą į ieškinį arba tripliką, jeigu du kartus pasikeičiama pareiškimais, arba prireikus atsiliepimą į priešpriešinį ieškinį ar įstojimo į bylą paaiškinimą, pateiktą po paskutinių pastabų.

2.3. Žodinė proceso dalis

2.3.1. Teismo posėdis

Teismo posėdis – tai vieta žodiškumui procese. Visos pagrindinės bylos šalys arba įstojusios į bylą šalys ir atstovaujamos valstybės narės gali žodžiu pateikti savo argumentus teisėjų kolegijai ir tam tikrais atvejais generaliniam advokatui. Be to, generalinis advokatas ir teisėjų kolegijos nariai turi galimybę posėdyje užduoti klausimus, siekdami gauti paaiškinimus dėl nagrinėjamos bylos.

Posėdyje paprastai dalyvauja asmenys (šalys, teisėjai, generalinis advokatas, valstybių narių atstovai ir t. t.), kurių gimtosios kalbos yra skirtingos. Net jeigu dauguma jų kalba kitomis kalbomis ir jas supranta, geriausiai galima suprasti ir pasisakyti (ypač teisiniame kontekste) gimtąja kalba. Tokiais atvejais institucija pasitelkia konferencijų vertėjus žodžiu. Visada verčiama žodžiu į prancūzų kalbą (ji yra pasitarimų kalba) tiek dėl teisėjų kolegijos narių, kurie nusprendžia apsieiti be vertimo į jų gimtąją kalbą, tiek dėl posėdžio įrašo. Be to, verčiama žodžiu iš proceso kalbos (ir atvirkščiai), taip pat iš valstybių narių, kurios pranešė apie savo dalyvavimą posėdyje, kalbos (ir atvirkščiai). Kalbos, iš kurių ir į kurias verčiama žodžiu per posėdį, nustatomos dėl labai praktinių priežasčių. Atsižvelgiama į teisėjų kolegijos narių, generalinio advokato, institucijų ir valstybių narių atstovų išreikštus realius poreikius. Kaip minėta, Teisingumo Teismo procedūros reglamento 38 straipsnio 4 dalyje numatyta, kad visų pirma valstybės narės gali vartoti kitą nei proceso kalbą. Taip pat atsižvelgiama į turimus vertimo žodžiu pajėgumus, t. y. vidaus ar išorės vertėjų žodžiu skaičių ir vartojamų kalbų skaičių, juolab kad paprastai vienu metu vyksta keli teismo posėdžiai skirtingose Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo posėdžių salėse. Nereikėtų pamiršti ir tai, kad svarbu kiek įmanoma taupyti lėšas atsisakant laisvai samdomų vertėjų žodžiu, kurie būtų pasitelkiami norint

dvikrypčio vertimo žodžiu į visas kalbas visuose teismo posėdžiuose. Iš tiesų vertimas žodžiu ne visada yra dvikryptis (arba simetrinis): pavyzdžiui, gali būti verčiama iš tam tikros kalbos, bet į šią kalbą – ne.

Vis dėlto yra viena procedūra, per kurią posėdyje visu pajėgumu sinchroniškai verčiama iš visų kalbų ir į visas kalbas. Tai jau minėta nuomonės pateikimo procedūra (žr. 2.2.3 *punktą*), kurioje visos oficialiosios kalbos yra proceso kalbos. Per krizę, susijusią su COVID-19 pandemija, kiekvienam vertėjui buvo skiriama atskira *kabina*, todėl teko imtis gana neįprastų organizavimo priemonių, visų pirma techniškai sujungiant kelias teismo posėdžių sales, kad būtų pakankamai vertėjų kabinų.

Nuo 2022 m. balandžio mėn. Teisingumo Teismo didžiosios kolegijos posėdžiai transliuojami internetu.

2.3.2. Generalinių advokatų išvadų pateikimas

Teisingumo Teisme yra vienuolika generalinių advokatų. Penkios nuolatinės generalinių advokatų vietos skirtos Ispanijai, Italijai, Lenkijai, Prancūzijai ir Vokietijai⁵²; likusios šešios generalinių advokatų vietos rotacijos tvarka skiriamos kitoms valstybėms narėms. Generaliniai advokatai teikia išvadas daugelyje Teisingumo Teismo nagrinėjamų bylų. Pirmasis generalinis advokatas paskirsto bylas generaliniams advokatams⁵³. Generaliniu advokatu iš principo taip pat gali būti skiriamas Bendrojo Teismo narys šio teismo nagrinėjamose bylose⁵⁴; tokiais atvejais (o jie reti)⁵⁵ generaliniu advokatu paskiriamas Bendrojo Teismo narys, kuris neposėdžiauja bylą nagrinėjančioje kolegijoje.

Generalinių advokatų išvados oficialiai pateikiamos per žodinę proceso dalį. Generaliniai advokatai paprastai teismo posėdžio pabaigoje paskelbia datą, kada numatoma pateikti išvadą viešame posėdyje, kuriame perskaitoma baigiamoji šios išvados dalis. Jie veikia kaip *amicus curiae*, t. y. pateikia teisėjų kolegijai savo teisinę analizę ir pasiūlymus, kaip išspręsti ginčą byloje. Todėl visas išvados tekstas išverčiamas į prancūzų kalbą, kad juo

52| Iki „Brexit“ viena iš šešių nuolatinių generalinio advokato vietų buvo skirta Jungtinei Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystei.

53| Teisingumo Teismo procedūros reglamento 16 straipsnis.

54| Bendrojo Teismo procedūros reglamento 30 ir 31 straipsniai.

55| Pavyzdžiui, byloje *Stahlwerke Peine-Salzgitter / Komisija*, T-120/89.

galėtų naudotis teisėjų kolegija, ir į proceso kalbą, kad būtų įteiktas šalis; jis taip pat išverčiamas į kitas oficialiąsias kalbas, nes visas išvadų tekstas išplatintas internete ir paskelbiamas *Teisingumo Teismo praktikos rinkinyje*, kaip ir sprendimas, kurį vėliau priima teisėjų kolegija.

Dėl praktinių priežasčių visi generaliniai advokatai savo išvadas rengia viena iš šešių kalbų, kurios dažniausiai vartojamos teisinio vertimo raštu tarnyboje (prancūzų, ispanų, vokiečių, anglų, italų arba lenkų kalba, kurios šiuo metu atitinkamai yra pasitarimų kalba ir šios tarnybos oficialiai patvirtintos tarpinės kalbos (prancūzų k. *langues pivot*), (žr. 3.6.2 punktą). Todėl kiekvienas teisinio vertimo raštu tarnybos kalbos skyrius didina ir palaiko vertimo pajėgumus, kad jų pakaktų tiesioginiam vertimui į savo kalbą iš kiekvienos iš šių šešių kalbų užtikrinti.

Teisinio vertimo raštu tarnyba siekia, kad išvada jos pateikimo dieną būtų prieinama kuo daugiau kalbų; vis dėlto vėliausiai sprendimo, kuriuo užbaigiamas procesas, priėmimo dieną išvada išverčiama į kalbas, kuriomis jos nebuvo įmanoma padaryti prieinamos išvados pateikimo dieną. Tam, kad teisinio vertimo raštu tarnyba galėtų įgyvendinti šiuos tikslus, generaliniai advokatai bendradarbiauja su teisinio vertimo raštu tarnybos Centrinio planavimo poskyriu. Jie taip pat iš esmės stengiasi, kad jų išvados neviršytų 40 puslapių, išskyrus išvadas bylose dėl apeliacinių skundų, nes jose paprastai nagrinėjama daugiau teisės ir labiau techninio pobūdžio klausimų.

Generaliniai advokatai savo išvadas parengia po teismo posėdžio atitinkamoje byloje. Tie, kurie išvadą parengė ne savo gimtąja kalba, gali kreiptis į teisinio vertimo raštu tarnybą, kad ši perskaitytų originalą ir pagerintų jo kokybę. Užtikrinus originalo kokybę, be kita ko, padedant korektoriams ir teisininkams lingvistams, generalinio advokato kabinetas savo išvadą nusiunčia teisinio vertimo raštu tarnybos Centrinio planavimo poskyriui. Ši tarnyba vienu metu atlieka dvi užduotis:

- pirmoji užduotis – užtikrinti originalo korektūrą (negalima painioti su pirma minėtu pirminiu perskaitymu). Kalbos, kuria parengtas dokumentas, skyrius pataisytą tekstą grąžina kabinetui, kuris, prieš išsiųsdamas naują rinkmeną Centrinio planavimo poskyriui, patvirtina arba atmeta siūlomus pakeitimus. Tai yra pirmasis „prašymas atlikti pakeitimus“;
- antroji, svarbiausia, užduotis – užtikrinti, kad išvada būtų išversta į visas kitas oficialiąsias kalbas. Vykstant vertimo procesui gali būti pateikti keli prašymai atlikti pakeitimus. Pirmasis yra anksčiau minėtos korektūros rezultatas. Jeigu

generalinis advokatas mano, kad projektą reikia tobulinti, gali būti pateikta kitų prašymų atlikti pakeitimus. Kadangi pakeitimai labai trikdo vertimo darbą, generaliniai advokatai siekia, kad tokių prašymų ir kiekviename iš jų esančių konkrečių pakeitimų nebūtų daug. Geriausiai, kai jie apsiriboja dviem prašymais atlikti pakeitimus: pirmąjį pateikia po korektūros, o antrąjį – proceso pabaigoje, kai generalinio advokato kabinetas ir įvairių kalbų skyrių teisininkai lingvistai, atstovaujami atitinkamoje byloje klausimų koordinatoriumi paskirto teisininko lingvisto, pasikeičia informacija. Šis teisininkas lingvistas proceso kalbos skyriuje kaupia klausimus, kylančius įvairiuose kalbų skyriuose atliekant vertimą, siekdamas į juos tiesiogiai atsakyti arba prireikus juos susisteminti ir perduoti generalinio advokato kabinetui, kad šis pateiktų reikiamus paaiškinimus.

Tam tikrais atvejais generaliniai advokatai prieš pateikdami išvadą pageidauja perskaityti ją išverstą į kurią nors kalbą. Tai beveik visada bus išvados versija prancūzų kalba, nes ji perduodama teisėjų kolegijai.

Tada išvada pateikiama viešame posėdyje. Generalinis advokatas neskaito viso jos teksto; jis perskaito tik baigiamąją jos dalį. Išvadą proceso kalba ir pasitarimų kalba, į kurias ją prieš tai išvertė teisininkai lingvistai, vienu metu perskaito vertėjai žodžiu.

Generalinių advokatų išvados sudaro apie 27 % viso teisinio vertimo raštu tarnybos darbo krūvio, o tai buvo beveik 306 000 puslapių 2020 m.

Žodinė proceso dalis baigiama įvykus teismo posėdžiui arba, jeigu nagrinėjamoje byloje teikiama generalinio advokato išvada, pateikus šią išvadą. Tada teisėjų kolegijos pirmininkas pradeda pasitarimų procedūrą, po kurios pasirašoma nutartis, kuria užbaigiamas procesas, arba pasirašomas ir paskelbiamas sprendimas, kuriuo užbaigiamas procesas.

2.4. Sprendimai, nutartys ir nuomonės

Pasibaigus rašytinei ir žodinei proceso dalims ir pradėjus pasitarimų procedūrą, teisėjas pranešėjas byloje parengia nutarties, sprendimo ar nuomonės projektą ir pateikia jį teisėjų kolegijai apsvarstyti pasitarimuose. Per pasitarimus teisėjų kolegija priima bendrą poziciją, kuri išdėstoma sprendimo ar nuomonės projekte. Tada šis projektas nusiunčiamas teisinio vertimo raštu tarnybai, kad ši jį išverstų į proceso kalbą, o jeigu nutartis ar sprendimas skelbtini *Rinkinyje* arba tai nuomonė, kuri visada skelbiama, – į visas kitas oficialiąsias kalbas.

Jeigu teismo akto rūšis yra sprendimas, jį pasirašo teisėjų kolegijos nariai ir atitinkamai Teisingumo Teismo arba Bendrojo Teismo kancleris; jis paskelbiamas viešame posėdyje. Jeigu teismo akto rūšis yra nutartis, ją pasirašo teisėjų kolegijos pirmininkas ir teismo kancleris, tačiau ji nėra skelbiama viešame posėdyje. Tada ji įteikiama šalims. Nuomonę pasirašo Teisingumo Teismo pirmininkas, pasitarimuose dalyvavę teisėjai ir kancleris; ji paskelbiama viešame posėdyje.

Teisinio vertimo raštu tarnyba siekia, kad teismo akto pasirašymo (nutarčių atveju) arba paskelbimo (sprendimų ir nuomonių atveju) dieną su juo būtų galima susipažinti kuo daugiau kalbų. Iš esmės visada yra prieinama versija proceso kalba, nes be jos paprasčiausiai nebūtų teismo akto, kurį būtų galima pasirašyti ir įteikti šalims autentiška kalba. Nepaisant visų pastangų ir investicijų, ne visada yra prieinamos versijos kitomis kalbomis, turint omenyje vis labiau ir labiau nepalankų teisinio vertimo raštu tarnybos išteklių ir darbo krūvio santykį. Pastangos sutelkiamos į apskritai svarbiausius sprendimus, į sprendimus, kurie yra ypač svarbūs atitinkamai valstybei narei (pavyzdžiui, dėl to, kad ji pateikė pastabas arba įstojo į bylą), ir į sprendimus, kurie atrodo gali būti gana greitai išversti (pavyzdžiui, jei jie yra trumpi). Mažiau svarbūs ar didesnės apimties sprendimai dažnai atidedami, tačiau jie kuo greičiau verčiami į likusias kalbas, kad būtų išplatinti internete ir paskelbti *Rinkinyje*. Tarnyba siekia, kad sprendimų vertimas nebūtų atidėtas ilgiau nei trims mėnesiams po jų paskelbimo, tačiau ir tai pasiekti tampa vis sunkiau.

Pagrindinių dokumentų vertimo kalbos

Dokumento originalo kalba

Kalba(-os), į kurią(-as) verčiama

Prašymas priimti prejudicinį sprendimą

1 iš 24
oficialiųjų kalbų

Visos kitos
oficialiosios kalbos
(Išskyrus GA ir MT)

Išvados

1 iš
generalinio advokato
vartojamų oficialiųjų kalbų

Visos kitos
oficialiosios kalbos

Sprendimai ir nutartys

Pasitarimų kalba

Visos kitos
oficialiosios kalbos

Dokumentai bylose dėl tiesioginių ieškinų

1 iš 24
oficialiųjų kalbų

Pasitarimų kalba

Išstojimo į bylą paaiškinimai

1 iš 24
oficialiųjų kalbų

Pasitarimų kalba
ir proceso kalba

Pastabos

1 iš 24
oficialiųjų kalbų

Pasitarimų kalba
ir proceso kalba

Autentiška kalbos versija

Pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 41 straipsnį ir Bendrojo Teismo procedūros reglamento 49 straipsnį teismo aktų, surašytų proceso kalba, versijos yra autentiškos, nesvarbu, ar tai būtų nutartys, ar sprendimai. Todėl versija šia kalba yra ypač svarbi. Neseniai priimta nutartis byloje C-706/20 yra puikus tokio atvejo pavyzdys. Šioje byloje Teisingumo Teismui buvo pateiktas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, kuriuo, be kita ko, prašyta išaiškinti byloje C-677/18 priimtą Sprendimą *Amoena*, nes jo 53 punkto formuluotė anglų kalba, t. y. proceso kalba, nebuvo pakankamai aiški. Teisingumo Teismo buvo paprašyta patikslinti, su koku (-iais) daiktavardžiu (-iais) sietini determinantai „them“ (jiems), „their“ (jų) ir „they“ (jos). Teisingumo Teismas šį klausimą išnagrinėjo atlikdamas Sprendimo *Amoena* autentiško teksto anglų kalba gramatinę analizę.

Siekdami kiek įmanoma išvengti tokių situacijų, kalbų skyriai, verčiantys į proceso kalbą, yra ypač atidūs, prireikus dar labiau kontroliuodami kokybę ir kartais kreipdamiesi patarimo į Sąjungos teismo narius, kuriems ta kalba yra gimtoji.

Teisingumo Teismas dar niekada nėra gavęs prejudicinių klausimų, grindžiamų tuo, kad nesutampa įvairios sprendimo kalbinės versijos. Neabejotinai prie to prisideda aplinkybė, kad versija proceso kalba yra autentiška. Vis dėlto kai kuriose bylose yra kelios proceso kalbos, o bylose dėl nuomonių pateikimo tokį statusą turi visos oficialiosios kalbos (žr. 2.2.3 punktą). Kita priežastis – aukšta Teisingumo Teismo atliekamo teisinio vertimo raštu kokybė, nes nors visos versijos nėra lygiavertės, kaip Sąjungos teisės aktų atveju, kalbinių versijų kokybė ir tarpusavio suderinamumas yra labai svarbus veiksnys siekiant vienodai taikyti Sąjungos teisę.

Dėl šios priežasties Teisingumo Teismui reikia pakankamų išteklių ir kiekvienos *kalbos, į kurią verčiama*, aukščiausio lygio specialistų, nesvarbu, ar tai būtų vertimas raštu, ar žodžiu (žr. 3.1 punktą).

Pranešimas apie sprendimus, nutartis ir nuomones Oficialiajame leidinyje

Apie visus Teisingumo Teismo ar Bendrojo Teismo priimtus sprendimus, nutartis ir nuomones paskelbiama daugiakalbiame pranešime OL, o jo kalbines versijas, savaime suprantama, parengia teisinio vertimo raštu tarnyba⁵⁶. Šiuose pranešimuose pateikiama sprendimų, nutarčių ir nuomonių rezoliucinė dalis, t. y. jeigu tai bylos dėl prejudicinio sprendimo priėmimo – Teisingumo Teismo atsakymai į prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikuso teismo pateiktus klausimus, o jeigu bylos dėl tiesioginių ieškinių ar apeliacinių skundų – tai, ar ieškinys arba apeliacinis skundas patenkintas, ar atmestas, ir sprendimas dėl bylinėjimosi išlaidų.

Sprendimų, nutarčių ir nuomonių skelbimas ir platinimas internete

Siekiant užtikrinti, kad Europos Sąjungos Teisingumo Teismą sudarančių teismų jurisprudencijoje išaiškinta teisė būtų taikoma vienodai, ši jurisprudencija turi būti platinama ir skelbiama. Iki 2012 m. kartais būdavo, kad praeidavo nemažai laiko nuo sprendimų laikinosios versijos išplatavimo Teisingumo Teismo ir Europos Sąjungos leidinių biuro (LB) interneto svetainėse iki jų oficialaus paskelbimo *Rinkinyje*. Tai lėmė praktika leisti *Rinkinį* popierine forma. Viena vertus, *Rinkinio* tomas galėdavo būti išleistas tik tada, kai buvo pateikti visi to tomo tekstai, todėl pavėlavus išversti vieną tekstą, net ir sprendimo santrauką, visas mėnesio tomas negalėjo būti išleistas atitinkama kalba. Kita vertus, pateikus visus tekstus, atitinkamą leidinio tomą dar reikėdavo išspausdinti ir išplatinti. Nuo 2012 m. Teisingumo Teismas ir LB perėjo prie skaitmeninio *Rinkinio* skelbimo. Kiekvienas dokumentas paskelbiamas atskirai, kad nesant nors vieno dokumento nebūtų uždelsta paskelbti kitų. Laikotarpis nuo laikinosios versijos išplatavimo internete iki oficialaus teksto paskelbimo *Rinkinyje* sutrumpėjo iki vos kelių savaičių, per kurias galima užbaigti dokumentų korektūrą.

56| Tai pranešimai apie Sąjungos teismų priimtus sprendimus ir pateiktas nuomones, ir jų nereikėtų painioti su pranešimais apie ieškinio, apeliacinio skundo ar prašymo priimti prejudicinį sprendimą pateikimą; pastarieji pranešimai parengiami, kai tik pateikiamas prašymas priimti prejudicinį sprendimą, ieškinys ar apeliacinis skundas, ir taip pat išverčiami į visas kalbas, kad būtų paskelbti Oficialiajame leidinyje.

Aišku, skaitmeniniame leidinyje išspausdinami visi *Rinkinyje* paskelbti dokumentai, ne tik Sąjungos teismų nutartys ir sprendimai. Jame išspausdinamos ir nuomonės, generalinių advokatų išvados ir informacija apie nepaskelbtus sprendimus.

Santraukos ir informacija apie nepaskelbtus sprendimus

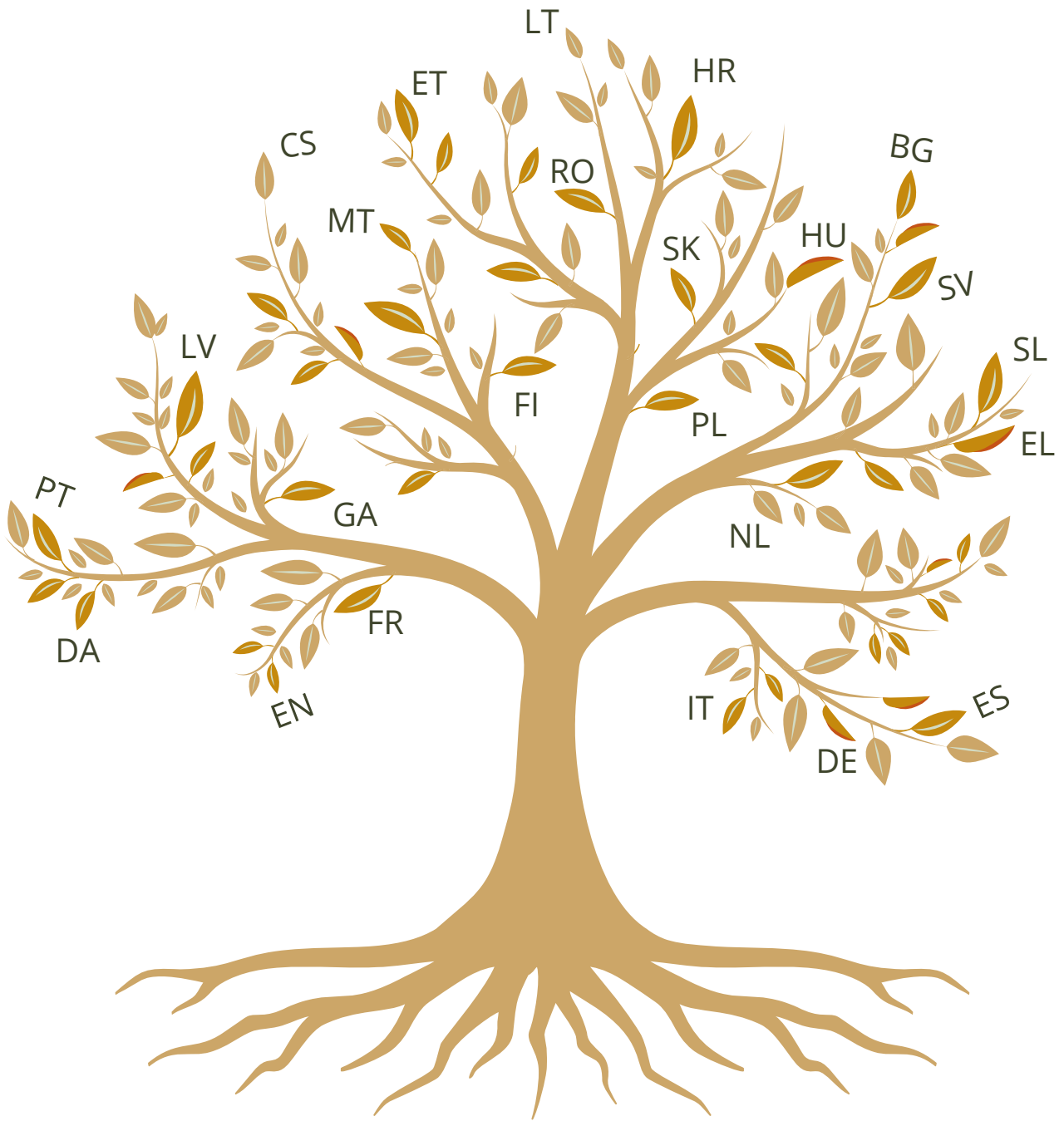
Iki 2018 m. pabaigos būdavo rengiama kiekvieno *Rinkinyje* paskelbto sprendimo santrauka – dokumentas, kuriame pateikiamos raktinių žodžių eilutės ir trumpas atitinkamo sprendimo tekstas. Šis dokumentas, skirtas teisiniams tyrimams palengvinti, kartu su sprendimu, dėl kurio jis parengtas, buvo skelbiamas *Rinkinyje* visomis kalbomis.

Nuo 2019 m. santraukos buvo pakeistos: pirma, jos tapo ilgesnės ir išsamesnės, palyginti su ankstesnėmis santraukomis, taip pat jose atsirado raktinių žodžių eilučių. Antra, rengiamos ne visų Sąjungos teismų sprendimų santraukos, o tik tų sprendimų, kuriuos šie teismai laiko svarbiausiais. Kalbant apie Teisingumo Teismą, tai yra jo didžiosios kolegijos sprendimų ir penkių teisėjų kolegijų kai kurių sprendimų santraukos. Dėl kitų Teisingumo Teismo sprendimų parengiami informaciniai pranešimai, kuriuose pateikiamos raktinių žodžių eilutės ir nuoroda į *Rinkinyje* paskelbtą sprendimą. Kita vertus, rengiamos visų skelbiamų Bendrojo Teismo sprendimų santraukos.

Rinkinyje taip pat pateikiama trumpa informacija apie jame neskelbiamus sprendimus.

Apibendrinant galima teigti, kad nagrinėjant bylą naudojamasi visu daugiakalbių priemonių rinkiniu, kurį prireikus galima papildyti išorės priemonėmis bet kuria oficialiąja kalba. Kiekvienoje konkrečioje byloje iš šio priemonių rinkinio reikia išsirinkti proceso kalbą (nustatomą pateikiant dokumentą dėl bylos iškėlimo) ir, pasitelkus vertimą, visiems bendrą kalbą, kuri šiuo metu yra prancūzų, kad nagrinėjamą bylą būtų galima tvarkyti institucijoje ir apsvarstyti pasitarimuose. Vėliau šį rinkinį papildo, atlikus vertimą raštu ir žodžiu, kitos kalbos, kurių prireikia vykstant teismo posėdžiui, pateikiant išvadas ir priimant sprendimus.

Metaforiškai kalbant, daugiakalbis teisminis procesas yra daugiakalbystės medis. Medis savo šaknis įleidžia į derlingą valstybių narių kalbų, teisinės ir kultūrinės įvairovės dirvožemį; šis dirvožemis yra syvų šaltinis, jie kyla procedūros kamieniu į siaurąją medžio dalį, kur ši įvairovė sutelkiama veiksmingam valdymui; galiausiai kamienas išsišakoja ir išskleidžia įvairovės syvais maitinamus lapus, kurie nukris patręšti bendro dirvožemio.

Reglamentas 1/58

2.5. Teisingumo Teisme nagrinėtos bylos daugiakalbystės srityje

Nors daugiakalbystė susijusi su visu teismo procesu, kartais ji yra ir Teisingumo Teisme ar Bendrajame Teisme vykstančių ginčų dalykas. Šioje jurisprudencijos dalyje yra labai svarbių sprendimų, pavyzdžiui, garsusis Sprendimas *Cilfit*⁵⁷.

2.5.1. Sąjungos aktų kalbinių versijų suderinamumas: *acte clair* teorija

Konkrečiu atveju, kai teismai turi išaiškinti pirminę ar antrinę teisę, nesutampant teisės akto kalbinėms versijoms vertimo raštu procesas įgyja papildomą vertę. Pagal Sprendime *Cilfit* suformuotą jurisprudenciją teismas, siekdamas išaiškinti aktą, gali „palyginti jo kalbines versijas“. Savo ruožtu Sąjungos teismas, atlikdamas tokią analizę, remiasi ne tik per procesą pateiktų dokumentų vertimais, bet ir kitos informacijos visuma, pavyzdžiui, parengiamaisiais dokumentais, skirtumų pobūdžiu ir dydžiu, taip pat teisininko lingvisto (visų pirma proceso kalbos teisininko lingvisto), kuris gali ypač gerai apibūdinti savo kalbinės versijos apimtį ir iš jos išplaukiantį Sąjungos teisės ir nacionalinės teisės santykį, indėliu. Taigi teismo daugiakalbystė taip pat yra teisinės analizės priemonė⁵⁸.

Priešingai Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo jurisprudencijai, Sąjungos reglamentuojamojo pobūdžio teisės aktai neturi procedūros kalbos ir visi yra autentiški. Turėdamas priimti sprendimą dėl tokių aktų aiškinimo tais atvejais, kai skiriasi kalbinės versijos, Teisingumo Teismas sukūrė *acte clair* teoriją. Sprendime *Cilfit* Teisingumo Teismas nurodė, kad teismas, kurio sprendimai pagal nacionalinę teisę negali būti toliau skundžiami, jo nagrinėjamoje byloje iškilus klausimui dėl Bendrijos teisės, privalo vykdyti pareigą kreiptis į Teisingumo Teismą, išskyrus atvejus, jeigu nustatyta, kad tinkamas Bendrijos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad dėl to negali kilti jokių pagrįstų abejonių; tokios galimybės egzistavimas turi būti įvertintas atsižvelgiant, be kita ko, į teismų praktikos Sąjungoje skirtumų atsiradimo pavojų (21 punktą ir rezoliucinė dalis). Nacionalinis teismas gali padaryti išvadą, kad teisingas Bendrijos teisės taikymas yra toks akivaizdus, kad dėl jo negali kilti jokių pagrįstų abejonių, tačiau tik įsitikinęs, kad tai taip pat akivaizdu ir kitų valstybių narių teismams bei Teisingumo Teismui (16 punktą).

57| 1982 m. spalio 6 d. Sprendimas 283/81, [EU:C:1982:335](#).

58| Jean-Marie Gardette, „Éloge et illustration du multilinguisme. En quoi le multilinguisme participe-t-il de la protection juridictionnelle en droit de l'Union ?“, *Revue des affaires européennes*, Nr. 3, 2016, p. 345.

Nacionalinis teismas turi pirmiausia atsižvelgti į tai, kad Bendrijos teisės aktai surašomi daugeliu kalbų ir kad įvairios kalbinės versijos taip pat yra autentiškos; taigi Bendrijos teisės nuostatos aiškinimas reikalauja ir jos kalbinių versijų palyginimo (18 punktas).

Toliau Teisingumo Teismas savo suformuotoje jurisprudencijoje patvirtino, kad, esant Sąjungos teisės akto teksto įvairiomis kalbomis skirtumų, atitinkama nuostata turi būti aiškinama atsižvelgiant į bendrą teisės akto, kurio dalis ji yra, struktūrą ir tikslą; vienoje iš Sąjungos teisės nuostatos kalbinių versijų vartojama formuluotė negali būti vienintelis šios nuostatos aiškinimo pagrindas ir šiuo klausimu jai negali būti teikiama pirmenybė kitų kalbinių versijų atžvilgiu. Toks požiūris būtų nesuderinamas su reikalavimu, kad Sąjungos teisė turi būti taikoma vienodai.

Byloje, kurioje buvo priimtas 1997 m. liepos 17 d. Sprendimas *Ferriere Nord SpA / Komisija*⁵⁹, buvo iškilęs klausimas dėl EEB sutarties 85 straipsnio versijos italų kalba ir šio straipsnio versijų kitomis kalbomis skirtumo. Pagal versiją italų kalba Sutarties 85 straipsnio pažeidimas buvo tai, kad atitinkamas kartelis turi ir antikonkurencinį tikslą, ir antikonkurencinį poveikį („per oggetto e per effetto“), o versijose kitomis kalbomis buvo nustatyta, kad šios dvi sąlygos nėra kumuliacinės, t. y. pakanka, kad kartelis turėtų antikonkurencinį tikslą arba poveikį. Teisingumo Teismas nusprendė, kad „pagal suformuotą jurisprudenciją Bendrijos nuostatos turi būti aiškinamos ir taikomos vienodai, atsižvelgiant į kitomis Bendrijos kalbomis parengtas versijas <...>. Šios išvados negali paneigti tai, kad nagrinėjamu atveju 85 straipsnio versija italų kalba, vertinama atskirai, yra aiški ir nedviprasmiška, nes visose kitose kalbinėse versijose aiškiai minimas alternatyvus Sutarties 85 straipsnio 1 dalyje nurodytos sąlygos pobūdis“ (15 punktas).

59| C-219/95 P, [EU:C:1997:375](#).

Sprendimas *Cilfit II*

Neseniai priimtame Sprendime *Cilfit II*⁶⁰ Teisingumo Teismas turėjo galimybę patikslinti savo ankstesnę jurisprudenciją.

Pirma, jis priminė, kad tuo atveju, kai teisingas Sąjungos teisės aiškinimas yra toks akivaizdus, kad dėl jo nelieta jokių pagrįstų abejonių, tokių abejonių nebuvimas turi būti vertinamas atsižvelgiant į Sąjungos teisės ypatumus, į konkrečius sunkumus, su kuriais susiduriama ją aiškinant, ir į riziką, kad jurisprudencija Sąjungoje gali skirtis. Prieš nusprendamas, kad nėra pagrįstų abejonių, nacionalinis galutinės instancijos teismas turi įsitikinti, jog toks aiškinimas yra toks pat akivaizdus kitų valstybių narių galutinės instancijos teismams ir Teisingumo Teismui. Nacionaliniai galutinės instancijos teismai turi patys savarankiškai ir atidžiai įvertinti, ar jų situacija yra tokia. Todėl jiems tenka didesnė atsakomybė šioje srityje (žr. būtent 50 punktą).

Konkrečiai dėl kalbinių versijų, kurios skiriasi, palyginimo jis 44 punkte nusprendė, kad nors nacionalinis galutinės instancijos teismas neprivalo išnagrinėti kiekvienos atitinkamos Sąjungos teisės nuostatos kalbinės versijos, jis vis dėlto turi atsižvelgti į jam žinomus šios nuostatos kalbinių versijų skirtumus, ypač jeigu juos nurodo bylos šalys ir jie nustatomi.

60 | 2021 m. spalio 6 d. Sprendimas *Conorzio Italian Management ir Catania Multiservizi*, C-561/19, [EU:C:2021:799](#) (taip pat žr. pranešimą spaudai Nr. 175/21).

2.5.2. Bylos, susijusios su kalbų vartojimu per įdarbinimo konkursus ir pranešimuose apie laisvas darbo vietas

Pranešimų apie konkursus, pranešimų apie laisvas darbo vietas ir kvietimų pareikšti susidomėjimą daugiakalbystės klausimas dažnai nagrinėtas Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo jurisprudencijoje; prie jo tikslinga grįžti. Ši jurisprudencija rodo, kad daugiakalbystei, kaip kvazikonstituciniam Sąjungos institucijų veikimo principui, teikiama didelė reikšmė.

Europos personalo atrankos tarnybos (EPSO) organizuojamų įdarbinimo konkursų kalbų vartojimo tvarką Sąjungos teismuose ne kartą ginčijo visų pirma Ispanija ir Italija, kurios nesutiko su EPSO praktika skelbti pranešimus apie konkursus tik vokiečių, anglų ir prancūzų kalbomis, taip pažeidžiant Reglamente Nr. 1/58 nustatytus principus, pagal kuriuos visos valstybių narių kalbos yra oficialiosios ir institucijų darbo kalbos.

Pavyzdžiui, Sprendime *Italija / Komisija*⁶¹ Teisingumo Teismas priminė, kad pagal kalbų vartojimą Sąjungoje reglamentuojančias taisykles oficialiosiomis ir institucijų darbo kalbomis laikomos tuo metu Reglamente Nr. 1/58 nurodytos 23 kalbos. Todėl ginčyti pranešimai apie konkursą buvo panaikinti. Teisingumo Teismas pasiūlė institucijoms nustatyti kalbų vartojimą reglamentuojančias taisykles, kad būtų pateisinta bet kuri Reglamento Nr. 1/58 išimtis. Taigi pranešimuose apie konkursus kalbų pasirinkimas turi būti motyvuotas. Todėl jis 71 punkte priminė: „kadangi nebūtina nuspręsti, ar pranešimas apie konkursą yra bendro taikymo dokumentas, kaip tai suprantama pagal Reglamento Nr. 1 4 straipsnį, pakanka konstatuoti, kad pagal Pareigūnų tarnybos nuostatų III priedo 1 straipsnio 2 dalį, siejamą su Reglamento Nr. 1 5 straipsniu, kuriame numatyta, kad *Europos Sąjungos oficialusis leidinys* leidžiamas visomis oficialiosiomis kalbomis, visas nagrinėjamų pranešimų apie konkursus tekstas turėjo būti paskelbtas visomis oficialiosiomis kalbomis“.

„Bet kuriuo atveju <...> remiantis prielaida, kad Europos Sąjungos piliečiai *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį* skaito savo gimtąja kalba ir ši kalba yra viena iš oficialiųjų Sąjungos kalbų, potencialus kandidatas, kurio gimtoji kalba nėra viena iš tų, kuriomis paskelbtas visas nagrinėjamų pranešimų apie konkursus tekstas, turėjo gauti šį leidinį viena iš šių kalbų ir perskaityti pranešimą šia kalba prieš nuspręsdamas, ar ketina dalyvauti viename iš šių konkursų“ (73 punktas). Todėl „[t]oks kandidatas buvo nepalankesnėje situacijoje, palyginti su kandidatu, kurio gimtoji kalba yra viena iš trijų

61 | 2012 m. lapkričio 27 d. sprendimas, C-566/10, [EU:C:2012:752](#) (taip pat žr. pranešimą spaudai Nr. 153/12).

kalbų, kuriomis buvo paskelbtas visas nagrinėjamų pranešimų apie konkursus tekstas, kiek tai susiję su teisingu šių pranešimų supratimu ir terminu parengti ir išsiųsti dalyvavimo šiuose konkursuose paraišką“ (74 punktas). „Tai reiškia, kad [šioje byloje aptariama] sutrumpintų pranešimų skelbimo praktika nesilaikoma proporcingumo principo ir dėl to atsiranda diskriminacija dėl kalbos, kuri draudžiama pagal Pareigūnų tarnybos nuostatų 1d straipsnį“ (77 punktas).

Vis dėlto nurodytame Sprendime *Italija / Komisija* (86–88 punktai) Teisingumo Teismas pripažino tam tikrus šių principų apribojimus:

„Reikia pridurti, kad su nagrinėjamais pranešimais apie konkursus susijusioms institucijoms specialus kalbinis režimas netaikomas (dėl VRDT kalbinio režimo žr. 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Kik / VRDT*, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), 81–97 punktus). Tačiau reikia patikrinti, ar reikalavimas mokėti vieną iš trijų minėtų kalbų, kaip teigia Komisija, gali būti pateisintas tarnybos interesais. <...> [T]arnybos interesai gali būti teisėtas tikslas, į kurį gali būti atsižvelgta. Kaip nurodyta šio sprendimo 82 punkte, visų pirma Pareigūnų tarnybos nuostatų 1d straipsniu leidžiama taikyti nediskriminavimo ir proporcingumo principų apribojimus. Tačiau svarbu, kad šie tarnybos interesai būtų objektyviai pateisinami ir reikalaujamas kalbų mokėjimo lygis būtų proporcingas realioms tarnybos poreikiams (šiuo klausimu žr. 1975 m. birželio 19 d. Sprendimo *Küster / Parlamentas*, 79/74, [EU:C:1975:85](#), 16 ir 20 punktus ir 1975 m. spalio 29 d. Sprendimo *Küster / Parlamentas*, 22/75, [EU:C:1975:140](#), 13 ir 17 punktus)“.

Bendrasis Teismas tą patį nurodė 2015 m. rugsėjo 24 d. Sprendime *Italija / Komisija*, T-124/13 ir T-191/13, 2015 m. gruodžio 17 d. sprendimuose *Italija / Komisija*, T-275/13, T-295/13 ir T-510/13, taip pat 2016 m. rugsėjo 15 d. Sprendime *Italija / Komisija*, T-353/14 ir T-17/15.

Dėl pastarojo sprendimo buvo paduotas apeliacinis skundas, jį išnagrinėjo Teisingumo Teismo didžioji kolegija. 2019 m. kovo 26 d. Sprendime *Komisija / Italija*, C-621/16 P, Teisingumo Teismo didžioji kolegija nurodė: „reikia patikslinti, kad institucija, nustačiusi nevienodą požiūrį dėl kalbos, turi įrodyti, kad toks požiūris iš tikrųjų atitinka realius poreikius, susijusius su pareigomis, kurias turės atlikti įdarbinti asmenys. Be to, bet koks reikalavimas mokėti konkrečią kalbą turi būti proporcingas šiam interesui ir grindžiamas aiškiais, objektyviais ir nuspėjamais kriterijais tam, kad kandidatai galėtų suprasti tokio reikalavimo motyvus, o Sąjungos teismai – patikrinti jo teisėtumą (taip pat žr. 2019 m. kovo 26 d. Sprendimo *Ispanija / Parlamentas*, C-377/16, 69 punktą)“ (93 punktas); „nevienodas požiūris dėl konkursų kalbų vartojimo tvarkos gali būti leidžiamas pagal Pareigūnų

tarnybos nuostatų 1d straipsnio 6 dalį, jeigu jis objektyviai ir tinkamai pateisinamas teisėtu bendrojo intereso tikslu įgyvendinant personalo politiką“ (120 punktas); „[n]ors tarnybos interesu galbūt galima pateisinti konkurso antrosios kalbos pasirinkimo apribojimą nedideliu oficialių kalbų, kurios labiausiai paplitusios Sąjungoje, skaičiumi (pagal analogiją žr. 2003 m. rugsėjo 9 d. Sprendimo *Kik / VRDT*, C-361/01 P, [EU:C:2003:434](#), 94 punktą) net ir vykstant viešiesiems konkursams, kaip antai nurodytam pranešime apie viešąjį konkursą „Administratoriai (AD 5)“ (EPSO/AD/276/14), toks apribojimas, atsižvelgiant į šio sprendimo 92 ir 93 punktuose primintus reikalavimus, privalo būti grindžiamas tiek konkurse dalyvaujančių kandidatų, tiek Sąjungos teismų objektyviai patikrinama informacija, galinčia pateisinti kalbų mokėjimo reikalavimus, kurie turi būti proporcingi realiems tarnybos poreikiams“ (124 punktas).

Kalbų vartojimo tvarka pranešimuose apie laisvas darbo vietas ir kvietimuose pareikšti susidomėjimą taip pat yra dėmesio vertų bylų dalykas.

2008 m. lapkričio 20 d. Bendrojo Teismo sprendime *Italija / Komisija* (T-185/05) buvo nagrinėjamas valstybės narės (Italija) pareikštas ieškinys dėl Komisijos sprendimo paskelbti pranešimus apie laisvas aukščiausio lygio vadovų darbo vietas vokiečių, anglų ir prancūzų kalbomis ir dėl Komisijos šiomis trimis kalbomis paskelbto pranešimo apie laisvą Europos kovos su sukčiavimu tarnybos (OLAF) generalinio direktoriaus darbo vietą. Siekdama, kad minėti pranešimai apie laisvas darbo vietas būtų panaikinti, Italija rėmėsi nediskriminavimo dėl pilietybės ir pagarbos kalbų įvairovei principais.

Savo ruožtu Komisija nurodė, kaip pati manė, teisėtas priežastis, susijusias su geru tarnybos veikimu.

Bendrasis Teismas patenkino Italijos reikalavimus, motyvuodamas tuo, kad „jeigu Komisija nusprendžia Oficialiajame leidinyje paskelbti visą pranešimo apie laisvą vyresniojo pareigūno [aukščiausio lygio vadovo] darbo vietą tekstą tik tam tikromis kalbomis, tam, kad išvengtų potencialiai šiuo pranešimu suinteresuotų kandidatų diskriminacijos dėl kalbos, ji turi informuoti visus kandidatus apie atitinkamą pranešimą apie laisvą darbo vietą ir leidinius, kuriuose paskelbtas visas jo tekstas“ (130 punktas), ir „[a]tsižvelgiant taip pat į aplinkybę, jog pats sprendimas nebuvo paskelbtas Oficialiajame leidinyje, kad [jo skaitytojai kitomis kalbomis nei vokiečių, anglų ir prancūzų] būtų supažindinti su reikšmingu jame įtvirtintu praktikos pakeitimu, yra didelė rizika, kad potencialūs kandidatai, kurių gimtoji kalba yra kita nei sprendime nurodytos trys kalbos, net nebus informuoti apie galintį juos sudominti pranešimą apie laisvą darbo vietą. Net jeigu šie

kandidatai moka vokiečių, anglų arba prancūzų kalbą, negalima preziumuoti, kad jie skaito Oficialųjį leidinį ne savo gimtąja kalba“ (138 punktas).

Byloje C-377/16, kurioje buvo nagrinėjamas Ispanijos ir Parlamento ginčas ir kuri buvo išspręsta 2019 m. kovo 26 d. Teisingumo Teismo didžiosios kolegijos sprendimu, Ispanija prašė Teisingumo Teismo panaikinti kvietimą pareikšti susidomėjimą vykdant sutartininkų (vairuotojų) atrankos procedūrą. Ji rėmėsi nediskriminavimo dėl kalbos ir pagarbos kalbų įvairovei principais, nes ginčijamame pranešime kaip antrąją atrankos procedūros kalbą buvo galima pasirinkti tik vokiečių, anglų ir prancūzų kalbas, taip pat kaip bendravimo kalbą. Parlamentas savo ruožtu teigė, kad vadovaujasi tarnybos interesais, pagal kuriuos reikalaujama, kad įdarbinti nauji darbuotojai iš karto sugebėtų dirbti, nes šios trys kalbos yra dažniausiai vartojamos institucijoje. Be to, Parlamento teigimu, tai, kad paraiškos forma dėl techninių priežasčių buvo prieinama tik anglų, prancūzų ir vokiečių kalbomis, nereiškia, kad kandidatai ją privalo užpildyti viena iš šių trijų kalbų.

Teisingumo Teismas nurodė, kad „[t]okiomis aplinkybėmis negalima atmesti to, kad iš kandidatų faktiškai buvo atimta galimybė jų pasirinkimu vartoti oficialiąją Sąjungos kalbą savo paraiškoms pateikti“ (44 punktas). Be to, jis priminė, kad „iš Pareigūnų tarnybos nuostatų 1d straipsnio 6 dalies matyti, kad pagal šiuos nuostatus nevienodas požiūris dėl kalbos neleidžiamas, nebent jis objektyviai ir tinkamai pateisinamas ir atitinka teisėtus bendrojo intereso tikslus įgyvendinant personalo politiką“ (49 punktas). Tačiau Parlamentas, kuris turėjo tai įrodyti, to nepadarė. Todėl Teisingumo Teismas panaikino ginčijamą aktą.

2.5.3. Ypatingas kalbų vartojimo, kiek tai susiję su bendro galiojimo Europos patentu, atvejis

Europos patentų tarnyba (EPT) administruoja bendro galiojimo Europos patentą (BGEF), nustatytą 2012 m. gruodžio 17 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1257/2012, kuriuo įgyvendinamas tvirtesnis bendradarbiavimas kuriant bendrą patentinę apsaugą. Vertimo srityje ši tarnyba taiko 2012 m. gruodžio 17 d. Tarybos reglamentu (ES) Nr. 1260/2012 nustatytą tvarką. EPT oficialiosios kalbos yra anglų, prancūzų ir vokiečių. Taigi patentai verčiami tik į šias kalbas, o tai yra Reglamento Nr. 1/58 išimtis. Prieš šią specifinę kalbų vartojimo tvarką protestavo nemažai valstybių narių, kurios rėmėsi nediskriminavimo dėl kalbos principu.

Šioje srityje yra priimtas 2015 m. gegužės 5 d. Teisingumo Teismo (didžioji kolegija) sprendimas *Ispanija / Taryba*, C-147/13. Šioje byloje Ispanija prašė panaikinti Reglamentą Nr. 1260/2012. Belgija, Danija, Čekijos Respublika, Jungtinė Didžiosios Britanijos ir Šiaurės Airijos Karalystė, Liuksemburgo Didžioji Hercogystė, Nyderlandai, Prancūzija, Švedija, Vengrija, Vokietija, taip pat Parlamentas ir Komisija įstojo į bylą palaikyti Tarybos reikalavimų.

Galiausiai Teisingumo Teismas leido taikyti skirtingą požiūrį į oficialiąsias Sąjungos kalbas, nes jis yra tinkamas ir proporcingas teisėtam tikslui, kurio siekiama reglamentu (t. y. sukurti paprastą ir vienodą BGEP vertimo tvarką, kad ji būtų ekonomiškai išradėjams). Taip pat turėtų būti užtikrinamas teisinis saugumas, skatinama diegti inovacijas, naudotos turėtų gauti visų pirma mažosios ir vidutinės įmonės, galimybė gauti BGEP ir naudotis visa patentų sistema turėtų tapti paprastesnė, pigesnė ir teisiškai saugi (31–48 punktai).

Teisingumo Teismo bendravimas su piliečiais jų kalba

Be teisminės veiklos, Teisingumo Teismas gauna ir įvairių pilietinės visuomenės prašymų, pavyzdžiui, prašymų leisti susipažinti su administraciniais dokumentais arba institucijos istoriniais archyvais. Taip pat jis gali gauti įvairiausių klausimų ar prašymų pateikti informaciją, kartais net adresuotų Teisingumo Teismui per klaidą (pavyzdžiui, kai jie susiję su kitu tarptautiniu teismu, kaip Europos Žmogaus Teisių Teismas). Be to, jis gauna prašymų dėl stažuočių, paraiškų dėl darbo, pasiūlymų pagal skelbimus apie pirkimus, prašymų dėl vizitų ar studijų seminarų ir pan.

Kadangi tokie prašymai gali ateiti bet kuria oficialiąja Sąjungos kalba, Teisingumo Teismas turi turėti atitinkamas kalbas mokančių darbuotojų, kad galėtų suprasti tokius prašymus, juos nagrinėti ir į juos atsakyti ta pačia kalba⁶², prireikus pritaikydamas jos registrą ir stilių (teisinį, administracinį, techninį ar pedagoginį) prie asmens, su kuriuo susirašinėjama.

Teisingumo Teismas taip pat turi turėti galimybę bendrauti su išoriniu pasauliu, informuoti visuomenę, atverti savo duris visiems Europos piliečiams, kurie pageidauja atvykti apsilankyti, ir priimti juos vartodamas jų gimtąją kalbą. Todėl interneto svetainė *Curia* yra daugiakalbė. Be to, vizitai, protokoliniai renginiai ar mainai su nacionaliniais teismais organizuojami dalyvių kalbomis, dažnai padedant DGD vertėjams žodžiu.

Pranešimai spaudai taip pat rengiami ir verčiami į visas oficialiąsias kalbas, kurių reikia atsižvelgiant į bylos svarbą ar temą.

62| Šiuo klausimu žr. Europos gero administracinio elgesio kodekso 13 straipsnį (su juo galima susipažinti Europos ombudsmeno interneto svetainėje <https://www.ombudsman.europa.eu/lt/publication/lt/3510>).

3. Daugiakalbystės valdymas Teisingumo Teisme

„Vertimas raštu yra ne tik daugiakalbystės pasekmė, bet dažnai ir vienintelė matoma jos pusė <...>. Vis dėlto jis <...> jungia ir audžia, t. y. minties triumfas prieš jėgos panaudojimą. Tam, kad atskleistų visą savo poveikį, jam reikia nuolatinių pastangų apmąstyti ir tyrimus, ir mokymus.“⁶³

Atsakomybė už daugiakalbystės užtikrinimą teismo procese tenka kancleriui. Šiuo klausimu jam padeda visų pirma Daugiakalbystės generalinis direktoratas (DGD), kuris jungia vertimo žodžiu ir teisinio vertimo raštu tarnybas, pavaldžias generaliniam direktoriui.

3.1. Daugiakalbystės generalinio direktorato struktūra

DGD įsteigtas 2018 m. sausio 1 d. Jis jungia dvi anksčiau buvusias atskiras tarnybas, t. y. teisinio vertimo raštu tarnybą ir vertimo žodžiu tarnybą. Generalinį direktoratą sudaro 30 skyrių, iš kurių du yra tiesiogiai pavaldūs generaliniam direktoriui, o kiti 28 iš esmės yra padalyti į tris direktoratus. Vis dėlto, kai kalbų skyriui pradeda vadovauti naujas vadovas, skyrius dažnai tam tikrą laikotarpį būna tiesiogiai pavaldus generaliniam direktoriui.

Transversalias tarnybas sudaro du tiesiogiai generaliniam direktoriui pavaldūs skyriai ir trečias savarankiškas skyrius:

- Pagalbos daugiakalbystei priemonių skyrius, kurį sudaro skyriaus vadovas, trys administratoriai ir 23 padėjėjai, prižiūri ir kuria specialias vertimo raštu tarnybai skirtas administravimo ir paramos verčiant raštu IT priemones. Bendradarbiaudamas su kitomis tarnybomis, jis užtikrina darbui su dokumentais reikalingus darbo procesus nuo dokumentų gavimo vertimo raštu tarnyboje iki jų atidavimo (išsiuntimas vertimą raštu užsakiusiai tarnybai arba išsiuntimas paskelbti). Be to, jis dirba su Vertimo žodžiu direktoratu, kad koordinuotų ir prižiūrėtų vertimo žodžiu tarnybos IT prašymus ir poreikius, kurie pateikiami Informacinių technologijų direktoratui (ITD). Jo bendradarbiavimas su šiuo direktoratu yra ypač svarbus. Pagalbos daugiakalbystei priemonių skyrius taip

63| Isabelle Pingel, „Le régime linguistique des institutions de l'Union européenne“, *Revue des affaires européennes*, Nr. 3, 2016, p. 360–361.

pat dalyvauja tarpinstituciniame darbe, susijusiame su pagalbos daugiakalbystei priemonėmis ir IT stebėseną. Skyrių sudaro trys poskyriai: Daugiakalbių IT priemonių kūrimo ir administravimo poskyris, Dokumentų pirminio elektroninio apdorojimo ir publikacijų stebėsenos poskyris ir Priemonių administravimo ir paramos poskyris. Jame taip pat yra grupė, atsakinga už suvestinių ir įvairių statistinių duomenų rengimą. Be to, jis atlieka įvairias transversalaus pobūdžio užduotis instituciniu ir tarpinstituciniu lygmeniu, pavyzdžiui, technologijų stebėjimą.

- Planavimo ir išorės vertimo raštu skyrius, kurį sudaro skyriaus vadovas, trys administratoriai ir 20 padėjėjų, tvarko vertimo raštu užsakymų srautą, taip pat administracines, sutarčių ir finansines procedūras, susijusias su raštu verstinų dokumentų perdavimu laisvai samdomiems vertėjams ir tarpinstitucinių priemonių finansavimu. Jį sudaro du – Centrinio planavimo ir Laisvai samdomų vertėjų – poskyriai. Centrinio planavimo poskyris užtikrina ryšį tarp vertimo raštu užsakymus teikiančių tarnybų (kabinetų, kanceliarijų, Teisingumo Teismo tarnybų) ir vertimo raštu skyrių. Jis siūlo terminus vertimo užsakovams ir planuoja darbų eigą iki tol, kol vertimas galutinai užbaigiamas. Šis poskyris rūpinasi tuo, kad prie užsakymų būtų pridėdama vertimui naudinga informacija, ir tvarko susijusius srautus, įskaitant prašymus dėl prašomo išversti teksto pakeitimų. Laisvai samdomų vertėjų poskyris, bendradarbiaudamas su kalbų skyriais, užtikrina laisvai samdomų vertėjų veiklos planavimą, vykdymą ir apskaitą, taip pat gerosios administracinės ir finansinės praktikos laikymąsi. Išorėje gali būti perkamos vertimo raštu ar korektūros paslaugos.

Šis skyrius tiesiogiai neapima Vertimo žodžiu direktorato planavimo ir pirkimo išorėje veiklos (tam tikslui šiame direktorate yra įsteigtas kitas transversalus skyrius), tačiau užtikrina centralizuotą viso DGD biudžeto ir finansų klausimų valdymą ir dalyvauja įvairiose tarpinstitucinėse darbo grupėse.

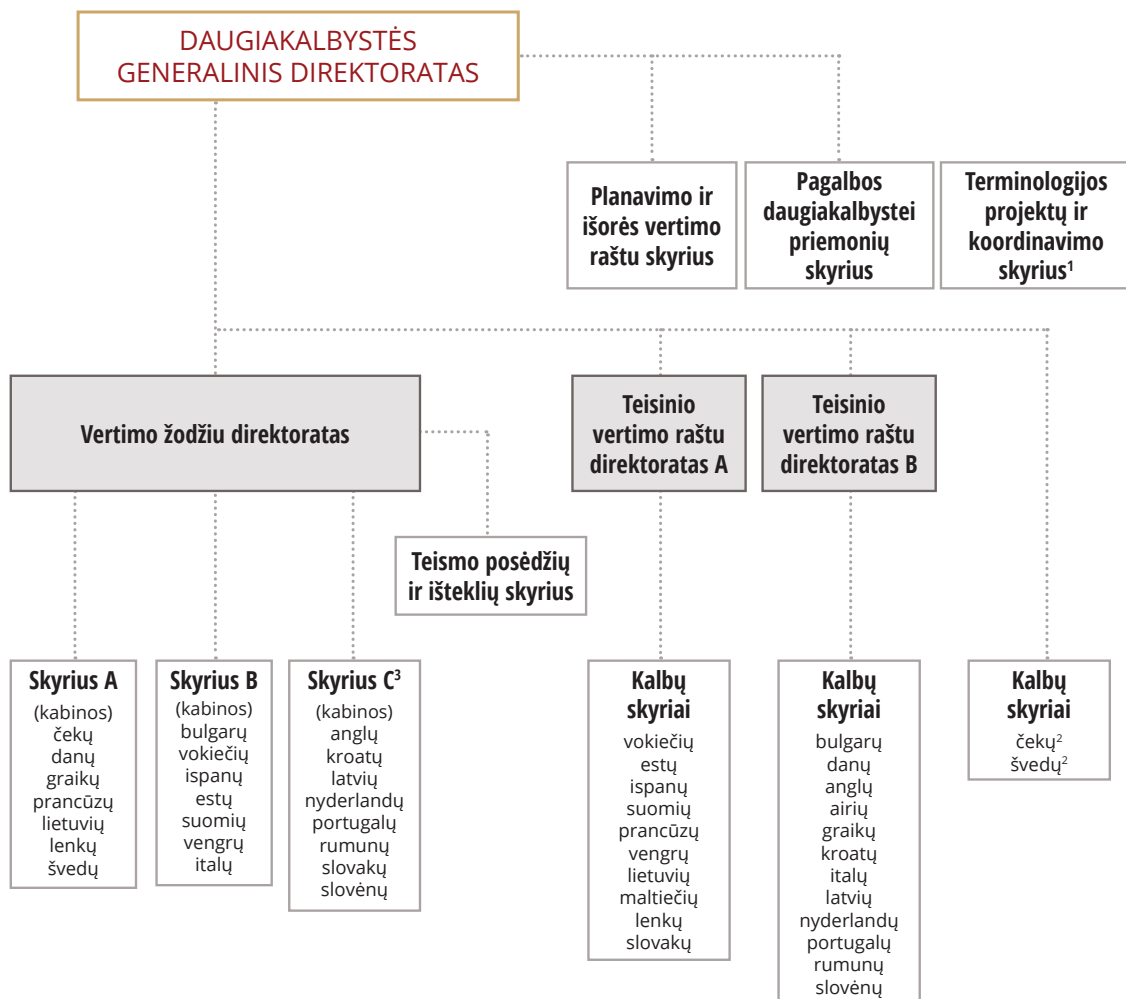
- Čia reikėtų paminėti dar vieną transversalų skyrių, kurio paslaugomis naudojasi visas DGD, nors tas skyrius formaliai nėra jam pavaldus. Tai Terminologijos projektų ir koordinavimo skyrius, kuris yra atsakingas už darbą terminologijos srityje (pirminis terminologinis apdorojimas, terminologijos rinkinių, pavyzdžiui, Daugiakalbio teisinio žodyno, kūrimas, procedūros reglamentų terminija, nacionalinių teismų pavadinimai). Be to, šis skyrius yra atsakingas už darbą, susijusį su dokumentais (paieška, gairės ir į specifines vertimo atmintis skirti įkelti dokumentai), padeda kalbų skyriams įgyvendinti kokybės gerinimo

politiką ir nukreipia juos reikiama linkme, tvarko DGD vidaus komunikacijos įrankius ir priemones, pavyzdžiui, intraneto svetainę, informacinį biuletenį ir pristatomąją medžiagą.

Kiti skyriai paskirstyti trims direktoratams.

Likusią teisinio vertimo raštu tarnybos dalį sudaro du direktoratai, kuriuose yra tik kalbų skyriai – po vieną kiekvienos oficialiosios kalbos. Kalbų skyriuose, kuriems vadovauja skyrių vadovai, dirba nuo 20 iki 57 teisininkų lingvistų (priklausomai nuo vertimo į kiekvieną kalbą darbo krūvio), jiems padeda korektoriai ar kalbos tikrintojai ir kiekvieno skyriaus sekretoriatas.

Vertimo žodžiu direktoratą sudaro keturi skyriai. Trijuose iš šių skyrių yra septynios arba aštuonios nuolatinės kabinos, o iš viso yra 22 kabinos (šiuo metu nėra maltiečių ir airių kalbų nuolatinių kabinų). Kiekvienoje kabinoje – priklausomai nuo vertimo žodžiu į atitinkamą kalbą darbo krūvio – dirba nuo dviejų iki dešimties vertėjų žodžiu (pareigūnų). Ketvirtasis – Teismo posėdžių ir išteklių – skyrius atlieka transversalų vaidmenį planuojant vertimą žodžiu ir administruojant laisvai samdomus vertėjus žodžiu. Teismo posėdžių ir išteklių skyrius yra atsakingas ne tik už visų nuolatinių ir laisvai samdomų vertėjų žodžiu paskyrimo į teismo posėdžius planavimą, bet ir už atrinktų vertėjų žodžiu pasitelkimą kiekvieną savaitę iš tarpinstitucinio daugiau nei 3 000 laisvai samdomų vertėjų žodžiu sąrašo. Jis palaiko nuolatinius ryšius su kanceliarijomis ir kitomis institucijos tarnybomis. Už Vertimo žodžiu direktorato horizontalųjį planavimą ir laisvai samdomų vertėjų žodžiu pasitelkimą ypač didelė atsakomybė tenka skyriaus vadovui, kuriam padeda vienas visą darbo dieną dirbantis administratorius ir penki ne visą darbo dieną dirbantys vertėjai žodžiu (rotuojantys vertėjai), kad sustiprintų planavimo grupę. Administracinę pagalbą skyriui teikia penki įvairių įgūdžių turintys padėjėjai, kurie rūpinasi, be kita ko, vertėjų žodžiu pasitelkimu ir priėmimu skyriuje ir teismo bylų rengimu laisvai samdomiems vertėjams žodžiu.

1 Terminologijos projektų ir koordinavimo skyrius yra tiesiogiai pavaldus Teisingumo Teismo kancleriui.

2 Už vertimo raštu skyrių, kurio vadovas neseniai paskirtas, laikinai tiesiogiai atsako generalinis direktorius, tačiau vėliau jis bus priskirtas prie vieno iš dviejų teisinio vertimo raštu direktoratų.

3 Skyrius C dar dengia maltiečių ir airių kalbas, nes kol kas nėra šių dviejų kalbų kabinų.

3.2. Profesijos Daugiakalbystės generaliniame direktorate

Teisingumo Teismo procedūros reglamento 42 straipsnyje nurodyta: „Teismas iš tinkamą teisinį išsilavinimą turinčių ekspertų, gerai mokančių kelias oficialiąsias Sąjungos kalbas, suformuoja Vertimo tarnybą.“ Todėl jis daugiausia konkurso būdu įdarbina pareigūnus, turinčius tinkamų įgūdžių atlikti funkcijas, kurios reikalingos teisinio vertimo žodžiu ir raštu procesams.

3.2.1. Teisininkai lingvistai

Teisinio vertimo raštu poreikiams patenkinti Teisingumo Teismas jau nuo seno pasitelkia teisininkus lingvistus, t. y. teisininkus, kurie yra baigę nacionalinės teisės studijas ir įdarbinimo metu gerai moka bent dvi kitas oficialiąsias kalbas ir išmano bent dvi teisės sistemas. Verčiant reikia puikiai mokėti kalbą, į kurią verčiama (tiek bendrinę, tiek teisinę); iš esmės tai yra jų gimtoji kalba. Be to, teisininko lingvisto gali būti paprašyta parengti dokumentą, kuris bus verčiamas vėliau (pavyzdžiui, prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauką): kanceliarijos prašymu – pranešimą Oficialiajame leidinyje arba Tyrimų ir dokumentacijos direktorato (TDD) prašymu – dokumentą, kuris bus naudojamas tvarkant bylą (pradinės analizės dokumentą).

Literatūrinis vertimas yra „perkūrimas“, o techninis vertimas, nors ir iš esmės lieka lingvistinis, yra suvaržytas santykinai standartizuotos ir universalios techninės kalbos rėmų; teisinis vertimas yra abiejų minėtų vertimų „hibridas“: perkėlimas turi vykti dviem lygmenimis – kalbiniu ir techniniu teisiniu. Kalbinio standartizavimo laipsnis įvairuoja priklausomai nuo teksto rūšies (prašymai priimti prejudicinį sprendimą, sprendimai, išvados). Būtina laikytis lyginamojo požiūrio: reikia kalbos, į kurią verčiama, teisės sistemoje rasti natūralų arba – jeigu tai neįmanoma – funkcinį verčiamame tekste pavartotos teisinės sąvokos atitikmenį. Dažnai tai susiję su išsamiais teisiniais tyrimais, analize ir šaltinių patikimumo vertinimu. Todėl pats atidžiausias teksto skaitytojas – jo vertėjas.

Pagrindinė teisinio vertimo raštu Teisingumo Teisme ypatybė yra tai, kad šiuo vertimu sukuriama teisė ir pareigos visiems piliečiams, todėl jis turinio prasme turi būti nepriekaištingas.

Tekstas nepriklauso atskiriems jo rengėjams: Teisingumo Teismas pasako lygiai tą patį visomis kalbomis. Todėl teisininkas lingvistas neturi individualaus autoriaus laisvės; priešingai – jam tenka atsakomybė užtikrinti kolektyvinio darbo patikimumą.

Vertimas teisininkui lingvistui reiškia, kad jis turi rasti kalbinių ir teisinių atitikmenų (lyginamoji teisė), perteikti Sąjungos teisę (prireikus vartodamas jos specifines sąvokas) įvairiomis kalbomis, kad būtų užtikrinta tinkama pusiausvyra tarp formuluočių, paimtų tiek iš Sąjungos, tiek iš nacionalinės teisės. Teisinis vertimas Teisingumo Teisme – tai originalaus teksto „rekonstrukcija“, pagrįsta privalomais formos ir turinio elementais (pirminė teisė, antrinė teisė, nuorodos, citatos, nusistovėjusi terminija ir įvairių nacionalinės teisės sistemų šaltiniai)⁶⁴.

Palyginimas gali apimti tris skirtingas teisės sistemas: valstybės narės, kurios teisės nuostatos nagrinėjamos, nacionalinę teisę, valstybės narės, į kurios kalbą tekstas verčiamas, nacionalinę teisę ir Sąjungos teisę. Taigi viena sistema gali būti išreiškiama keliomis kalbomis, kaip ir viena kalba gali būti vartojama keliuose sistemose.

Teisininkai lingvistai daugiausia verčia tokius tekstus:

- norminius tekstus (Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statutas, Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo procedūros reglamentai),
- sprendimus (teismų sprendimai, nutartys ir nuomonės),
- sprendimų santraukas ir informaciją apie nepaskelbtus sprendimus,
- įvairių teismų prašymus priimti prejudicinį sprendimą dėl įvairių teisės sistemų,
- kitus iš išorės gaunamus įvairiausių formų ir stilių procesinius dokumentus įvairiausiomis kalbomis,
- generalinių advokatų išvadas,
- pranešimus į Oficialųjį leidinį,
- pranešimus spaudai, t. y. informacinius tekstus, parašytus paprastesne kalba, tačiau išlaikant originalo teisinį griežtumą,

64 | Šiuo atžvilgiu, kaip yra nurodęs Gwénaél Glâtre, „[d]abartinis Teisingumo Teismas (ESTT) veikia kaip puikus nacionalinių įstatymų vertimo operatorius. Jo vertimo raštu kompetencijos yra Europos teisės aiškinimo pagrindas“, *L'anti-Babel : la forme « Europe » au défi de ses frontières linguistiques*, *Club de Mediapart* tinklaraštis, 2017 m. lapkričio 16 d.: <https://blogs.mediapart.fr/gwenael-glatre/blog/161117/l-anti-babel-la-forme-europe-au-defi-de-ses-frontieres-linguistiques>.

- įvairius dokumentus: raštus, interneto puslapius ir t. t.

Be to, teisininkas lingvistas atlieka ne tik teisinio vertimo, bet ir kitas užduotis, visų pirma reviziją. Jos tikslas – patikrinti originalaus teksto ir vertimo, kurį atliko kitas asmuo (kitas teisininkas lingvistas arba laisvai samdomas vertėjas), atitiktį (išsamumą, teisinių prasmės klaidų nebuvimą, taisyklių laikymąsi ir tinkamą kalbos, į kurią verčiama, vartojimą), atsižvelgiant į tris pagrindinius kriterijus: lojalumą (pagarba atliktam darbui), subsidiarumą (nesikišimas be objektyvaus pateisinimo) ir solidarumą (skyriaus gerosios praktikos laikymasis). Už reviziją atsakingas teisininkas lingvistas siūlo patobulinimus, prireikęs pridėdamas komentarus, leidžiančius aiškiai atskirti, ar tai klaidų taisymas, ar įsikišimas siekiant tikslumo, ar stilistinis patobulinimas. Svarbu, kad revizija kiekviename padalinyje būtų atliekama laikantis suderinto požiūrio, o tam reikia ne tik formalizuoti praktiką ir reguliariai rengti susirinkimus, bet ir keistis tarp skyrių gerąja praktika. Taip pat svarbu neapsunkinti proceso taip, kad jis būtų nenaudingas ir kartais duotų priešingą rezultatą: kokybės kontrolė, įskaitant reviziją, turi būti taikoma pirmiausia jautriems ar svarbiems dokumentams, taip pat neviseiškai savarankiškų teisininkų lingvistų vertimui, pvz., dėl to, kad jie dar mokosi. Be to, revizuojančio teisininko lingvisto gali būti paprašyta informuoti vadovus apie kolegų (arba laisvai samdomų vertėjų) darbą, siekiant juos įvertinti ir – svarbiausia – palaikyti vienodą kokybės lygį.

Kitos teisininko lingvisto užduotys iš esmės yra šios:

- prisidėti prie bendros dokumentų kokybės bendradarbiaujant su rengėjais ir kolegomis iš kitų kalbų skyrių (teikti pagalbą, skaityti kitų skyrių išverstus dokumentus, atsakyti į klausimus apie nacionalinę teisę ir t. t.),
- parengti ilgų prašymų priimti prejudicinį sprendimą santraukas⁶⁵, laikantis bendrų teksto rengimo principų ir paprastai labiau struktūrizuojant tekstą. Šios santraukos turi būti išverstos ir įteiktos visomis kalbomis vietoj originalaus prašymo, išskyrus vertimą į prancūzų kalbą; į ją dėl teismo ir šalių, turinčių teisę pateikti rašytines pastabas, poreikių reikia išversti visą originalų prašymą priimti prejudicinį sprendimą,

65| Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnis.

- prisidėti prie bylų teisinės analizės, teikiant paramą kitoms Teisingumo Teismo tarnyboms (kancelijoms ir Tyrimų ir dokumentacijos direktorui) ir rengiant pastabas, kurios galėtų palengvinti supratimą ir vertimą,
- veikti kaip *referenciniam asmeniui*, kuris kolegoms iš kitų kalbų skyrių teikia naudingus paaiškinimus, susijusius su byla iš jo valstybės narės,
- veikti kaip klausimų koordinatoriui, renkant kolegų iš kitų kalbų skyrių klausimus, susijusius su išvadų ar sprendimų vertimu, į juos atsakyti (jei įmanoma) ir – jei reikia paaiškinimų – juos apibendrinus susisiekti su dokumentą parengusiu kabinetu (žr. 2.3.2 punktą),
- prisidėti prie tyrimų ir teisinių ar dokumentinių projektų, terminijos (ypač teisinės) kūrimo, taip pat prie jos suderinimo,
- prisidėti prie kolegų ar laisvai samdomų vertėjų mokymo,
- prisidėti prie informacijos apie tarnybos veiklą platinimo, institucijoje, tarpinstituciniu lygmeniu ir nacionalinei auditorijai darant pranešimus apie kalbų vartojimą, teisininko lingvisto darbo organizavimą ir pobūdį, taip pat per visuomenės informavimo akcijas už Teisingumo Teismo ribų,
- atlikti korespondento tarp savo kalbos skyriaus ir transversalių tarnybų (pavyzdžiui, IT, terminologijos, mokymo ar pirkimų išorėje valdymo srityje) vaidmenį,
- dalyvauti įdarbinant darbuotojus (konkursų atrankos komisijos, tarnautojų ir laisvai samdomų darbuotojų atrankos grupės, testų taisymas).

Teisininko lingvisto profesija sparčiai keičiasi, nes vis daugiau naudojamos naujos IT – ypač neuroninio vertimo raštu – priemonės (žr. 4.3.3 punktą).

3.2.2. Vertėjai žodžiu

Visi Teisingumo Teismo vertėjai žodžiu yra kvalifikuoti konferencijų vertėjai žodžiu, galintys versti iš kelių oficialiųjų Sąjungos kalbų (mažiausiai iš dviejų, bet dažniau iš trijų–šešių). Per visą savo karjerą vertėjai žodžiu mokosi naujų kalbų, kad galėtų jas įtraukti į mokamų kalbų sąrašą, atlikdami vadinamąjį papildymo testą. Dauguma jų nėra teisininkai, todėl būtų nerealu reikalauti, kad kiekvienas vertėjas žodžiu turėtų

tokį dvigubą išsilavinimą; tačiau vertėjų žodžiu tarnyba apskritai ir kiekvienas vertėjas žodžiu individualiai labai išsiskiria darbo aplinkos ypatumais. Kiekvienas galiausiai specializuojasi ir įgyja ypatingą polinkį ir gebėjimą teisiniams klausimams. Nors vertėjų žodžiu prašoma per paskelbimo posėdžius perskaityti sprendimų rezoliucines dalis ir generalinių advokatų išvadų baigiamąsias dalis, tačiau būtent per teismo posėdžius jų menas yra reikalingiausias visais aspektais. Vertėjai žodžiu, kurie per teismo posėdžius kabinose užtikrina vertimą žodžiu, turi realiuoju laiku paprastai į savo gimtąją kalbą išversti šalių atstovų kalbas ir teismo kolegijos narių klausimus. Šios kalbos ypatingos tuo, kad yra labai teisinės, sakomos įvairiu ritmu, yra oratoriaus talento vaisius, o iškalbos aiškumas būna labai įvairus. Labai dažnai šalių atstovai, kurių kalbos bus verčiamos, yra advokatai, įtraukti į nacionalinius advokatų sąrašus; jie kalba pagal savo valstybės narės teisinės ir kalbines tradicijas ir pateikdami argumentų dėl Sąjungos teisės išaiškinimo vartoja savo valstybės narės teisinės sąvokas. Verčiant sinchroniškai kyla daug iššūkių: kaip tuo pat metu susikonscentruoti į kalbančiojo balsą, į paskutinę minutę į kabiną pristatytą surašytą kalbą, į argumentų Ariadnės siūlą ir į teismo salėje rodomą prezentaciją, jei, be to, kalbėtojas kalba itališkai, o jo skaidrės rodomos angliškai?

Vertėjai žodžiu verčia abiejų teismų posėdžiuose į 24 oficialiąsias Teisingumo Teismo kalbas, taip pat per kitus institucijos renginius, pavyzdžiui, protokolinius vizitus, valstybių narių tarnautojų susitikimus, nacionalinių teisėjų forumus ir iškilmingus posėdžius. Didelių pastangų reikalauja ne tik vertimas žodžiu kabinoje, bet ir pasiruošimas – per teismo posėdį vertėjas žodžiu dirba kruopščiai pasiruošęs; dažnai pasiruošimas pradedamas prieš kelias dienas ir sudaro didelę jo darbo laiko dalį. Kad savo darbą atliktų gerai, vertėjas žodžiu turi turėti tą pačią bylą kaip ir teismo posėdžio dalyviai; dažnai ji būna didelės apimties, su kelių šimtų puslapių priedais, joje gausu teisinių sąvokų, posakių ir argumentų, kuriuos reikia suvokti. Nuolatinis mokymasis ir kalbos žinių palaikymas taip pat yra labai svarbūs vertėjų žodžiu darbo aspektai. Jie privalo griežčiausiai saugoti profesines paslaptis. Nuo 1952 m., kai buvo įsteigtas Teisingumo Teismas, vertimo žodžiu tarnyba dėl augančių institucijos poreikių labai pasikeitė. Šiuo metu Vertimo žodžiu direktorate dirba apie 70 nuolatinių vertėjų žodžiu.

Vertėjų žodžiu užduotis daugiakalbėje aplinkoje (pavyzdžiui, Teisingumo Teisme) yra padėti kiekvienam kalbėtojui aiškiai, natūraliai ir sklandžiai perteikti savo mintis kitiems teismo posėdžio dalyviams.

Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo procedūros reglamentuose įtvirtinta 24 kalbų daugiakalbystės tvarka taikoma tik išimtiniais atvejais. Teismo posėdžių ir išteklių skyrius sudaro kiekvienam teismo posėdžiui pritaikytas grupes. Grupių sudėtis priklauso nuo

proceso kalbos, dalyvaujančių valstybių narių kalbų ir teisėjų kolegijos narių kalbinių poreikių. Kalbų vartojimo tvarka yra atskira kiekvienam teismo posėdžiui; paprastai naudojamas ribotas aktyvių kabinų skaičius, priklausomai nuo dalyvių vartojamų kalbų skaičiaus.

Tarnyba reguliariai naudojasi laisvai samdomų vertėjų žodžiu paslaugomis. Ji pasitelkia juos iš bendro Sąjungos institucijose akredituotų vertėjų žodžių sąrašo. Jų dalyvavimą reglamentuoja Europos Sąjungos institucijų ir Tarptautinės konferencijų vertėjų asociacijos (*Association internationale des interprètes de conférence*, AIIC) susitarimas. Kiek tai susiję su Teisingumo Teismu, pagal sutartį yra numatyta pasirengimo diena, pasirengimas privalomai vyksta Teisingumo Teismo patalpose. Laisvai samdomus vertėjus žodžiu prižiūri nuolatiniai kolegos, kurie yra paskirti į tą patį teismo posėdį, yra integruoti į grupę ir laikosi tų pačių etikos taisyklių: konfidencialumo, diskretiškumo ir kolegialumo.

Vertėjo žodžiu profesijoje taip pat yra sparčių technologinių pokyčių; naujausi pokyčiai – pirma, nuotolinis proceso šalių dalyvavimas teismo posėdžiuose, kurio prireikė dėl kelionių apribojimų per COVID-19 pandemijos krizę, tačiau tikėtina, kad jis iš dalies išliks ir toliau⁶⁶, ir, antra, kai kurių teismo posėdžių transliavimas internetu.

3.2.3. Korektoriai (kalbos tikrintojai)

Išsaugoti daugiakalbystę taip pat reiškia išsaugoti kalbos kokybę. Šią užduotį institucijoje atlieka įvairių profesijų atstovai, pavyzdžiui, korektoriai, dar vadinami kalbos tikrintojais. Jų užduotis – užtikrinti, kad būtų laikomasi kalbos ir rašybos taisyklių, stebėti kalbos raidą, rūpintis taisyklinga vartoseną ir apskritai saugoti savo gimtąją kalbą.

Atitinkami tekstai (visų pirma teismų sprendimai, nutartys, generalinių advokatų išvados ir sprendimų santraukos) prieš išplatinant internete ar paskelbiant turi būti suredaguojami, kad visais atžvilgiais atitiktų iš anksto nustatytas tipografijos ir formatavimo taisykles. Tai yra korektorių užduotis.

66| Marc-André Gaudissart, „La Cour de justice de l'Union européenne face à la crise sanitaire“, *Revue des affaires européennes*, Nr. 1, 2020, p. 97–107. Straipsnis atnaujintas 2021 m. ir paskelbtas Edouard Dubout ir Fabrice Picod knygoje „Le Coronavirus et le droit de l'Union européenne“, *Éditions Bruylant*, 2021, p. 573–593. Be to, šis straipsnis buvo atnaujintas ir paskelbtas rumunų kalba: „Funcționarea Curții de Justiție a Uniunii Europene în timpul pandemiei Covid-19“, *EuRoQuod Revista Rețelei naționale de judecătore-coordonatori în materia dreptului Uniunii Europene*, 2020.

Vis dėlto laikui bėgant ši profesija keitėsi. Visiškai darbo procesų kompiuterizavimas iš pradžių buvo susijęs su vis sudėtingesnėmis formatavimo užduotimis. Tačiau pradėjus struktūrizuoti institucijoje rengiamus dokumentus ir įdiegus vertimo aplinką (šiuo metu paremtą programa „Trados Studio“), kuri užbaigus dokumento vertimą atkuria dokumento struktūrą, šios užduoties apimtis sumažėjo ir dabar ji susijusi tik su tam tikrais dokumentais, kuriuose tokio struktūrizavimo nėra.

Be to, korektoriaus darbas palaipsniui išsiplėtė. Tikrindamas tekstą, kad patobulintų tipografinius aspektus ar net formatą, jis gali nustatyti kitus tobulintinus dalykus. Tai gali būti, pavyzdžiui, teksto dalių, kurios galėjo būti atsitiktinai praleistos verčiant tekstą, nustatymas, elegantiškesnės ar aiškesnės formuliuotės pasiūlymas, tam tikrų rašybos ar gramatikos dalykų ištaisymas; kalbos kinta ir korektoriai yra atsakingi už šių pokyčių stebėseną. Būtent šios naujos užduotys paaiškina, kodėl dabar daugiau kalbame apie kalbos tikrintojus, o ne apie korektorius.

Galiausiai jie konsultuoja ir moko kolegas, dalyvauja bendruose strateginiuose svarstymuose ir siūlo būdus, kaip pagerinti išverstų dokumentų kalbos kokybę. Be to, jie prisideda prie vidaus ir tarpinstitucinių redagavimo taisyklių rengimo savo skyriaus kalba.

3.2.4. Padėjėjai valdymo klausimais ir sekretoriai

Padėjėjas valdymo klausimais įgyvendina kalbos skyriaus vadovo sprendimus dėl valdymo. Todėl jam gali tekti koordinuoti sekretoriato užduotis, bendradarbiaujant su Planavimo ir išorės vertimo raštu skyriumi organizuoti perdavimo laisvai samdomiems specialistams procesą (prašymai dėl pirkimo užsakymų ir sąskaitų faktūrų stebėseną), rengti stebėsenos ir valdymo lenteles, o kai kuriais atvejais – paskirstyti vertimo ir revizavimo užduotis teisininkams lingvistams pagal skyriaus vadovo nustatytus kriterijus.

Palaipsniui išnykus teksto rinkimui spausdinimo mašinėlė, kuris tradiciškai buvo pagrindinė sekretoriato užduotis, dabar sekretoriato darbuotojai daugiausia rūpinasi tekstų parengimu, jų pirminių apdorojimu prieš perduodant teisininkams lingvistams ir išleidimu tolesniems naudotojams kompiuterizuotame darbo procese.

Sekretoriato darbuotojai gauna vertimo raštu užsakymus ir kitą informaciją, kuri ateina per kompiuterinę srautų stebėjimo priemonę. Be to, jie turi iš anksto apdoroti daugybę dokumentų, t. y. atrenka visas teksto dalis, kurias jau galima įtraukti į vertimo projektą be teisininko lingvisto įsikišimo; tai gali būti tam tikrų ištraukų kopijavimas ir

įklijavimas arba – vis dažniau – vertimo medžiagos užbaigimas vertimo aplinkoje (šiuo metu – specializuotoje programoje *Trados Studio*), pridedant referencinius dokumentus ar terminų bazes pagal verčiamo dokumento ypatybes.

Dėl padidėjusio laisvai samdomų specialistų ir jiems perduodamų puslapių skaičiaus sekretoriato darbuotojai, padedami padėjėjo valdymo klausimais, taip pat dalyvauja atliekant laisvai samdomų specialistų valdymo užduotis. Jie užtikrina išorėje atliktų vertimų kokybės kontrolės lapų parengimą ir jų duomenų suvedimą, palaiko kontaktus su laisvai samdomais specialistais ir rengia susirašinėjimo su jais dokumentus. Kai kurie sekretoriato darbuotojai taip pat turi gebėti užtikrinti tolesnę administracinę laisvai samdomų specialistų paslaugų priežiūrą, taikydami procedūras, pagrindų sutartį ir finansinį reglamentą.

Pirminis tekstų apdorojimas prieš perduodant teisininkams lingvistams rodo palaipsniui vykstančią sekretoriatų vaidmens transformaciją. Šis pirminis kompiuterinis apdorojimas, kurį dabar galima atlikti naudojantis vertimo funkcinių rinkinių (prancūzų k. *kit fonctionnel*), pateikiamu vertimo raštu programoje „Trados Studio“, taikomas teismų sprendimams, nutartims, išvadoms, sprendimų santraukoms, informacijai apie *Rinkinyje* nepaskelbtus sprendimus ir prašymams priimti prejudicinį sprendimą. Kitus dokumentus vis dar reikia tvarkyti tradiciškai.

Taigi padėjėjai, kurie dirba su teisinio vertimo bylomis, šiuo metu teisininkams lingvistams vertimo procese talkina kitaip: teikia informaciją visų pirma apie pakeitimus, planavimo organizavimą ir dokumentų judėjimą.

Be to, didelė reikšmė teikiama vertimo raštu užsakymams. Sekretoriatai yra atsakingi už patikrinimą, ar į dokumentą įtraukti visi užsakovo nurodyti elementai ir ar jis atitinka visus formas ir kokybės reikalavimus.

DGD sekretoriatas ir transversalių skyrių sekretoriatai yra atsakingi už paramą visai šiai veiklai – jie atlieka įvairias operatyvines ir administracines užduotis, taiko generalinio direktorato nustatytas procedūras, taisykles ir metodus, taip prisidedami prie sklandaus viso generalinio direktorato veikimo. Jie užtikrina keitimąsi informacija, nuolatinę darbų pažangos stebėseną ir bendravimą su paslaugų naudotojais ir generaliniam direktoratui teikiamų vidaus bei išorės paslaugų teikėjais.

3.2.5 Specifinės profesijos

Siekdamas padėti vertimo raštu ir vertimo žodžiu tarnybų darbuotojams dirbti, DGD gali pasitelkti įvairių specifinių profesijų specialistus, dirbančius transversaliose grupėse ar skyriuose (*žr. 3.1 punktą*). Šie padėjėjai ir administratoriai atsakingi visų pirma už personalo skaičiaus stebėseną, darbuotojų priėmimą skyriuose ir mokymą, tam tikrų statistinės analizės užduočių atlikimą ir administracinių bylų tvarkymą. Labiau techninėse srityse tarnyba pasitelkia ekspertus, pavyzdžiui, informatikus, kurie specializuojasi kuriant valdymo ar pagalbos verčiant raštu priemones, specialistus, atsakingus už pirminį elektroninį dokumentų apdorojimą, ir specialistus, dirbančius su vertimo raštu užsakymų srautu ir administracinėmis, sutartinėmis ir finansinėmis procedūromis, susijusiomis su perdavimu išorės specialistams.

Be to, DGD naudojasi Terminologijos projektų ir koordinavimo skyriuje dirbančių specifinių profesijų atstovų teikiamomis paslaugomis. Šį skyrių sudarantys terminologai ir dokumentalistai, kurių dauguma yra teisininkai, bendradarbiaudami su teisininkais lingvistais, daugiausia inicijuoja ir prižiūri terminologijos projektus. Jie padeda sudaryti ir pildyti terminologijos korteles, taip pat kontroliuoti jų kokybę, siekiant perkelti jas į Sąjungos terminologijos duomenų bazę *IATE*⁶⁷. Jie padeda teisininkams lingvistams dirbti, pagal užklausas atlikdami terminologines ir dokumentines paieškas, kuriomis Teisingumo Teismas daugiausia naudojasi tvarkydamas prašymus priimti prejudicinį sprendimą. Be to, tie patys asmenys rengia įvairius mokymus apie terminiją ir kalbos bei terminijos išteklius, dokumentinės paieškos metodus ir priemones, koordinuoja kabinetų prašymus atlikti lyginamuosius lingvistinius tyrimus. Keletas labiau techninio profilio darbuotojų, kurie yra pavaldūs skyriaus vadovui ir glaudžiai bendradarbiauja su DGD, rengia šio direktorato vidaus komunikacijos medžiagą.

3.3. Išorės specialistai

Tam, kad būtų patenkinti visi vertimo raštu ir žodžiu poreikiai, DGD labai padeda išorės specialistai, kurie vis dažniau bendradarbiauja su institucijos darbuotojais (žinoma, laikantis ribų, kurias leidžia sutarčių nuostatos ir viešųjų pirkimų taisyklės, bei atsižvelgiant į dokumentų konfidencialumo lygį).

67 | <https://iate.europa.eu/home>

3.3.1. Teisininkai lingvistai ir laisvai samdomi vertėjai raštu

Pirkimas išorėje yra ekonomiška administravimo praktika visų pirma perkant teisinio vertimo raštu paslaugas, nes tuo atveju, jeigu nuolat būtų pakankamai pareigūnų, kad jie galėtų susidoroti su darbo krūviu kiekvieno piko metu, didelė jų dalis kitais laikotarpiais turėtų per mažai darbo. Vis dėlto reikia pripažinti, kad pastaroji rizika jau tapo, galima sakyti, teorinė, nes direktorato darbo krūvis tapo toks didelis, kad laisvai samdomų vertėjų indėlis dabar yra būtinas tam, kad direktoratas galėtų atlikti savo pagrindines užduotis.

Norėdama pasitelkti laisvai samdomus vertėjus, teisinio vertimo raštu tarnyba organizuoja viešuosius pirkimus. Todėl dėl kiekvienos kalbos, į kurią verčiama, rengiamas viešasis pirkimas. Kita vertus, visi viešieji pirkimai neapima visų galimų kalbų, iš kurių verčiama. Vienintelis viešasis pirkimas, apimantis visas šias kalbas, yra teisinio vertimo raštu į prancūzų kalbą pirkimas, nes prancūzų kalbos skyriui tenka versti procesinius dokumentus tiesiogiai iš visų kitų oficialiųjų kalbų, o ne per tarpinę kalbą (žr. 3.6.2 punktą). Kiti kalbų skyriai naudojami šiomis procedūromis siekdami gauti papildomų vertimo į savo kalbą pajėgumų bent jau iš prancūzų kalbos ir penkių tarpinių kalbų⁶⁸, o prireikus – ir iš kitų kalbų, dėl kurių yra poreikis. Visų pirma tarpinių kalbų skyriai, t. y. tie, kurie parengia vertimą, kuriuo remdamiesi kiti skyriai parengia savo kalbines versijas, užtikrina, kad padengtų ir kalbas, kurioms jų kalba yra tarpinė. Ne prancūzų kalbos skyriai ypač nori turėti ilgą sąrašą kontrahentų, galinčių versti iš prancūzų kalbos, nes dauguma verčiamų dokumentų būna parengti šia kalba.

Kai, vykdant šiuos viešuosius pirkimus, vokų su pasiūlymais atplėšimo komisija ir paraiškų dalyvauti konkurse ir pasiūlymų vertinimo grupės užbaigia savo užduotis, perįgaliojantis leidimus suteikiantis pareigūnas (šiuo atveju – skyriaus vadovas arba jį pavaduojantis asmuo) kiekvienai pirkimo daliai (viena pirkimo dalis atitinka vieną kalbų derinį) sudaro konkurso dalyvių, kuriems reikia pasiūlyti sudaryti pagrindų sutartį dėl vertimo raštu užduočių skyrimo, sąrašą pagal jų eiliškumą dinamiškame kontrahentų sąrašė. Šis eiliškumas nustatomas pagal kainos (30 %) ir kokybės (70 %) santykį.

Laisvai samdomi vertėjai iš esmės gali dalyvauti viešuosiuose pirkimuose tik tuo atveju, jei turi nacionalinį teisinį išsilavinimą. Vis dėlto, atsižvelgdami į realią situaciją rinkoje, kurioje sunku užtikrinti pakankamą teisininkų, galinčių versti iš pageidaujamų kalbų,

68 | Primintina, kad šios tarpinės kalbos yra anglų, ispanų, italų, lenkų ir vokiečių.

skaičių, keli kalbų skyriai sušvelnino šį reikalavimą deficitinėms pirkimo dalims ir dabar pripažįsta kitą, ne vien teisinį, išsilavinimą su sąlyga, kad asmuo turi teisinio vertimo patirties, tačiau pirmenybė teikiama konkurso dalyviams teisininkams.

Dėl kiekvieno vertimo užsakymo parengiama užsakymo forma remiantis puslapių skaičiumi, neįskaitant teksto ištraukų, perkeltų naudojant kompiuterines panašių tekstų paieškos tarpinstitucinėse vertimo atmintyse (*Euramis*) priemonės. Prieš apmokant laisvai samdomo vertėjo išrašytą sąskaitą faktūrą, patikrinama pateikto vertimo kokybė. Vertimas turi būti nepriekaištingos kokybės, priešingu atveju taikomos sutartyje numatytos sankcijos – mažinama mokėjimo suma arba net nutraukiama sutartis.

Laisvai samdomų specialistų indėlis tapo nepakeičiamas. Siekdamas kuo veiksmingiau panaudoti savo išteklius didėję darbo krūviui, esant biudžeto apribojimams ir poreikiui laikytis terminų, DGD nuo 2015 m. pabaigos įgyvendina plataus užmojo išorės vertimo raštu indėlio optimizavimo projektą, kuriuo siekiama penkių pagrindinių tikslų:

- kiekvienai kalbai, į kurią verčiama, turėti pakankamai išorės specialistų, kad būtų padengtos visos reikalingos kalbos, iš kurių verčiama;
- pritraukti teisinį išsilavinimą turinčius išorės vertėjus raštu, kad būtų mažiau naudojamosi vertėjų ne teisininkų paslaugomis;
- gauti kokybišką vertimą, kuriuo galima iš karto naudotis;
- naudotis tuo, kad išorės vertėjai teisininkai būdami atitinkamoje valstybėje turi glaudų ryšį su jų nacionalinėmis teisės sistemoms, kad būtų užtikrintas labai aukštas teisinės terminologijos tinkamumo lygis;
- sutartis pasirašiusius asmenis supažindinti su kalbų skyrių darbo metodais, be kita ko, rengiant reguliarius susitikimus ir teikiant informacinius, terminologinius bei dokumentinius išteklius.

Siekdami pritraukti daugiau laisvai samdomų vertėjų, visų kalbų skyrių darbuotojai reguliariai vyksta į komandiruotes valstybėse narėse, kad esamiems laisvai samdomiems vertėjams suorganizuotų mokymus, pristatymus ir klausimų bei atsakymų sesijas, taip pat lankosi universitetuose ir profesinėse asociacijose, kad informuotų apie laisvai samdomo specialisto karjeros (pagrindinės ar papildomos) galimybes Teisingumo Teisme. Pavyzdžiui, 2019 m., be daugelio kitų, buvo organizuotos Maltos kalbos skyriaus darbuotojų komandiruotės, kurios leido susitikti su daugiau nei 500 moksleivių ir juos

paskatinti mokytis kalbų, ir Nyderlandų kalbos skyriaus darbuotojų komandiruotės, po kurių Neimegeno (Nyderlandai) ir Gento (Belgija) universitetuose buvo pradėti rengti teisinio vertimo raštu kursai. Skatinimo ir komunikacinė veikla organizuojant viešuosius pirkimus apima skelbimus, brošiūras ar reklaminius interpus specializuotoje žiniasklaidoje ir internete, o informacija Teisingumo Teismo interneto svetainėje nuolat atnaujinama.

Šios investicijos atsipirko, nes vis daugiau išnagrinėjama pasiūlymų per laisvai samdomų vertėjų raštu konkursus.

Kalbų skyriai, aktyviai stebėdami išorės vertimo raštu kokybę, rengia daugybę susitikimų su išorės vertėjais, kad supažindintų juos su DGD reikalavimais ir pristatytų darbo metodus, turimas priemones ir išteklius, kuriais galima naudotis per tarpinstitucinę saugaus keitimosi informacija platformą. Šie susitikimai taip pat suteikia galimybę naudingai keistis nuomonėmis, per juos laisvai samdomi vertėjai raštu gali pasidalyti sunkumais, kurių patiria dirbdami, ir gauti konkrečius atsakymus iš kalbų skyrių.

Iki 2022 m. pabaigos galiojo 1 425 teisinio vertimo raštu sutartys, apimančios 195 kalbų kombinacijas. Tačiau vis dar išlieka aktyvios laisvai samdomų vertėjų paieškos poreikis. Iš tikrųjų tam tikrų kalbų kombinacijų, kurias norima padengti, rinkoje rasti nepavyko, o kai kurių kitų kalbų kombinacijos dengiamos nepakankamai. Reklamos spaudoje ir kitose žiniasklaidos priemonėse nepakanka, nes reikia ne tik mobilizuoti rinkoje esamus išteklius, bet ir skatinti susidomėjimą.

Išorės vertimo raštu indėlio optimizavimo projektas leido palaipsniui padidinti laisvai samdomiems vertėjams perduotų vertimų apimtį 2021 m. iki 42 %; tai reiškia, kad didžioji dauguma ne tokių konfidencialių dokumentų (prašymai priimti prejudicinį sprendimą, procesiniai dokumentai, generalinių advokatų išvados ir prireikus jau paskelbti sprendimai) dabar yra perduodami išorės vertėjams, o tai gerokai palengvina vidaus ištekliams tenkančią naštą, nepaisant to, kad reikia atlikti laisvai samdomų vertėjų vertimų kontrolę sutarčių vykdymo ir kokybės užtikrinimo požiūriais.

Vertimo raštu tarnyba deda visas pastangas, kad vertimo kokybė būtų kuo geresnė, visų pirma dalydamasi su laisvai samdomais vertėjais dokumentiniais, terminologiniais ir metodiniais ištekliais ir taikydama didaktinę bei sisteminę grįžtamojo ryšio (*feed-back*) politiką. Kartu DGD buvo sukurtas kokybės tinklas, kad institucijos teisininkai lingvistai, paskirti kalbų skyrių patarėjais kokybės klausimais, galėtų dalytis patirtimi ir idėjomis apie vertimo raštu, įskaitant išorės vertimą, kokybę. Buvo aptarti keli klausimai, įskaitant

poreikį suvienodinti kokybės kontrolės praktiką ir kriterijus ir labiau struktūrizuoti laisvai samdomų specialistų vertinimus.

Transversalūs skyriai taip pat deda daug pastangų, kad laisvai samdomiems vertėjams tarpinstitucinėje saugaus keitimosi informacija platformoje būtų teikiama informacinė ir pagalbinė medžiaga (terminologijos, dokumentų bazės ir terminologijos bei dokumentų paieškos srities vadovai ir t. t.). Be to, teikiama metodinė ir techninė pagalba, kuria siekiama palengvinti vertimo bylos parengimą ir įtraukti visus referencinius dokumentus, kad laisvai samdomas vertėjas galėtų kokybiškai atlikti darbą.

2015–2022 m. išorės vertėjams perduotų versti puslapių skaičius išaugo beveik 35 %, pirkimo užsakymų – 61 %, o mokėjimų – 42 %, todėl atitinkamai padaugėjo darbo kalbų ir transversalių skyrių administratoriams.

Vis dėlto vertimo perdavimo laisvai samdomiems vertėjams galimybės nėra neribotos. Iš tiesų sprendimų projektai, kurie sudaro didžiąją teisinio vertimo raštu tarnybos darbo krūvio dalį, yra labai konfidencialūs dokumentai, kurių, kol jie nepaskelbti, negalima perduoti versti laisvai samdomiems vertėjams. Tik pasirašyti ar paskelbti sprendimai tampa viešais dokumentais. Reikėtų nepamiršti, jog nepaisant to, kad teisinio vertimo raštu tarnybos tikslas – užtikrinti, kad sprendimo paskelbimo dieną būtų kuo daugiau sprendimų kalbinių versijų, sprendimų vertimo perdavimas laisvai samdomiems vertėjams iki jų paskelbimo negalimas, net jeigu šis tikslas nebūtų pasiektas.

3.3.2. Laisvai samdomi vertėjai žodžiu, arba AIC

Vertimo žodžiu direktoratas pasitelkia Sąjungos institucijose akredituotus vertėjus žodžiu.

Laisvai samdomi vertėjai žodžiu, dar vadinami AIC („agents interprètes de conférence“; konferencijų vertėjai), yra labai svarbūs išteklių, užtikrinantys sklandų vertimo žodžiu paslaugų teikimą ir gebėjimą nuolat prisitaikyti prie konkrečių teismo posėdžių kalbinių reikalavimų.

AIC įdarbinimą reglamentuoja Europos Parlamento, Europos Komisijos ir Teisingumo Teismo su Tarptautine konferencijų vertėjų asociacija (AICC) sudarytas susitarimas.

Vertėjai žodžiu skiriami į teismo posėdžius, o laisvai samdomi vertėjai žodžiu į juos kviečiami naudojantis specialia programa, prijungta prie Komisijos duomenų bazės ([*Webcalendar*](#)), kuria naudojasi Parlamentas, Komisija ir Teisingumo Teismas, tvarkydami bendrą tarpinstitucinį [*akreditavimo testą*](#) išlaikiusių vertėjų žodžiu sąrašą.

2022 m. Vertimo žodžiu direktoratas naudojo 416 skirtingų laisvai samdomų vertėjų žodžiu paslaugomis iš viso 3 396 sutarčių dienas, t. y. vidutiniškai 92 sutarčių dienas per Teisingumo Teismo veiklos savaitę. Tarp laisvai samdomų vertėjų žodžiu taip pat galima rasti talentingų vertėjų, kurie galėtų perimti nuolatinį vertėjų žodžiu funkcijas ir kartu išlaikyti nedidelį kompetentingų AIC branduolį.

Atvykusius dirbti į Teisingumo Teismą laisvai samdomus vertėjus žodžiu pagal nustatytą tvarką priima ir prižiūri kolega. Jie gauna visą jiems paskirtos bylos medžiagą, įskaitant procesinius dokumentus, su kuriais jau galima susipažinti dieną prieš posėdį arba posėdžio rytą. Sekmadeniais ir valstybinių švenčių dienomis yra budintis pareigūnas vertėjas žodžiu, kuris gali juos pasitikti. Nepriklausomai nuo to, ar tai būtų darbo, ar nedarbo diena, laisvai samdomi vertėjai žodžiu visada turi vieną dieną pasiruošti prieš posėdį, kad galėtų susipažinti su bylos medžiaga. Šis pasiruošimo laikas, kurį suteikti gali vienintelė institucija – Teisingumo Teismas, yra labai svarbus siekiant užtikrinti kokybišką posėdžių, kuriuose dažnai sprendžiami labai sudėtingi teisiniai ir techniniai klausimai, vertimą.

Šis nuolatinis bendravimas su laisvai samdomais vertėjais, žinoma, verčia galvoti apie išorės vertimo raštu optimizavimo projektą, su kuriuo turi daug bendrų bruožų. Vertimo žodžiu ir raštu tarnybos čia taip pat gali rasti konkrečių sinergijos galimybių, ypač per vizitus, komandiruotes, laisvai samdomų vertėjų paieškos ir jų kompetencijos didinimo veiklą.

3.4. Kokybiško teisinio vertimo raštu ir žodžiu Teisingumo Teisme svarba

3.4.1. Teisinio vertimo raštu kokybė

Labai svarbu, kad vertimas į proceso kalbą būtų kuo kokybiškesnis, nes teismo sprendimo reikšmė turi būti visiškai aiški šalims, o prejudicinio sprendimo atveju – ir prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui. Vertimo kokybė turi leisti priimti tokį pat aiškų sprendimą, kokį valstybės narės aukščiausiasis teismas priimtų nacionaliniu lygmeniu. Nors techniniu požiūriu sprendimas yra vertimo iš pasitarimų kalbos, t. y. prancūzų kalbos, rezultatas, teisiniu požiūriu sprendimas proceso kalba yra autentiškas, todėl turi būti toks pat aiškus ir tikslus, tarsi būtų parašytas šia kalba.

Vis dėlto vertimo kokybės svarba tuo neapsiriboja. Nuo tada, kai buvo priimti sprendimai *Gend & Loos* (žr. 18 išnašą) ir *Costa*⁶⁹, Sąjungos teisė turi tiesioginį poveikį ir viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu. Ji nepriklauso nuo nacionalinių perkėlimo į nacionalinę teisę priemonių taikymo, išskyrus direktyvas. Teisingumo Teismo jurisprudencijoje ši Sąjungos teisė taikoma arba aiškinama. Todėl aukščiausi kokybės standartai taikomi ne tik versijai proceso kalba, kuria Teisingumo Teismas oficialiai priėmė sprendimą byloje, bet ir visoms kitoms kalboms, į kurias verčiamas sprendimas, ypač prejudicinių sprendimų atveju (*erga omnes* poveikis). Iš tiesų Sąjungos teismo sprendimas ar išaiškinimas bus privalomas visoms valstybėms narėms – tiek įstatymų leidžiamosios, tiek vykdomosios, tiek teisminės valdžios lygmeniu. Nacionaliniai teismai atspindi jo pasekmes savo sprendimuose. Net ir nedideli teisiniai nukrypimai gali lemti skirtingą valstybių narių teismų praktiką ir taip pakenkti vienodam Sąjungos teisės taikymui. To pasekmės gali būti labai rimtos – tiek sklandžiam vidaus rinkos veikimui, tiek tarptautinei prekybai, tiek tinkamam bendros laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės veikimui, tiek pagrindinėms teisėms. Be to, tai labai pablogintų Teisingumo Teismo ir visos Europos Sąjungos įvaizdį. Galiausiai tai atvertų kelią teisiniam netikrumui, kuris, pirma, sukeltų pirmiau minėtus neigiamus padarinius ir, antra, lemtų galimą didelį prašymų priimti prejudicinį sprendimą, kuriais būtų siekiama išaiškinti tai, kas jau turėjo būti aišku iš pat pradžių, skaičių.

Kokybė yra kalbos tarnybų egzistavimo prasmės sąlyga. Jei teisinis vertimas nebūtų aukščiausios kokybės, asmenys, kurie naudojami atitinkamomis kalbinėmis versijomis, tai greitai suprastų, nes jiems būtų sunkiau suprasti perteikiamą esmę, o kartais jie net būtų klaidinami. Natūralu, kad jie lygiagrečiai arba išimtinai pasikliautų dokumento tekstu ta kalba, kuria jis buvo parengtas (jeigu jie bent minimaliai mokėtų tą kalbą), net jeigu, palyginti su kokybišku tekstu jų gimtąja kalba, jie daug prasčiau suprastų tekstą. Dar blogiau, kai kuriais atvejais skaitytojas to net nesuvoktų, nes neturėtų su kuo palyginti.

Tuomet vertimas prarastų prasmę ir viena kalba – dokumento rengimo kalba – pakeistų visas kitas. Vis dėlto, kad ir kokia kalba būtų rengiami tekstai (Teisingumo Teisme tai daroma prancūzų kalba, daugumoje Sąjungos ir tarptautinių institucijų – anglų kalba), kalbantieji kitomis kalbomis negalėtų suprasti teksto taip aiškiai ir tiksliai, kaip savo gimtąja kalba. Tada lygybė būtų pažeista, o daugiakalbystė išnyktų.

Tačiau kas yra kokybė? Kaip ją galima apibrėžti?

69| 1964 m. liepos 15 d. sprendimas, 6/64, [EU:C:1964:66](#).

Galima sakyti, kad esminiai vertimo kokybę lemiantys veiksniai yra ištikimybė originalui, išsamumas, nuoseklumas, aiškumas, tikslumas, sklandumas ir kalbinis preciziškumas (rašyba, skyryba, sintaksė), prie dokumento tipo pritaikyta kalbinė raiška ir terminų laikymasis.

Nuoseklumo užtikrinimas gali atrodyti savaime suprantamas, tačiau nuoseklumas teisinio vertimo kontekste yra daugialypis. Jis turi apimti teisinį nuoseklumą (argumentų nuoseklumą), vidinį nuoseklumą (terminija, pasikartojimai, nuorodos ir t. t.), išorinį nuoseklumą (diachroninį (nuoseklumas laiko atžvilgiu) ir sinchroninį (nuoseklumas su kitomis kalbų versijomis)), terminologinį nuoseklumą (neišradinėti dviračio), frazeologinį nuoseklumą (teisinė frazeologija papildoma terminija) ir formalų nuoseklumą (atitiktis skyriaus priimtiems susitarimams)⁷⁰.

Nors terminų laikymasis gali būti laikomas nesusijusiu su vertimo kokybe, jis taip pat yra esminis tarnybos veiklos kokybės aspektas. Iš tiesų sunku įsivaizduoti vertimą, kuris būtų mažiau naudingas nei vertimas, kurio nėra tada, kai to labiausiai reikia. Pavėluotas procesinio dokumento vertimas gali užvilkti visą teismo procesą; pavėluotas sprendimo vertimas į proceso kalbą paprasčiausiai užkerta kelią jo priėmimui; pavėluotas sprendimo vertimas turi įtakos jo paskelbimui atitinkama kalba, taigi užkerta kelią tam tikrų kategorijų piliečiams susipažinti su nauja jurisprudencija lygiagrečiai su kitų kalbinių grupių piliečiais, taip pažeidžiant šių grupių lygybę.

Vertimo raštu tarnyba jau seniai ėmėsi kokybės užtikrinimo veiksmų, kuriuos ji aktyviai taiko ir nuolat tobulina atsižvelgdama į būtinus reikalavimus ir įvairias aplinkybes, galinčias turėti įtakos vertimui (darbo krūvį ir biudžeto apribojimus, taip pat Teisingumo Teismo bylų ir jurisdikcijos raidą, teismų raidą ir t. t.). Šie kokybės užtikrinimo veiksmai grindžiami idėja, kad galutinė tekstų kokybė turi būti pasiekta kuo anksčiau, prieš pradėdant versti ir verčiant, prireikus bendradarbiaujant su rengėjais.

Ji nustatė keletą priemonių, kuriomis siekiama padėti teisininkams lingvistams išlaikyti prašymų priimti prejudicinį sprendimą vertimo kokybę, įskaitant jų vertimo iš tarpinės kalbos kokybę.

70| Thierry Lefèvre, Pierre Bové, „La Langue de la traduction dans le droit des traités internationaux et dans les juridictions internationales“, *Journal des Tribunaux*, Nr. 6540, 2013 m. lapkričio 22 d., p. 755–757.

Prašymų priimti prejudicinį sprendimą tvarkymą pirmiausia užtikrina referencinis asmuo. Šis asmuo – tai paskirtas proceso kalbos skyriaus teisininkas lingvistas, turintis visus reikalingus (kalbinius ir teisinius) įgūdžius, kad padėtų savo kolegoms (už vertimą atsakingiems teisininkams lingvistams ir kt.) viso dokumento tvarkymo metu. Jis, pavyzdžiui, imasi veiksmų, kad sumažintų apimtį ir palengvintų vertimą (įterpia pastabas, kuriose paaiškinamos, be kita ko, nacionalinėje teisėje vartojamos sąvokos, atlieka išbraukimus, pateikdamas paaiškinimus, pateikia įvairių nuorodų ir įterpia informaciją ir t. t.), neiškraipydamas dokumento prasmės ar turinio. Prejudiciniai klausimai noliečiami. Referencinio asmens taip pat dažnai prašoma parengti santrauką, kurioje perteikiama prašymą priimti prejudicinį sprendimą turinio esmė. Tada ši santrauka išverčiama į visas kalbas, išskyrus prancūzų kalbą, nes visas prašymas priimti prejudicinį sprendimą visuomet išverčiamas į pasitarimų kalbą. Galiausiai referencinis asmuo atlieka kitas užduotis, palengvinančias dokumento tvarkymą ir vertimą: pateikia teksto ir teisinio konteksto išankstinę analizę, nustato identišką ar panašias ištraukas, jau išverstas kitose bylose.

Vertimo etape šis referencinis asmuo padeda kitiems teisininkams lingvistams, atsakydamas į jų klausimus tam skirtoje „wiki“ erdvėje arba suteikdamas jiems bet kokią naudingą pagalbą aiškinantis terminologiją ar nacionalinę teisę. Vėliau jis perskaito vertimą į pasitarimų kalbą ir prireikus į tarpinę kalbą, kad pašalintų galimų klaidų ar netikslumų, kurių reikšmė šiose dviejose kalbose yra labai didelė, riziką.

Pasitarimų kalbos skyriui ir tarpinių kalbų skyriams taip pat tenka ypatinga atsakomybė, nes nuo jų vertimo kokybės priklauso tolesnio vertimo kokybė. Pasitarimų kalbos skyrius užtikrina, kad bylos medžiagoje vartojama terminija būtų nuosekli per visą procesą ir rašytinės proceso dalies pabaigoje.

Terminologinis darbas yra neatsiejama kokybės užtikrinimo veiksmų dalis. Jis taip pat prisideda prie racionalizavimo pastangų, todėl papildo ir išplečia Teisingumo Teismo taikomas ekonomines priemones. Terminologija bus aptarta vėliau, kalbant apie vertimo strategijas (žr. 4.1.3 punktą).

3.4.2. Vertimo žodžiu kokybė

Tie patys kokybės reikalavimai *mutatis mutandis* taikomi ir vertimui žodžiu, išskyrus tai, kad vertimas žodžiu atliekamas realiuoju laiku, todėl jo negalima tikrinti ar ištaisyti *a posteriori*. Jei teisininkas lingvistas versdamas ir kruopščiai sakinyse po sakinio laikydamasis autoriaus argumentų gali skirti laiko ir pagerinti autoriaus darbo kokybę, vertėjas žodžiu veikia iš karto.

Todėl išankstinis pasirengimas yra esminis vertimo žodžiu kokybės veiksnys. Priešingai, nei galima būtų manyti, vertėjo žodžiu darbas prasideda ne tada, kai jis atsisėda prie mikrofono ir užsideda ausines; jis grindžiamas kruopščiu pasiruošimu, kuris dažnai pradedamas prieš kelias dienas ir sudaro didelę vertėjo žodžiu darbo laiko dalį. Labai svarbus ir tęstinis profesinis mokymas: vertėjas žodžiu turi turėti gerų kalbinių ir teminių žinių, kad galėtų analizuoti kalbėtojo žodžius realiuoju laiku ir tiksliai perteikti jų prasmę. Be abejo, jis yra priklausomas nuo kalbėtojo, kalbėjimo greičio ir argumentacijos aiškumo, tačiau dažnai šiems sunkumams įveikti pakanka gerai išmanyti bylą, temą ir kalbą, iš kurios verčiama.

Atsižvelgiant į tai, per trumpą laiką pakeisti vertėją žodžiu yra labai sunku. Teismo posėdis turi įvykti bet kokiomis aplinkybėmis, o paskirtas vertėjas turi būti tam tikrą dieną ir tam tikrą valandą. Būtent tai reiškia „terminų laikymasis“, kai kalbama apie neatidėliotiną pobūdį.

Tiek vertimo raštu, tiek vertimo žodžiu pirmoji kokybės sąlyga yra tinkamų žmonių įdarbinimas.

3.5. Įdarbinimas ir tęstinis mokymas

3.5.1. Pareigūnų įdarbinimo konkursai

Įdarbinimas DGD vis dar vyksta daugiausia per Europos personalo atrankos tarnybos (EPSO) organizuojamus viešuosius konkursus visoms profesijoms. Pažymėtina naujovė, susijusi su teisininkų lingvistų įdarbinimo konkursais. Anksčiau šiuos konkursus sudarė vertimo testai ir egzaminas žodžiu, o nuo 2020 m. DGD prašymu į juos įtrauktas naujas testas, kurį sudaro teksto neuroninio vertimo kokybės kontrolė. Siekiama atsižvelgti į naujausią technologijų raidą, kuri daro didelį poveikį vertėjų profesijai.

Be to, kai nenumatoma rengti viešojo konkurso, gali būti rengiami ir vidaus konkursai.

3.5.2. Laikinių tarnautojų atrankos procedūros

Be viešųjų konkursų, būtina rengti ir laikinių tarnautojų atrankos procedūras, ypač siekiant patenkinti numatomus ir trumpalaikius pavadavimo poreikius (motinystės, vaiko priežiūros, šeimos atostogos ir kt.). Tam tikros tarpinstitucinės priemonės, pavyzdžiui, CAST sąrašai, yra vertinga pagalba atrinkant laikinuosius darbuotojus; šie EPSO tvarkomi sąrašai leidžia rasti kandidatus, kurie gali būti greitai įdarbinti sutartininkais arba laikiniais tarnautojais teisinio vertimo, korektūros, kalbos tikrinimo ir sekretoriato srityse. Tarpinstitucinėje duomenų bazėje „EU CV online“ kaupiamos paraiškos, gautos pagal nuolatinį kvietimą teikti paraiškas arba konkretų kvietimą pareikšti susidomėjimą, taip pat kitos paraiškos. Teisingumo Teismas joje paskelbė du nuolatinius kvietimus teikti administratorių ir padėjėjų paraiškas.

Konkrečiai dėl vertimo žodžiu pažymėtina, kad, atsižvelgiant į šios profesijos specifiką ir į vis rečiau rengiamus viešuosius konferencijų vertėjų žodžiu konkursus, tokiuose vertimo žodžiu tarnyboms bendruose konkursuose laimėjusių kandidatų skaičius paprastai yra (vis dar) labai mažas. Vertėjai žodžiu taip pat gali būti įdarbinti laikiniais tarnautojais į laisvas darbo vietas. Kandidatai pasirenkami iš bendrajame sąraše, kuriuo dalijasi Komisija, Parlamentas ir Teisingumo Teismas, esančių akredituotų vertėjų žodžiu.

3.5.3 Daugiakalbystės specialistų tęstinis mokymas

Tęstinis profesinis mokymas yra pagrindinis veiksnys išlaikant ir plečiant profesines kompetencijas, būtinas kiekvienos daugiakalbės profesijos – techninio, kalbinio ar teisinio pobūdžio – funkcijoms atlikti. Taigi DGD laikosi proaktyvaus požiūrio ir profesinį mokymą laiko pagrindiniu savo politikos principu, kuriuo siekiama užtikrinti labai aukštą vertimo raštu ir žodžiu paslaugų kokybę, todėl dauguma tarnybos darbuotojų kasmet dalyvauja viename ar keliuose mokymo kursuose. 2022 m. šis skaičius sudarė daugiau nei 900 asmenų, kurie mokymuose praleido vidutiniškai 6,5 dienos.

Mokymas tarnyboje daugiausia grindžiamas pavyzdiniu dalijimosi žiniomis principu, o tai rodo kolegų (tiek dėstytojų, tiek dalyvių) įsitraukimas į įvairią toliau aprašytą mokymo veiklą.

Pradėję dirbti, teisinio vertimo raštu tarnybos darbuotojai kviečiami išklaudyti mokymo kursą, kurio pagrindinis tikslas – supažindinti juos su tarnybos priemonėmis ir darbo aplinka. Per šią programą sudarančius mokymo kursus, kurie, priklausomai nuo profesijos, gali trukti iki 35 valandų, nauji kolegos technines žinias iš esmės tobulina ne

tik mokydamiės naudotis specialia programine įranga ir taikomosiomis programomis, kurias iš dalies sukūrė pats Teisingumo Teismas, bet ir įgydami dokumentų, tekstų ir terminologinės paieškos iš daugybės turimų šaltinių technikos įgūdžių. Naujiems vertėjams žodžiu individualiai ir asmeniškai padeda patyrę kolegos, atsakingi už pagalbą supažindinant ir įvaldant darbo metodus ir priemones. Naujų vertėjų žodžiu integraciją dažnai palengvina tai, kad kai kurie iš jų jau yra įgiję patirties dirbdami stažuotojais tarnyboje.

Taip DGD siekia, kad nauji darbuotojai įgytų bendrų žinių apie Teisingumo Teismo veiklą, pavyzdžiui, kviesdamas juos susipažinti su kitų institucijos padalinių vaidmeniu byloje nuo ieškinio pateikimo iki sprendimo priėmimo arba, konkrečiai kalbant, padėjėjams, kurie nėra teisininkai, rengdamas mokymus apie Sąjungos ginčų nagrinėjimo teisę.

Be šios programos, siekiant neatsilikti nuo tarnybos techninės aplinkos pokyčių, įgyvendinamos svarbios mokymo programos, pavyzdžiui, IT migravimo arba naujų, įvairioms profesijoms būdingų priemonių kūrimo atveju.

Reikėtų pabrėžti, kad visus šiuos mokymus veda tik pačios institucijos dėstytojai, o tai geriausiai atitinka Teisingumo Teismo aplinką ir darbo metodus.

Daugiakalbystės profesijų atstovų kalbų mokėjimas turi būti palaikomas ir tobulinamas visą karjeros laikotarpį, o tarpinstituciniai kalbų kursai yra pagrindinė priemonė, kuria vertėjai žodžiu ir teisinio vertimo raštu skyrių darbuotojai gali naudotis siekdami išlaikyti ir plėsti kalbų žinias. Todėl jie yra labai svarbi DGD mokymų dalis. Konkrečiai kalbant, dalyvavimas šiuose mokymuose sudaro apie 75 % visų tarnybos darbuotojų mokymų valandų.

Kalbų kursų organizavimas patikėtas privačioms mokykloms, kurios periodiškai atrenkamos skelbiant viešojo pirkimo konkursą. Atsižvelgiant į tarnybos poreikius ir pagal galimybes gali būti organizuojami visų oficialiųjų Sąjungos kalbų mokymo kursai, net jei praktikoje teisinio vertimo raštu tarnyboje beveik trys ketvirtadaliai kursų yra skirti mokytis vienos iš penkių tarpinių kalbų (anglų, ispanų, italų, lenkų ir vokiečių) arba prancūzų kalbos (pasitarimų kalbos).

Kursų forma gali skirtis turiniu, kuris nustatomas atsižvelgiant į konkrečią profesiją (vertėjas žodžiu, teisininkas lingvistas ar kt.), taip pat gali skirtis jų tempas ar rengimo vieta, o nuo tam tikro lygio į kalbų mokymo pasiūlą gali būti įtraukti ir kursai užsienyje.

Nors dalyvavimas šiuose kalbų kursuose yra būtinas, jo nepakanka. Taigi, siekiant iš esmės ir konkrečiai papildyti šiuos kursus, pačioje tarnyboje buvo sukurta kitų mokymo formų pasitelkiant vertėjų žodžiu ir teisininkų lingvistų įgūdžius. Tai visų pirma savaitinės vertimo žodžiu pratybos, kurios yra reali kalbos tobulinimo priemonė, ir teisinio supratimo seminarai, pagrįsti aiškinamuoju teisinių tekstų skaitymu viena iš 24 oficialiųjų Europos Sąjungos kalbų, paprastai nagrinėjant naują prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad tuo pačiu metu būtų padedama vertimo procesui, taip pat ir kokybės požiūriu.

Šie seminarai neabejotinai yra kalbos mokymo priemonė, tačiau jie taip pat suteikia kolegoms galimybę pagerinti savo teises žinias; jas tarnyba taip pat stengiasi gilinti nuolat rengdama konferencijas ir seminarus, skirtus konkrečiai Sąjungos ar nacionalinės teisės sričiai, kurioje kolegos turi pagilinti žinias, kad galėtų prisitaikyti prie terminijos pokyčių ir toliau užtikrinti aukštą vertimo raštu ir žodžiu kokybę.

Šie seminarai vedami kuo labiau remiantis pačios institucijos turimomis žiniomis – juos veda teisininkai lingvistai, Teisingumo Teismo ar Bendrojo Teismo teisėjų kabineto teisės referentai ar stažuotę jame atliekantys teisėjai. Vis dėlto kai kuriais atvejais gali prireikti kviestis išorės lektorių, dažnai iš akademinės aplinkos, ypač kai seminare kalbama apie svarbią nacionalinės teisės reformą.

Be to, darbuotojai kartais gali dalyvauti kitų Sąjungos institucijų ar išorės įstaigų siūlomuose teisinio mokymo kursuose, pavyzdžiui, bendradarbiaujant su Europos universitetais rengiamuose metiniuose vertėjų žodžiu seminaruose.

Be šių mokymų, tiesiogiai susijusių su minėtomis sritimis, kurios yra daugiakalbystės profesijų pagrindas, tarnybos personalo nariai stengiasi tobulinti žinias kitose tarnybai ar institucijai svarbiose srityse, pavyzdžiui, tobulinti vadybos, kompiuterinius įgūdžius, įgyti universaliųjų įgūdžių ar *soft skills*, kaip antai projektų vykdymo ar streso valdymo.

3.6. Daugiakalbystės racionalizavimas

3.6.1. Pasitarimų kalba

Bendravimo tarp Teisingumo Teismo narių klausimas buvo aktualus nuo pat jo įsteigimo 1952 m. Būtų buvę galima užtikrinti narių susirinkimų vertimą žodžiu į keturias oficialiąsias to meto kalbas ir visų procesinių dokumentų vertimą į tas pačias kalbas. Tačiau dėl to kilo dvi problemos, t. y. vertėjų žodžiu dalyvavimas per pasitarimus, kurie pagal Protokolo Nr. 3 dėl Europos Sąjungos Teisingumo Teismo statuto 35 straipsnį turi būti slapti, ir

labai didelis vertimo žodžiu ir raštu darbo krūvis. Taigi Teisingumo Teismas nusprendė pasitarimus vesti tik viena kalba.

Net ir šiandien šis pasirinkimas daro didelę įtaką Teisingumo Teismo veiklos organizavimui.

Kadangi Teisingumo Teismo nariai žodžiu ir raštu bendrauja pasitarimų kalba (dabar – prancūzų), visiškai natūralu, kad Teisingumo Teismo tarnybos savo darbinėje veikloje ėmė vartoti šią kalbą⁷¹.

Reikalaujama, kad Teisingumo Teismo įdarbinti pareigūnai gerai mokėtų pasitarimų kalbą, o retais atvejais, kai Teisingumo Teismas įdarbina asmenį, kuris neatitinka šio reikalavimo, jis kviečiamas dalyvauti intensyviuose kursuose, kad jo žinios pasiektų reikiamą lygį. Kalbų skyriams pasitarimų kalba yra dar svarbesnė, todėl įdarbinant vertėjus žodžiu ir teisininkus lingvistus reikalaujama gerai ją mokėti, ir jos mokėjimas tikrinamas⁷².

Visi Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo sprendimų projektai surašomi pasitarimų kalba ir išverčiami į kitas reikalingas kalbas. Šie sprendimai sudaro didžiąją dalį kalbų skyrių verčiamų puslapių skaičiaus. Akivaizdu, kad pasitarimų kalbos skyrius verčia ne sprendimų projektus, o visus procesinius dokumentus, be kita ko, vykstant bylos nagrinėjimui šalių pateiktas pastabas ar pareiškimus, kad teismų nariai galėtų į juos visapusiškai atsižvelgti. Kadangi šių procesinių dokumentų skaičius ir apimtis yra didesnė nei sprendimų projektų, o jų vertimas į pasitarimų kalbą yra būtina sklandaus proceso sąlyga, tos kalbos skyriuje dirba daugiau darbuotojų nei kituose kalbų skyriuose.

Nors Vertimo žodžiu direktoratas taip pat užtikrina, kad būtų padengtos įvairių kalbų kombinacijos, kiekvienas vertėjas žodžiu turi gebėti suprasti ir išversti teisėjų kolegijos nario, kuris kartais dėl vertimo žodžiu ekonomijos kalba ne savo gimtąja kalba, o pasitarimų kalba, žodžius. Be to, visi teismo posėdžiai verčiami žodžiu į pasitarimų kalbą, taip patenkinant poreikius tų narių, kuriems nėra užtikrinamas vertimas į jų gimtąją kalbą.

71 | Valeriu M. Ciucă, „Limba de lucru a Tribunalului Uniunii Europene – de la vernaculum, de la „limba casei“, la vehiculum, la un limbaj cu destinație universală. Alocuțiune de deschidere a Conferinței internaționale Traducerile juridice în cadrul Uniunii Europene“, *Analele Stiintifice Ale Universității Alexandru Ioan Cuza Din Iasi Stiinte Juridice*, 63 tomas, papildyta versija, 2017, p. 25.

72 | Vis dėlto kartais daromos išimties, kai atsiranda nauja kalba ir nėra pagrindo tikėtis, kad bus pakankamai daug prancūzų kalbą gerai mokančių kandidatų. Taip buvo viešųjų konkursų, surengtų 2004 m. dėl plėtros arba panaikinus Airijai taikomą leidžiančią nukrypti nuostatą, atveju.

3.6.2. Tarpinės kalbos (vertimas raštu)

Paskutiniai Sąjungos plėtros etapai (2004, 2007 ir 2013 m.) tapo precedento neturinčiu iššūkiu valdant daugiakalbystę: oficialiųjų kalbų skaičiui išaugus iki 24, Teisingumo Teismo darbui reikalingų kalbų kombinacijų skaičius padidėjo nuo 110 (prieš 2004 m.)⁷³ iki 552 (2013 m.).

Dar iki 2004 m. Teisingumo Teismo vertimo tarnyba nebegalėjo tiesiogiai padengti visų kalbų kombinacijų. Nepaisant nuolatinių ir tęstinių mokymo pastangų, didelė skyrių dalis nebegalėjo įvykdyti tam tikrų vertimo užsakymų. Darbo krūvis, daugelio teisininkų lingvistų, jau verčiančių iš penkių ar šešių kalbų, išnaudotos galimybės ir mažas užsakymų versti iš tam tikrų sudėtingų kalbų skaičius – tai veiksniai, kurie neskatino arba net atgrasė investuoti į daug pastangų ir energijos reikalaujančius visiems skirtus mokymus. Po 2004 m. plėtros tapo nerealu tikėtis, kad bus palaikoma sistema, apimanti visas kalbų kombinacijas tiesioginio vertimo būdu.

2001 m. tarnyba numatė įvesti mišrią tiesioginio vertimo arba vertimo per tarpinės kalbas sistemą, pagal techninius kriterijus pasirinkdama, kurios kalbos turėtų būti naudojamos kaip tarpinės kalbos.

Kalbų skyriai, ir toliau teikdami pirmenybę tiesioginiam vertimui, kai tik turi reikiamą kompetenciją, gali versti iš tarpinės kalbos tekstus, parengtus kalba, kuri nėra nei tarpinė kalba, nei prancūzų kalba. Čia svarbu atskirti vertimą per relinę (prancūzų k. „relais“) ir tarpinę (prancūzų k. „pivot“) kalbą: pirmuoju atveju vertimas atliekamas ne iš originalo kalbos, o iš pirmojo prieinamo vertimo į vertėjui žinomą kalbą. Tarpinė kalba yra iš anksto patvirtinta kalba, į kurią verčiamas tekstas taip pat iš grupės nustatytų kalbų, kad paskui būtų verčiamas į kitas kalbas. Todėl kiekviena tarpinė kalba padengia ribotą kitų kalbų skaičių. Pastarasis sprendimas turi didelių pranašumų:

73| Procedūros reglamentuose airių kalba buvo pripažinta tinkama proceso kalba dar prieš jai tampant oficialiąja Sąjungos kalba 2007 m.

Vertimo raštu kokybės požiūriu:

- tarpinės kalbos teisininkas lingvistas gerai supranta savo atsakomybę už antrąjį vertimo raštu kituose kalbų skyriuose etapą, o tai skatina jį ypač atidžiai atlikti vertimą ir bendradarbiauti su teisininku lingvistu, referenciniu asmeniu, priklausančiu tarpinės kalbos dengiamam skyriui;
- į tarpinę kalbą išverstą tekstą atidžiai perskaito antrajame etape dalyvaujantys teisininkai lingvistai, taip papildomai patikrinamas nuoseklumas ir sustiprinama už tą patį tekstą atsakingų teisininkų lingvistų komandinė dvasia;
- vertimo į tarpinę kalbą pakeitimus lengva perkelti į visus kitus vertimus;
- kadangi kiekvienas ne tarpinės kalbos skyrius turi užtikrinti vertimą iš tarpinės kalbos, jei negali atlikti tiesioginio vertimo iš originalo, antrojo lygio vertimas per relinę kalbą (iš vertimo, atlikto iš į tarpinę kalbą išversto teksto) negalimas.

Vertimo per tarpinę kalbą sistema taikoma ne visiems dokumentams, parengtiems ne tarpine kalba arba ne prancūzų kalba, o trijų kategorijų dokumentams: generalinių advokatų išvadoms retais atvejais, kai generalinis advokatas jų nerengia tarpine kalba; prašymams priimti prejudicinį sprendimą; procesiniams dokumentams, pateiktiems ne proceso kalba ir ne viena iš tarpinių kalbų⁷⁴.

Organizaciniu požiūriu:

- užmezgami glaudesni ryšiai tarp kiekvieno tarpinės kalbos skyriaus ir skyrių, kurių kalbą dengia tarpinė kalba. Tai ne tik palengvino naujų skyrių veiklos pradžią, nes jie galėjo kliautis nustatytų tarpinių kalbų skyrių parama ir patirtimi, bet ir naujų skyrių teisininkų lingvistų bendradarbiavimą su kolegomis, kurie turi pradėti versti iš jų kalbos;
- realus vertimo laikas gali būti apskaičiuojamas atsižvelgiant į tai, ar reikia laukti vertimo į tarpinę kalbą prieš pradedant vertimą į kitas kalbas.

74| Taip atsitinka, kai valstybė narė pateikia rašytines pastabas byloje dėl prejudicinio sprendimo priėmimo arba įstoja į bylą tiesioginio ieškinio atveju. Tuomet proceso kalbos skyrius turi pateikti vertimą. Vienintelis kitas skyrius, kuriam tenka versti tokius dokumentus, yra prancūzų kalbos skyrius. Siekiant išvengti vertimo į tarpinę kalbą vien tik tam, kad būtų galima parengti versiją proceso kalba, prancūzų kalbos versija naudojama kaip „natūrali“ tarpinė kalba.

Kadangi prancūzų kalba yra pasitarimų kalba, šios kalbos vertimo raštu skyrius turi galėti pateikti tiesioginį vertimą iš visų oficialiųjų Sąjungos kalbų.

Rinkdamasi tarpines kalbas teisinio vertimo raštu tarnyba rėmėsi šiais kriterijais:

- kalbant apie tarpinių kalbų skaičių tuo metu buvo manoma, kad keturios kalbos (be prancūzų kalbos, kuri yra „natūrali“ tarpinė kalba) leistų geriau paskirstyti naujų kalbų mokymosi pastangas ir padidintų teisininkų lingvistų atrankos šalyse kandidatėse galimybę, nes kalbų, kurias būtų galima siūlyti testams, spektras būtų platesnis;
- nustatant šias tarpines kalbas buvo atsižvelgta į šiuos aspektus:
 - kalbų mokėjimo lygį skyriuose, t. y. teisininkų lingvistų, verčiančių iš įvairių kalbų, skaičių;
 - į tai, kaip dažnai kalba vartojama kaip proceso kalba;
 - nuolatinių generalinių advokatų kalbas, nes buvo galima tikėtis, kad daugelis išvadų bus rengiama šiomis kalbomis, kitaip nei generalinių advokatų, kurie skiriami pagal rotacijos tarp valstybių narių principą, vartojamų kalbų atveju;
 - įvairių skyrių stabilumą (įdarbinimo sunkumus, darbuotojų kaitos lygį ir darbo krūvio kontrolės lygį).

Pagal šiuos kriterijus iš pradžių buvo pasirinktos anglų, ispanų, italų ir vokiečių kalbos. Paaiškėjo, kad šios kalbos iš esmės buvo daugiausia mokamos visuose skyriuose, o puslapiai, gauti šiomis kalbomis ir prancūzų kalba, sudarė daugiau kaip 90 % visų verstinų puslapių.

Priimant sprendimą dėl kalbų, kurias dengtų kiekvienas tarpinės kalbos skyrius, paskirstymo buvo atsižvelgta į keletą veiksnių:

- į tinkamą pastangų, kurių prašoma iš kiekvieno tarpinės kalbos skyriaus, paskirstymą;
- į įvairių naujų kalbų ar joms artimų kalbų mokėjimo lygį skirtinguose tarpinės kalbos skyriuose, turint omenyje tai, kad, pavyzdžiui, suomių kalbos mokėjimas

yra svarbus privalumas mokantis estų kalbos arba kad čekų kalbos mokėjimas yra privalumas mokantis slovakų kalbos;

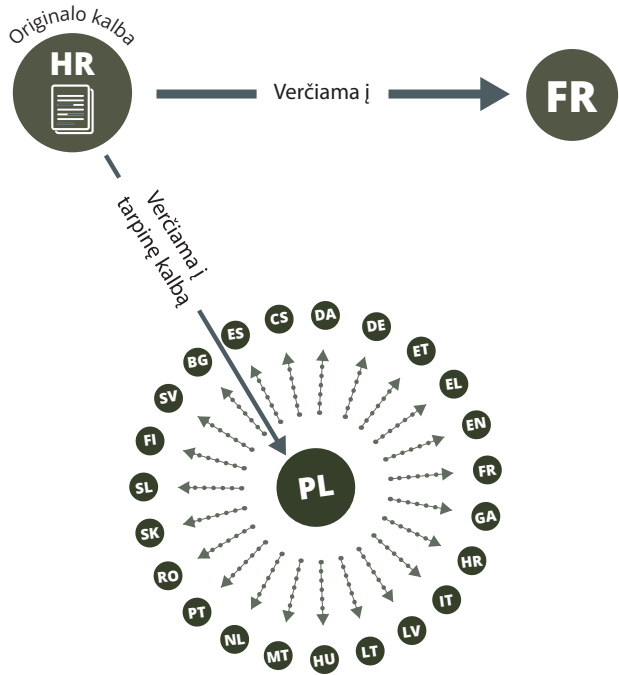
- į valstybių narių (senųjų ir naujųjų) kultūrinius ar kalbinius ryšius. Tai, kad Italijoje gyvena slovėniškai kalbančiųjų mažuma, leido įsivaizduoti galimybę rasti išorės specialistų, galinčių versti raštu į italų kalbą.

Atsižvelgiant į tai, kad po 2004 m. atsirado kelios papildomos oficialiosios kalbos (airių, bulgarų, kroatų ir rumunų), ir į tai, kad pagal Lisabonos sutartį šeštojo nuolatinio generalinio advokato pareigybė skirta Lenkijai, nuspręsta nuo 2019 m. spalio 1 d. pridėti lenkų kalbą kaip penktąją tarpinę kalbą. Nuo tada lenkų kalbos skyrius užtikrina vertimą į tarpinę kalbą iš čekų, kroatų ir slovakų kalbų. Pranašumas yra dvejopas:

- Lenkijos nuolatinis generalinis advokatas, jei pageidauja, gali rengti išvadą gimtąja kalba, tuomet nereikia papildomo laiko vertimui;
- visiems kitiems tarpinių kalbų skyriams nebereikia versti iš dengiamos kalbos (vokiečių kalbos skyrius neturi versti iš lenkų kalbos, anglų kalbos skyrius – iš čekų, italų – iš slovakų, ispanų – iš kroatų kalbos).

Žinoma, tai pareikalavo didelių investicijų į mokymą, nes lenkų kalbos skyriaus teisininkai lingvistai turėjo išmokti kalbų, kurias šis skyrius dabar turi dengti, o visi kiti skyriai turėjo išmokti lenkų kalbą. Dėl to buvo organizuojami kalbų mokymai, įskaitant kalbų mokymus užsienyje, taip pat daugybė teisinio supratimo ar kitų seminarų.

Vertimas per tarpinę kalbą

Dengiamos kalbos

BG, ET, FI, NL	→	DE	} Tarpinė kalba
DA, LT, MT, SV, GA	→	EN	
EL, RO, SL	→	IT	
HU, LV, PT	→	ES	
CS, HR, SK	→	PL	

3.6.3. Relinė kalba ir „retūro“ kalba (vertimas žodžiu)

Teismo posėdyje generalinio advokato pasirinkta kalba parengtos išvados baigiamoji dalis perskaitoma prancūzų kalba ir proceso kalba, o sprendimų rezoliucinę dalį vertėjai žodžiu perskaito tik prancūzų kalba. Praktiškai tai yra skaitymas, o ne vertimas žodžiu, nes iš esmės dokumentai jau egzistuoja atitinkamomis kalbomis.

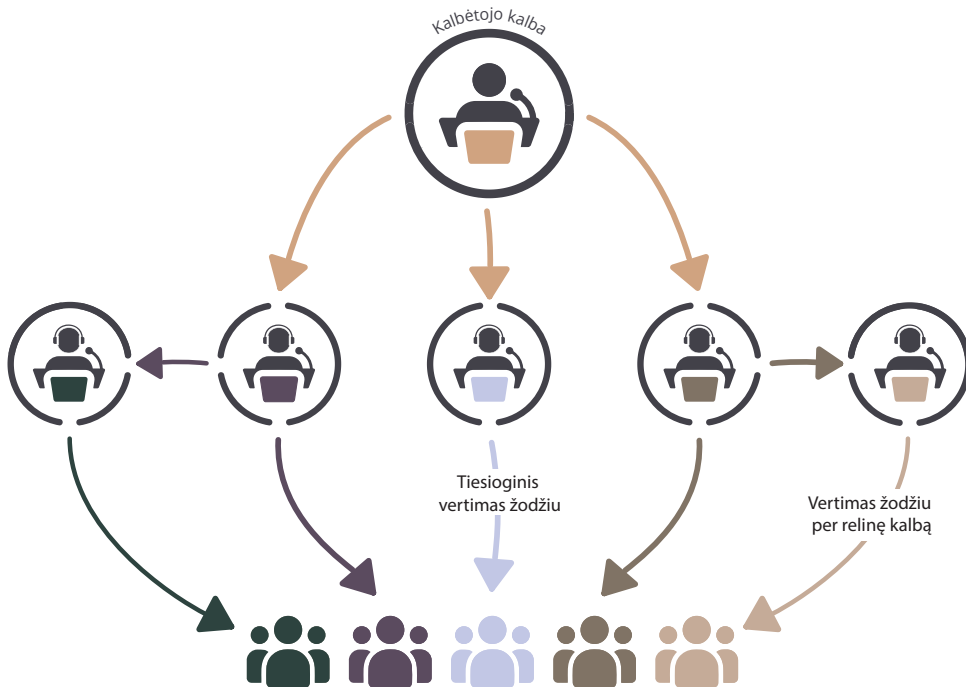
Kita vertus, kaip minėta, visuose teismo posėdžiuose verčiama žodžiu į prancūzų kalbą ir, jei reikia, į kitas kalbas. Per posėdį gali prireikti vertimo žodžiu dengiant bet kurią iš 552 kalbų kombinacijų. Esant 70 nuolatinį vertėjų žodžiu, nors nemažo skaičiaus laisvai samdomų vertėjų parama didelė, nerealu tikėtis, kad pavyks tiesiogiai padengti kiekvieną iš šių kalbų kombinacijų. Kaip ir vertimo raštu atveju, reikėjo organizuoti darbą, kad vertimas žodžiu būtų visada užtikrintas, net ir rečiau pasitaikančių kalbų kombinacijų atveju. Įgyvendintos dvi pagrindinės strategijos.

Pirmoji – patikėti vertimą žodžiu į konkrečią kalbą vertėjui, kuris kalba kalba, iš kurios verčiama. Iš esmės kiekvienas vertėjas žodžiu verčia tik į savo gimtąją kalbą. Vis dėlto kai kurie vertėjai žodžiu yra taip gerai įvaldę kitą kalbą, kad gali į ją versti kaip į aktyviąją kalbą, tarsi tai būtų jų gimtoji kalba: pavyzdžiui, čekų vertėjas žodžiu verčia iš čekų į anglų. Tai vadinamasis „retūro“ (prancūzų k. „retour“) vertimas žodžiu.

Antroji – užtikrinti, kad vertėjų kabinos veiktų relinio vertimo principu. Tokiais atvejais kai kurių kabinų vertėjai verčia ne tiesiogiai iš kalbėtojo kalbos, o iš kitoje kalbų kabinoje esančio kolegos, galinčio versti tiesiogiai į savo kalbą, vertimo. Pavyzdžiui, italų vertėjas žodžiu verčia tiesiogiai iš čekų kalbos, o kitos kabinos vertėjai klausosi italų kalbos vertimo ir verčia iš italų į savo kalbą.

Šias dvi strategijas, t. y. „retūro“ vertimą ir relinį vertimą, taip pat galima derinti. Remiantis ką tik pateiktais pavyzdžiais, galima įsivaizduoti čekų kalba kalbantį asmenį, kurio kalbą verčia tautietis į „retūro“ – anglų – kalbą ir italų vertėjas žodžiu, o kitos kabinos verčia per relinę kalbą, priklausomai nuo kalbų padengimo ir atitinkamų kabinų buvimo, iš vertimo žodžiu į italų kalbą arba iš vertimo žodžiu į „retūro“ kalbą – anglų. Akivaizdu, kad improvizuoti čia negalima, todėl reikia kruopštaus išankstinio planavimo, kad būtų užtikrintas protingas vertėjų paskirstymas į kabinas ir kad kiekvienas vertėjas tiksliai žinotų, koks bus jo vaidmuo, įskaitant tai, kiek kitų vertėjų vers iš jo atliekamo vertimo.

Tiesioginis vertimas žodžiu arba vertimas žodžiu per relinę kalbą

Vertimo žodžiu pritaikymas pagal asmenų, dalyvaujančių teismo posėdžiuose, poreikius

Visiškai daugiakalbio vertimo žodžiu sistemoje galima kalbėti visomis oficialiosiomis kalbomis ir vertimas žodžiu teikiamas į visas šias kalbas: tai vadinamoji simetrinė sistema, kuri 24 oficialių kalbų atveju iš viso sudaro 552 kalbų kombinacijas. Praktiškai retai kada prireikia vertimo į visas kalbas, išskyrus tam tikras procedūras, pavyzdžiui, nuomonių, kaip jos apibrėžtos SESV 218 straipsnio 11 dalyje, vertimas pateikiamas į visas kalbas.

Praktiškai vertimo žodžiu tarnyba užtikrina „à la carte“ vertimą. Kiekvienas teismo narys ir kiekviena šalis kalba savo pasirinkta kalba, kuri verčiama į visų kitų teismo posėdžio dalyvių kalbas. Ši sistema gali būti modifikuota atsižvelgiant į realius poreikius: kai kurie posėdžio dalyviai gali pageidauti kalbėti savo gimtąja kalba, bet sutikti klausytis originalo ar vertimo į kitą kalbą; kitais atvejais jie gali sutikti kalbėti ir klausytis užsienio kalba. Tai vadinama asimetrine sistema. Toks lankstumas sumažina kalbų, iš kurių reikia versti žodžiu, skaičių.

Per posėdžius teismo nariai ne visada prašo leisti jiems stebėti teisminius ginčus ir kalbėti gimtąja kalba, nors turi teisę ir galimybę tai daryti. Visi teisėjai ir generaliniai advokatai moka kelias kalbas, įskaitant prancūzų kalbą, ir prireikus sutinka vartoti kalbas, kurios yra bendros kitiems nariams ir posėdžio dalyviams arba didžiąjai jų daliai arba kurias jie supranta. Vertimo žodžiu tarnyba susisiečia su kiekvienu nauju teismo nariu, kai tik jis pradeda eiti pareigas, kad nustatytų, kokias kalbas jis galėtų vartoti, kaip ir tai, kokiomis aplinkybėmis jis sutiktų jas vartoti. Vėliau vertimo žodžiu tarnybos Posėdžių ir išteklių skyrius labai kruopščiai planuoja bet kokią vertėjų žodžiu skyrimą į teismo posėdžius.

Atvirkščiai, gali atsitikti taip, kad kai kurios šalys ar jų atstovai išimties tvarka prašo ir gauna leidimą sakyti kalbą kita nei proceso kalba. Tokia galimybė leidžiama tik procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo⁷⁵.

75| Žr. Praktinių nurodymų šalims dėl Teisingumo Teisme nagrinėjamų bylų 62–64 punktus (OL L 42, 2020, p. 1).

3.6.4. Vertimo ekonomija

Vertimo raštu ir žodžiu veikla reikalauja didelių sąnaudų (žr. 5 skyrių). Tačiau nebūtina tiksliai įvertinti šių sąnaudų, kad būtų galima imtis priemonių, kaip sumaniai valdyti daugiakalbystę ir sumažinti jos finansinę naštą Sąjungos biudžetui.

Pirmoji tinkama priemonė buvo ta, kad Teisingumo Teismas jau 1952 m. pasirinko vieną pasitarimų kalbą. Toks pasirinkimas leido išvengti procesinių dokumentų, kurie, išskyrus iš esmės prašymus priimti prejudicinį sprendimą, nėra nei įteikiami valstybėms narėms, nei skelbiami ar kitaip platinami, vertimo į visas oficialiąsias kalbas. Dėl tokio pasirinkimo daugelyje teisėjų kolegijų posėdžių nebereikalaujama vertimo žodžiu, taip sustiprinant pasitarimų slaptumą. Šios labai didelės ekonomijos kaina⁷⁶ yra ta, kad kiekvienas teismo narys turi gebėti dirbti tiek žodžiu, tiek raštu pasirinkta bendrąja kalba, vadinamąja pasitarimų kalba.

Daugėjant naujų kalbų, taip pat didėjant bylų skaičiui ir joms sudėtingėjant, didėjo ir vertimo puslapių skaičius. Institucija pajuto poreikį ir pasinaudojo galimybe sumažinti vertimo naštą, nepažeisdama teisės subjektų teisių ir iš esmės neribodama jos jurisprudencijos įvairiomis kalbomis prieinamumo.

Kai kurios iš šių ekonomija paremtų priemonių susiformavo pragmatiškai, pavyzdžiui, vertimo raštu tarnyba taiko praktiką neversti tam tikrų prašymų priimti prejudicinį sprendimą dalių, kurias ji pakeičia žodžiu „*Omissis*“ ar kitokia lygiaverte nuoroda ir trumpai nurodo praleisto teksto pobūdį, pavyzdžiui, tam tikrus į prašymą priimti prejudicinį sprendimą įtrauktus argumentus, susijusius su priimtino pagal nacionalinę teisę klausimais, nesusijusiais su pačiu prašymu priimti prejudicinį sprendimą. Be to, prie pareiškimų pridėtus didelės apimties priedus nuspręsta versti ne sistemingai, bet tik tuo atveju ir tik tiek, kiek išlieka vertimo poreikis, nepaisant to, kad buvo atliktas neuroninis vertimas ir konsultuotasi su originalo kalbą mokančiu teisininku lingvistu. Galimybe versti iš tarpinės kalbos (žr. 3.6.2 punktą) dengiant kelias kalbų kombinacijas taip pat užtikrinama ekonomija tiek mokymo, tiek pareigūnų skaičiaus požiūriais. Kitos ekonomijos sritys yra formalių institucijos sprendimų, kurie yra taip pat gerai apgalvoti, rezultatas.

Pavyzdžiui, dar 1994 m. buvo nuspręsta, kad teismo posėdžių pranešimai nebebus skelbiami *Rinkinyje*, o tai leido juos versti tik į proceso kalbą jų įteikimo šalims tikslais.

76| Šios ekonomijos rezultatas – per metus sutaupyta apie 2 000 000 vertimo puslapių.

Iš tiesų pačiuose sprendimuose pakankamai aprašytos aplinkybės ir šalių argumentai, todėl nebuvo poreikio viso šių argumentų ir aplinkybių teksto skelbti teismo posėdžių pranešimuose.

Pritarus abiem teismams, nuo 2004 m. buvo palaipsniui įgyvendintos kitos ryžtingos taupymo priemonės. Institucijos vertimo raštu poreikiai jau kelerius metus yra apriboti ir stabilizuoti, jai ėmusis įvairių organizacinių priemonių, turinčių tiesioginį poveikį šiems poreikiams.

Pirmoji priemonė buvo ta, kad įvestas 2004 m. Teisingumo Teismo, o 2005 m. – Bendrojo Teismo atrankusis jurisprudencijos skelbimas. Nuo tada *Rinkinyje* reikėjo skelbti, taigi ir versti į visas kalbas ne visus be išimties teismų sprendimus, o tik tuos, kurių teisinė svarba tai visiškai pateisino. Ši praktika buvo išplėsta ir tapo dar intensyvesnė 2011 m., kai buvo įvesta galimybė skelbti tam tikrų Bendrojo Teismo sprendimų ištraukas. Šiuo metu pagal Teisingumo Teismo praktiką trijų ar penkių teisėjų kolegijų sprendimai dėl tiesioginių ieškinių ar apeliacinių skundų neskelbiami, jei prieš juos priimant neteikiama generalinio advokato išvada. Bendrajame Teisme taikoma tvarka, kad jei teisėjų kolegija nenusprendžia kitaip, didžiosios kolegijos ir penkių teisėjų kolegijų sprendimai skelbiami *Rinkinyje*. Dėl trijų teisėjų kolegijų sprendimų paskelbimo kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia kolegija. Bendrojo Teismo, kurio byloje posėdžiauja vienas teisėjas, sprendimai ir teisminio pobūdžio nutartys neskelbiami *Rinkinyje*, nebent nusprendžiama kitaip. 2021 m. dėl atrankiojo sprendimų skelbimo ekonomija siekė daugiau kaip 494 000 puslapių vertimo raštu, o 2022 m. – daugiau kaip 375 000.

2004 m. taip pat buvo pakeistas Teisingumo Teismo procedūros reglamentas, kad būtų galima daryti ypač ilgų prašymų priimti prejudicinį sprendimą santraukas⁷⁷. Dėl santraukų rengimo ir minėtos *Omissis* praktikos 2022 m. ekonomija siekė daugiau kaip 153 000 puslapių vertimo raštu.

2011 m. buvo imtasi labai svarbių vertimo raštu ekonomijos priemonių. Jau buvo minėtas atrankiojo skelbimo ir skelbimo ištraukomis išplėtimas. Tačiau institucija lygiagrečiai nusprendė reguliuoti generalinių advokatų išvadų apimtį, siekdama, kad jų vidutinė apimtis neviršytų 40 puslapių, išskyrus atvejus, kai šios išvados pateikiamos apeliacinėse

77| Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalis. Praktikoje vertimo raštu tarnyba, jei įmanoma, stengiasi daryti prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauką, jei jo apimtis yra 15 ar daugiau puslapių.

bylose. Kadangi išvados verčiamos į visas oficialiąsias kalbas, ši papildoma priemonė leido gerokai sumažinti vertimo raštu apimtį.

Teisingumo Teismas po 2012 m. atliktos jo Procedūros reglamento reformos taip pat nustojo rengti teismo posėdžių pranešimus, o Bendrasis Teismas sutrumpino savuosius; tai 2022 m. leido sumažinti vertimo raštu puslapių skaičių daugiau kaip 10 000 puslapių.

Praktiniuose nurodymuose šalims abu teismai taip pat iš esmės nustatė pastabų apimties apribojimus. Pavyzdžiui, proceso dėl prejudicinio sprendimo priėmimo rašytinėje dalyje rašytinės pastabos paprastai ribojamos 20 puslapių. Kiek tai susiję su įstojimu į bylą nagrinėjant tiesioginius ieškinius ir apeliacinius skundus, įstojimo į bylą paaiškinimai turėtų būti glaustesni nei šalies, kurios reikalavimai palaikomi, pareiškimas ir neviršyti 10 puslapių⁷⁸. Bendrasis Teismas taip pat yra numatęs maksimalų ilgį, atsižvelgiant į pareiškimo ir atitinkamos procedūros rūšį⁷⁹.

Palaipsniui įgyvendintos kitos ekonomijos priemonės. 2019 m. nustatytas išankstinio apeliacinių skundų priėmimo mechanizmas 2022 m. leido išvengti 39 apeliacinių skundų nagrinėjimo. Nors prašymas priimti apeliacinį skundą ir nutartis dėl šio prašymo verčiami atitinkamai į prancūzų ir proceso kalbas, proceso dokumentų ir sprendimų, kai apeliaciniai skundai atmetami, vertimo atsisakymo nulemta ekonomija buvo daugiau nei 22 000 puslapių. Be to, Teisingumo Teismo pirmininko kabinetas, šio teismo kancleris, TDD ir DGD pradėjo dar glaudžiau bendradarbiauti, kad kuo greičiau nustatytų prašymus priimti prejudicinį sprendimą, dėl kurių procesas gali būti greitai užbaigiamas motyvuota nutartimi, kaip tai suprantama pagal Procedūros reglamento 53 straipsnio 2 dalį (akivaizdus nepriimtinumai) ar jo 99 straipsnį (tapatus klausimas arba klausimas, į kurį gali būti aiškiai atsakyta vadovaujantis jurisprudencija), o tai leidžia išvengti vertimo į kitas nei prancūzų kalbas. Toks glaudus bendradarbiavimas prisideda prie gero administravimo ir DGD darbo krūvio kontrolės, nors pasiektą ekonomiją sunku įvertinti skaičiais.

Ši analizė nebūtų išsami, jei nebūtų paminėta reikšminga ekonomija, kurią lemia šiuolaikinių ir veiksmingų darbo metodų įgyvendinimas (*žr. 4.3 punktą*), pavyzdžiui,

78| Praktiniai nurodymai šalims dėl Teisingumo Teisme nagrinėjamų bylų (OL L 42, 2020, p. 1).

79| 2015 m. gegužės 20 d. Bendrojo Teismo procedūros reglamento praktinių vykdymo nuostatų (OL L 152, 2015, p. 1), iš dalies pakeistų 2016 m. liepos 13 d. (OL L 217, 2016, p. 78) ir 2018 m. spalio 17 d. (OL L 294, 2018, p. 23, klaidų ištaisymas OL L 296, 2018, p. 40), 105 punktas.

mokymai ir terminologija, kurie leidžia teisininkui lingvistui greičiau padaryti teisingas išvadas, vertimų perdavimas laisvai samdomiems vertėjams, užtikrinantis vertimą gera kaina, net jei reikia atlikti reviziją, arba informacinės technologijos, visų pirma vertimo pagalbos priemonės, kurios leidžia sutaupyti daug laiko.

Šios priemonės, kurias Teisingumo Teismas priėmė esant sudėtingoms biudžeto sąlygoms, kai sumažėjo kalbų tarnybų, ypač vertimo raštu tarnybos, vidaus ištekliai⁸⁰, yra labai svarbios siekiant trijų pagrindinių Teisinio vertimo raštu direktorato tikslų: padėti užtikrinti sklandžią proceso eigą jo nevilkinant, užtikrinti greitą Teisingumo Teismo jurisprudencijos sklaidą ir paskelbimą ir išlaikyti aukštą paslaugų kokybę.

3.6.5. Daugiakalbystės ir proceso trukmės santykis

Kartais girdime sakant, kad vertimo procesas labai pailgina Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo proceso trukmę. Ar taip yra iš tikrųjų? Iš pirmo žvilgsnio šis teiginys atrodo teisingas, nes užtikrinti galimybę naudotis visomis procese reikalingomis kalbų versijomis yra didelis iššūkis. Tačiau jis neatlaiko kritikos. Iš tiesų, norint apskaičiuoti proceso trukmės pailgėjimą vien dėl vertimo, visų pirma reikia atimti laiką, skirtą visiems būtiniams proceso etapams, kurie vyksta lygiagrečiai su vertimo procesu.

Rašytinė proceso dalis

Kai tik vienam iš dviejų teismų pateikiamas tiesioginis ieškinys ar apeliacinis skundas, pradedamas vertimo procesas. Ieškinys arba apeliacinis skundas įteikiamas šalims tuo pačiu metu, kai jis perduodamas vertimo tarnybai, o nuo įteikimo pradedamas skaičiuoti procesinis terminas pateikti atsiliepimą į ieškinį arba atsiliepimą į apeliacinį skundą; vėliau, jei reikia, taikomi papildomi terminai dublikui ir triplikui. Visą tą laiką sparčiai vyksta vertimo procesas. Todėl procesinių dokumentų vertimo poveikis proceso trukmei tiesioginių ieškinų ir apeliacinių skundų atveju apsiriboja laiku, kuris praeina nuo paskutinio procesinio dokumento, kuriuo užbaigiama rašytinė proceso dalis, pateikimo iki jo vertimo į prancūzų kalbą, nes būtent nuo šio momento teisėjas pranešėjas turi išsamią bylos medžiagą, su kuria gali dirbti turėdamas visą informaciją apie rašytinius

80| 2012–2021 m., neskaitant kroatų ir airių kalbų vertimo skyrių, kurių kalbos turėjo būti naujai padengtos, etatų, vertimo raštu tarnyba neteko 71 biudžetinio etato, o vertimo žodžiu tarnyba – 4. Tačiau darbo krūvis, kurio institucija negali kontroliuoti, nuolat didėja.

šalių argumentus. Yra pagrįstai teigiančių, kad su byla gali būti dirbama dar prieš gaunant paskutinį procesinį dokumentą pasitarimų kalba⁸¹, bet tai nėra pačios geriausiosios sąlygos dirbti.

Tas pats galioja ir procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, išskyrus tai, kad prašymas priimti prejudicinį sprendimą turi būti įteiktas ne tik šalims, bet ir valstybėms narėms jų kalba (įprastas vertimo terminas – 20 darbo dienų), o rašytinių pastabų pateikimo terminai, žinoma, skaičiuojami tik nuo įteikimo dienos. Šis laikas prisideda (tik prašymų priimti prejudicinį sprendimą atveju) prie laiko, reikalingo paskutiniam procesiniam dokumentui išversti.

Žodinė proceso dalis

Prie šio daugiakalbystės valdymo laiko per rašytinę dalį prisideda:

- Bendrajame Teisme – laikas, skirtas teismo posėdžio pranešimo, parengto pasitarimų kalba, vertimui raštu į proceso kalbą (Teisingumo Teismas teismo posėdžio pranešimų neberengia). Svarbu turėti omenyje tai, kad posėdžio pranešimo vertimo laikas nėra vienintelis veiksnys nustatant posėdžio datą, nes reikia atsižvelgti ne tik į protingą šalių pasirengimo laiką gavus pranešimą, bet ir, pavyzdžiui, į galimybes naudotis teismo posėdžių salėmis ir pageidaujamą vertimo žodžiu kombinaciją. Iki šiol visuomet buvo įmanoma versti žodžiu suplanuotus posėdžius, net jei tam reikėjo pasitelkti išorės paslaugų teikėjus, ir nė vienas posėdis nebuvo atidėtas dėl vertimo žodžiu.
- Teisingumo Teisme nagrinėjamose bylose, kuriose teikiamos išvados, – laikas, reikalingas generalinių advokatų išvadoms, kurios dar nėra parengtos pasitarimų kalba, išversti į šią kalbą.

Kadangi, kalbant apie patį teismo posėdį, vertimas žodžiu yra sinchroninis, jis žinoma neturi jokio poveikio proceso trukmei.

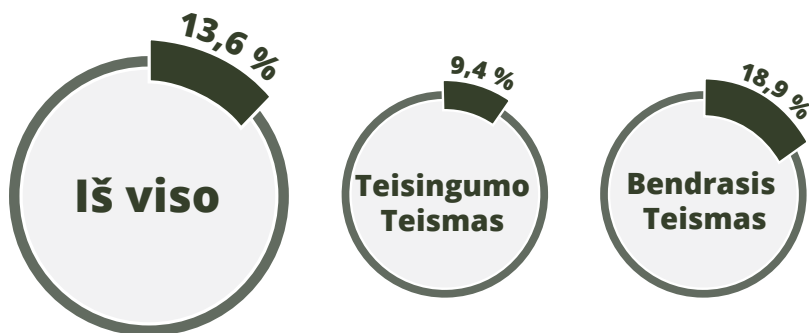
81 | Ankstyvas neuroninio mašininio vertimo pateikimas jau leistų geriau įvertinti bylos sudėtingumą, atlikti tam tikrą paiešką ir net imtis proceso organizavimo priemonių, pavyzdžiui, nuspręsti pareiškimais keistis tik vieną kartą.

Teismo pasitarimų etapas

Galiausiai reikia atsižvelgti į laiką, kurio reikia pačiam sprendimui išversti į proceso kalbą. Vis dėlto vertimas raštu pradedamas prieš užbaigiant prancūzų kalba parengtą sprendimo projektą: iš tiesų Teisingumo Teisme ir Bendrajame Teisme prie sprendimų projektų skirtingu mastu prisideda sprendimų redaktorių grupė; ji, viena vertus, užtikrina, kad projektą patikrintų prancūzakalbiai teisininkai, kurie stengiasi pagerinti (ir suvienodinti) kalbinę ir teisinę raišką, ir, kita vertus, atlieka šių sprendimų projektų korektūrą. Laikas, kuris praeina tik dėl vertimo proceso, logiškai turi būti apribotas laiku, skirtu originalo versijai užbaigti. Kartais šie veiksmai užbaigiami netgi vėliau, nei buvo galima pateikti vertimą, todėl vertimo terminas automatiškai nukeliamas.

Abiejų kanceliarijų atlikta išsami visų užduočių ir procesų, susijusių su teismo sprendimo paskelbimu ar nutarties pasirašymu, analizė rodo, kad 2022 m. vien vertimo raštu proceso trukmė sudarė 13,6 % visos proceso trukmės⁸².

Vertimui skirta proceso trukmės dalis

Štai toks yra tikrasis daugiakalbystės laiko poreikis Teisingumo Teisme vykstančiuose procesuose. Tai toli gražu nepanašų į kai kuriuos mažiau pagrįstus skaičius, kuriuos pateikia žiniasklaida ar politikos formuotojai.

82 | 9,4 % Teisingumo Teisme. Bendrajame Teisme šis skaičius padidėjo nuo 14,1 % 2021 m. iki 18,9 % 2022 m., nes daugiau bylų buvo išnagrinėta nesurengus teismo posėdžio, dėl ko sumažėjo bendra proceso trukmė.

4. Vertimas raštu ir žodžiu: strategijos, metodai ir priemonės

Ir teisininkai lingvistai, ir vertėjai žodžiu iš esmės ir toliau atlieka tą patį darbą, kurį dirbo visada: atlieka teisinį vertimą raštu ir vertimą žodžiu. Be abejo, dabartiniu metu jie atlieka ir daug kitų užduočių: nuo prašymų priimti prejudicinį sprendimą santraukų rengimo iki mokymų ir atstovavimo tarnybai. Vis dėlto jų veiklos esmė išlieka ta pati.

Siekdami užtikrinti, kad šios pagrindinės užduotys būtų atliekamos labai kokybiškai, teisininkai lingvistai ir vertėjai žodžiu taiko specialius metodus ir strategijas, t. y. individualiai ir kolektyviai racionaliai sprendžia su Teisingumo Teismo daugiakalbyste susijusius uždavinius.

Be to, jie vis dažniau naudojami informacinių technologijų priemonėmis, kurias reikia tinkamai įvaldyti, kad jų indėlis nepablogintų kokybės, ypač tikslumo ir patikimumo požiūriais.

4.1. Teisinis vertimas raštu

Teisininkas lingvistas yra vertimo veiklos centre. Jis atlieka sudėtingą techninį darbą, kuriam taikomi griežti terminai ir kuriame dažnai pasitaiko nenumatytų aplinkybių. Jo darbas yra veiksmingo nenutrūkstamo proceso dalis, kolektyvinio ir individualaus vertimo užduočių valdymo rezultatas, leidžiantis jam įveikti šį kasdienį iššūkį: suderinti labai aukštą kokybę ir našumą laikantis terminų.

Kiekvieną vertimo užduotį praktikoje lydi ištisas veiksmingumo užtikrinimo procesas, neatsiejamas nuo išankstinio organizacinio ir techninio parengiamojo darbo, kurį atlieka transversalūs padaliniai ir vadovybė.

Šis organizacinis pasirengimas yra dalis taktikos, kuri atitinkamo kalbos skyriaus lygmeniu reikalauja labai tiksliai derinti pajėgumus ir poreikius, ir tuo tikslu padalinių vadovai turi priimti sprendimus, kurie patys yra generalinio direktorato lygmeniu įgyvendinamos išteklių ir kokybės valdymo strategijos dalis.

Prieš pavesdamas teisininkui lingvistui atlikti konkretų vertimą kiekvieno vertimo skyriaus vadovas arba jo įgaliotas asmuo priima sprendimus remdamasis iš Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo kanceliarijų ir narių kabinetų gauta informacija, kurią tvarko transversalūs skyriai, visų pirma Planavimo ir išorės vertimų skyriaus Centrinio planavimo poskyris, kuris visus šiuos duomenis įtraukia į vertimo stebėsenos duomenų bazę.

Pirma, vos gavus konkretų dokumentą, kyla klausimas, kiek laiko užtruks jo vertimas. Dokumentai, kuriems versti nustatytas imperatyvus terminas, nedelsiant paskiriami teisininkui lingvistui arba, jei nėra konfidencialūs, laisvai samdomam vertėjui. Kai kurių tekstų negalima iš karto paskirti dėl laisvų vertėjų nebuvimo apskritai arba konkrečiai kalbai, iš kurios reikia versti. Tokiu atveju šie tekstai lauks savo eilės ir bus pradėti tvarkyti kiek įmanoma greičiau. Kokių tekstų vertimą galima atidėti, sprendžiama atsižvelgiant į jų santykinę svarbą. Pavyzdžiui, pirmenybė visada teikiama teismo sprendimams ir generalinių advokatų išvadoms bylose, kuriose proceso kalba yra atitinkamo vertimo skyriaus kalba. Toliau sąraše yra bylos, kurias nagrinėja kuo daugiau teisėjų turinčios kolegijos, visų pirma Teisingumo Teismo didžioji kolegija, taip pat bylos, kuriomis ypač suinteresuota valstybė narė, kurioje atitinkama kalba yra oficialioji, o šis suinteresuotumas matyti, pavyzdžiui, iš įstojimo į bylą, pastabų pateikimo arba tiesiog iš nacionalinėje žiniasklaidoje labai skiriamo dėmesio.

Kartu kyla dar vienas klausimas: kiek išteklių skirti dokumentui versti. Pirmiausia reikia pasirinkti asmenį, kuriam bus pavesta versti: ar tai bus labai patyręs teisininkas lingvistas, specialių žinių konkrečioje srityje turintis teisininkas lingvistas arba laisvai samdomas vertėjas, neseniai dirbti pradėjęs teisininkas lingvistas ir pan. Kiekvienas skyrius skatina teisininkų lingvistų ir laisvai samdomų vertėjų savarankiškumą. Tačiau svarbiausiems, sudėtingiausiems ar jautriausiems dokumentams dažnai reikalinga kokybės kontrolė, ypač kai atitinkamos bylos proceso kalba yra atitinkamo vertimo raštu skyriaus kalba. Šią kontrolę dažniausiai revizijos ar perskaitymo forma gali atlikti kolegos arba skyriaus vadovas, kuris užtikrina bendrą kiekvieno teisininko lingvisto ir viso skyriaus kokybės lygį. Be abejo, skyriaus vadovas negali skaityti visų vertimų, nes pirmiausia jis turi vadovauti skyriui; tačiau jis atsako už bendrą kiekvieno kolegos kokybę ir įvertinimą.

Antra, teisininkas lingvistas, kuris yra centrinė proceso grandis ir kuriam patikima vertimo užduotis, pats turi organizuoti savo darbą, atsižvelgdamas į poreikius ir savo galimybes. Kiekvienas teisininkas lingvistas tvarko tam tikrą vertimų kiekį ir užtikrina, kad būtų laikomasi visų terminų, nepaisant nenumatytų aplinkybių. Atskiri prioritetai turi būti nuolat koreguojami atsižvelgiant į kiekvieno dokumento sudėtingumą, kalbą, apimtį, užduočiai atlikti skiriamą laiką ir nustatytus terminus. Be to, teisininkui lingvistui bet kada gali būti paskirti kiti dokumentai, todėl jis privalės atsižvelgti į juos organizuodamas savo individualų darbą. Nors kolektyvinis valdymas padalinio lygmeniu leidžia iš dalies subalansuoti didelės apimties dokumentų (išvadų, sprendimų, pastabų ir kt.) paskirstymą teisininkams lingvistams, jis negali apsaugoti nuo nenumatytų aplinkybių, kurios gali priversti koreguoti prioritetus.

Pagrindinės priežastys, dėl kurių teisininkams lingvistams tenka keisti individualų darbo organizavimą, yra:

- prašymai priimti prejudicinį sprendimą, kuriems reikia atlikti analizę, parengti santrauką arba išversti juos iš kitos kalbos. Be to, kartais kartu su šiais prašymais pateikiamas prašymas nagrinėti juos pagreitinta ar skubos tvarka,
- įvairūs skubūs dokumentai ar užduotys: nutartys, klausimai šalims ir atsakymai į juos, skubūs administraciniai reikalai ir kt.,
- vertimo eigoje dokumentų rengėjo daromi pakeitimai. Jie yra įprasti ir atliekami reaguojant, be kita ko, į teisininkų lingvistų klausimus ar pastabas, tačiau jų skaičius ir apimtis kartais reikalauja gerokai ir skubiai keisti darbo organizavimą,
- verčiant tekstą paaiškėja, kad jis yra sudėtingesnis, nei iš pradžių tikėtasi,
- staigi kolegų liga ar negalėjimas dirbti ir dėl to kilęs būtinumas perimti tam tikras jo užduotis,
- neaiškumai dėl kitų planuojamų užduočių apimties. Kartais teismo sprendimas yra daug ilgesnis, nei pranešta iš pradžių, arba jis turi būti skelbiamas kartu su kitu teismo sprendimu, kuriam iš pradžių buvo numatytas ilgesnis vertimo terminas ir kurio vertimas staiga pasidaro skubus. Taip pat vertimo tarnybos kartais prašoma kiek įmanoma laikytis vienodo termino visiems atsakymams į byloje užduotus klausimus, kad ir kokia kalba jie būtų pateikti, net jei iš anksto nežinoma, kiek ir kokios apimties jų bus.

Tam tikras nenumatytų užduočių kiekis yra visiškai normalus reiškinys ir yra patikimo bei operatyvaus institucijos valdymo dalis. Vis dėlto institucija taip pat gerai supranta, kad šių nenumatytų užduočių reikėtų kuo labiau vengti, nes jos mažina teisininkų lingvistų produktyvumą. Jie turi atsitraukti nuo verčiamo teksto ir uždaryti visas naudojamas kompiuterines programas, kad galėtų sutvarkyti atsiradusį skubų reikalą. Tik išsprendęs šį neatidėliotiną reikalą teisininkas lingvistas galės grįžti prie atidėto vertimo, vėl atidaryti visus reikiamus dokumentus, prisiminti jų turinį ir iš naujo susikaupti. Dėl skubių darbų kartais tenka perkelti visą eilę darbų su mažiau skubiais terminais, ypač prancūzų kalbos skyriuje, kuriame itin dažnai pasitaiko tokių darbų.

4.1.1. Teisininko lingvisto atliekamas vertimas

Prieš pradėdamas vertimą *stricto sensu* teisininkas lingvistas privalo identifikuoti ir surinkti visą reikiamą informacinę medžiagą. Teisinis vertimas, ypač Teisingumo Teisme, nėra laisvo stiliaus vertimas: tiesiogiai ar netiesiogiai cituojami teisės aktai, jurisprudencija ar procesiniai dokumentai turi būti kruopščiai perteikiami. Tas pats pasakytina apie vartojamą terminiją: renkantis terminiją būtina laikytis originalo teksto ir atsižvelgti į ankstesnius tų pačių sąvokų vertimus, taip pat atlikti paiešką duomenų ir terminų bazėse, kurias per daugelį metų sukūrė kelios vertėjų ir teisininkų lingvistų kartos.

Pagrindiniai informacijos šaltiniai yra šie:

- toje pačioje byloje arba su ja sujungtoje ar susijusioje byloje pateikti procesiniai dokumentai,
- byloje cituojami ar kitaip su ja susiję Sąjungos teisės aktai,
- byloje cituojama ar kitaip su ja susijusi Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo jurisprudencija,
- svarbūs nacionaliniai įstatymai ir kiti teisės aktai ir nacionalinių teismų jurisprudencija (šie dokumentai paprastai egzistuoja nacionaline kalba, bet kartais ir kitomis kalbomis),
- taikytinos tarptautinės konvencijos, jei tokių yra,
- atitinkama terminija.

Susirinkus visą reikiamą informacinę medžiagą, teisininkui lingvistui telieka ja pasinaudoti. Būtina išstudijuoti atitinkamas surinktų dokumentų dalis, kad būtų galima gerai suprasti teisinį bylos kontekstą ir susikurti pamatinį žodyną.

Dabar šiuos veiksmus labai palengvina informacinių technologijų ir metodinių priemonių derinys, ypač kiek tai susiję su dokumentacija ir terminija.

Vertimui raštu naudojamos informacinių technologijų priemonės bus aptartos nagrinėjant patį teisinį vertimą; terminija taip pat bus aptarta toliau, bendrame teisinio vertimo raštu ir vertimo žodžiu kontekste, nes abu šie vertimai priklauso nuo veiksmingos terminijos (*žr. 4.3 punktą*).

15 auksinių teisininko lingvisto

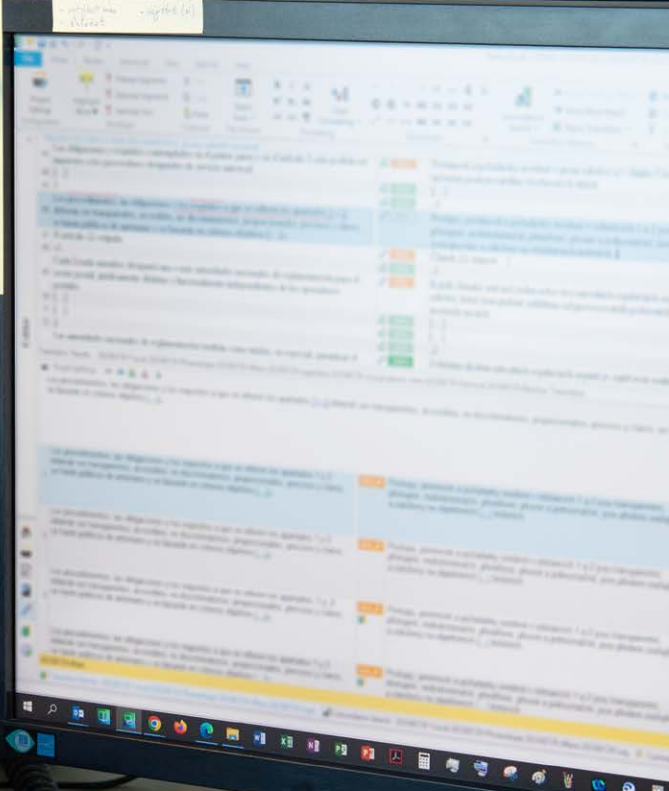
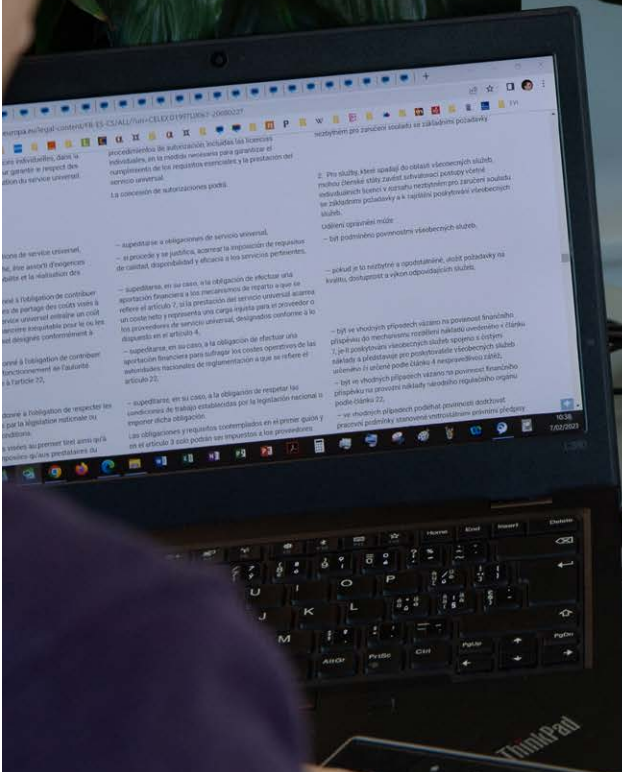
vertimo taisyklių

1. Nepamiršti, kad jis dalyvauja teisminėje veikloje.
2. Imtis visų būtinų priemonių konfidencialumui išsaugoti.
3. Į kiekvieną vertimą žiūrėti kaip į projektą (individualų ir kolektyvinį), kuriam visų pirma reikia gero asmeninio organizuotumo.
4. Rinktis vertimo strategiją atsižvelgiant į dokumento tipą ir vertimo adresatą.
5. Atsižvelgti į verčiamo dokumento kontekstą:
 - atitinkamą teisės sritį ir (arba) teisės sistemą (-as),
 - jau išverstus tekstus (panašiose ar susijusiose bylose),
 - pačios bylos dokumentus.
6. Suprasti tekstą prieš pradėdant jį versti, nepaisant teisinių ir kalbinių „netikrųjų draugų“, taip pat atsižvelgiant į susijusių teisės sistemų ypatumus.
7. Atlikti būtinus tyrimus ir susisiekti su reikiamais asmenimis.
8. Išmanyti ir naudoti pagalbines vertimo priemones.
9. Paisyti jau išverstų dokumentų: teisės aktų, jurisprudencijos, terminijos ir frazeologijos.
10. Gebėti pagrįsti vartojamų terminų pasirinkimą.
11. Užtikrinti terminologinį ir kalbinį nuoseklumą visame vertime.
12. Nedelsiant pranešti apie bet kokius nesklandumus, nelaukiant, kol vertimas bus baigtas.
13. Laikytis skyriaus viduje suderintų taisyklių.
14. Visada kritiškai perskaityti baigtą vertimą, pasitelkiant logiką ir sveiką protą.
15. Laikytis vertimui nustatytų terminų.

Handwritten notes on a yellow sticky note attached to the laptop screen. The text is in Czech and appears to be a list of items or a checklist.

Handwritten notes on a yellow sticky note attached to the top of the monitor. The text is in Czech and appears to be a list of items or a checklist.

4.1.2. Teisinio vertimo raštu ypatumai Teisingumo Teisme

Pagrindiniai teisinio vertimo iššūkiai yra tie patys, kaip ir paprasto vertimo. Visų pirma teisininkas lingvistas turi suprasti tekstą, jo teisinę argumentaciją, terminiją ir sintaksę. Vis dėlto teisinis vertimo pobūdis taip pat reikalauja, kad teisininkas lingvistas palygintų atitinkamas teisės sistemas. Reikia nustatyti susijusias sąvokas, „netikruosius draugus“, įvertinti įvairiose teisės sistemose vartojamų sąvokų skirtumus ir pasirinkti terminiją, atsižvelgiant, be kita ko, į esamus ankstesnius vertimus.

Sunkumai, su kuriais gali susidurti teisininkas lingvistas, visų pirma susiję su jo žiniomis apie verčiamo dokumento kilmės teisės sistemą (ir, žinoma, atitinkamos kalbos mokėjimu), šio dokumento aiškumu ir redakcine kokybe, taip pat jo apimtimi, turint omenyje vertimui nustatytą terminą. Taip pat kyla kliūčių, susijusių su kalbos dviprasmiškumu, daugiareikšmiškumu, sinonimija, neįprastomis sąvokomis ar naujoviška terminija.

Teisinio vertimo kontekste teisininkui lingvistui tenka susidurti su tam tikrais apribojimais. Iš tiesų jo verčiami tekstai susiję su esamų norminių aktų arba jurisprudencijos aiškinimu. Verčiamame tekste šie aktai ar jurisprudencija cituojami tiesiogiai – kabutėse, netiesiogiai, t. y. įterpiant ištraukas be kabučių, arba laisva forma, vartojant tam tikras frazes ir sąvokas iš minėtų aktų. Jei egzistuoja šių dokumentų versija ta kalba, į kurią verčiama, teisininkas lingvistas turės kruopščiai laikytis jos turinio. Nukrypti nuo jo jis galės tik dėl pagrįstų priežasčių, kurias turi galėti pagrįsti dokumentais ir kurias tam tikrais atvejais nurodo skaitytojui: paskelbtų dokumentų atveju į tiesioginę citatą jis laužtiniuose skliaustuose įterpia siūlomą alternatyvią versiją⁸³, o jeigu tai procesiniai dokumentai, verčiami į teismo pasitarimų kalbą, jis prideda aiškinamąją išnašą, skirtą generaliniam advokatui ir teisėjų kolegijai. Jis taip pat atsižvelgia į savo kalbos skyriuje ir Teisingumo Teisme apskritai vartojamą frazeologiją ir terminiją, kuri daugeliu atvejų atitinka vartojamąją norminiuose teisės aktuose. Jei taip nėra, jis turės padaryti pagrįstą pasirinkimą.

Kuo verčiamas tekstas yra konkretesnis ir universalesnis, tuo didesnės įvairių kalbinių versijų atitikties galima tikėtis. Kuo sąvoka yra abstraktesnė ir susieta su konkrečia kultūra, tuo dažniau kyla lygiavertiškumo klausimas; lygiavertiškumo apskritai gali nebūti. Pavyzdžiui, manganas visada lieka manganu. Jei kitoje kalboje yra jį žymintis žodis, atitiktis paprastai būna tobula ir bet koks sąvokos „manganas“ pakeitimas vienoje kalboje turės vienodą poveikį atitinkamai sąvokai visose kalbose. Priešingai, santuokos

83| Tai būtina, kai cituojamo teisės akto kalbinė versija yra prastesnės kokybės ar net klaidinga.

samprata iš esmės susijusi su kultūra, o jai žymėti vartojamų terminų reikšmė skirtingose kalbose yra tokia įvairi, kad atitiktis gali būti tik apytikrė, net jei pati koncepcija visiems suprantama, tarsi tam tikra platoniška idėja.

Teisinis vertimas yra glaudžiai susijęs su kultūra, nes pati teisė yra neatsiejama jos dalis ir netgi formuoja kultūrinę aplinką, kurioje ji vystosi. Todėl kyla ypač didelių iššūkių. Terminologiniai (ir semantiniai) sunkumai yra tik jų dalis, tačiau svarbi dalis.

4.1.3. Terminologiniai svarstymai teisiniame kontekste

Teisės terminologijoje trūksta tikro atitiktens, o iš skirtingų teisės sistemų kilusios sąvokos dubliuojasi.

Dviejose kalbose panašios morfologijos terminai gali reikšti panašias, bet nevienodas koncepcijas, todėl gali kilti tam tikra painiava. Taigi negalima remtis vien sąvokų lingvistine forma. Už dviejų kalbų morfologinio tapatumo iš tikrųjų gali slypėti skirtingos reikšmės. Tai vadinamieji „netikrieji draugai“⁸⁴.

Tokios pamatinės sąvokos, kaip „sutartis“ ar „vyriausybė“, yra kartu universalios dėl savo abstraktumo (jų „genotipas“ dažniausiai atitinka pagrindinį jų apibrėžimą) ir skirtingos dėl savo konkrečios ir specifinės tikrovės (jų „fenotipas“ apibrėžiamas sąlygomis ir taisyklėmis)⁸⁵.

Panašus iššūkis yra tai, ką M. Harvey vadina „incongruence“ (nesuderinamumas)⁸⁶. Dvi skirtingų kalbų sąvokos, kurios *a priori* atitinka viena kitą, iš tikrųjų gali turėti tik iš dalies lygiavertes reikšmes, nes jų perteikiama tikrovė skiriasi įvairiose kalbose, o kartais net toje pačioje kalboje. Tačiau tai nėra vieninteliai iššūkiai.

84| Pavyzdžiui, anglišką sąvoką „tax evasion“ prancūzų kalboje atitinka „fraude fiscale“ (liet. k. mokesčių sukčiavimas), t. y. veika, už kurią numatyta baudžiamoji atsakomybė, o prancūziška sąvoka „évasion fiscale“ (angl. k. „tax avoidance“, liet. k. – mokesčių vengimas) reiškia teisėtą ar neteisėtą mažiausio apmokestinimo paiešką.

85| Žr. Rodolfo Sacco, „Langue et Droit“, Rodolfo Sacco ir Luca Castellani (red.) *The Multiple Languages of Uniform European Law*, ISAIDAT, Torino, L'Hartmann Publishers, Italija, 1999, p. 172.

86| Malcolm Harvey, „Traduire l'intraduisible – Stratégies d'équivalence dans la traduction juridique“, *Revue de l'Institut des langues et cultures d'Europe, Amérique, Afrique, Asie et Australie (ILCEA)*, Nr. 3, 2002, p. 39–49.

Ta pati sąvoka gali turėti kelias reikšmes (polisemija), kurios yra visiškai skirtingos arba turi daugiau ar mažiau svarbių niuansų. Šios skirtingos reikšmės ar niuansai, nelygu atvejais, gali atitikti vieną lygiavertį kitos kalbos žodį, ypač kai kalbos yra artimos, arba, priešingai, kelis skirtingus žodžius⁸⁷.

Nors sinonimija specializuotose srityse pasitaiko rečiau nei bendrinėje kalboje, ją galima aptikti ir teisinėje kalboje. Teisininkas lingvistas turi gebėti identifikuoti sąvokas, kurios verčiamame dokumente turi tą pačią reikšmę. Šios sąvokos gali būti sinonimai ar variantai, gali priklausyti skirtingiems stiliams ar šaltiniams. Skirtinguose teisės aktų skirsniuose tai pačiai sąvokai įvardyti gali būti vartojami skirtingi terminai. Pavyzdžiui, Portugalijos teisėje sąvoka „responsabilidade parental“ palaipsniui keičia sąvoką „poder paternal“. Tačiau tobulų sinonimų pasitaiko retai. *A fortiori*, sinonimų atitiktis skirtingose kalbose nėra akivaizdi. Kalboje, į kurią verčiama, jų gali būti mažiau nei originalo kalboje arba gali visai nebūti, o jei ir yra vienas ar keli, sinonimijos laipsnis gali skirtis. Jei verčiamame tekste nagrinėjami dviejų sinonimų niuansai, jie nebūtinai egzistuos arba bus tokie patys kalboje, į kurią verčiama. Tuomet būtina paaiškinti verčiamame tekste aptariamą problemą esmę, jeigu jos negalima tiksliai išreikšti kalba, į kurią verčiama⁸⁸.

Atvirkščiai, vartojant tam tikrą sąvoką originalo kalboje, kartais gali tekti rinktis iš dviejų skirtingų sąvokų kalboje, į kurią verčiama, kurių kiekviena turi šiek tiek siauresnę reikšmę. Nežinant konteksto, neįmanoma nustatyti, kurią iš jų pasirinkti⁸⁹.

Net kai dviejose valstybėse vartojama viena oficialioji kalba, ta pati sąvoka gali turėti dvi panašias, bet skirtingas reikšmes. Sąvoka „sutartis“ turi tiek reikšmių, kiek yra teisės sistemų. Asmenų susijungimų formų, kurios teisėje pripažįstamos bendrovėmis ar asociacijomis, taip pat yra daug ir jos labai skiriasi įvairiose teisės sistemose. Be to,

87| Dėl geografinių ir istorinių priežasčių kai kuriose kalbose, pavyzdžiui, vokiečių, prancūzų ir lenkų, daromas skirtumas tarp „Artimųjų Rytų“ ir „Viduriniųjų Rytų“, o anglų kalboje abu regionai vadinami antruoju terminu „Middle East“.

88| Viename Teisingumo Teismo gautame prašyme priimti prejudicinį sprendimą jį pateikęs Nyderlandų teismas baudžiamojoje byloje bandė nustatyti, ar, kaip teigė kaltinamasis, veršelis laikytinas pririštu tik tuo atveju, jeigu tai padaryta tam tikru būdu; buvo remtasi sąvokų „aanbinden“ ir „vastbinden“ skirtumu. Teisingumo Teismas nusprendė: „pririšti“ reiškia „pririšti“ (2008 m. balandžio 3 d. Sprendimas *Endendijk*, C-187/07, [EU:C:2008:197](#)). Nagrinėjamu atveju jis taikė savo aiškinimo principus esant skirtingoms kalbinėms versijoms.

89| Kalbant apie ieškinį, prancūziška sąvoka „rejeter“ (atmesti) į lenkų kalbą bus verčiama kaip „odrzućić“ arba „oddalić“, nelygu, ar jis yra nepriimtinas, ar nepagrįstas.

keliose teisės sistemose, kuriose vartojama ta pati kalba, galima susidurti su įvairiais tą pačią koncepciją žyminčiais terminais (pvz., pranc. k. *homicide involontaire* (neatsargus gyvybės atėmimas))⁹⁰. Reikėtų pažymėti, kad ES teisėje vartojama terminija dažnai yra sąmoningai plati, gal net dirbtinė. Norą nukrypti nuo nacionalinės terminijos gali pateisinti autonomiškas Sąjungos teisės ir jos terminijos pobūdis.

Apibendrinant galima pasakyti, kad teisinis terminas retai turi tobulą atitikmenį kitomis kalbomis, išskyrus daugiakalbes valstybes.

Belgija, kaip trikalbė valstybė, turi senas vertimo tradicijas ir kiekvienas vienoje jos oficialiojoje kalboje vartojamas teisinis terminas turi turėti tikslų atitikmenį kitoje oficialiojoje kalboje. Pavyzdžiui, *arrêté royal* (liet. k. Karaliaus dekretas) atitinka *koninklijk besluit*, ir viskas, kas turi įtakos vienai sąvokai, paveikia ir kitą. Tačiau ši atitiktis veikia tik nacionalinėje teritorijoje: Nyderlandų *koninklijk besluit* nelygus belgiškam *koninklijk besluit*, nors ir labai panašus į jį.

Lyginant teisės sistemas gali pasirodyti, kad kurioje nors iš jų tam tikra koncepcija, nors ir egzistuoja, nėra žymima tikslu terminu. Tokiu atveju teisininkas lingvistas turi rasti lingvistinį sprendimą. Pavyzdžiui, prancūzų kalboje vartojamą sąvoką „*filiation*“ (vaiko kilmė) galima būtų laikyti universalia, tačiau kelių Europos Sąjungos valstybių narių teisės sistemose nėra tikslaus ją atitinkančio termino.

Su visais šiais sunkumais susiduriama *a fortiori*, kai dvi teisės sistemos yra viena nuo kitos nutolusios. Geriausias pavyzdys – *common law* sistema, kuri iš pagrindų skiriasi nuo vadinamųjų kontinentinių sistemų ir kurios terminija tik apytikriai atitinka vartojamąją prancūzų kalboje. Ši skirtinga logika persmelkia net teisinę argumentaciją.

Common law sistemos teisininkas vartos sąvoką „*remedy*“, kalbėdamas kartais apie teisių gynimo priemonę, kaip procesinį veiksmažodį, o kartais apie tos priemonės rezultatą, bet dažnai ja žymės abu šiuos dalykus, o kai kuriose kitose kalbose tam netiks joks terminas. Taip pat nelengva nustatyti, ar minėtas teisininkas, vartodamas sąvoką „*standing*“, turi

90| *Involuntary culpable homicide* Škotijos teismų jurisprudencijoje, *involuntary homicide* Maltos teisėje, *unintentional killing* Sąjungos teisės aktuose ir galiausiai *involuntary manslaughter* Airijos, Anglijos ir Velso, taip pat Sąjungos teismų jurisprudencijoje. Žr., pvz., 2017 m. kovo 29 d. Sprendimo *Alcohol Countermeasure Systems (International) / EUIPO – Lion Laboratories (ALCOLOCK)*, T-638/15, nepaskelbtas Rink., [EU:T:2017:229](#), 73 punktą.

omenyje teisę, ar suinteresuotumą pareikšti ieškinį, nes jo argumentacijoje abi šios sąvokos nebus aiškiai atskirtos.

Be to, originalo kalboje gali būti sąvokų, kurių tiesiog nėra kalboje, į kurią verčiama. Pavyzdys – Vokietijos teisėje įtvirtintas *Revision* institutas, t. y. civilinėse, komercinėse ir baudžiamosiose bylose taikoma apskundimo forma, kuriai reikalingas išankstinis teismo leidimas. Panaši tvarka žinoma, pavyzdžiui, Anglijoje, tačiau ji neturi atitikmens kai kuriose kitose proceso teisės sistemose. Išvertus terminą *Revision* į prancūzų kalbą kaip *recours* (liet. k. apskundimas), būtų praleistas esminis elementas.

4.1.4. Strategijos pasirinkimas – teleologinis požiūris

Visus šiuos sunkumus sustiprina kalbų ir teisės raida. Gali būti, kad verčiamame tekste pateikti terminai yra neteisingi arba pasenę: pavyzdžiui, *inculpation* Prancūzijos teisėje buvo pakeistas į *mise en examen*.

Atsižvelgdamas į šiuos sunkumus F. Schleiermacher⁹¹ siūlo atsakyti į principinį klausimą, kuris požiūris būtų priimtinesnis: etinis, kai originalo tekstas tiesiog formaliai perteikiamas, nepadedant skaitytojui įveikti kalbinio, teisinio ir kultūrinio atotrūkio tarp jo ir autoriaus, arba etnocentrinis, kai siekiama sumažinti šį atotrūkį, nepaisant pavojaus, kad vertėjas gali nukrypti nuo originalo ir pakenkti pirminio teksto vientisumui.

Nors dauguma teoretikų ir praktikų tvirtina, kad reikia vadovautis etiniu požiūriu, į šį klausimą negalima atsakyti vienareikšmiškai. Tarp etikos ir etnocentrizmo yra neišvengiamas vidurys, ir Teisingumo Teismo teisininkas lingvistas, remdamasis tuo, kaip bus naudojamas jo vertimas, laikysis teleologinio požiūrio, kad pasirinktų, kiek priartėti prie skaitytojo, kad nebūtų peržengta riba, už kurios jis iškraipytų autoriaus mintį ir suklaidintų skaitytoją.

M. Harvey išskiria keturis būdus minėtiems iššūkiams įveikti: transkripcija, formalusis atitikmuo, aprašomasis vertimas ir funkcinis atitikmuo⁹².

91 | Friedrich Schleiermacher, „Über die verschiedenen Methoden des Übersetzens“ (pranešimas skaitytas 1813 m. birželio 24 d. Berlyno karališkojoje mokslų akademijoje), leid. Elisabeth Edl, Wolfgang Matz, Alexander Verlag, Berlynas, 2022.

92 | Malcolm Harvey, *op. cit.*

Transkripcijos esmė yra originalaus termino perėmimas, prireikus pridėdant trumpą paaiškinimą. Užuoat klaidingai verčiant *common law* kaip *droit commun* (bendroji teisė), būtų pasilikta prie sąvokos *common law*, nurodant, kad tai anglosaksų teisės sistema, daugiausia pagrįsta teismo precedentais.

Formalusis atitikmuo yra pažodinis vertimas. Pavyzdžiui, *Bundesverfassungsgericht* būtų verčiama *Federalinis Konstitucinis Teismas*.

Aprašomajame vertime vartojamos bendrinės formuluotės arba perifrazės, todėl kyla dviprasmiškumo rizika. Pavyzdžiui, prancūzų kalbos sąvoka „*prescription extinctive*“ į anglų kalbą būtų verčiama *time-bar*, neatskiriant senaties nuo naikinamojo termino.

Funkcinis atitikmuo reiškia, kad kalboje, į kurią verčiama, ir atitinkamoje teisės sistemoje ieškoma panašią funkciją atliekančio atitikmens. Pavyzdžiui, užuoat vertę lenkų kalbos žodį *Sejm* į prancūzų kalbą kaip *Diète* (Seimas), pasirinktume *chambre des représentants* (Atstovų rūmai), nes taip skaitytojas nebūtų suklaidintas, atsižvelgiant į šių dviejų sąvokų artumą.

Šias keturias strategijas galima išrikiuoti skalėje, kaip minėta, nuo originalo kalbos (etinis požiūris) iki kalbos, į kurią verčiama (etnocentrinis požiūris). Jomis teisininkas lingvistas vadovaujasi savo darbe.

Apibendrinant galima teigti, kad, išskyrus terminų atitikties atvejį, kai juos galima tobulai perkelti iš vienos teisės sistemos į kitą, teisininkas lingvistas, susidūręs su šiais sunkumais, renkasi vieną iš minėtų strategijų: transkripciją, formalųjį atitikmenį, aprašomąjį vertimą ir funkcinį atitikmenį.

Siekdamas užtikrinti terminijos nuoseklumą, pasirinkęs kurį nors vertimo variantą teisininkas lingvistas turi jo laikytis. Paprastai teisininko lingvisto pasirenkami terminai priklauso specializuotai (teisės srities) kalbai ir yra kilę iš patikimų šaltinių (teisės aktų arba jurisprudencijos).

Nereikėtų pamiršti, kad Teisingumo Teisme rengiami aktai sukelia teisinių pasekmių. Teisininko lingvisto atsakomybė yra didelė dėl jo vykdomos dvejopos misijos: padėti Sąjungos teismams vykdyti jų veiklą ir skleisti jurisprudenciją įvairiomis kalbomis. Jis neturi bandyti pataisyti ar pagražinti verčiama teksto, tačiau turi atpažinti ir perteikti jo niuansus. Jis turi tik nedidelę veiksmų laisvę. Vis dėlto kiekvienam tekstui reikia pritaikyti tinkamą vertimo strategiją. Ją renkantis reikia atsižvelgti į verčiama teksto pobūdį ir jo adresatus. Teksto vertimas turi būti absoliučiai patikimas ir vienodai suprantamas

visomis kalbomis. Vertimo klaidos sukelia pasekmių, nes skaitytojas reaguoja į tą jurisprudenciją ar konkretų sprendimą, su kuria (kuriuo) susipažino savo gimtąja kalba.

Vertimo strategija kartais nukreipta į originalo kalbą, o kartais į kalbą, į kurią verčiama. Strategija pasirenkama pragmatiškai, atsižvelgiant į vertimo tikslą. Teisinių tekstų vertėjas turi identifikuoti šį tikslą: ar siekiama informuoti skaitytoją, ar sukelti teisinių padarinių?

Pirmuoju atveju vertėjo tikslas – „informuoti“ skaitytoją apie verčiamo dokumento turinį, t. y. suteikti jam galimybę suprasti originalo teksto rengėjo mintį. Tokio pobūdžio strategija taikoma, pavyzdžiui, verčiant Sąjungos teismams pateiktus procesinius dokumentus arba faktinių aplinkybių aprašymą generalinių advokatų išvadose ar prejudiciniuose sprendimuose. Skaitytojas turi suprasti problemą, samprotavimus ir argumentus, todėl turi perprasti visus šiam supratimui būtinus su originalo kalba susijusius elementus, per daug nesigilindamas į nereikšmingus skirtumus ar niuansus. Jei, pavyzdžiui, tiksli įmonės forma neturi jokios įtakos esmės supratimui, vertėjas nebūtinai jaus poreikį aiškiai nurodyti galimus dviejų kalbų skirtumus šiuo klausimu, jei skaitytojas ir be to galės teisingai suprasti išversto dokumento kontekstą.

Atvirkščiai, jei pats „vertimas“ yra teisės šaltinis ir sukuria teisinių pasekmių, nes kalba, kuria jis parengtas, yra autentiška, vertėjas iš tikrųjų yra „autorius“. Jis kaip pagrindu naudojami konkrečia kalba surašytu originalu, kad parengtų jį atitinkantį tekstą kita kalba. Šis procesas tapatus tam, kuris naudojamas daugiakalbėse valstybėse, pavyzdžiui, Belgijoje. Taigi vertimas į vieną kalbą dažnai skatina apmąstyti kita kalba parengtą tekstą ir nuolat lyginti abu tekstus.

Teisingumo Teismo teisininkas lingvistas, verčiantis teismo sprendimą iš teisėjų pasitarimų kalbos į proceso kalbą, parengia *inter partes* autentišką versiją. Vis dėlto visos kalbinės versijos taip pat atlieka teisės kūrimo funkciją, ypač bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, nes prejudiciniai sprendimai privalomi *erga omnes*⁹³, įskaitant visus Sąjungos

93| Apie kalbų vartojimo Teisingumo Teisme tvarką žr. Marc-André Gaudissart, *op. cit.* (žr. 24 išnašą).

teismus. Tačiau praktikoje, nepaisant *Cilfit* byloje sukurtos jurisprudencijos, žmonės dažnai susipažįsta su jais tik savo gimtąja kalba⁹⁴.

4.1.5. Dokumentų rengėjų ir vertėjų dialogas

Dokumentų originalų ir autentiškų tekstų rengėjai gali imtis prevencinių veiksmų, kad išvengtų daugiakalbystės sunkumų arba juos sušvelnintų. Šie veiksmai tam tikra prasme leidžia teisininkui lingvistui lengviau pasirinkti vieną ar kitą požiūrį į vertimo problemas ir užtikrina vienodą tekstų supratimą ir aiškinimą⁹⁵.

„Veiksmų derinimu“ siekiama identifikuoti sąvokas, kurių perkėlimas į kitą kalbą ir kitą sistemą gali sukelti painiavą, ir *ab initio* jas apibrėžti, kad būtų išvengta šio pavojaus. Dokumento rengėjas taip pat gali „pasiskolinti“ kitoje kalboje vartojamą frazę, norėdamas nurodyti sąvoką iš konkrečios teisės sistemos. Pavyzdžiui, 1982 m. Jungtinių Tautų jūrų teisės konvencijos versijos anglų kalba 18 ir 39 straipsniuose aiškiai kalbama apie *force majeure* (tekste ši sąvoka vartojama prancūzų kalba), atsisakant siauresnės sąvokos „act of God“⁹⁶.

„Bendras dokumentų rengimas“ – tai kiekvienos kalbos ir kiekvienos susijusios teisės sistemos ekspertų bendradarbiavimas, turint tikslą nustatyti galimus neatitikimus ir jų išvengti taikant, be kita ko, pirma minėtus prevencinius sprendimus. Teisingumo Teisme šiuo tikslu vyksta teisininko lingvisto ir išvados ar sprendimo projektą rengiančio nario kabineto dialogas.

94| Kita vertus, pagal Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (SESV) 218 straipsnį pateikta Teisingumo Teismo nuomonė, kaip ir Europos Parlamento, Europos Sąjungos Tarybos ir Europos Komisijos priimti norminiai aktai, yra autentiška visomis jos priėmimo metu oficialiosiomis Sąjungos kalbomis. Taigi visos kalbinės versijos dalyvauja kuriant teisę – vieną teisę.

95| Šiuo klausimu žr., be kita ko, Pierre Pescatore, „Vademecum – Recueil de formules et de conseils pratiques à l’usage des rédacteurs“, Éditions Bruylant, skyrių apie bendradarbiavimą su vertimo tarnybomis. Taip pat žr. Europos Sąjungos įstaigų vertimo centro leidinį *Écrire pour être traduit* (<https://cdt.europa.eu/fr/news/writing-translation>).

96| Sąvoka „act of God“ reiškia nenumatytus, ne žmogaus sukeltus gamtos reiškinius, pavyzdžiui, stichines nelaimes; sąvoka „force majeure“ taip pat apima žmogaus sukeltas aplinkybes, pavyzdžiui, karo veiksmus ar epidemijas.

Galiausiai pateikdamas „aiškinimo nurodymus“ rengėjas praneša, kaip spręsti galimus neaiškumus. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas teikia autonomišką Sąjungos teisės sąvokų išaiškinimą, nesiejamą su jokiais galimomis analogiškų sąvokų reikšmėmis nacionalinėse teisės sistemose⁹⁷. Taip jis elgiasi aiškindamas pirminę ir antrinę teisę, taip pat savo paties jurisprudenciją.

97| Žr., be kita ko, 1984 m. sausio 18 d. Sprendimo *Ekro*, 327/82, [EU:C:1984:11](#), 11 punktą; 2005 m. sausio 27 d. Sprendimo *Junk*, C-188/03, [EU:C:2005:59](#), 27–30 punktus ir 2006 m. gruodžio 7 d. Sprendimo *SGAE*, C-306/05, [EU:C:2006:764](#), 31 punktą.

Autonomiškų Sąjungos teisės sąvokų vertimas

Teisinio vertimo srityje reikalavimas autonomiškai aiškinti Sąjungos teisės sąvokas gali prieštarauti sistemingam lyginamojo metodo taikymui, t. y. funkcinių atitikmenų tarp teisės sistemų parinkimui. Žinoma, toks lyginamąja teise pagrįstas metodas tinka, pavyzdžiui, verčiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą ir dėl jo pateiktas pastabas, nes šie dokumentai yra paremti nacionaline teise. Tačiau generalinio advokato išvados rengimo ir teismo sprendimo priėmimo etape šis metodas, kuris plačiai naudojamas aprašant faktines aplinkybes ir atspindi ankstesnius sąvokų pasirinkimus, ypač verčiant prašymą priimti prejudicinį sprendimą, mažiau taikomas dokumentų motyvavimui. Šiai daliai labiau tinka požiūris, grindžiamas Sąjungos teise – dar viena teisės sistema, kurią teisininkas lingvistas turi išmanyti. Čia remiamasi autonomiška Sąjungos teise, kurią sudaro jai būdingos sąvokos („tiesioginis veikimas“; „vienodas požiūris“) arba tikri neologizmai. Šiuo atveju „neologizmas“ – tai naujos sąvokos sukūrimas siekiant išvengti bet kokios galimos painiavos, susijusios su nacionalinėmis teisinėmis kultūromis. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismas palaipsniui įtvirtino sąvoką „effet direct“ (tiesioginis veikimas) Sąjungos teisei būdingam institutui žymėti⁹⁸. Teisininkas lingvistas ir savo ruožtu vertėjas žodžiu turi siekti išversti šias sąvokas į savo atitinkamą kalbą ir, jeigu jų nėra tarp jau nusistovėjusių terminų, perteikti jas neutraliais žodžiais, kiek įmanoma nesukeliantis sąsąjį su nacionaline teise.

98| Minėtas 1963 m. vasario 5 d. Sprendimas *van Gend & Loos*, kuriame Teisingumo Teismas pirmą kartą patvirtino tiesioginio veikimo egzistavimą ir apimtį, tačiau tuo metu vartojo sąvoką „applicabilité immédiate“ (taikymas nedelsiant).

4.2. Vertimas žodžiu per teismo posėdžius

4.2.1. Vertimo žodžiu principai ir sąlygos

Sinchroninis vertimas – tai vertimo būdas, kai vienintelis ir galutinis vertimo į kalbą, į kurią verčiama, variantas yra nedelsiant kuriamas iš vienkartinio pasakymo kalba, iš kurios verčiama, praktiškai be galimybės pasitaisyti⁹⁹. Vertėjas žodžiu šią užduotį realiuoju laiku, suprantama, atlieka žodžiu, t. y. kalbėtojo išsakytas mintis išreiškia verbaliniais, vokaliniais kanalais, taip pat mimikos ir gestų deriniu (išskyrus gestų kalbą). Kadangi vertėjas sakinių kalbą, iš kurios verčia, klausosi be pertraukų, jis verčia juos segmentais, tik išgirdęs, ir turi tam mažai laiko¹⁰⁰.

Visi Vertimo žodžiu direktorate dirbantys vertėjai žodžiu (kaip ir teisininkai lingvistai) talkina tiek Teisingumo Teismui, tiek Bendrajam Teismui. Įgyvendinant optimalaus išteklių naudojimo principą kiekviename iš šių teismų vertėjai žodžiu versti teismo posėdžiuose skiriami atsižvelgiant į kolegijų narių ir šalių poreikius. Vertėjų paslaugomis taip pat naudojasi teismo posėdžiuose dalyvaujančios lankytojų grupės. Vertėjai dalyvauja ne tik teismo posėdžiuose, bet ir tam tikruose renginiuose, taip pat per protokolinius vizitus. Teisingumo Tisme naudojamas dviejų rūšių vertimas žodžiu: sinchroninis vertimas ir nuoseklusis vertimas.

Sinchroninio vertimo atveju vertėjai žodžiu paskirstomi į kabinas pagal kalbą, į kurią verčia, ir paprastai į savo gimtąją kalbą¹⁰¹ verčia šalių kalbas, jų pateiktus klausimus ir atsakymus į juos. Kabinoje vertėjai dirba mažiausiai po du, nes, atsižvelgiant į verčiant žodžiu reikalingas intelektines pastangas, jie turi keistis tarpusavyje (pavyzdžiui, pasibaigus šalių pasisakymams ar klausimams ir atsakymams skirtam laikui), kad nenukentėtų jų susikaupimas (vadinasi, ir vertimo kokybė).

Nuoseklusis vertimas – kitas darbo metodas; čia vertėjas žodžiu kalbėtojui kalbant pasirošia užrašus, o jam baigus – perteikia pasisakymo turinį. Šis metodas dažnai

99| Franz Pöchhacker, *Introducing interpreting studies*, Routledge, Londonas, 2004.

100| Heidemarie Salevsky, „*The distinctive nature of interpreting studies*“, Target, 5(2), p. 149–167.

101| Kai kurioms kalbų kombinacijoms Teismas taiko vadinamąjį „retūro“ vertimą žodžiu, t. y. kai vertėjas žodžiu jo gimtąja kalba pasakytą kalbą išverčia į kitą (paprastai – prancūzų arba anglų) kalbą (žr. 3.6.3 punktą).

praverčia per oficialius renginius, vizitus, parodų atidarymo renginius arba Bendrajame Teisme – per derybas dėl draugiško susitarimo ar dvišalius teisėjų ir šalių pokalbius (rengiamus ne per teismo posėdžius).

4.2.2. Specifiniai sinchroninio vertimo Teisingumo Teisme iššūkiai

Kadangi Teisingumo Teismas yra tarptautinė teisminė institucija, jame dirbantiems konferencijų vertėjams kyla dvejopi iššūkiai: viena vertus – šioje knygoje jau aprašyti teisiniam vertimui raštu būdingi iššūkiai, kita vertus – sinchroniniam vertimui būdingi iššūkiai.

Sinchroninis vertimas – viena iš vertimo formų. Todėl iš pažiūros gali susidaryti įspūdis, kad Teisingumo Teismo vertėjai žodžiu ir teisininkai lingvistai susiduria su tais pačiais iššūkiais. Per teismo posėdžius konferencijų vertėjams tenka versti šalių kalbas, taip pat bylą nagrinėjančios kolegijos teisėjų klausimus šalims ir šalių atsakymus, todėl jiems neišvengiamai reikia įveikti kalbinius ir kultūrinius teisiniam vertimui būdingus sunkumus.

Europos Sąjungos Teisingumo Teisme vertėjai žodžiu naudojami teisininkų lingvistų prieš teismo posėdį išverstais šalių procesiniais dokumentais. Nors teisininkai lingvistai prašymus priimti prejudicinį sprendimą išverčia į visas kalbas, pareiškimai verčiami tik į proceso kalbą ir prancūzų kalbą. Vertėjai žodžiu taip pat talkina teisėjams, generaliniams advokatams ir lankytojų grupėms, t. y. jiems tenka versti ne tik į proceso ar šalių kalbą, bet ir į kitas kalbas. Jei per rašytinę proceso dalį vertimo į atitinkamą kalbą nėra, vertėjams svarbu pasirinkti tinkamą vertimo strategiją ne tik susipažįstant su bylos medžiaga, bet ir per teismo posėdį, netgi betarpiškai vykstant vertimui.

Tarptautinėje teisinėje aplinkoje dirbantys vertėjai žodžiu susiduria ir su specifiniais šiai profesijai būdingais iššūkiais. Kalba, kurią verčia vertėjas, pasakoma tik vieną kartą ir nėra užrašyta, taigi vertėjas turi ją suprasti ir beveik tuo pat metu ją perteikti kita kalba. Vertėjai turi suprasti šalių sakomas kalbas (šalys dažnai kalba greitai) ir tuo pat metu sinchroniškai ir tiksliai išversti jas, todėl reikalingos intensyvios nuolatinės intelektinės pastangos, lemiančios itin didelį protinio darbo krūvį.

Pastangų modelis¹⁰² geriau atskleidžia šį protinį iššūkį ir jo pasekmes. Šiame modelyje vertėjams žodžių tenkančio protinio krūvio valdymas pateikiamas kaip kelių tarpusavyje konkuruojančių protinių pastangų koordinavimas sistemoje su ribotais duomenų apdorojimo pajėgumais. Keliems neautomatiniais protiniams veiksams atlikti reikalingos šios sinchroninės protinės pastangos: klausytis ir analizuoti pranešimą kalba, iš kurios verčiama, kaupti ir atgaminti informaciją trumpalaikėje atmintyje, versti žodžiu ir koordinuoti protinių apdorojimo pajėgumų paskirstymą skirtingoms pastangoms. Kadangi visoms pastangoms reikalingi apdorojimo pajėgumai, kurių kiekis ribotas, visų vertimui žodžiu reikalingų apdorojimo pajėgumų (RAP) ir visų turimų apdorojimo pajėgumų (TAP) skirtumas lemia stabilią vertimo kokybę (kai $RAP \leq TAP$), o jei protiniai pajėgumai perkraunami (t. y. kai $RAP > TAP$), nukenčia vertimo kokybė. Nekokybišką vertimą išduoda šios klaidos: vertėjas žodžiu praleidžia dalį informacijos, be reikalo kartojasi, dvejoja, renkasi nenatūralias kalbinės raiškos priemones ir pan.¹⁰³

Kuo daugiau protinių pastangų užduotis reikalauja, tuo didesnė protinės perkrovos rizika. Pasak D. Gile, protinės perkrovos rizikos veiksniams visų pirma priskiriama: greita, turininga arba skaitoma kalba, vertėjui žodžiu nežinomi vardai (pavardės), skaičiai ir akronimai, neįprasti akcentai, sudėtingi loginiai samprotavimai, garso perdavimo sutrikimai, sudėtingos sintaksinės konstrukcijos, kalbos, iš kurios verčiama, ir kalbos, į kurią verčiama, leksikos ar sintaksės skirtumai, atvejai, kai kalbėtojas kalba monotoniškai, taip pat vertėjo patiriamas stresas.

Teisingumo Teisme dirbantys vertėjai žodžiu paprastai neišvengia daugelio šių rizikos veiksnių. Tam, kad sumažintų protinės perkrovos riziką, jie paprastai pasitelkia tam skirtas strategijas ir taktiką.

102| Daniel Gile, *Basic concepts and models for interpreter and translator training*, revised edition, John Benjamins publishing company, 2009.

103| Apie vertėjų žodžių intonaciją ir jos poveikį žr. Cédric Lenglet ir Christine Michaux, „The impact of simultaneous-interpreting prosody on comprehension: An experiment“, *Interpreting*, 22(1), p. 1–34.

4.2.3. Strategijos ir taktika

Strategijos

Sąmoningi vertėjų žodžiu pasirinkimai prieš susitikimą ar teismo posėdį vadinami vertimo strategijomis. Tai visų pirma susitikimo dokumentų ar bylos medžiagos analizė, susipažinimas su terminija, darbo kalbų įgūdžių palaikymas ir nuolatinis žinių atnaujinimas.

Be to, Teisingumo Teisme dirbantys vertėjai žodžiu kruopščiai ruošiasi kiekvienai bylai (tam skiriamas nustatytas laikas darbo metu – būtent pasirengimas sudaro didžiąją vertėjų žodžiu veiklos dalį), turi galimybę konfidencialiai susipažinti su bylos medžiaga ir rašytiniais pareiškimais, nuolat gilina teisinės žinias ir tobulina kalbų įgūdžius.

S. Kalina nuomone, vertimo žodžiu strategijos yra platesnės kokybės užtikrinimo sistemos dalis¹⁰⁴; ši apima visus veiksmus, atliekamus prieš susitikimus ir teismo posėdžius, taip pat veiksmus jų metu ir po jų. Vadinas, strategijos apima ne tik individualius vertėjų žodžiu pasirengimo ir mokymo veiksmus, bet ir kolektyvinius veiksmus geresnei kokybei užtikrinti (juos organizuoja vertimo žodžiu tarnyba).

M. Muttilainen nurodo kelias Teisingumo Teismo Vertimo žodžiu direktorato nustatytas šios rūšies strategijas¹⁰⁵: imamasi priemonių supažindinti kalbėtojus su vertimui žodžiu būdingais apribojimais, teisingai paskirstomas vertėjams žodžiu tenkantis darbo krūvis, skiriama laiko atsigauti, suteikiamos tinkamos IT priemonės ir rengiami nuolatiniai mokymai.

Trumpai tariant, strategijas sudaro parengiamasis darbas, jį užkulisiuose atlieka tiek kiekvienas vertėjas žodžiu, tiek vertimo žodžiu tarnyba, kaip organizacinis vienetas. Taip sudaromos būtinos sąlygos protinės perkrovos rizikai sumažinti, taigi, ir užtikrinti sklandžiam teismo darbui reikalingą vertimo kokybę.

104| Sylvia Kalina, „Quality assurance for interpreting processes“, *Meta: Translators' Journal*, 50(2), 2005, p. 768–784.

105| Marie Muttilainen, „Perroquets savants ou professionnels aguerris? L'importance de la préparation“, Kilian G. Seeber, *100 Years of Conference Interpreting: A Legacy*, Cambridge Scholars Publishing, 2021, p. 190.

Taktika

Vertimo žodžiu strategijos kuriamos ir įgyvendinamos „užkulisiuose“, o taktika gimsta „mūšio lauke“, t. y. teismo posėdžio ar susitikimo metu, *kabinoje*.

Vertėjai žodžiu griebiasi taktikos savo tiesioginės veiklos metu, t. y. priima *ad hoc* sprendimus protinės perkrovos rizikai (kilus sunkumams) sumažinti. D. Gile pateikia kelis dažniausiai pasitaikančių sprendimų pavyzdžius¹⁰⁶: didinamas atotrūkis, t. y. vertėjas ilgiau klausosi, laukdamas daugiau informacijos, ir tik tada pradeda verst; bando numanyti trūkstamą sakinio segmento dalį pagal kontekstą ar turimas žinias; imasi perfrazuoti; verčia pažodžiui (įterpia vertinius, skolinius, atkartoja garsus); renkami hiperonimus; tariasi su kabinoje esančiu ar salėje greta sėdinčiu kolega, su kuriuo dalijasi susitikimo dokumentais; skaido vieną ilgą sakinį į kelis trumpesnius; bando numanyti teksto turinį; pasitelkia neapibrėžtus ar bendro pobūdžio žodžių junginius, kurių prasmę galima patikslinti vėliau.

Vienos taktikos tinka labiau nei kitos; tai priklauso nuo konkrečios situacijos. Pavyzdžiui, penkių sekundžių atotrūkis prieš pradėdant vertimą (laukiant daugiau informacijos) turės skirtingą poveikį vertimo kokybei; tai priklauso nuo kalbėtojo kalbėjimo tempo, nuo to, ar auditorija nekantrauja, taip pat nuo to, ar daroma prezentacija ekrane, jeigu rodomos skaidrės nebesutampa su vertimu (kai atotrūkis tęsiasi ilgiau).

Be to, pasirinktos taktikos gali viena kitai prieštarauti. Pavyzdžiui, ar vertėjas žodžiu turėtų praleisti sudėtingesnį kalbos segmentą, jei pastangos su juo susitvarkyti gali jį protiškai išsekinti, o galbūt skirti jam papildomų protinių pastangų, kartu rizikuodamas, kad vėliau išseks protiniai gebėjimai (dėl to jam bus sunkiau suprasti kitus segmentus)? Vertėjas kiekvienu konkrečiu atveju turi nuolat ir akimirksniu pasirinkti tinkamą taktiką, atsižvelgdamas į tai, kas konkrečioje situacijoje svarbiausia. Situacijos analizės rezultatai ir tai, ar pasirinkti taktikos sprendimai bus tinkami, priklausys nuo vertėjo kompetencijos (kalbos žinių ir susipažinimo su tema, vertimo žodžiu technikos įvaldymo), darbo sąlygų (galimybių pasirengti, auditorijos vaizdo, nuovargio, garso perdavimo kokybės) ir asmeninės bei profesinės etikos.

106 | Daniel Gile, *op. cit.*; taip pat žr. Gérard Ilg, „L'apprentissage de l'interprétation simultanée. De l'allemand vers le français“, *Parallèles*, Nr. 1, 1978, p. 69–99, Cahiers de l'ETI, Université de Genève; ir Roderick Jones, „Conference interpreting explained“, Routledge, Mančesteris, 1997.

4.2.4. Pasirengimas teismo posėdžiui

Nepriekaištingą vertimo žodžių kokybę galima užtikrinti tik tuomet, jei vertėjams žodžiu suteikiama laiko pasiruošti teismo posėdžiui. Kiekvienam vertėjui, kuriam pavedama versti per Teisingumo Teismo arba Bendrojo Teismo posėdį (tai galioja ir nuolatinams, ir laisvai samdomiems vertėjams) turi būti skirta pakankamai laiko iš anksto nuodugnai susipažinti su bylos medžiaga. Šis pasirengimas itin svarbus ir yra sudėtinė vertėjo darbo dalis; laikas, skiriamas pasirengti, priklauso nuo bylos medžiagos apimtys, bylos sudėtingumo ir teismo posėdyje vartojamų kalbų skaičiaus.

Vertėjas žodžiu pradeda susipažinimą su bylos dokumentais, kai tik sužino savo kabinetui skirtas kitos savaitės užduotis. Jis parengia specialų byloje vartojamų žodžių sąrašą, teisės aktų tekstus ir nuorodas į jurisprudenciją. Jam svarbu suprasti bylos esmę ir šalių argumentus. Tam vertėjas pasitelkia įvairius metodus, kurie jam padeda suprasti ir įsiminti. Pavyzdžiui, Teisingumo Teismo vertėjai gana dažnai taiko „minčių žemėlapią“ (angl. *mind-mapping*) metodą (kai idėjos ar informacija vizualiai pavaizduojamos diagramoje).

Rengiantis galima susipažinti su visais svarbiais bylos dokumentais, pavyzdžiui, taikomais teisės aktais ir šios srities jurisprudencija. Vertėjas žodžiu visų pirma remiasi teisininkų lingvistų atliktais vertimais ir surinkta terminija toje pačioje byloje arba kitose su ja susijusiose (dar nagrinėjamos ar jau užbaigtose) bylose.

Galiausiai pasitaiko ir taip, kad vertėjui žodžiu šalių kalbų užrašai pateikiami likus vos dienai iki teismo posėdžio arba net prieš pat posėdžio pradžią. Todėl vertėjas turi gebėti šiuose dokumentuose susirasti skaičius, citatas ir nuorodas į teisės aktų tekstus.

Minėti parengiamieji darbai atliekami veikiant komandoje: vertėjai žodžiu bendradarbiauja su padėjėjais, kurie paruošia reikiamą medžiagą ir atitinkamus dokumentus, tiek su transversaliojo generalinio direktorato tarnybomis (visų pirma tuomet, kai reikia spręsti su terminija susijusius klausimus). Ši komandos dvasia dar labiau atsiskleidžia kabinoje, kai tuo metu neverčiantis vertėjas padeda kolegai – reikiamu momentu pasiūlo trūkstamą nuorodą, cituojamą nuostatą ar reikiamą žodį.

4.2.5. Vertėjui žodžiu reikalingi įgūdžiai ir jo pareigos

Atsižvelgiant į specifinius vertimo žodžiu Teisingumo Teisme iššūkius, nuolatiniais šios institucijos vertėjams žodžiu svarbu turėti nemažai įgūdžių, taip pat laikytis profesinių nuolatinio mokymosi, konfidencialumo ir lojalumo pareigų.

Visų pirma vertėjas žodžiu, kuriam kasdien tenka dirbti su teisiniu ir techniniu aspektais sudėtingomis bylomis ir versti šalių greitai sakomas kalbas, turi labai gerai mokėti savo darbo kalbas, turėti aštrų ir analitinį mąstymą, gebėjimą išreikšti mintis kalba, į kurią verčia, taip pat naudoti tokį patį registrą ir būti toks pat tikslus kaip kalbėtojas. Antra, vertėjas turi nuolat kelti kvalifikaciją (tai pasakytina apie būtinybę palaikyti savo darbo kalbų įgūdžius, naujų kalbų mokymąsi ar dalyvavimą teisiniuose seminaruose). Jam taip pat svarbu nuolat plėsti savo akiratį, nes kartais tenka pereiti nuo teisinio prie labiau literatūrinio registro: kai sakoma oficiali kalba arba kai kalbėtojas savo kalbą pajvairina citatomis ar kultūrinėmis nuorodomis.

Trečia, vertėjas žodžiu turi aiškiai suvokti savo lojalumo pareigą institucijai ir bylos šalims. Jis privalo griežtai saugoti profesinę paslaptį ir neatskleisti nei prieš teismo posėdį gautos informacijos, nei advokatų jam perduotų šalių kalbų. Be to, pateiktų šalių kalbų užrašai yra skirti tik vertėjams ir neperduodami nei bylą nagrinėjančios kolegijos teisėjams, nei byloje paskirtam generaliniam advokatui; jie taip pat neįtraukiami į bylos medžiagą¹⁰⁷. Be šio pasitikėjimu pagrįsto ryšio tiek su Teisingumo Teismo nariais, tiek su šalimis atstovaujančiais advokatais būtų neįmanoma užtikrinti kokybiško vertimo žodžiu.

4.2.6. Bendradarbiavimas su kalbėtojais

Bendradarbiavimas su kalbėtojais – dar viena strategija vertimo žodžiu kokybei gerinti. Teismo posėdžio kokybė iš dalies priklauso nuo įvairių jo dalyvių tarpusavio sąveikos. Todėl neatsitiktinai nuspręsta stiprinti vertėjų žodžiu ir kalbėtojų bendradarbiavimą. Jau daug metų atstovams ir advokatams, nuolat dalyvaujantiems teismo posėdžiuose, pristatoma vertėjo žodžiu veikla ir jie skatinami keisti informacija ir prieš teismo posėdžius, ir jų metu ar jiems pasibaigus.

Į Teismą dalyvauti bylose atvykę advokatai ir atstovai gali pasinaudoti patarimais ir pasiūlymais vertėjų žodžiu darbui palengvinti. Pavyzdžiui, patariama kalbėti savais

107| Minėtų Praktinių nurodymų šalis dėl Teisingumo Teisme nagrinėjamų bylų 67 punktą.

žodžiais, tinkamu tempu, neskaityti teksto, citatas, nuorodas, skaičius, vardus (pavardes), akronimus ir pan. visuomet tarti aiškiai ir lėtai. Vis dėlto, jei kalbėtojas nusprendžia skaityti rašytinį tekstą, jo paprašoma iš anksto jį atsiųsti vertimo žodžiu tarnybai, kad vertėjai galėtų iš anksto pasiruošti.

Prieš pat teismo posėdį vertėjų žodžiu grupės vadovu paskirtas vertėjas susisieikia su kalbėtojais tam, kad primintų jiems šiuos patarimus, ir pasiūlo pasikeisti nuomonėmis, kad būtų galima geriau suprasti teisminius ginčus.

Galiausiai, teismo posėdžiui pasibaigus, tarnyba to pageidaujantiems kalbėtojams pateikia atsiliepimą (angl. *feed-back*) apie jų pasirodymą.

Trumpai tariant, konferencijų vertėjų kasdienė veikla neatsiejama nuo pavojų, nes tenka ne tik spręsti išskirtinai sudėtingus protinius sinchroninio vertimo iššūkius, bet ir ieškoti subtilių teisinio vertimo sprendimų.

Kadangi bylos daugiakalbiame teisme yra savitos, svarbu užtikrinti tikslų ir kokybišką teismo posėdžių sinchroninį vertimą. Tam pasiekti Teisingumo Teismas ir jo vertimo žodžiu tarnyba užtikrina kokybišką darbo aplinką. Tokioje aplinkoje galima taikyti strategijas ir sudaryti optimalias sąlygas, leidžiančias kiek įmanoma sumažinti vertėjų žodžiu protinės perkrovos riziką teismo posėdžiuose. Pavyzdžiui, vertėjams suteikiama pakankamai laiko pasiręngti darbui, užtikrinami garso ir vaizdo perdavimo kokybės standartai, rengiami nuolatiniai mokymai ir bendradarbiaujama su suinteresuotosiomis šalimis.

Užėmę savo vietas kabinoje, konferencijų vertėjai kiekvienu konkrečiu atveju (ir kiekvieną akimirką) pasirenka tinkamą vertimo žodžiu taktiką, kad galėtų įvykdyti savo užduotį. Dėl šios priežasties svarbu atrinkti tik aukščiausius kompetencijos, efektyvumo ir sąžiningumo standartus atitinkančius vertėjus žodžiu, paprastai turinčius aukštąjį išsilavinimą ir sėkmingai išlaikiusius sudėtingą akreditacijos testą arba laimėjusius sunkų atrankos konkursą.

Kaip minėta, dėl vertimo raštu tarptautiniuose teismuose iššūkių versti pasitelkiami teisininkai, nes tik jie gali įvertinti, koks svarbus jų pasirinkimų teisinis poveikis bylos dokumentų, teismo sprendimų ir išvadų vertimui. O per žodinę daugiakalbio proceso dalį specifiniai protiniai sinchroninio vertimo iššūkiai lemia tai, kad sklandų ir aiškų bendravimą (nepriklausomai nuo vartojamų kalbų) gali užtikrinti tik patyrę konferencijų vertėjai, pajėgūs įveikti nuolatinę protinės perkrovos riziką.

4.3. Daugiakalbystės pagalbinės priemonės

4.3.1. Terminija

Kaip matyti, tekstų (visų pirma – teisinių) skaitytojams, rengėjams, vertėjams raštu ir žodžiu, teisininkams lingvistams ir plačiai visuomenei kyla daug terminijos sunkumų: galima paminėti sinonimiją, polisemiją, neaiškius terminus, keliose kultūrose vartojamas kalbas, pasenusius terminus, „netikruosius draugus“ ir pan.

Siekiant užtikrinti nepriekaištingą jurisprudencijos visomis Sąjungos kalbomis kokybę, vadinasi, ir sudaryti palankias sąlygas su ja susipažinti ir ją suprasti, reikia turėti patikimą terminiją. Terminija taip pat itin svarbi kokybiškam vertimui žodžiu, kai reikia tiksliai išversti teismo posėdyje vykstančius teisinius ginčus.

Terminologinis darbas vyksta keliomis kryptimis: sudaromi terminų rinkiniai, atliekama pirminė verstinių dokumentų analizė (nurodant terminologijos korteles, kuriomis reikia vadovautis verčiant tam tikras nacionalinės teisės sąvokas), teikiama pagalba teisininkams lingvistams ir rengiami jiems skirti mokymai, plečiamas ir konsoliduojamas *IATE* terminologijos duomenų bazėje esantis terminų fondas, taip pat gerinamas tarpinstitucinis ir tarptautinis bendradarbiavimas terminologijos srityje.

Pagrindinis teisininkams lingvistams tenkantis iššūkis – rasti tinkamiausią sprendimą, nesant funkcinio atitikmens, ir kalboje, į kurią verčiama, nesant tinkamo termino tai pačiai teisei sąvokai įvardyti. Jiems dažnai tenka lyginti nevienalytes teisės sistemas ir ieškoti naujų vertimo raštu sprendimų. Vartojama terminija turėtų būti kuo nuoseklesnė, o tam reikalinga galimybė pasinaudoti ankstesnių terminijos svarstymų rezultatais. Šių svarstymų rezultatai – tai ankstesni vertimai raštu. Tačiau siekiant neprarasti terminijos kontrolės, terminijos svarstymų rezultatus svarbu kaupti plačiai prieinamoje duomenų bazėje, taip pat dalytis protinėmis ir teisinėmis pastangomis, kurios lėmė tokius sprendimus. Kai nacionalinėje teisėje vartojamą terminą pavyksta išversti tik atlikus išsamų lyginamosios teisės tyrimą, rastą sprendimą reikia įtraukti į nustatytos formos terminologijos kortelę, nurodant šaltinius. Itin svarbu fiksuoti lyginamosios teisės tyrimų rezultatus tam, kad atliktas darbas nebūtų prarastas ir būtų užtikrintas terminijos sprendimų nuoseklumas.

Tokiose kortelėse pateikiami ne tik siūlomi terminai sąvokoms įvairiose teisės sistemose įvardyti, bet ir informacija apie jų šaltinius bei terminologinį pagrindimą, o tai padeda užtikrinti, kad terminologijos korteles parengusių teisininkų lingvistų pasirinkti sprendimai

bus tinkami, aiškūs, tikslūs ir patikimi. Kadangi dirbama su 28 teisės sistemomis ir 24 oficialiosiomis kalbomis, tokia terminų bazė (su lyginamosios teisės pastabomis) labai palengvina lyginamosios teisės tyrimus, kuriuos tenka atlikti verčiant tekstus, visų pirma per procesą dėl prejudicinio sprendimo priėmimo.

Terminijos valdymu ir pirmine jos analize siekiama pasinaudoti teisininkų lingvistų atliktais terminijos tyrimais; tai turėtų sudaryti galimybes sutaupyti laiko verčiant, nuosekliau vartoti terminus ir pasiekti didesnę vertimų kokybę.

Dėl šios priežasties teisininkų lingvistų atliekamų tyrimų (ypač lyginamosios teisės srityje), kuriais siekiama suprasti sąvokas ir rasti tinkamus vertimo problemų sprendimus, rezultatai nuolat papildo duomenų bazę, kurioje pateikiamos pagal sąvokas suskirstytos terminologijos kortelės¹⁰⁸. Kai tekstą verčiančiam arba konkrečioje srityje dirbančiam teisininkui lingvistui tenka į duomenų bazę įtraukti terminologijos kortelę, jis gali pasinaudoti keliais šaltiniais. Prie šių šaltinių priskiriami Sąjungos teisės aktai (pirmenybė teikiama pirminėje teisėje įtvirtintiems terminams, vėliau vadovaujamasi antrinėje teisėje vartojamais terminais, kuriuos kartais gali tekti taisyti), jurisprudencija (reikia turėti omenyje, kad autonomiškų terminų reikšmė gali skirtis nuo nacionalinėje teisėje vartojamų terminų reikšmės) ir nacionalinė teisė. Galimos kelios situacijos. Jei vienoje teisės sistemoje vartojamas terminas atitinka kitoje teisės sistemoje vartojamą terminą ir jį galima puikiausiai perkelti, užduotis nėra sudėtinga. Jei vartojami terminai nevysiškai sutampa, dera paaiškinti jų skirtumus. Taip pat reikia fiksuoti atvejus, kai vienoje ar keliose teisės sistemose, kuriose kalbama ta pačia kalba, vartojamą terminą atitinka daugiau nei viena sąvoka (polisemija). O jei sąvokos nesutampa, galbūt galima sakyti, kad termino išversti neįmanoma? Be abejonės – ne, nes Teisingumo Teismo sprendimuose negali likti neišverstų vietų, o vertimą raštu atliekantis teisininkas lingvistas gali pasirinkti vieną ar kelis iš pirma aprašytų metodų (žr. 4.1.3 punktą).

Visais atvejais reikia pagrįsti ir fiksuoti daromus pasirinkimus. Savo pasirinkimą turi gebėti pagrįsti ir terminologijos kortelę sukūręs, ir vertimo metu konkretų terminą pasirenkantis teisininkas lingvistas. Dažnai pagalbos kreipiamasi į kitus teisininkus lingvistas, teisėjų kabinetus ir nacionalinius ekspertus.

Taigi terminologijos kortelėje pateikiama informacija, padėjusi teisininkui lingvistui rasti tinkamą terminą ir pagrįsti savo pasirinkimą. Terminologijos kortelėje taip pat nurodomi

108| Caroline Reichling, *op. cit.*

visi kilę sunkumai. Surinkta ir į terminologijos kortelę įtraukta informacija apie sąvoką padeda ne tik rasti terminus, bet ir:

- suprasti aiškų jos kontekstą (sąvokos vartojimo sritis ir terminų kontekstas),
- greitai išsiaiškinti, ar sąvoka vartojama atitinkamoje teisės sistemoje,
- greitai suprasti sąvoką (apibrėžtis ir paaiškinimai),
- rasti sąvoką ir jos vietą sistemoje, taip pat susipažinti su informacija apie susijusias sąvokas (srities medis),
- susipažinti su terminų kilme (teisės sistema) ir šaltiniu (terminijos nuorodos), taip pat įvertinti terminų patikimumą ir tinkamumą,
- atskirti terminus teisinėms sąvokoms apibrėžti nuo formuluočių užsienio teisėje vartojamoms sąvokoms išreikšti,
- rasti informaciją apie terminų vartojimą ar vertinimą (pageidautinas, nerekomenduojamas, pasenęs terminas ir t. t.),
- susipažinti su teisės sistemų (nacionalinių įstatymų arba nacionalinės teisės ir Sąjungos teisės) palyginimo išvadų santrauka, taip pat greitai rasti nurodytą mokslo literatūrą,
- susipažinti su įspėjimais apie pavojų pakliūti į tam tikrus spąstus („netikrieji draugai“, artimos sąvokos, neteisingi terminai ir pan.).

Teisinių lingvistų rengiama terminija pirmiausia skirta būtent jiems, nes patikima terminija leidžia tikėtis našesnių ir kokybiškesnių teisinių vertimų. Dėl terminologijos kortelių reikia atlikti mažiau lyginamosios teisės tyrimų, kurie reikalingi verčiant tam tikrų rūšių dokumentus (visų pirma prašymus priimti prejudicinį sprendimą ir valstybių narių pastabas). Šios kortelės naudingos ir kitiems Teisingumo Teismo padaliniams, kurie savo darbe turi suprasti, rengti ar aiškinti teisinius dokumentus. Be to, su šiomis kortelėmis per IATE (tarpinstitucinę viešą) terminologijos duomenų bazę gali susipažinti ir kitų ES institucijų kalbų tarnybos, o tai prisideda prie didesnės Sąjungos teisės aktų ir nacionalinės teisės sistemų darnos. Galiausiai Daugiakalbystės generalinio direktorato (DGD) atliekami terminologijos darbai, visų pirma *Lyginamasis daugiakalbis teisės terminų*

žodynas (DTŽ)¹⁰⁹, sulaukia vis didesnio susidomėjimo (ir ne tik institucijose), nes šie darbai naudingi visiems asmenims, kuriems reikia suprasti ir rengti dokumentus, t. y. šalių piliečiams, praktikuojantiems teisininkams ir nacionalinių teismų teisėjams.

Terminija ir vertėjai žodžiu

Teisingumo Teismo vertėjai žodžiu prireikus padeda už terminologiją atsakingam skyriui. Vis dėlto jie dažniau naudojami IATE terminologijos duomenų bazėje sukaupia terminija (žr. 4.3.2 punktą) ir terminija, pateikiama teisės aktuose, jurisprudencijoje ir teisininkų lingvistų išverstuose procesiniuose dokumentuose. Be to, vertėjai susipažįsta su bylos terminija rengdamiesi teismo posėdžiams (žr. 4.2.4 punktą).

Kai teismo posėdyje paskirtiems vertėjams žodžiu kyla abejonių dėl skirtingai verčiamų terminų, jie tariaisi tarpusavyje, kad visi toje kabinoje dirbantys vertėjai vartotų tuos pačius terminus. Itin retais atvejais, kai vertėjai pastebi, kad netinkama terminija kelia problemų teismo posėdyje, jie apie tai informuoja vertimo raštu tarnybą, kad ši atsižvelgtų į tai tolesniuose proceso etapuose, taip pat verčiant generalinio advokato išvadą ir teismo sprendimą, arba prireikus net atnaujintų atitinkamam terminui skirtą terminologijos kortelę.

Terminija ir Sąjungos teisminiai tinklai

Bendradarbiavimo su valstybių narių aukščiausiais ir konstituciniais teismais istorija prasidėjo įsteigus Europos Sąjungos teisminį tinklą (TEST); tai padaryta 2017 m. įvykusiame Teisėjų forume, kuriame valstybių narių konstituciniai ir aukščiausieji teismai bei Teisingumo Teismas paminėjo Romos sutarčių pasirašymo 60-ąsias metines. Nuo 2018 m. sausio mėn. dalyvaujančių teismų teisėjai gali daugiakalbėje platformoje saugiai keistis ir dalytis dokumentais ir informacija.

Taigi TEST platformoje jos nariai gali susipažinti su dalyvaujančių teismų atrinktais dokumentais, susijusiais su Sąjungos teisės taikymu tiek valstybių narių teismuose, tiek Teisingumo Teisme.

109 | Dėl to, kaip atlikti paiešką pagal instituciją ar rinkinį, žr. aiškinamąjį lankstinuką: https://iate.europa.eu/assets/brochure_search_by_collections_and_download.pdf.

Kadangi platforma pasirodė esanti sėkminga ir prieita prie išvados, kad tam tikra joje pateikta informacija gali sudominti teisininkus, dalyvaujantiems teismams buvo pasiūlyta padaryti dalį TEST turinio viešai prieinamą (specialiame Teisingumo Teismo interneto svetainės skyriuje). Šis skyrius buvo sukurtas 2021 m., o Teisingumo Teismas savo ruožtu pirmiausia jame paskelbė jau turimus kalbos ir terminijos išteklius (įskaitant terminologijos korteles ir dokumentus). Dalijimasis šiais ištekliais padeda geriau suprasti įvairias nacionalines teisės sistemas, rengti ir versti dokumentus, o įvairių teisės sistemų teisininkams – bendrauti tarpusavyje, nes jie gali tam vartoti tarptautinio bendravimo kalbą, kartu remtis Teisingumo Teismo terminologijos kortelėmis, siekdami geriau suprasti teisines sąvokas, apibūdinti dokumento turinį paaiškintais terminais ir pan.

Visų teismų taip pat buvo paprašyta pranešti apie nacionalinius kalbų ir terminijos išteklius, jei šie galėtų sudominti kitus teismus ar Teisingumo Teismą.

Kita galimybė plėtoti bendradarbiavimą terminijos ir kalbų srityje – sukurti virtualų tinklą (forumą ar panašią priemonę), prie kurio kiekvienas galėtų prisidėti užduodamas ir atsakydamas į klausimus apie nacionalinėje teisėje vartojamas sąvokas. Savo ruožtu Teisingumo Teismo terminologijos tarnyba galėtų atlikti paiešką savo terminų duomenų bazėje, kad padėtų suprasti klausimus ir suformuluoti atsakymus į juos. Be to, visą pateiktą informaciją būtų galima įtraukti ir į terminų duomenų bazę, o tai būtų naudinga visiems.

Šis tinklas taip pat galėtų padėti papildyti ar pataisyti Teisingumo Teismo terminijos išteklius (kurie dabar yra bendri). Toks bendradarbiavimas taip pat gali apimti stebėseną, nes būtent nacionaliniai teismai turi puikias galimybes konstatuoti, kad dėl teisės aktų ir reguliavimo pokyčių reikia peržiūrėti tam tikrą terminiją.

4.3.2. Daugiakalbės paieškos priemonės

Europos Sąjungos Teisingumo Teisme dirbantiems teisininkams lingvistams ir vertėjams žodžiu kasdienėje veikloje tenka atlikti daug paieškų; čia jiems padeda tarpinstituciniu lygmeniu arba paties Teisingumo Teismo sukurtos daugiakalbės paieškos priemonės.

Teisininkai lingvistai ir vertėjai žodžiu naudoja IATE¹¹⁰ – visoms Sąjungos institucijoms bendra terminologijos duomenų bazę, kurios didesnė dalis yra viešai prieinama. Jie gali joje susipažinti, be kita ko, su Teisingumo Teismo terminų rinkiniais (pvz., *Lyginamasis*

110 | <https://iate.europa.eu/home>

daugiakalbis teisės terminų žodynas (DTŽ), Europos Sąjungos Teisingumo Teismą sudarančių teismų procedūros reglamentų terminija, nacionalinių teismų pavadinimai ir t. t.). Atlikus išsamų lyginamosios teisės tyrimą gauti duomenys (daugeliu kalbų ir iš skirtingų sistemų) pateikiami išsamiose terminologijos kortelėse.

Prireikus atlikti daugiakalbę teisinę paiešką visame teisės akto tekste, pirmiausia galima pasinaudoti *EUR-Lex* interneto svetaine¹¹¹, kurioje galima susipažinti su Sąjungos teise. Šioje svetainėje teisės aktus ir jurisprudenciją vienu metu galima skaityti dviem arba trimis kalbomis.

Teisingumo Teismui priklausančioje paieškos sistemoje *EURêka* galima susipažinti ne tik su Sąjungos jurisprudencija, bet ir su bylos šalių pateiktais procesiniais dokumentais, taip pat su kitais vidaus ir išorės dokumentais (doktrinos apžvalgos). Teisininkai lingvistai naudojami ir Teisingumo Teismo interneto svetainė *Curia*, kurioje, pasitelkus joje esančią išsamią jurisprudencijos paieškos formą¹¹², galima rasti procesą reglamentuojančių teisės aktų versijas įvairiomis kalbomis.

Tarpinstitucinės QUEST paieškos sistemos (kalbinės paieškos priemonė) privalumas tas, kad ją naudojantis vienu metu galima atlikti paiešką keliuose šaltiniuose. Iš šių šaltinių pirmiausia reikia paminėti IATE, tarpinstitucines *vertimo atmintis*, kuriomis galima naudotis *Euramis* sistemoje, taip pat duomenų bazę, kurioje pateikiami visi teisės aktų tekstai, pavyzdžiui, *EUR-Lex*.

Euramis kaupiamos Sąjungos institucijų (įskaitant Teisingumo Teismą) parengtos vertimo atmintys. Pasitelkiant šią priemonę kuriamos darbo bylos, kurios pateikiamos teisininkams lingvistams *Trados Studio* aplinkoje (žr. 4.3.3 punktą).

111 | <https://eur-lex.europa.eu/homepage.html?locale=lt>

112 | <https://curia.europa.eu/juris/recherche.jsf?language=lt>

Pažymėtina, kad, siekiant padėti atlikti tikslią paiešką pagal prašymus priimti prejudicinį sprendimą, Europos Sąjungos teisminio tinklo (TEST, nuoroda: https://curia.europa.eu/jcms/jcms/p1_2170125/lt/) puslapyje siūloma speciali paieškos forma. Beje, nuo 2018 m. liepos 1 d. su nacionaliniais prašymais priimti prejudicinį sprendimą galima susipažinti visomis kalbomis.

4.3.3. Pagalbinės vertimo raštu priemonės

DGD naudojasi pačiomis moderniausiomis pagalbinėmis vertimo raštu priemonėmis. Šios priemonės yra specialiai sudarytos tarpinstituciniu lygmeniu arba sukurtos rinkos dalyvių, siekiant patenkinti vertimo raštu tarnybų (visų pirma ES institucijų tarnybų) poreikius. Šios priemonės labai palengvina teisininkų lingvistų darbą. Jos naudojamos priklausomai nuo konkrečios protinės veiklos kiekviename vertimo raštu etape. Teisininkas lingvistas lieka svarbiausias vertimo veiklos dalyvis ir sprendžia, kokiomis priemonėmis naudotis. Tai vadinama vertimu pasitelkiant pagalbines priemones¹¹³. Nors atskiros pagalbinės vertimo raštu priemonės darosi vis efektyvesnės, vis dėlto galima dar labiau patobulinti jų tarpusavio sąveikos ir praturtinimo galimybes, kad teisininkui lingvistui, kuris lieka atsakingas už visą vertimo raštu procesą, būtų pasiūlyta vis tinkamesnių ir tikslesnių sprendimų ir pagalbos.

Darbo aplinka: „Trados Studio“

Teisingumo Teismo vertimo raštu tarnyba visiems teisininkams lingvistams užtikrina specialią vertimui raštu pritaikytą darbo aplinką. Šiuo metu naudojama *Trados Studio* programa, nes būtent ji buvo pasirinkta per paskutinius du tarpinstitucinius viešuosius pirkimus. Šioje darbo aplinkoje vienu metu matomi kalbos, iš kurios verčiama, ir kalbos, į kurią verčiama, tekstai, taigi šalia rodomi jau išversti, verčiami ir dar neišversti sakiniai, taip pat sakiniai, kuriems programa pateikia mašininio vertimo pasiūlymų. Atlikus vertimą, sugretintos kalbinės versijos įtraukiamos į tarpinstitucinę duomenų bazę *Euramis*. *Trados Studio* programoje teisininkas lingvistas gali aktyvinti ir kitas pagalbines vertimo raštu priemones. Ši galimybė sudaro sąlygas toliau tobulinti, turtinti ir plėtoti vertimą pasitelkiant pagalbines priemones.

113] „[La] «traducción aumentada» (De Palma, 2017) o «asistida por conocimiento» (do Carmo ir kt., 2016: 149) <...> consiste en integrar las tecnologías de traducción disponibles en cada caso en el proceso de traducción de modo que se optimice el rendimiento de los traductores y sin que por ello estas tecnologías asuman el control total o parcial del proceso de traducción“. („Vertimas pasitelkiant pagalbines priemones“ (De Palma, 2017) arba „žinojimo padedamas vertimas“ (do Carmo ir kt. 2016: 149) <...> – tai bet kuriai situacijai tinkamų vertimo technologijų integravimas į vertimo procesą, siekiant optimizuoti vertėjų raštu darbą, kartu technologijoms neperimant visiškos (ar dalinės) vertimo proceso kontrolės.“) Chelo Vargas-Sierra, „La estación de trabajo del traductor en la era de la inteligencia artificial. Hacia la traducción asistida por conocimiento“, *Revue Pragmalingüística*, 2020 m. gruodžio mėn.

IATE, „Quest“, „DocFinder“ ir „Euramis“

Teisingumo Teisme dirbantys teisininkai lingvistai *Trados Studio* darbo aplinkoje šiuo metu gali naudotis šiomis priemonėmis: IATE ir QUEST (žr. 4.3.2 punktą), taip pat *DocFinder*, *Euramis* ir neuroniniu mašininu vertimu.

Metapaieškos sistema *DocFinder* centralizuoja, supaprastina ir pagreitina prieigą prie dokumentų naudojantis viena sąsaja. Viena iš praktiniam darbui naudingiausių jos funkcijų – automatiškai sukuriamas hipertekstinė nuoroda į referencinį dokumentą iš jo citatų (kartais nepilnų).

Per *Euramis* į *Trados Studio* galima importuoti jau išverstus segmentus (t. y. sakinius ar jų dalis). *Trados Studio* pasižymi gebėjimu automatiškai analizuoti kiekvieną verčiamo teksto segmentą ir, jeigu jis labai panašus į kitą jau išverstą ir į *Euramis* duomenų bazę įkeltą segmentą, priemonė parodo šį segmentą ir pažymi esamus skirtumus. *Euramis* duomenų bazė pateikia kokybiškus pasiūlymus, nes į ją įtraukiami tik kokybiškiausi teisininkų lingvistų ar vertėjų raštu parengti ir užbaigti vertimai raštu (neatsižvelgiant į tai, ar tam buvo pasinaudota IT priemonėmis). Teisininkas lingvistas gali pasirinkti, kad būtų rodomi tik tie jau išversti segmentai, kurių atitiktis verčiamiems segmentams atitinka tam tikrą minimalią vertę procentais (standartinė atitiktis – 65 %). Dar būtina patikrinti ir iš anksto išverstų segmentų šaltinį. Pavyzdžiui, jei pateikiama tiesioginė ar netiesioginė citata, nevalia priimti bet kokią siūlomą vertimą vien dėl to, kad jis teisingas semantikos ir kalbos požiūriais. Vertimas turi tiksliai atitikti cituojamą šaltinį. Dėl šios priežasties DGD sukūrė priemonę, kuria galima iš *Euramis* atrinkti tuos dokumentus, kurie turėtų būti labiausiai susiję su konkrečiu vertimu. Šių dokumentų segmentams *Trados Studio* teikiamas prioritetas pagal svarbą. Sukūrus vertimo projektą, teisininkui lingvistui pateikiamas *funkcinis rinkinys*, kurį galima laisvai papildyti; be to, jame automatiškai pateikiami svarbūs susiję dokumentai: pavyzdžiui, toje pačioje arba susijusiose bylose jau išversti dokumentai, verčiamame tekste cituojami dokumentai ir pan. Aktualumo sumetimais atskiri kalbų skyriai nustato savo kalbos standartines frazes (bendrojo pobūdžio arba skirtas tam tikrų rūšių byloms), kurios irgi įtraukiamos į funkcinį rinkinį.

Būtinybė teisininkui lingvistui atlikti patikrinimą

Kad ir kokios pažangios būtų pagalbinės vertimo raštu priemonės, teisinio vertimo specialistas visuomet turi patikrinti mašininio vertimo pasiūlymą, net jei šio pasiūlymo šaltinis yra pagal kontekstą tinkamas teisės aktas ir jei gautas segmentas yra visiškai (100 %) tapatus verčiamam segmentui¹¹⁴.

Pačioje *Euramis* duomenų bazėje esančių kalbinių versijų sugretinimo klaidos gali lemti tam tikrų mašinos veikimo nuokrypių, kai programa pasiūlys kito segmento nei tas, kurį reikėjo gauti, vertimą. Kita vertus, vertėjas raštu arba teisininkas lingvistas taip pat gali neišvengti vertimo klaidų; klaidos (jų neištaisyti) liks tekstuose, įkeliamuose į duomenų bazę, ir vėliau bus siūlomos jos naudotojui.

Galiausiai, nors pasinaudoti ankstesniais vertimais dažnai naudinga, tai gali būti pakankamai konservatyvu, nes vertimo pasiūlymai gali nebeatitikti dabartinio požiūrio ir žmonių mąstymo, pavyzdžiui, įtraukties srityje. Todėl *Euramis* duomenų bazės segmentų kokybė ir jų sugretinimas yra itin svarbūs, o visos Sąjungos institucijos tam skiria labai daug dėmesio. Vis dėlto tam tikra paklaidos ar netikslumo tikimybė išlieka, ir tai ištaisyti – teisininko lingvisto pareiga. Galiausiai pažymėtina, kad teisininkas lingvistas didžiąją dalį sakinių turi išversti pirmą kartą, ir tai jis padarys laisvai, vadovaudamasis atitinkama terminija ir pasitelkęs į pagalbą kitą galingą priemonę – mašininį vertimą.

Mašininio vertimo priemonės: „eTranslation“ ir „DeepL Pro“

Trados Studio aplinkoje rasime ir automatinio vertimo raštu priemonę. Dar 2018 m. tokių priemonių veikimas buvo pagrįstas paprasta statistika, t. y. jos rėmėsi kompiuteriniu modeliu, į kurį buvo įkelta daug tekstų ir kuris pasiūlydavo vertimus pagal matematiškai apskaičiuotą jų tinkamumo tikimybę. Šiuo metu jų veikimas jau pagrįstas neuroniniu pagrindu (modelis pavadintas pagal analogiją su žmogaus smegenis sudarančio neuroninio tinklo veikimu). Procesas vyksta dviem etapais. Visų pirma neuroniniai paieškos varikliai treniruojami naudojant didžiulius sugretintų dvikalbių segmentų rinkinius, iš kurių

114| Paimkime, pavyzdžiui, ištrauką iš Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2014/33/ES 39 straipsnio; jame esančiam žodžių junginiui „visos valstybės narės imasi priemonių, būtinų užtikrinti, kad“ mašina pateikia du šiek tiek skirtingus (tačiau 100 % tapačius) vertimus į anglų kalbą: „all Member States shall take the *measures necessary* to ensure that...“ ir „all Member States shall take the *necessary measures* to ensure that...“. Tik vienas iš šių vertimų teisingas, tačiau programa to nežino: čia spręsti žmogui.

šie varikliai išmoks segmentų atitikmenis: tai vadinama neuroninių paieškos variklių¹¹⁵ mokymo etapu. Ištreniravus šias sistemas, jas galima panaudoti vertimo prognozėms pateikti, pasitelkiant algoritmus; remiantis tikimybiniais, gramatiniais, kontekstiniais ir kitais metodais tie algoritmai rastiems atitikmenims priskiria atitinkamą svarbą. Šių priemonių teikiami pasiūlymai yra naudingi, o dažnai – ir įspūdingi. Visuomenės nariai ir interneto svetainės tokias neuronines priemones paprastai pasitelkia apytiksliams vertimams raštu atlikti. Profesionalūs vertėjai raštu (įskaitant teisinių tekstų vertėjus) jomis taip pat naudojami kaip pagalbine vertimo priemone.

eTranslation – tai institucijų sukurta ir finansuojama labai veiksminga neuroninė priemonė. Pasitelkus didžiulę *Euramis* duomenų bazę, ji buvo panaudota neuroninio vertimo paieškos varikliams iš pradžių apmokyti ir teikė vertimo pasiūlymus iš anglų kalbos į visas kitas oficialiąsias kalbas (ir atvirkščiai), taip pat iš vokiečių kalbos į prancūzų kalbą (ir atvirkščiai). Pamažu Sąjungos institucijų (visų pirma Teisingumo Teismo) prašymu buvo sukurti papildomi paieškos varikliai, kurie padeda verčiant specifinius ar konkrečios temos tekstus. Todėl Teisingumo Teismo vertimo raštu tarnybos prašymu paieškos varikliai buvo ištreniruoti naudojant tik Teisingumo Teismo ir Bendrojo Teismo jurisprudenciją. Atsižvelgiant į Teisingumo Teismo darbo metodus, šie paieškos varikliai buvo ištreniruoti tiesiogiai versti iš visų oficialiųjų kalbų į teismo posėdžių kalbą (ir atvirkščiai). Jie naudoja tik pačius tinkamiausius, t. y. pačios Teisingumo Teismo vertimo raštu tarnybos turimus, rinkinius. Šiuose paieškos varikliuose atkurama Teisingumo Teismo vartojama teisinė kalba.

Teisingumo Teismo teisininkai lingvistai taip pat gali naudotis rinkoje siūloma priemone *DeepL Pro*; ji veikia patikimai, ypač verčiant kai kuriomis kalbų kombinacijomis ir tam tikrų kategorijų ne tokius sudėtingus teisinius tekstus. Ir universitetai, ir ES institucijos¹¹⁶ (įskaitant Teisingumo Teismą) mėgino įvertinti kiekybinę šių priemonių naudą. Žinoma, ją sunku tiksliai išmatuoti, nes ir vertinant esamus parametrus (vertėjo kompetenciją, darbo sąlygas, galutinio produkto kokybę) kyla metodologinių sunkumų. Vis dėlto mašininio vertimo priemonės neabejotinai teikia didelę pridėtinę vertę, net jei programa šiuo metu

115| Paieškos variklis sukuria tūkstančius neuroninių jungčių, kurios išdėstomos tokiuose sudėtinguose sluoksniuose, kad šis mokymas iš rinkinių dažnai vadinamas „gilioju mokymusi“ (angl. „deep learning“).

116| Komisijos ir Gento universiteto bendras tyrimas: „Assessment of neural machine translation output in DGT's language departments“, 2019 m. birželio 3 d.; Lieve Macken, Daniel Prou ir Arda Tezcan, *Quantifying the Effect of Machine Translation in a High-Quality Human Translation Production Process*, Informatics, 7, 12, 2020: <https://doi.org/10.3390/informatics7020012>.

negali pasiūlyti tokios kokybės vertimo, kuris nenusileistų žmogaus atliktam vertimui. Šis procesas yra automatinis, todėl gautus rezultatus dar turi įvertinti, patikrinti ir prireikus pataisyti žmogus. Nors mašiniame vertime pasitaiko nedaug iškreipimų, jis negali atstoti kokybiško vertimo proceso, t. y. įsigilinti į teksto rengėjo mintis, suprasti ir įsisavinti jų prasmę, taip pat perteikti mintį tuo pačiu kalbos registru. Be to, mašininis vertimas turi ir kitų trūkumų: tiek techninių (pavyzdžiui, praleidžiami žodžiai), tiek koncepcinių (pavyzdžiui, neįmanoma priversti programos pasiūlyti tam tikrą specialiąją ar rečiau vartojamą terminiją, palyginti su į rinkinį, kurį naudojant treniruojamasi, įtraukta ir nuo pat pradžių siūloma terminija).

Neuroninė priemonė visiškai pagrįstai kelia didelius teisinių vertimų naudotojų ir rengėjų lūkesčius; kartu ji lemia ir nesusipratimus. Naudotojai mato, kad net neapdorotas mašininio vertimo rezultatas yra naudingas ir labai padeda tinkamai suprasti originalo tekstą; o rengėjai žino, kad visus išverstus segmentus reikia vertinti kritiškai, tarsi šis segmentas būtų naujas vertimas. Vertimo rengėjams anaipol ne paslaptis, kad mašininio vertimo suteikiamo supratimo ir teisingo suvokimo atotrūkis didžiausias būtent protinių pastangų, vadinasi, daugiausiai laiko reikalaujančioje teisinio vertimo dalyje (tai visų pirma pasakytina apie akto, kuriuo nustatomos tiesiogiai taikomos teisės ir pareigos, vertimą).

Visos išvardytos IT priemonės prisideda prie Teisingumo Teismo teisininkų lingvistų darbo našumo ir kokybės. Jos iš dalies sumažina jiems tenkantį darbo krūvį (atlieka paprasčiausias užduotis) ir leidžia daugiau dėmesio skirti daugiau pastangų ir laiko reikalaujančioms sudėtingesnėms ir teisinėms užduotims. Struktūrinį Teisingumo Teismo vertimo raštu tarnybos darbo našumo augimą lemia veiksmų visuma (individualios pastangos, paslaugų pirkimas išorėje, terminija, mokymai ir t. t.), taip pat (ir vis labiau) naujosios technologijos.

4.3.4. Pagalbinės vertimo žodžių priemonės

Vertėjams žodžių jų tarnybos vidinėje interneto svetainėje sukurtas atskiras puslapis, skirtas padėti pasiruošti teismo posėdžiams. Jame vienoje vietoje prieinamos visos jiems pasiruošti reikalingos IT priemonės; beje, jos iš esmės tos pačios, kuriomis naudojasi ir teisininkai lingvistai. Pavyzdžiui, tame puslapyje pateikiamos nuorodos į dokumentų biblioteką, kurioje sudėti visi konkrečios bylos procesiniai dokumentai, į teisininkų lingvistų ar transversalių Generalinio direktorato tarnybų parengtus dokumentus arba į lingvistines ir terminologijos duomenų bazes, kaip antai *Euramis*, *Qquest* ar *IATE*.

Tomis pačiomis nuorodomis visi vertėjai žodžiu gali naudotis ir kabinoje, nes yra aprūpinti kompiuteriais. Vis dėlto IT priemonės vertėjui daugiausia praverčia būtent rengiantis teismo posėdžiui. Kadangi sinchroninis vertimas atliekamas „čia ir dabar“, praktiškai nelieka nei laiko, nei protinių pajėgumų tuo pat metu dar ir naudotis kompiuteriu. Tuomet vertėjas daugiausia gali pasikliauti kruopščiu pasirengimu, kabinos kolega ir savo asmeniniais bei profesiniais įgūdžiais (*žr. 4.2 punktą*).

4.3.5. Nuotoliniu būdu sakomų šalių kalbų vertimas

Per COVID-19 pandemijos sukeltą krizę teko parengti naują nuotolinį dalyvavimą teismo posėdžiuose nustatančią tvarką, kad Teisingumo Teismas ir Bendrasis Teismas galėtų nuo 2020 m. gegužės 25 d. atnaujinti teismo posėdžius (kovo mėn. suplanuotus teismo posėdžius teko atšaukti arba atidėti). Nors vertėjai žodžiu ir toliau dirbo teismo posėdžių salėse, kai kuriems kalbėtojams, dėl su sveikatos krize susijusių suvaržymų negalėjusiems atvykti į Liuksemburgą, buvo pirmą kartą leista teismo posėdyje dalyvauti nuotoliniu būdu. Kadangi sklandžiam ir kokybiškam vertimui žodžiu itin svarbi signalo kokybė ir stabilumas, buvo nustatyta išankstinio patalpų, iš kurių kalbėtojai dalyvaus teismo posėdyje, patvirtinimo tvarka. Be to, ryšio kokybė patikrinama ir prieš kiekvieną nuotoliniu būdu rengiamą teismo posėdį. Jei ryšio kokybė nepakankama, teismo posėdžio pirmininkas gali nuspręsti posėdį atšaukti arba nutraukti.

Teismo posėdžiuose per atstumą dalyvaujančiųjų kalbų vertimas tapo įmanomas, nes tam skirtose teismo posėdžių salėse buvo įdiegtos saugaus garso ir vaizdo perdavimo technologijos. Teisingumo Teismas pasirinko *kodeko* sistemą, kuri leidžia glaudinti ir išskleisti retransliuojamus teismo posėdžius; tai užtikrina ne tik ryšio vientisumą, bet prireikęs ir jo konfidencialumą.

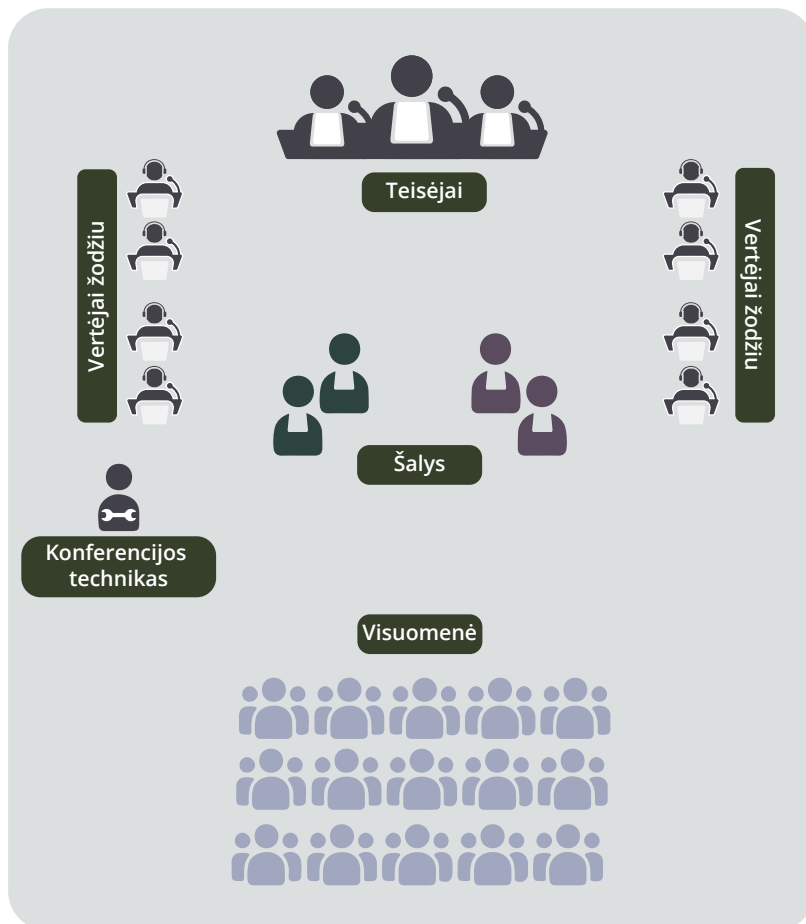
Vis dėlto svarbi ne tik techninė pusė. Būtinai techninių dalyvavimas, nes reikia ne tik kontroliuoti priemones ir ryšį, bet dažnai ir spręsti kilusius nesklandumus „čia ir dabar“. Toks naujas darbo metodas lemia dar didesnę įtampą ir protinę apkrovą¹¹⁷ vertėjams žodžiu, todėl nustatant užduotims atlikti skirtą laiką svarbu atsižvelgti ir į šį papildomą nuovargį (jau nekalbant apie tai, kad kartais teismo posėdžiai tęsiasi ilgiau, nei planuota).

117 | Šis klausimas glaustai aptariamas, pvz., Sabine Braun, „Remote Interpreting“, H. Mikkelsen & R. Jourdenais (red.), *Routledge Handbook of Interpreting*, Routledge, Londonas / Niujorkas, 2015, p. 352–367.

Nuotoliniu būdu sakomų kalbų vertimas

Vieta per atstumą

Šį naują šalių kalbų ir vertimo žodžiu būdą teko įgyvendinti sudėtingomis sąlygomis, siaučiant sveikatos krizei, todėl kilo daug techninių, kultūrinių ir organizacinių kliūčių. Jas įveikti pavyko didelio vertėjų žodžių ir technikų atsidavimo dėka, glaudžiai bendradarbiaujant su jų vadovais, kanceliarijomis ir abiejų teismų pirmininkų kabinetais. Rezultatas buvo toks sėkmingas, kad Europos ombudsmenė Emily O'Reilly Teisingumo Teismui 2021 m. skyrė gero administravimo apdovanojimą kategorijoje „Už puikius rezultatus inovacijų ir transformacijos srityse“.

4.3.6. Vertimas žodžiu nuotoliniu būdu

Per COVID-19 pandemijos krizę, šalims teismo posėdyje dalyvaujant per vaizdo konferenciją ir prireikus Teisingumo Teismo didžiosios kolegijos ar plenarinės sesijos posėdžius versti į visas kalbas, keletą kartų teko „sujungti“ kelias teismo posėdžių sales.

Kadangi kai kuriuose teismo posėdžiuose reikėjo versti iš ir į daug kalbų, taip pat dėl pandemijos nulemtų apribojimų (kabinoje vertėjai žodžiu dirbdavo po vieną, du ar tris, priklausomai nuo teismo posėdžiams taikomoje sveikatos apsaugos tvarkoje nustatytų sąlygų) net didžiausioje Teisingumo Teismo posėdžių salėje galėjo pritrūkti kabinų visiems komandoje dirbantiems vertėjams žodžiu.

Todėl, siekiant kompensuoti šį pagrindinėje teismo posėdžių salėje esantį kabinų trūkumą, dalis komandos narių dirbdavo kitose teismo posėdžių salėse, sujungtose su pagrindine teismo posėdžių sale. Šiose teismo posėdžių salėse vertėjai žodžiu versdavo garso ir vaizdo kanalais iš pagrindinės posėdžio salės ir vietų per atstumą perduodamą teismo posėdį. Tai vadinama „nuotoliniu vertimu žodžiu“.

Taigi pagrindinėje teismo posėdžių salėje esančių vertimo kabinų „sujungimas“ su kabinomis vienoje ar keliose papildomose teismo posėdžių salėse leido padidinti teismo posėdžių kalbų padengimo galimybes per šį pandemijos laikotarpį, kai vertimą žodžiu buvo sunku užtikrinti įprastomis sąlygomis.

5. Kokia daugiakalbystės ateitis?

5.1. Talentų atsiradimo sąlygos

Europos sienos išnyko. Jos gyventojai laisvai juda, susitinka, užmezga draugystės ryšius ir vieni kitus praturtina. Norėdami visapusiškai pasinaudoti šia didžiule mūsų laikų dovana žmonės turi bendrauti, o dar geriau – suprasti vieni kitus. Vis dėlto, ar tikrai galime suprasti vienas kitą, jei nesidomime kito kalba ar kultūra? Kaip vokiečiai gali suprasti prancūzą, kuris jam kalba apie „coup de Trafalgar“, jeigu jis nesupranta prancūzo kalbos ir istorijos. Kaip portugalas supras latvij, kuris jam kalba apie „nationalité“, jeigu jam „nationalité“ ir „citoyenneté“ reiškia tą patį – pilietybę. Ar mes galime suprasti kitoniškumą, jei nesame nagrinėję bent vienos kitos kalbos ir susidūrę su ją supančia kultūra ir pasaulėžiūra?

Mokymasis kitos kalbos, net ir vienos, suteikia esminį suvokimą: kitoniškumo suvokimą. Kitas – tai ne aš; mūsų bendros vertybės grindžiamos istorijomis, kalbomis ir skirtingomis pasaulėžiūromis, kurių kiekviena gali praturtinti kitą. Suvokus savo kitoniškumo realybę, kitų kalbų mokymasis suteiks daugiau supratimo, atskleis bendravimo kodus su kiekvienu žmogumi, kuris kalba ta kalba.

Mit jeder Sprache mehr... ¹¹⁸

Mit jeder Sprache mehr, die du erlernst, befreist
Du einen bis daher in dir gebundnen Geist,

Der jetzo tätig wird mit eigner Denkverbindung,
Dir aufschließt unbekannt gewes'ne Weltempfindung,

Empfindung, wie ein Volk sich in der Welt empfunden ;
Nun diese Menschheitsform hast du in dir gefunden.

Ein alter Dichter, der nur dreier Sprachen Gaben
Besessen, rühmte sich, der Seelen drei zu haben.

Und wirklich hätt' in sich nur alle Menscheingeister
Der Geist vereint, der recht wär' aller Sprachen Meister.

Su kiekviena išmokta kalba išlaisvini
Iki tol tavyje slypinčią dvasią,

Kuri pradeda naudotis savo mąstymo jungtimis
Ir atskleidžia iki tol nežinomą būdą pažinti pasaulį,

Pažinti jį taip, kaip pažįsta kita tauta;
Dabar šią žmonijos formą radai savyje.

Senovės poetas, kuris mokėjo tik tris kalbas,
Gyrėsi turįs tris sielas.

Ir iš tikrųjų tas, kuris moka visas kalbas,
Savyje talpina visas žmonių sielas.

Pastaraisiais dešimtmečiais Europos šalyse ir visame pasaulyje kalbų mokėjimas labai pažengė į priekį. Tam tikru požiūriu pažanga yra didelė, nes dauguma Sąjungos piliečių dabar moka kitą kalbą, dažnai anglų, arba turi bent bazines jos žinias. Tai neabejotinai naudinga. Vis dėlto, kuo tapo visi tie Europos intelektualai, kurie dar prieš kelis dešimtmečius neapsiribojo viena kalba ir mokėsi trijų, keturių, penkių ar daugiau kalbų? Ir kodėl vienintelė užsienio kalba, kurios mokomasi, beveik visada yra anglų? Ar jau nieko nebegalime tikėtis iš Gėtės ir Šilerio, Dantės ir Eco, Voltero ir Kamiu, Servanteso, Vondelio ir visų kitų kalbų? Visose epochose egzistuojanti dominuojanti bendravimo kalba, kuria geriau ar blogiau kalba didelė dalis negimtakalbių, gali pabloginti būtiną supratimo ir mąstymo lygį. Galima pagrįstai kelti klausimą, ar tokia kalba, kuri iš esmės yra supaprastinta, nenatūrali ir net išdaryta, yra pajėgi suteikti prieigą prie kitoniškumo, jeigu jos pakanka tik pasaulio kultūrų ir net tų tautų, kurios tą kalbą laiko savo gimtąja, paviršiui pasiekti¹¹⁹.

Atsakymą neabejotinai pateikia Teisingumo Teismo daugiakalbystės praktika. Europos piliečių daugiakalbystės poreikį turi atitikti institucijų daugiakalbystės įsipareigojimai, kurie šiuo atžvilgiu priklauso nuo kiekvienoje valstybėje narėje esančių talentų buvimo. Kokybiškų daugiakalbių paslaugų teikimo sąlyga yra ta, kad turi egzistuoti pakankamai daug asmenų, galinčių teikti kultūrinio, kalbinio ir teisinio tarpininkavimo paslaugas. Domėjimasis kalbomis ir įvairovė turi būti skatinamas ir palaikomas nuo ankstyvo amžiaus. Vaikams turi būti suteikta galimybė mokytis kelių kalbų. Jaunimas turi turėti galimybę keliauti ir susipažinti su kitomis kultūromis, gerti į save įvairovę. Kai kurie iš jų dėl to ateityje taps vertėjais žodžiu ar raštu; kitiems, pavyzdžiui, teisininkams lingvistams, tai bus svarbus jų profesijos privalumas. Visa švietimo sistema turi skatinti: kelių kalbų mokymąsi mokykloje; vertimo raštu ir žodžiu mokyklas; kalbinių ir tarpkultūrinių žinių palaikymą ir net tobulinimą universitetinėse, be kita ko, teisės, studijose; kalbų vartojimą profesinėje aplinkoje, žinoma, laikantis tolerancijos ir pagarbos kiekvieno asmens gebėjimams¹²⁰.

119| Dėl visų šių aspektų žr., be kita ko, Robert Phillipson, „English-Only Europe? Challenging Language Policy“, 2003, į prancūzų kalbą išversta ir atnaujinta 2018 m. vartojant pavadinimą „La domination de l'anglais : un défi pour l'Europe“. Taip pat žr. François Grin pratarinę versijoje prancūzų kalba.

120| Pavyzdžiui, Belgijos privačiame sektoriuje įprasta, kad per susirinkimus dalyviai gali laisvai pasirinkti kalbėti prancūzų arba nyderlandų kalba; taigi, ne visi turi kalbėti šiomis dviem kalbomis, tačiau tikimasi, kad visi jas supras. Vis dėlto dėl įvairių priežasčių vis labiau plinta anglų kalbos vartojimas.

Nors kalbų mokymasis yra svarbus, teisinė ir institucinė daugiakalbystė Sąjungoje turi būti grindžiama prielaida, kad kiekvienas pilietis turi teisę mokėti tik savo gimtąją kalbą¹²¹. Net tie piliečiai, kurie kalba viena ar keliomis užsienio kalbomis, visada turės teisę ir paprastai poreikį bendrauti su institucijomis ir teismais savo gimtąja kalba. Norint patenkinti šį poreikį, kiti piliečiai turi rinktis profesijas, susijusias su kalbomis, ir jiems turi būti sudarytos palankios sąlygos tai daryti.

Teisingumo Teismas turi atlikti svarbų vaidmenį – didinti informacijos apie kalbų mokymosi svarbą sklaidą, pabrėžti jų vartojimo ir jų gynimo kilnumo vertę. Jo kalbų tarnybų darbuotojai gali lankytis mokyklose ir universitetuose, kreiptis į profesines ir kultūrines asociacijas, susitikti su politikais ir intelektualais, rengti kolokviumus daugiakalbystės tema. Šį vaidmenį Teisingumo Teismas atlieka įgyvendindamas daugiakalbystės iniciatyvą – daugialypę iniciatyvą, kurios konkreiti ir simbolinė išraiška yra šio leidinio įžangoje minimas Daugiakalbystės sodas.

5.2. Iššūkių suvokimas: ilguoju ar trumpuoju laikotarpiu?

Galimybė kreiptis į teismą ir skaityti jurisprudenciją gimtąja kalba yra esminis demokratijos veiksnys, nes jis lemia kiekvieno piliečio galimybę dalyvauti teise grindžiamoje visuomenėje ir naudotis joje lygiomis galimybėmis.

Dar 1549 m. prancūzų poetas Joachim Du Bellay savo veikale „Défense et illustration de la langue française“ aiškino, kaip svarbu, kad teisingumas būtų vykdomas vietoje vartojama kalba, o ne lotynų kalba, kurią mokėjo tik nedaugelis elito atstovų. Jis vadovavosi 1539 m. karaliaus Pranciškaus I priimtu Villers-Cotterêts įsakymu, kuriuo buvo visuotinai įteisintas prancūzų kalbos vartojimas valstybės aktuose ir teismuose. Mūsų šalių istorija, net ir naujausių laikų, rodo, kaip gyventojai, kurių kalbinė ir kultūrinė tapatybė nėra pakankamai gerbiama, semiasi iš šio veikalo argumentų, kad pasipriešintų nusistovėjusiai tvarkai ir priverstų ją keisti. Taip atsitiko tiek demokratinėse valstybėse, pavyzdžiui, Belgijoje, tiek autoritarinių režimų šalyse, pavyzdžiui, Lietuvoje Sovietų Sąjungos laikais.

Pasitelkę istorinę patirtį ir bendrą humanizmo suvokimą europiečiai turi apsvarstyti daugiakalbystės ateitį Sąjungoje. Pinigų trūksta. Biudžeto apribojimai didėja, o taupymo laikotarpiai pamažu virsta ilgu beveik nuolatinio, vis griežtesnio taupymo tuneliu.

121 | Alexandre Viala, „Le droit à la traduction“, *Le multilinguisme dans l'Union européenne*, red. Isabelle Pingel, Éditions Pedone, Paryžius, 2015, p. 21.

Efektyvumo ir taupymo siekis yra visiškai teisėtas, ir visos pastangos turi būti sutelktos siekiant užtikrinti, kad piliečiai už geriausią įmanomą kainą gautų naudos iš Sąjungos įnašo, įskaitant pagrindinę teisę į pagarbą kultūrinei ir kalbinei tapatybei, orumą ir daugiakalbystę. Tačiau jei dėl taupymo daugiakalbystė praktiškai pernelyg apribojama, sumažinama iki minimumo arba neutralizuojama, tuomet reikėtų kelti klausimą, ar už tokį taupymą mokama kaina nėra pernelyg didelė.

Istorijoje Europos tautos ne kartą įveikė traumas, grįždamos prie humanistinių ir demokratinių vertybių, kurios vienintelės gali suteikti tvarią emancipaciją. Tačiau po Antrojo pasaulinio karo kariavusios, nukentėjusios ir sugriautos šalys atstatymą pradėjo nuo valstybių struktūrų ir laisvių atkūrimo bei vystymo, nepaisydamos šio proceso kainos. Kaip priimti tai, kad vis dar klestinti Europa pamiršta praeities pamokas ir, siekdama sutaupyti, silpnina daugiakalbės kolonos, kuri laiko bendrą vystymosi, klestėjimo ir taikos statinį, statytą su tokiu užmoju, talentu, atkaklumu ir vedant dialogą, pamatus?

Taip, galima ir reikia taupyti, tačiau svarbiausia turi būti išsaugota, o svarbiausia yra išlaikyti ir, bent tikėkimės, – toliau kurti bendromis vertybėmis, kurias turi ir kurioms pritaria visos ją sudarančios tautos ir kultūros, grindžiamą Sąjungą.

Iš pirmo žvilgsnio paradoksalu yra tai, kad politikos pasaulyje teisūs yra Sąjungos oponentai, kurie teigia, kad finansiškai slopinant projektus, kuriais siekiama priartėti prie piliečių, pirmiausia – daugiakalbystę, gali atsirasti atstūmimo jausmas ir didėti atotrūkis tarp jos institucijų ir piliečių. Šie Sąjungos oponentai randa galingus natūralius sąjungininkus – radikalaus taupymo šalininkus, kurie siekia tik trumpalaikių politinių ir ekonominių tikslų. Tie trumpalaikio taupymo šalininkai sąmoningai ar nesąmoningai nesuvokia, kad silpnina Europą, kurios didžiulį ekonominį indėlį jie vis dėlto supranta. Be to, yra žmonių, kurie supranta ir remia Europos integracijos modelį ir kurie, kaip ir jų oponentai, suvokia, kad būtent kultūrinio ir kalbinio atitolinimo jausmas kelia grėsmę Europos statiniui, o griūdamas jis gali sužlugdyti taikos ir klestėjimo įvairovėje idealą.

Kaip matome, šiose sudėtingose diskusijose sąžiningi taupymo šalininkai atsiduria arbitrų vaidmenyje. Taigi, daugiakalbystės Sąjungoje sąnaudų / naudos santykio klausimą spręskime be jokių tabu ir pažiūrėkime, ar turime argumentų juos įtikinti.

5.3. Daugiakalbystės finansavimas prieš daugiakalbystės nebuvimo išlaidas

Daugiakalbystė kainuoja. Daugiakalbystės kainą bent jau galima apskaičiuoti, o jos nebuvimo kainą apskaičiuoti daug sunkiau. Demokratija taip pat turi savo kainą, kurią galima iš esmės apskaičiuoti. Būtų sunkiau įvertinti, kiek kainuotų jos nebuvimas, nors visi sutinkame, kad ekonominiu, žmogiškuoju ir civilizaciniu požiūriais ši kaina būtų milžiniška.

Todėl Europos Parlamentas labai teisingai Sąjungos išlaidas institucijų vertimo tarnyboms laiko politikos kaina¹²². Vis dėlto ši kaina yra ne tik politikos, ypač kai kalbame apie Teisingumo Teismą. Daugiakalbystė taip pat yra svarbi teismo proceso grandis, kaip ir visa kita veikla, kuri yra būtina tiriant ir nagrinėjant bylas bei kuriant jurisprudenciją.

Niekas nesakytų, kad tai klaidinga diskusija, nes kiekvienos tautos tapatybė ir orumas, išreikštas jos kalba, yra neatimama vertybė, kuri turi būti išsaugota. Taigi pačios kalbos turi būti saugomos dėl to, ką jos reiškia kultūriniu, simboliniu ir net ekonominiu požiūriais. Šioje diskusijoje nėra mažų ar didelių kalbų: ginti kalbą reiškia ginti jas visas¹²³.

Tai labai jautri tema. Užtenka pažvelgti į valstybių narių pasirengimą kiekvieną kartą pareikšti ieškinį, kai Europos personalo atrankos tarnyba (EPSO) bando sutaupyti lėšų, supaprastindama kalbų vartojimo tvarką Sąjungos institucijų viešuosiuose konkursuose¹²⁴ (žr. 2.5.2 punktą).

Toks jautrumas visiškai nekelia nuostabos, nes, be tapatybės ir kultūros klausimų, kurie patys savaime yra labai svarbūs, pasirinkimai šioje srityje turi ekonominį poveikį kalbų paslaugų išlaidoms ir jų gavėjams¹²⁵.

122| Europos Parlamento rezoliucija dėl Europos Audito Rūmų specialiosios ataskaitos Nr. 5/2005: Parlamento, Komisijos ir Tarybos vertimo žodžiu išlaidos (2006/2001(INI)) (OL C 305 E, 2006, p. 67).

123| Alfredo Calot Escobar, *op. cit.*

124| Athanasia Katsimerou ir Dionysios Kelesidis, „Le principe de non-discrimination en raison de la langue“, *Revue de l'Union européenne*, Nr. 592, Éditions Dalloz, 2015 m. spalio-lapkritis, p. 534–540, ypač p. 537.

125| Šiuo klausimu žr. Philippe Van Parijs, „L'anglais *lingua franca* de l'Union européenne: impératif de solidarité, source d'injustice, facteur de déclin?“, *Économie publique/Public economics* [internete], 15 | 2004/2, įkelta į internetą 2006 m. sausio 12 d., žiūrėta 2021 m. rugsėjo 17 d.: <http://journals.openedition.org/economiepublique/1670>.

Tiesioginė ekonomija, kurią galėtų lemti sprendimas teikti pirmenybę vienai ar kelioms kalboms kitų kalbų atžvilgiu, gali būti apskaičiuota: tai lėšų dalis, kuria tokiu atveju sumažėtų vertimui raštu ir žodžiu skiriamos sumos.

Vis dėlto sunkiau įvertinti, kiek kalbantieji „pralaimėjusiomis“ kalbomis netektų tam tikros naudos ir patirtų papildomų išlaidų kitų atžvilgiu ir dėl to atsirastų ekonominė nelygybė. Jų patiriamus nepatogumus galima laikyti neigiamu pranašumu, kuriais naudotųsi kalbantieji „laimėjusiomis“ kalbomis, atitikmeniu. François Grin vardija penkias privalumų, kuriais naudojasi gimtakalbiai, kalbantys viena bendra kalba, kurią jis vadina „karališka“, rūšis:

- vertimo raštu ir žodžiu į tą kalbą išlaidų nebuvimas,
- pedagoginės medžiagos, švietimo, vertimo raštu ir žodžiu į tą kalbą ir kitų kalbos palaikymo formų monopolis,
- bendrą kalbą vartojančios šalies (-ių) ekonomija, kurią lemia tai, kad tos kalbos vartotojai neturi didelio poreikio mokytis kokių nors kitų kalbų,
- tokie asmenys gali reinvestuoti taip sutaupytą energiją į kitų įgūdžių tobulinimą,
- bendros kalbos vartotojo pranašumas bet kokioje derybų, konkurencijos ar konflikto situacijoje, net jeigu jo oponentas daug ir brangiai investavo į tos kalbos mokymąsi¹²⁶.

Atsakydamas kolegai Philippe Van Parijs, kuris kai kuriuose savo darbuose svarsto apie galimybę Europos Sąjungoje įvesti *lingua franca*¹²⁷ – šiuo atveju ja neišvengiamai būtų anglų kalba, F. Grin rašo: „vienkalbystė turi kitokią, bet ne mažiau realią kainą nei daugiakalbystė“¹²⁸. Skirtumas tik tas, kad esant daugiakalbystei kainą dalijasi visi, o esant vienkalbystei, ją turi mokėti tik pralaimėtojai. Nors dabartinį anglų kalbos dominavimą pasaulyje sunku sistemaiškai įvertinti skaičiais, greta savo simbolinės reikšmės, jis kainuoja

126| François Grin, „Coûts et justice linguistique dans l'élargissement de l'Union européenne“, *Panoramiques*, Nr. 69, 4e trimestre 2004, p. 97–104.

127| Philippe Van Parijs, *op. cit.*

128| Žr. Isabelle Pingel įžangą „Le multilinguisme dans l'Union européenne“, red. Isabelle Pingel, Éditions Pedone, Paryžius, 2015, p. 55–71.

kelis milijardus eurų per metus, nes didelė dalis europiečių yra priversti „mokėti, kad atsidurtų blogesnėje situacijoje“¹²⁹. Akivaizdu, kad net jei pavyktų sukurti bendrą įvairių modelių, pavyzdžiui, sumažinti sąnaudas sumažinant daugiakalbystės užtikrinimo tarnybas ir skirtingą šių sumažinimų poveikį įvairioms piliečių kategorijoms, vaizdą, politines diskusijas dėl to vis tiek reiktų tęsti¹³⁰. Be to, yra ir kitų veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti.

5.3.1. Daugiakalbystės kaina

Nėra labai sunku apskaičiuoti, kiek mums kainuoja Sąjunga, kurios biudžetas 2023 m. iš viso yra apie 170 milijardų eurų¹³¹. Šis biudžetas sudaro nedidelę visų viešųjų išlaidų Sąjungoje dalį (maždaug 2 %) ir maždaug 1 % valstybių narių bendrųjų nacionalinių pajamų (t. y. maždaug Danijos biudžetas)¹³². 6 % Sąjungos biudžeto numatyta administracinėms išlaidoms, nes daugiausia lėšų skiriama struktūriniais fondams ir bendros politikos sritims. Visos visų Sąjungos institucijų vertimo raštu ir žodžiu išlaidos sudaro mažiau nei 1 % šio biudžeto (taigi, mažiau nei šeštadalį administracinių išlaidų). Šios išlaidos siekia 1,1 milijardo eurų¹³³, t. y. mažiau nei 2,5 euro kiekvienam piliečiui per metus. Kitaip tariant, ši daugiakalbystė kiekvienam piliečiui kainuoja mažiau nei vienas kavos puodelis. Vis dėlto pripažinkime, kad 450 milijonų kavos puodelių kaina yra nemažos išlaidos.

Teisingumo Teismas apskaičiavo institucijoje taikomos daugiakalbystės išlaidas, atsižvelgdamas į visas išlaidas, susijusias su teisininkų lingvistų ir vertėjų žodžiu darbo užmokesčiu, Sąjungos įnašu į jų pensijų sistemą, mokymais, pastatų infrastruktūra ir jos priežiūra, tiekimais, apsauga, vertimo žodžiu ir raštu užduočių vykdymo perdavimu išorės specialistams. Trumpai tariant, tai yra bendra Teisingumo Teismo daugiakalbystės

129| François Grin, „L'anglais comme lingua franca: questions de coût et d'équité. Commentaire sur Philippe Van Parijs“, *Économie publique*, Nr. 15, 2004, p. 3–11.

130| Taip pat žr. Dominique Hoppe, „Le coût du monolinguisme“, *Le Monde diplomatique*, 2015 m. gegužė; tame straipsnyje jis kalba ne tik apie išlaidas, bet ir laipsnišką sistemų, ypač teisinių, ir mąstymo būdų transformaciją dėl faktinio anglų kalbos tapimo *lingua franca*.

131| Žr. <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/lt/sheet/28/les-depenses-de-l-union>.

132| Europos Komisija, „Fact check on the EU Budget“, 2022 m. rugsėjis, <https://ec.europa.eu/budget/publications/fact-check/index.html>.

133| Roberto Šumano fondas, „Parler l'europeén“, 2019 m. gruodžio 23 d., <https://www.robert-schuman.eu/fr/questions-d-europe/0541-parler-l-europeen>.

kaina taikant analitinės apskaitos metodą. 2020 m. ši kaina siekė 159 milijonus eurų, o tai sudaro 0,36 euro kiekvienam piliečiui per metus. Ši suma sudaro didelę Teisingumo Teismo biudžeto, kuris 2020 m. siekė 436 600 000 eurų, dalį. Tai nekelia nuostabos, nes dėl labai plačiai taikomos daugiakalbystės Teisingumo Teismo kalbų tarnybos pareigūnai ir darbuotojai sudaro daugiau nei trečdalį visų jo darbuotojų, be to, jiems padeda nemažai laisvai samdomų specialistų. Vis dėlto Teisingumo Teismas yra piliečių finansuojama institucija, kuri privalo užtikrinti geriausią jai asignuotų išteklių valdymą. Daugelis minėtų išlaidų taupymo priemonių yra šio nuolatinio įsipareigojimo dalis.

Taigi, daugiakalbystė absoliučiais skaičiais kainuoja brangiai, bet dėl gero valdymo ir ekonomijos priemonių santykinai kainuoja labai mažai. Pabandykime išsiaiškinti, kokia būtų jos nebuvimo kaina. Tai, žinoma, daug sunkiau išmatuoti.

5.3.2. Daugiakalbystės nebuvimo kaina

Apskaičiuojant daugiakalbystės nebuvimo Sąjungos institucijose ir Teisingumo Teisme išlaidas, galima remtis tik prielaidomis, nes kai kurios pasekmės yra neišvengiamos, o kitos – tik galimos; kai kuriuos padarinius galima gana tiksliai išmatuoti, tačiau daugumos – ne.

Pirmoji iš šių pasekmių galėtų būti Sąjungos regresas, o gal net išnykimas, netekus jos piliečių, o kartu ir valstybių narių paramos. Tokia įvykių eiga gali atrodyti kraštinė, tačiau, atsižvelgiant į pirma pateiktą esminės tapatybės svarbos tautų bendrumo jausmui analizę, jos iš tikrųjų negalima atmesti. Šią pasekmę ekonomiškai išmatuoti galima tik tam tikru mastu. Šiandien Sąjungos biudžetas yra 164,25 milijardo eurų (2021 m.) 447 milijonams piliečių, o tai yra 365 eurai, kuriuos kasmet netiesiogiai sumoka kiekvienas pilietis, mažiau pasiturintys piliečiai, savaime suprantama, moka mažiau nei labiau pasiturintys. Būtų per daug paprasta manyti, kad išnykus Sąjungai būtų sukurta lygiavertė ekonomika. Sąjunga, žinoma, kainuoja, bet ji visų pirma kuria materialinę ir socialinę gerovę. Ji daug investuoja į savo valstybes nares ir jų regionus, kuria ne tik solidarumo efektą ir daro teigiamą poveikį aplinkai bei gyvenimo sąlygoms, bet ir generuoja didelę ekonominę grąžą. Komisijos skaičiavimais, iki 2023 m. iš 2007–2013 m. investuotų lėšų bus gauta 274 % grąža, arba 2,74 euro už kiekvieną investuotą eurą¹³⁴.

134| https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/evaluation/expost2013/wp1_synthesis_report_en.pdf

Be to, Sąjungos bendrasis vidaus produktas (BVP), t. y. bendra visų pagamintų prekių ir paslaugų vertė, 2019 m. siekė 16 400 milijardų eurų ir sudarė apie 15 % pasaulinės prekybos. Sąjunga užima antrą vietą tarp pagrindinių tarptautinės prekybos dalyvių; ją lenkia Kinija, tačiau ji lenkia Jungtines Valstijas¹³⁵. BVP vienam gyventojui Sąjungoje beveik padvigubėjo per pastaruosius 20 metų. Kai kuriose skurdesnėse valstybėse narėse jis padidėjo daugiau nei dešimt kartų.

Visa tai būtų prarasta, jei Sąjunga išnyktų, be to, negalima pamiršti bendro kitų, ne tokių tiesioginių, veiksnių poveikio ilguoju laikotarpiu:

- Sąjungos vystymosi proceso, kuris leistų nuolat didinti šį gerovės perteklių, nutrūkimo,
- geopolitinio nesaugumo, nestabilumo ir net konfliktų rizikos,
- Europos regiono silpnėjimo pasaulio politinėje arenoje, ypač Pasaulio prekybos organizacijoje (PPO) ir dvišaliuose susitarimuose, nes Europos Sąjungos svoris gerokai viršija visų jos valstybių narių svorį.

Tokių drastiškų pasekmių gali ir nebūti, ir netgi galima tikėtis, kad valstybės narės sukurtų alternatyvius mechanizmus, kurie išsaugotų bent dalį Sąjungos laimėjimų. Taigi, apsiribokime išvada, kad bet koks didelis daugiakalbystės nuosmukis galėtų lemti Europos projekto nuosmukį, o tai, be judėjimo laisvės apribojimų, kultūrinių mainų nuskurdinimo, atsiskyrimo ir kitų dalykų, turėtų pražūtingų ekonominių padarinių.

Ekonomistai neabejotinai galės išsamiau ir tiksliau apskaičiuoti Sąjungos ekonominę naudą.

5.3.3. Daugiakalbystės nebuvimo Teisingumo Teisme pasekmės

Apžvelgę tokią plačią perspektyvą, iškelkime klausimą, kiek kainuotų daugiakalbystės nebuvimas Teisme, taip, tarsi jo veiklą būtų galima atsieti nuo bendro politinio konteksto. Kokios būtų pasekmės, jei Teisingumo Teismas ir Bendrasis Teismas dirbtų viena kalba, o piliečiai ir valstybės narės turėtų prisitaikyti prie tokios situacijos? Turime iš pradžių

135| https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_lt

konstatuoti, kad mes paliekame skaičių pasaulį ir patenkame į bendrų pasekmių, kurių intensyvumas net gali keistis, sritį.

Dėl galimybės kreiptis į teismą

Jei valstybės narės ir piliečiai privalėtų dokumentus dėl bylos iškėlimo, prašymus priimti prejudicinį sprendimą, ieškinius ir apeliacinius skundus pateikti iš anksto nustatyta kalba, būtų akivaizdžiai pažeista teisės subjektų ir teismų lygybė. Šių dokumentų rengėjai galėtų rinktis: arba rengti dokumentus tiesiogiai ta kalba, jei mano galintys tai padaryti, arba naudotis privačiomis vertimo paslaugomis, o tai reikštų papildomas išlaidas ir vėlavimą. Abiem atvejais kokybės lygis kiekvieną kartą būtų nevienodas, nes veiksmingai ir aktyviai gerai mokėti užsienio kalbą, įskaitant teisinę, galima gana retai, o vertimų, pateikiamų tiems, kurie gerai nemoka kalbos, kokybės kontrolės galimybė yra iliuzinė. Iš karto padaugėtų netikslumų, kurie galėtų trukdyti teismams, į kuriuos kreipiamasi, tinkamai suprasti šiuos dokumentus ir jų kontekstą, taip pat pakenkti jų sprendimų svarbai.

Tas pats galiotų ir šalių pasikeitimui pareiškimais tiesioginių ieškinių atveju, taip pat bylos šalių ir valstybių narių pastaboms procese dėl prejudicinio sprendimo priėmimo. Pačios institucijos būtų geresnėje padėtyje, nes jos galėtų kliautis pareigūnais, kuriems ta viena proceso kalba yra gimtoji ir kurie galėtų surašyti ar išversti visus dokumentus.

Žodinėje proceso dalyje, kurioje posėdžiai vyktų be vertimo žodžiu, šalys arba turėtų pasikliauti atstovais, mokančiais tos vienos proceso kalbos teisinius aspektus, o tai praktiškai būtų palanku tos šalies, kurioje vartojama ta kalba, advokatūros ar advokatūrų nariams, arba joms tektų toliau kliautis tais pačiais atstovais kaip nacionaliniu lygmeniu, tačiau rizikuojant, kad teisminiai ginčai bus mažiau veiksmingi ir dinamiški.

Galiausiai sprendimas būtų parengtas, prieš tai galbūt pateikus generalinio advokato išvadą viena kalba, dažniausiai bylos šalims svetima kalba, todėl jos negalėtų gerai suprasti teismo motyvų ir sprendimo pagrįstumo. Bylose dėl prejudicinio sprendimo priėmimo kai kurie prašymą priimti prejudicinį sprendimą parengę teisėjai galėtų net neteisingai suprasti sprendimo turinį ir tiesiog jo tinkamai nevykdytų dėl nežinojimo. Taip pat gali būti, kad Teisingumo Teismas neatsakytų į kalbiniu požiūriu neteisingai suformuluotą klausimą, taip sudarydamas sąlygas naujam procesui dėl prejudicinio sprendimo priėmimo su visomis su tuo susijusiomis laiko sąnaudomis, vėlavimais ir išlaidomis.

Tai ypač aktualu nacionaliniams teisėjams, kurie dažnai turi didžiulį darbo krūvį ir daug neišnagrinėtų bylų ir kurie turėtų versti savo prašymus priimti prejudicinį sprendimą ir laukti atsakymų užsienio kalba, kurią jie nevienodai gerai moka. Tikėtina, kad daugelis siektų išspręsti ginčą nesikreipdami dėl prejudicinio sprendimo priėmimo, ir taip būtų pakenkta prejudiciniam dialogui, kuris, kad ir kaip būtų, yra esminis Sąjungos teismų sistemos elementas.

Atsižvelgiant į visa tai, reikėtų pažymėti, kad Teisingumo Teismo daugiakalbystė yra vienodo požiūrio, gero teisingumo vykdymo ir teisinio saugumo sąlyga.

Dėl skelbimo

Kaip minėta, Sąjungos teisė veikia tiesiogiai ir turi viršenybę nacionalinės teisės atžvilgiu. Taigi, visi Sąjungos valstybės narės teismai privalo ją taikyti kaip aukštesnės galios pozityviąją teisę. Tai ypač svarbu prejudicinio sprendimo kontekste, kai Teisingumo Teismas pateikia Sąjungos teisės išaiškinimus, kurie yra labiau tiesiogiai reikšmingi visoms valstybėms narėms.

Jei sprendimai nebūtų skelbiami jų kalba, nacionalinių parlamentų nariai, nacionalinės institucijos ir visų lygių nacionaliniai teisėjai, turėdami skirtingus kalbinius ir teisinius gebėjimus, bandytų suprasti, ko iš jų reikalauja užsienio kalba surašyta teisė. Dažnai įvairių valstybių narių ir net vienos valstybės narės subjektai skirtingai suvoktų ir taikytų jurisprudenciją, todėl atsirastų spragų vienodai taikant Sąjungos teisę, įskaitant kiek tai susiję su vidaus rinka. Toks suvaržytas jos veikimas darytų didelį ir tiesioginį ekonominį poveikį prekybos apribojimų forma. Be to, būtų užduodama daug naujų prejudicinių klausimų, ypač dėl išaiškinimo, siekiant pasitikslinti kai kuriuos dalykus, tačiau tai visuomet vyktų pirma aprašytomis nevienodomis ir nepatenkinamomis sąlygomis. Vien šio papildomo bylinėjimosi išlaidos galėtų viršyti Teisingumo Teismo kalbos tarnybų išlaidas.

Daug advokatų nebegalėtų tinkamai konsultuoti savo klientų, nes norint teikti tokias konsultacijas reikėtų analizuoti Sąjungos teisę: ši analizė turėtų būti grindžiama dokumentais, parengtais kalba, kurią jie mokėtų nepakankamai gerai arba visai nemokėtų.

Žinoma, valstybės narės galėtų nuspręsti versti Teisingumo Teismo jurisprudenciją savo lėšomis, tačiau taip paprasčiausiai būtų perkeltos sąnaudos kitiems, ir tada atsirastų nauja

nelygybė, dėl kurios nukentėtų mažiausiai gyventojų turinčių, mažiausiai pasiturinčių¹³⁶ ar mažiausiai suprantančių, kad Sąjungos jurisprudencija turi būti prieinama nacionaline kalba ar kalbomis, valstybių narių piliečiai. Net jei valstybės narės iš tikrųjų parengtų vertimus visomis kitomis kalbomis, tai jos padarytų *a posteriori*, taigi nei paskelbimo dieną, nei artimiausiu metu po jo vertimai nebūtų prieinami teisiniam pasauliui. Be to, šie vertimai greičiausiai būtų prastesnės kokybės. Spaudimas dėl vertimo kainos galėtų pakenkti jo kokybei, kai kiekvienas žodis, kiekviena sąvoka, kiekvienas gramatinis suderinimas, o kartais net paprastas kablelis gali pakeisti teksto prasmę. Be to, vertimo užduotys būtų atliekamos išsklaidytai ir nekoordinuotai, priešingai nei pagal dabartinę Teisingumo Teismo praktiką, kai įvairių kalbų skyrių teisininkai lingvistai tiesiogiai ar netiesiogiai konsultuojasi tarpusavyje ir bendrauja su išvadais ir sprendimais rengiančiais kabinetais. Taip pat galima įsivaizduoti situaciją, kai valstybė, kuri nenori, kad visa Sąjungos teisė būtų žinoma ir taikoma jos teisės sistemoje, pasinaudotų vertimo išlaidomis kaip pretekstu atsisakyti vertimo.

5.3.4. Decentralizuota pagalba vykstant procesui

Iš to, kas pasakyta, pakankamai aišku, kad vienkalbystė Teisingumo Teisme iš karto turėtų labai rimtų pasekmių ir kad daugiakalbystė yra būtina. Dar kyla klausimas, ar ji valdoma tinkamu lygmeniu ir ar ją būtų naudinga decentralizuoti.

Jau aptarėme atvejį dėl valstybių narių atliekamo jurisprudencijos vertimo. Taip pat verta pasvarstyti, kaip tiesioginis valstybių narių dalyvavimas teikiant daugiakalbystės paslaugas leistų institucijai veiksmingai veikti.

Per visą procesą – nuo dokumento dėl bylos iškėlimo vertimo iki sprendimo parengimo proceso kalba, pridėjus dar ir vertimą žodžiu teismo posėdžiuose, – kalbinis tarpininkavimas lemia proceso eigą, kuri užstrigtų, jei būtų nutrauktas kalbinių paslaugų teikimas.

136| Solidarumo mechanizmai, susiję su valstybių narių gerovės lygiu, atspindi finansuojant Sąjungos bendrąjį biudžetą, kurio 70 % formuojama pagal valstybių narių BVP, taigi, finansuojant ir daugiakalbystę. Perkėlus daugiakalbystės finansavimą valstybėms narėms, neproporcingai didelė našta tektų mažiau klestinčioms ar mažiau gyventojų turinčioms valstybėms. Jei vertimą į vokiečių klabą finansuotų daugiau nei 90 milijonų ta kalba kalbančių vokiečių, o vertimą į estų kalbą finansuotų 1,3 milijono ta kalba kalbančių estų, tai pažeistų ir piliečių lygybę, ir mūsų tautų solidarumą.

Jei šias paslaugas teiktų valstybės narės, neišvengiamai kiltų pajėgumų trūkumo rizika, nes viena ar kita valstybė negalėtų visada teikti tinkamo kiekio reikiamų paslaugų. Jos turėtų prisitaikyti prie kiekvienos bylos teismo nagrinėjimo ritmo. Dėl organizacinių, logistinių ar biudžetinių priežasčių pagrindinė kliūtis būtų kiekvienoje valstybėje narėje sukurti kompetentingus žmogiškuosius išteklius, juos išlaikyti ir turėti jų pakankamai, kad bet kuriuo metu būtų galima užtikrinti vertimą raštu ar žodžiu iš visų kitų oficialių kalbų.

Vis dėlto dar svarbu yra tai, kad dėl sprendimų konfidencialumo ir pasitarimų slaptumo valstybėms narėms negalima patikėti šių dokumentų vertimų prieš juos paskelbiant, nepriklausomai nuo to, ar jos naudotųsi vidaus ištekliais, ar laisvai samdomais vertėjais. Teisingumo Teismas turi ir toliau dirbti kolegialiai ir nepriklausomai bei gerbti teismo pasitarimų slaptumą.

Bet kokio valstybės narės atliekamo vertimo raštu ar žodžiu atveju taip pat kiltų kokybės klausimas, nes prie jau minėtų iššūkių prisidėtų terminologinių sprendimų fragmentiškumo, autonomiškų sąvokų nežinojimo ir versijų nevienodumo rizika.

Kaip matome, Teisingumo Teismas gali atlikti savo misiją tik esant visapusiškai ir valdomai daugiakalbystei. Tai susiję, viena vertus, su jo teismine misija, kuri iš esmės priklauso nuo dialogo su šalimis, nacionalinėmis institucijomis ir ypač nacionaliniais teismais, ir, kita vertus, su jo jurisprudencijos sklaida.

Geriausia ir tikriausiai vienintelė įmanoma daugiakalbystės valdymo sistema Teisingumo Teisme yra tokia sistema, kai ši esminė jo veikimo ir jurisprudencijos sklaidos priemonė yra valdoma institucijos viduje. Atsižvelgiant į įvairaus pobūdžio ekonomiką ir ypač į didžiulę centralizuoto darbų srauto, terminologijos, mokymų, išorėje užsakomų paslaugų ar IT įrankių valdymo ekonomiką, tai taip pat yra pigiausias ir veiksmingiausias sprendimas nematomų ir akivaizdžių išlaidų požiūriu.

Apibendrinant galima teigti, kad bandymas apskaičiuoti, kiek kainuotų daugiakalbystės atsisakymas Teisingumo Teisme, yra iliuzinis. Vien galimų pasekmių išvardijimo pakanka, kad būtų aišku, jog daugiakalbystės šiame teisme kaina yra nedidelė, palyginti su jos nebuvimo kaina. Galiausiai daugiakalbystės valdymo ir finansavimo našta perkėlus valstybėms narėms, atsirastų nelygė, vėlavimai ir netikrumas, be to, kiltų pavojus teismo pasitarimų slaptumui, kuris yra esminė Teisingumo Teismo nepriklausomumo garantija.

Išvada

Daugiakalbystė yra vienu metu procesas, investicija ir vertybė.

Kaip procesas ji lydi Teisingumo Teisme nagrinėjamas bylas. Į du šios institucijos teismus – Teisingumo Teismą ir Bendrąjį Teismą – galima kreiptis bet kuria iš 24 oficialių Sąjungos kalbų, šalys turi teisę būti išklausytos ta kalba, o jurisprudencija turi būti prieinama visomis oficialiosiomis kalbomis. Todėl aukščiausios kokybės teisinis vertimas raštu ir žodžiu turi būti teikiamas visomis įmanomomis 552 kalbų kombinacijomis už geriausią kainą ir per terminus, suderinamus su tinkamu Sąjungos teisingumo vykdymu. Šiuo tikslu Daugiakalbystės generalinis direktoratas (DGD) pasitelkia visų valstybių narių teisės ir kalbų specialistus. Jis remiasi ne tik šiais ribotais žmogiškaisiais ištekliais, bet ir tokiais išbandytais metodais, kaip nuolatinis mokymas, terminologija, tarpinių kalbų naudojimas ir nuolatiniai naudingos ekonomijos apmąstymai, taip pat pačiomis moderniausiomis priemonėmis, kurias jis padeda kurti ir palaikyti – daugiakalbėmis tarpinstitucinėmis duomenų bazėmis, naujausiomis pagalbinėmis vertimo technologijomis, kaip neuroninis vertimas, ar galingomis metaparaškos sistemomis.

Kaip matyti iš šio leidinio, teisinė daugiakalbystė nėra tik DGD reikalas. Pats abiejų teismų ir institucijos tarnybų kasdienis veikimas grindžiamas daugiakalbe ir daugiataise kultūra. Be abejo, DGD yra labiausiai matoma šio daugiakalbio mechanizmo dalis, tačiau kanceliarijos ir visos tarnybos, atsakingos už pagalbą ir paramą abiem teismams vykdant jų misiją, veikia pagal tą pačią logiką ir yra suskirstytos į teisinės ir kalbinės kompetencijos grupes.

Daugiakalbystė kaip investicija užtikrina tinkamą Sąjungos teismų veikimą, o jie savo ruožtu prisideda prie tinkamo visos demokratija, teise ir pagarba mažumoms grindžiamos sistemos veikimo. Kadangi Europos Sąjungos politinė, socialinė ir ekonominė grąža yra ir didelė, ir būtina, daugiakalbystė turi būti išsaugota visur, kur ji yra šios grąžos sąlyga ar svertas. Dėl Teisingumo Teismo pažymėtina, kad teisė kreiptis į teismą ir galimybė naudotis teisėmis yra būtinos tinkamam vidaus rinkos ir apskritai Sąjungos politikos, įskaitant socialinius ir aplinkos apsaugos aspektus, veikimui užtikrinti. Daugiakalbystė, kuria jis grindžiamas, gali būti gerai valdoma tik kontroliuojant šiai institucijai, nes priešingu atveju gali sumažėti veiksmingumas ir būti daromos nuolaidos, kurios iš esmės kenktų teismo nepriklausomumui.

Galiausiai daugiakalbystė yra Sąjungos privalumas, esminė vertybė ir pagrindinė teisė. Europos tautos gali būti suvienytos įvairovės tik tada, jei bus visiškai gerbiamas jų savitumas ir kultūra, kurios pačią esmę sudaro jų kalbinis paveldas. Nesilaikyti kalbų lygybės reikėtų nepaisyti tautų lygybės ir atimti iš piliečio Sąjungą, kuri gali priklausyti tik jam, nes be jo ji neturi prasmės. Galbūt taip pat reikėtų pripažinti, kad privilegijuojant vieną ar kelias kalbas būtų savavališkai nustatomi laimėtojai ir pralaimėtojai, o daugiakalbystės išsaugojimas leidžia laimėti visiems, nes taip visiems piliečiams sudaromos vienodos sąlygos, išsaugant kultūrinio ir teisinio indėlio, kuriuo kiekvienas iš mūsų, kad ir kokia kalba kalbėtųume, kasdien praturtiname savo gyvenimą, įvairovę.

Šio leidinio tikslas – pristatyti, paaiškinti ir ginti institucinę daugiakalbystę. Vis dėlto daugiakalbystė, kuri neatsiejama nuo daugiašališkumo ir integracijos, ne mažiau svarbi ir už Sąjungos institucijų ribų. Valstybėse narėse kalbų įvairovės klausimas taip pat tampa vis aktualesnis, nes globalizacija ir skaitmeninė revoliucija skatina paprastesnius ir greitesnius mainus.

Šio leidinio antrąjį tomą sudarančių patirčių ir apmąstymų „puokštė“ įtikinamai iliustruoja neabejotiną kultūrinės, kalbinės ir teisinės įvairovės vertę.

Žodynėlis

Akreditavimo testas

Tai testas, kurį laisvai samdomi vertėjai žodžiu turi išlaikyti, kad būtų įtraukti į bendrą trijų Sąjungos institucijų (Komisijos, Parlamento, Teisingumo Teismo) konferencijų vertėjų (AIC) sąrašą ir galėtų dirbti šioms institucijoms.

CAST sąrašas

Contract Agent Selection Tool. „CAST sąrašai“ gaunami iš Europos personalo atrankos tarnybos (EPSO) tvarkomos duomenų bazės, kurioje kaupiamos kandidatų paraiškos į įvairių pareigybių grupių ir įvairių profesijų sutartininkų pareigas. CAST sąrašas yra kandidatų, iš kurių institucijos gali rinktis laikinuosius darbuotojus, rezervo sąrašas.

Daugiakalbis lyginamasis teisės terminų žodynas (DTŽ)

Daugiakalbių ir daugiasistemių terminologijos kortelių rinkinys, parengtas teisininkams lingvistams atlikus lyginamuosius teisės tyrimus užsieniečių teisės, šeimos teisės ir baudžiamosios teisės srityse.

eTranslation

Europos Komisijos sukurta neuroninio mašininio vertimo paslauga, skirta Sąjungos institucijoms ir nacionalinėms įstaigoms. Teisingumo Teismas finansiškai prisideda prie *eTranslation* palaikymo, pildymo ir tobulinimo pagal tarpinstitucinio bendradarbiavimo programą. Jis tiesiogiai bendradarbiauja su Komisija kurdamas vertimo sistemas, specialiai pritaikytas teismų darbui.

Euramis

Tarpinstitucinė vertimo atminčių valdymo sistema. Šiose atmintyse, kurias pildo visos institucijos, visų pirma saugomi Sąjungos teisės aktai ir jurisprudencija.

EURêka

Vidinė paieškos sistema, suteikianti bendrą prieigą prie teisminių dokumentų, taip pat prie institucijos teisinės, procesinės, dokumentinės ir terminologinės analizės duomenų.

Funkcinis vertimo raštu rinkinys

Daugiakalbystės generaliniame direktorate (DGD) – failų, reikalingų *Trados Studio* vertimo projektui sukurti, rinkinys. Funkcinį rinkinį sudaro verstinas tekstas (tokiu formatu, kad jį galėtų naudoti *Studio* vartotojas), atitinkamos vertimo atmintys ir vertimui naudingais laikomi dokumentiniai bei terminologiniai šaltiniai. Nuo 2019 m. jį taip pat įtraukiamos tarpinstitucinės *eTranslation* sistemos arba rinkos priemonės *DeepL* pateikti neuroninio mašininio vertimo pasiūlymai.

IATE

Viešai prieinama tarpinstitucinė terminologijos duomenų bazė (<https://iate.europa.eu/home>). Nuo 2020 m. Teisingumo Teismo teisinė terminija tvarkoma tiesiogiai IATE.

Kabina

Šis žodis vartojamas metonimiškai ir reiškia vertėjų žodžiu komandą, kuri per posėdį verčia į tam tikrą kalbą, taip pat administracinį padalinį, kurį sudaro tos pačios kalbos vertėjai žodžiu.

Nuoseklusis vertimas

Vertimo žodžių technika, kai vertėjas išverčia kalbėtojo kalbą jam baigus kalbėti, paprastai naudodamasis užrašais.

Nuotolinis vertimas žodžiu

Darbo metodas, kai vertėjas žodžiu yra kitoje vietoje nei dalyviai. Jis mato kalbėtoją per vaizdo ryšį ir girdi jo kalbą per perduodamą garsą.

Originalo kalba

Kalba, iš kurios verčiama raštu arba žodžiu.

Praleidimai („omissis“)

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą tekste „referencinio asmens“ padaryti išbraukimai, siekiant sumažinti vertimo apimtį, neiškreipiant dokumento turinio ir prasmės. Referencinis asmuo laužtiniuose skliaustuose pateikia trumpą informaciją apie išbraukto teksto turinį. Prejudiciniuose klausimuose praleidimai nedaromi.

Referencinis asmuo

Proceso kalbos skyriaus teisininkas lingvistas, atsakingas už įvairių užduočių (praleidimų, anoniminimo, santraukos, paaiškinimų, perskaitymo ir kt.) atlikimą siekiant palengvinti prašymo priimti prejudicinį sprendimą tvarkymą ir vertimą.

Relinė kalba („relais“)

Kalba, vartojama verčiant žodžiu kaip tarpinė kalba tarp originalo kalbos ir kalbos, į kurią verčiama, kai tiesioginis vertimas neįmanomas, nes nėra vertėjo žodžiu, kuris mokėtų tam tikrą kalbų derinį. Skirtingai nei tarpinė kalba, relinė kalba nėra iš anksto nustatyta, ji pasirenkama atsižvelgiant į konkretų teismo posėdį.

„Retūro“ kalba

Užsienio kalba, į kurią vertėjui žodžiu gali tekti versti iš gimtosios kalbos.

Salių sujungimas

Techninė priemonė, leidžianti pagrindinėje posėdžių salėje esančias vertimo žodžiu kabinas sujungti su papildomoje salėje esančiomis kabinomis. Ši priemonė naudojama, kai pagrindinėje salėje nėra pakankamai kabinų, kad tilptų visos pasėdyje vertėjauti turinčios vertėjų žodžiu komandos. Tokiu atveju prijungtoje salėje dirbantys vertėjai žodžiu verčia nuotoliniu būdu, pasinaudodami iš pagrindinės salės siunčiamu garsu ir vaizdu.

Sinchroninis vertimas

Vertimo žodžiu technika, kai vertėjas, sėdėdamas kabinoje, klausosi kalbėtojo per ausines ir iš karto persako jo žodžius kita kalba į mikrofoną. Techninė įranga perduoda tokį vertimą į klausytojų ausines.

Tarpinė kalba („pivot“)

Kalba, vartojama teisiniame vertime kaip tarpinė kalba tarp originalo kalbos ir įvairių kalbų, į kurias verčiama, kai tiesioginis vertimas neįmanomas. Daugiakalbystės generalinis direktoratas naudoja penkias tarpines kalbas: anglų, ispanų, italų, lenkų ir vokiečių, ir kiekviena jų yra iš anksto nustatytų kalbų tarpinė kalba (pvz., ispanų kalba yra latvių, vengrų ir portugalų kalbų tarpinė kalba). Teisininkai lingvistai, dirbantys vadinamuosiuose „tarpinės kalbos skyriuose“, per trumpą laiką atlieka tiesioginį vertimą iš originalo kalbos, kad jų kolegos iš kitų skyrių galėtų versti iš šios tarpinės kalbos, kuri šiuo atveju atlieka originalo kalbos vaidmenį.

Vertimas žodžiu per vaizdo konferenciją

Darbo būdas, kai vertėjas žodžiu yra toje pačioje vietoje kaip ir dauguma susitikimo ar teismo posėdžio dalyvių. Jis mato per atstumą kalbantį asmenį per vaizdo ryšį ir girdi perduodamą kalbą.

Vertimo atmintis

Kalbos duomenų bazė, kurioje saugomi vertimo vienetai. Kiekvieną vertimo vienetą sudaro dokumento teksto segmentas (sintagma, sakinytis, pastraipa), kuris yra susietas su atitinkamu to paties dokumento segmentu kita kalba.

Vieta per atstumą

Patalpa, kurioje įrengta vaizdo konferencijos įranga ir iš kurios kalba šalis, turinti teisę pasisakyti byloje per atstumą. Tokia šalis gali dalyvauti teisiniuose ginčuose per vaizdo konferenciją. Kiekvienas jos pasisakymas yra verčiamas žodžiu ir ji gali klausytis vertimo žodžiu į savo kalbą.

Kalbų nurodymo tvarka ir ISO kodai¹³⁷

Pavadinimas originalo kalba	Pavadinimas lietuvių kalba	ISO kodas
български	bulgarų	BG
español	ispanų	ES
čeština	čekų	CS
dansk	danų	DA
Deutsch	vokiečių	DE
eesti keel	estų	ET
ελληνικά	graikų	EL
English	anglų	EN
français	prancūzų	FR
Gaeilge	airių	GA
hrvatski	kroatų	HR
italiano	italų	IT
latviešu valoda	latvių	LV
lietuvių kalba	lietuvių	LT
magyar	vengrų	HU
Malti	maltiečių	MT
Nederlands	nyderlandų	NL
polski	lenkų	PL
português	portugalų	PT
română	rumunų	RO
slovenčina (slovenský jazyk)	slovakų	SK
slovenščina (slovenski jezik)	slovėnų	SL
suomi	suomių	FI
svenska	švedų	SV

137 | Lentelė parengta pagal Leidinių biuro Institucijų leidinių rengimo vadovą. Su originalia lentele (ji išsamesnė) galima susipažinti adresu <https://publications.europa.eu/code/lt/lt-370200.htm>.

EUROPOS SĄJUNGOS TEISINGUMO TEISMAS

L-2925 Liuksemburgas
Tel. +352 4303-1

Teisingumo Teismo interneto svetainė: curia.europa.eu

Rankraštis parengtas 2022 m. gruodžio mėn.

Duomenys surinkti 2022 m. gruodžio 31 d.

Nei institucija, nei joks institucijos vardu veikiantis asmuo nėra atsakingas už galimą toliau pateikiamos informacijos naudojimą.

Liuksemburgas: Europos Sąjungos Teisingumo Teismas | Daugiakalbystės generalinis direktoratas
Informacijos generalinis direktoratas | Komunikacijos direktoratas
Elektroninių leidinių ir spaudos skyrius

Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras, 2023

Nuotraukos: © Europos Sąjunga, 2019-2023; © Alan Xuereb, Menininkas, 2023;
© Joseph Alfred Izzo Clarke, Nuotrauką, 2023

©Europos Sąjunga, 2023

Leidžiama atgaminti nurodant šaltinį.

Naudoti ar atgaminti nuotraukas ir kitą medžiagą, kurios autorių teisės nepriklauso Europos Sąjungai, galima tik gavus autorių teisių turėtojų leidimą.

Print	ISBN 978-92-829-3745-7	doi:10.2862/747477	QD-03-21-498-LT-C
PDF	ISBN 978-92-829-3808-9	doi:10.2862/489674	QD-03-21-498-LT-N

Daugiakalbystė, atspindinti suvienytą įvairovę ir gilią pagarbą Sąjungą sudarantiems kultūriniais ir kalbiniais identitetams, suteikia visiems piliečiams realią teisę kreiptis į institucijas ir gauti atsakymą gimtąja kalba.

Daugiakalbystė ir jos veikimas buvo kodifikuoti įvairiais teisės aktais, vienas iš jų – ir toliau galiojantis pirmasis EEB priimtas Reglamentas 1/58. Vis dėlto, kaip ir demokratijos atveju, siekiant išsaugoti daugiakalbystę, būtina nepaliaujamai ją aiškinti atsižvelgiant į ilgalaikę perspektyvą. Daugiakalbystė nuolat kvestionuojama nurodant greitumo ar taupymo dingstį, tarsi jos egzistavimas labiau būtų suvaržymas, o ne mūsų bendra gerovė.

Europos Sąjungos Teisingumo Teisme daugiakalbystės vaidmuo ypatingas, nes jau nuo pat pradžių ji daro poveikį procesams ir padeda užtikrinti, kad jurisprudencija būtų kiekvienam prieinama jo gimtąja kalba. Kadangi ypač svarbu atsižvelgti į teisėtus veiksmingumo ir tinkamo lėšų panaudojimo reikalavimus, kaip įmanoma geriau naudojamos aukštosios technologijos, kad piliečiams nuolat būtų užtikrintos geriausios paslaugos.

Šioje knygoje išdėstomi istoriniai, teisiniai ir politiniai aspektai, lėmę stiprios institucinės daugiakalbystės, kaip lygybės, įtraukties ir pažangos priemonės, atsiradimą. Joje pristatoma kalbų vartojimo institucijoje tvarka, taip pat tai, kaip joje praktikuojama daugiakalbystė, ypač vertimo žodžiu ir teisinio vertimo raštu tarnybose. Joje aptariami spaudoje ir doktrinoje nuolat pateikiamos pozicijos ir argumentai, o juos objektyviai išanalizavus, siūloma ambicinga ir optimistiška ateities vizija.

EUROPOS SĄJUNGOS
TEISINGUMO TEISMAS

Thierry Lefèvre, Daugiakalbystės GD generalinis direktorius

Daugiakalbystės generalinis direktoratas

Informacijos generalinis direktoratas
Komunikacijos direktoratas
Elektroninių leidinių ir spaudos skyrius

2023 m. gegužės mėn.

ISBN 978-92-829-3808-9

doi:10.2862/489674

QD-03-21-498-LT-N

